T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TASARIM ANABİLİM DALI
TASARIM BİLİM DALI

SİLİFKE ve MUT'TA TESPİT EDİLEN BAZI GELENEKSEL DOKUMALARIN TASARIM ÖZELLİKLERİ

Derya KONUK

DOKTORA TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Necla DURSUN

Konya - 2020

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TASARIM ANABİLİM DALI
TASARIM BİLİM DALI

SİLİFKE ve MUT'TA TESPİT EDİLEN BAZI GELENEKSEL DOKUMALARIN TASARIM ÖZELLİKLERİ

Derya KONUK

DOKTORA TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Necla DURSUN

Konya - 2020

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Dokumalarımız, dokunmuş olduğu yörenin kültürünü ve geleneğini içinde barındırmaktadır. Dokuma, geçmişten günümüze kadar yaşamış olan Türk toplumlarının kültürleri hakkında bize bilgiler aktarmaktadır. Dokuma gerek malzeme gerek teknik gerekse türleri bakımından incelendiği zaman bizlere dokumanın bulunduğu yörede yaşayan insanların yerleşik mi? Yoksa konargöçer bir hayat mı yaşadıkları, yöre halkının geçim kaynağı hakkında bilgiler vermektedir.

Dokuma ilk olarak günlük ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkmıştır. İnsanların tasarım gücü artmaya başladıkça dokumada kullanılan renkler farklılaşmış ve desenler zenginleşmiştir. Fakat dokumaya başlama esnasında kullanılan işlem hiç değişmemiştir. Sanayi devriminden sonra ise makine dokumacılığı artmaya başladığı için el dokumaları giderek azalmaya başlamıştır.

Bu tez, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasarım Ana Bilim Dalı, Tasarım Bilim Dalı'nda doktora tez çalışması olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında katkılarını esirgemeyen sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Necla Dursun'a, Prof. Dr. Ali Boran'a çalışmamızın tasarım ilke ve öğelerini belirlemede ve kompozisyon kurgularını tanımlamada yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. İlham Enveroğlu'na, Mersin ilçe ve mahallelerinde görev yapan belediye, halk eğitim merkezi ve muhtarlık çalışanlarına, bana evlerini ve yüreklerini açan yöre insanlarına ilgi ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan anneme babama, sabırla annelerinin yolunu gözleyen oğluma, kızıma ve maddi, manevi hiçbir desteği esirgemeyen eşim Mustafa Konuk'a teşekkürü bir borç bilirim.

Konya 2020 **Derya KONUK**

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya KONUK
	Numarası	164163001002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım Anabilim Dalı / Tasarım Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans () Doktora (**X**)
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Necla DURSUN
Tezin Adı		Silifke ve Mut'ta Tespit Edilen Bazı Geleneksel Dokumaların Tasarım Özellikleri

ÖZET

Dokuma, ilk olarak insanın örtünme, ısınma gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başlamış ve zamanla ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenerek günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş geleneksel el sanatlarımızdan biridir. Bugüne kadar geleneksel Türk Dokumaları üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar daha çok dokumaların malzeme, teknik, tür, ebat ve kompozisyonu üzerine yoğunlaşmaktadır. Araştırma konumuz Mersin iline bağlı Mut ve Silifke ilçelerinde tespit edilen düz dokuma örneklerinin malzeme, teknik ve kompozisyon özelliklerinin ortaya konulmasının yanı sıra, estetik ve tasarımsal özelliklerinin değerlendirmelerini içermektedir.

Araştırmanın amacı bugüne kadar yapılmış olan geleneksel dokuma çalışmalarından farklı olarak araştırma kapsamına alınan dokumaların bölgesel özellikler çerçevesinde estetik açıdan değerlendirilmelerinin yapılması kapsamında tasarımsal özelliklerinin ortaya konulmasıdır.

Mut ve Silifke ilçelerinde dokumasıyla tanınan ve halen dokuma yapılmakta olan mahallerinde tespit edilen dokumalardan bölgesel özellikleri bakımından farklılık gösteren 39 adet örnek araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Yüzey şemaları

farklı olarak seçilen 10 örnek ise bölgesel özelliği yansıtan, orijinal hali korunarak günümüze kadar gelebilenlerdir. Günümüzde yok olmaya yüz tutan bu halk kültürü ürünlerinin bölgesel olarak tespit edilip literatüre kazandırılması ve gelecek nesillere aktarılması konunun önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma; geleneksel dokumalarda da tasarım ilke ve öğelerinin uygulanabildiğini göstermesi açısından bir model oluşturma gayreti taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım İlkeleri, Tasarım Öğeleri, Düz dokumalar, Mut bölgesi, Silifke bölgesi.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya KONUK
	Numarası	164163001002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım Anabilim Dalı / Tasarım Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans () Doktora **(X)**
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Necla DURSUN
Çalışmanın İngilizce Adı		Design Feature Of Some Traditional Fabrics Detected in Silifke And Mut.

ABSTRACT

Weaving is one of our traditional handicrafts, which first started to meet the needs of human beings such as covering and warming, and which has been shaped in line with the needs over time and has survived to the present day. So far, many studies have been done on traditional Turkish weaving. In these studies, we focused mainly on the materials, techniques, types, sizes, and composition of weaving. Our research topic includes the evaluation of aesthetic and design characteristics as well as the material, technical and compositional characteristics of flat weaving samples found in MUT and Silifke districts of Mersin province.

The purpose of the research is to reveal the design features of flat weaving , which are included in the research, in the context of aesthetic evaluations within the framework of regional features, unlike the traditional weaving works carried out so far.

39 samples, which differed in regional characteristics from those found in MUT and Silifke districts, were evaluated in this study. The 10 examples selected as different surface schemes are the ones that reflect the regional style and have survived to the present day by preserving their original state. This study reveals the importance of the

subject of these folk culture products, which are facing extinction today, to be identified regionally and brought to the literature, and to be transferred to future generations.

This research is an effort to create a model in order to show that the principles and elements of design can be applied in traditional weaving.

Keywords: Design principles, Design elements, Flat weavings, Mut region, Silifke region

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI ..... **i**
ÖNSÖZ ..... **ii**
ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **ix**
ÇİZİMLER LİSTESİ ..... **xiv**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Araştırmanın Konusu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 1
1.3. Araştırmanın Önemi 2
1.4. Sınırlılıklar 2
1.5. Bölgenin Tarihi, Coğrafyası ve Sosyo-Ekonomik Durumu 3
1.6. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar 6
2. YÖNTEM **8**
2.1. Araştırmanın Modeli 8
2.2. Evren ve Örneklem 8
2.3. Sayıltılar 8
2.4. Kapsam ve Sınırlıklar 9
2.5. Veri Toplama Tekniği 9
2.6. Veri Analiz Yöntemi 10
2.7. Düzen 11
3. TASARIM İLKE VE YÖNTEMLERİ **13**
3.1. Tasarımın Tarihsel Süreci 13
3.2. Tasarım İlkeleri 17
4. TÜRK DOKUMALARI **27**
4.1. Türk Düz Dokuma Yaygılarının Tarihçesi 27
4.2. Anadolu-Türk Düz Dokuma Yaygıları ve Teknik Özellikleri 32
4.2.1. Kilim Dokuma ve Teknik Özellikleri 32
4.2.2. Cicim Dokuma ve Teknik Özellikleri 33
4.2.3. Zili Dokuma ve Teknik Özellikleri 34
4.2.4. Sumak Dokuma ve Teknik Özellikleri 35

5. SİLİFKE VE MUT'TA TESPİT EDİLEN BAZI GELENEKSEL DOKUMALARIN KATALOĞU 36

5.1. Yaygılar 36

5.2. Çuvallar 80

5.3. Köşe Çapıdları 92

5.4. Heybeler 102

5.5. Tuz Torbaları 111

6. SİLİFKE VE MUT'TA TESPİT EDİLEN BAZI GELENEKSEL DOKUMALARIN GENEL ÖZELLİKLERİ 115

6.1. Malzeme 115

6.2. Dokumada Kullanılan Araç ve Gereçler 116

6.3. Teknik Özellikler 120

6.4. Süsleme ve Kompozisyon 121

7. MERSİN-MUT-SİLİFKE YÖRESİ DÜZ DOKUMALARININ TASARIM ÖZELLİKLERİ VE KOMPOZİSYON YAPISINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ 130

7.1. Nokta: 132

7.2. Çizgi: 133

7.3. Doku: 133

7.4. Biçim: 134

7.5. Renk: 135

7.6. Tekrar ve Ritim 136

7.7. Denge 137

7.8. Zıtlık 138

7.9. Birlik 138

7.10. Egemenlik-Vurgu 139

8. DEĞERLENDİRME 223

9. SONUÇ 242

KAYNAKLAR 244

YEREL SÖZLÜK 251

KAYNAK KİŞİ KÜNYESİ 253

ÖZGEÇMİŞ 256

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: İlikli Kilim Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 46)..... 33
Fotoğraf 2: Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 58) 34
Fotoğraf 3: Düz Zili Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 62) 35
Fotoğraf 4: Çapraz Alternatif Sumak Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 74)..... 35
Fotoğraf 5: Cicim Dokuma Genel Görünüşü..... 36
Fotoğraf 6: Zili/ cicim dokumanın genel görünüşü 38
Fotoğraf 7: Zili/ cicim dokumanın detay görünümü..... 38
Fotoğraf 8: Zili / cicim dokumanın genel görünüşü 40
Fotoğraf 9: Zili / cicim dokumanın detay görünümü..... 40
Fotoğraf 10: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü 42
Fotoğraf 11: Zili/cicim dokumanın detay görünümü..... 42
Fotoğraf 12: Sık motifli cicim dokumanın genel görünüşü..... 44
Fotoğraf 13. Sık motifli cicim dokumanın detay görünümü 44
Fotoğraf 14: Cicim/ zili dokumanın genel görünüşü..... 46
Fotoğraf 15: Cicim/ zili dokumanın detay görünümü 46
Fotoğraf 16: Sumak dokumanın genel görünüşü 48
Fotoğraf 17: Sumak dokumanın detay görünümü 48
Fotoğraf 18: Sarma konturlu ve ilikli kilim dokumanın detay görünümü.....50
Fotoğraf 19: Sarma konturlu ve ilikli kilim dokumanın genel görünüşü.....50
Fotoğraf 20: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü 52
Fotoğraf 21: Zili/cicim dokumanın detay görünümü..... 52
Fotoğraf 22: Sumak dokumanın genel görünüşü..... 54
Fotoğraf 23: Sumak dokumanın detay görünümü 54
Fotoğraf 24: Sarma konturlu kilimin genel görünüşü 56
Fotoğraf 25: Sarma konturlu kilimin detay görünümü 56
Fotoğraf 26: Kilim dokumanın genel görünüşü..... 58
Fotoğraf 27: Kilim dokumanın detay görünümü 58
Fotoğraf 28: Zili/ cicim dokumanın genel görünüşü 60
Fotoğraf 29: Zili/ cicim dokumanın detay görünümü..... 60
Fotoğraf 30: Seyrek zili/ cicim dokumanın genel görünüşü..... 62
Fotoğraf 31: Seyrek zili/ cicim dokumanın detay görünümü 62
Fotoğraf 32: Kilim dokumanın genel görünüşü..... 64

Fotoğraf 33: Kilim dokumanın detay görünümü 64
Fotoğraf 34: Kilim dokumanın genel görünüşü..... 66
Fotoğraf 35: Kilim dokumanın detay görünümü 66
Fotoğraf 36: Kilim dokumanın genel görünüşü..... 68
Fotoğraf 37: Kilim dokumanın detay görünümü 68
Fotoğraf 38: Kilim / zili dokumanın genel görünüşü 70
Fotoğraf 39: Kilim / zili dokumanın detay görünümü..... 70
Fotoğraf 40: Zili/ cicim dokumanın genel görünüşü 72
Fotoğraf 41: Zili/ cicim dokumanın detay görünümü..... 72
Fotoğraf 42: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 74
Fotoğraf 43: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 74
Fotoğraf 44: Sık Motifli Cicim dokumanın görünüşü 76
Fotoğraf 45: Sık Motifli Cicim detay görünümü 76
Fotoğraf 46: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü 78
Fotoğraf 47: Zili/cicim dokumanın detay görünümü..... 78
Fotoğraf 48: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 80
Fotoğraf 49: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 80
Fotoğraf 50: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın arkadan görünümü 80
Fotoğraf 51: Eğri Atkılı Kilim/Sumak dokumanın genel görünüşü 82
Fotoğraf 52: Eğri Atkılı Kilim/Sumak dokumanın detay görünümü..... 82
Fotoğraf 53: Eğri Atkılı Kilim/Sumak dokumanın arkadan genel görünüşü..... 82
Fotoğraf 54: Çapraz-Alternatif Sumak dokumanın genel görünüşü..... 84
Fotoğraf 55: Çapraz-Alternatif Sumak dokumanın detay görünümü 84
Fotoğraf 56: Çapraz-Alternatif Sumak dokumanın arkadan genel görünüşü 84
Fotoğraf 57: Ters Sumak/ Cicim dokumanın genel görünüşü..... 86
Fotoğraf 58: Ters Sumak/ Cicim dokumanın detay görünümü 86
Fotoğraf 59: Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 88
Fotoğraf 60: Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 88
Fotoğraf 61: Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim dokumanın arkadan genel görünüşü..... 88
Fotoğraf 62: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 90
Fotoğraf 63: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 90
Fotoğraf 64: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü 92
Fotoğraf 65: Zili/cicim dokumanın detay görünümü..... 92

Fotoğraf 66: Zili /cicim dokumanın genel görünüşü 94
Fotoğraf 67: Zili/cicim dokumanın detay görünümü..... 94
Fotoğraf 68: Zili dokumanın genel görünüşü 96
Fotoğraf 69: Zili dokumanın detay görünümü..... 96
Fotoğraf 70: Zili / cicim dokumanın genel görünüşü 98
Fotoğraf 71: Zili / cicim dokumanın detay görünümü..... 98
Fotoğraf 72: Zili dokumanın genel görünüşü 100
Fotoğraf 73: Zili dokumanın detay görünümü..... 100
Fotoğraf 74: Sumak / Cicim dokumanın genel görünüşü 102
Fotoğraf 75: Sumak / Cicim dokumanın detay görünümü 102
Fotoğraf 76: Sumak / Cicim dokumanın detay görünümü 103
Fotoğraf 77: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 105
Fotoğraf 78: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 105
Fotoğraf 79: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 107
Fotoğraf 80: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 107
Fotoğraf 81: Sumak dokumanın genel görünüşü 109
Fotoğraf 82: Sumak dokumanın detay görünümü 109
Fotoğraf 83: Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü 111
Fotoğraf 84: Seyrek Motifli Cicim dokumanın detay görünümü 111
Fotoğraf 85: Seyrek dokumanın genel görünüşü 113
Fotoğraf 86: Ahşap Sarma Tezgâh (Mustafa Konuk arşivinden) 116
Fotoğraf 87: Ahşap Germe Tezgâh (Mustafa Konuk arşivinden) 117
Fotoğraf 88: Çıkrık (Mustafa Konuk arşivinden) 118
Fotoğraf 89: Gülcan (Mustafa Konuk arşivinden)..... 118
Fotoğraf 90: Kilim kirkiti (Mustafa Konuk arşivinden) 120
Fotoğraf 91: Cicim dokumanın genel görünümü..... 130
Fotoğraf 92: Cicim dokuma..... 134
Fotoğraf 93: Cicim dokumada bulunan motifler 135
Fotoğraf 94: Cicim dokuma..... 137
Fotoğraf 95: Cicim dokuma..... 138
Fotoğraf 96: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü..... 140
Fotoğraf 97: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim 144
Fotoğraf 98: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler..... 146

Fotoğraf 99**:** Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler..... 147
Fotoğraf 100: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler..... 147
Fotoğraf 101: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma 149
Fotoğraf 102: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma 150
Fotoğraf 103: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler..... 151
Fotoğraf 104: Sarma konturlu kilimin genel görünüşü..... 152
Fotoğraf 105: Sarma konturlu kilim dokuma 155
Fotoğraf 106: Sarma konturlu kilim dokuma 158
Fotoğraf 107: Sarma konturlu kilim yaygı 159
Fotoğraf 108: Sık Motifli Cicim dokumanın 160
Fotoğraf 109: Sık motifli cicim dokuma yaygı..... 163
Fotoğraf 110: Sık motifli cicim dokuma yaygıda bulunan motifler 165
Fotoğraf 111: Sık motifli cicim dokuma yaygı..... 167
Fotoğraf 112: Sık motifli cicim dokuma yaygı..... 168
Fotoğraf 113: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü 169
Fotoğraf 114: Zili/ cicim dokuma yaygının çizimi..... 172
Fotoğraf 115: Zili/ cicim dokuma yaygıda bulunan motifler 174
Fotoğraf 116: Zili/ cicim dokuma yaygı 175
Fotoğraf 117: Zili/ cicim dokuma yaygı 176
Fotoğraf 118: Zili/ cicim dokuma yaygı 177
Fotoğraf 119: Eşkenar dörtgen motifli kilim 178
Fotoğraf 120: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı 181
Fotoğraf 121: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının motifleri 183
Fotoğraf 122: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı ve çizimi..... 183
Fotoğraf 123: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı 184
Fotoğraf 124: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı 185
Fotoğraf 125: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı 186
Fotoğraf 126: Enine bantlı kilim..... 187
Fotoğraf 127: Enine bantlı kilim dokuma yaygı..... 190
Fotoğraf 128: Enine bantlı kilim dokuma yaygıda bulunan motifler 191
Fotoğraf 129: Enine bantlı kilim dokuma yaygı..... 192
Fotoğraf 130: Enine bantlı kilim dokuma yaygı..... 193
Fotoğraf 131: Enine bantlı kilim dokuma yaygı..... 194

Fotoğraf 132: Sumak / Cicim..... 195
Fotoğraf 133: Sumak / Cicim dokuma heybe 199
Fotoğraf 134: Sumak / Cicim dokuma heybede bulunan motifler..... 201
Fotoğraf 135: Sumak / Cicim dokuma heybe ve çizimleri (Derya Konuk)..... 202
Fotoğraf 136: Sumak / Cicim dokuma heybe 202
Fotoğraf 137: Sumak / Cicim dokuma heybe 203
Fotoğraf 138: Sumak / Cicim dokuma heybe 204
Fotoğraf 139: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü 205
Fotoğraf 140: Zili/cicim dokuma yaygı 209
Fotoğraf 141: Zili/cicim dokuma yaygıda bulunan motifler 210
Fotoğraf 142: Zili/cicim dokuma yaygı 212
Fotoğraf 143: Zili/cicim dokuma yaygı 212
Fotoğraf 144: Zili/cicim dokuma yaygı 213
Fotoğraf 145: Göbekli sumak dokumanın genel görünüşü..... 214
Fotoğraf 146: Göbekli sumak dokuma yaygı 217
Fotoğraf 147: Göbekli sumak dokuma yaygıda bulunan motifler..... 218
Fotoğraf 148: Göbekli sumak dokuma yaygı 220
Fotoğraf 149: Göbekli sumak dokuma yaygı 221
Fotoğraf 150: Göbekli sumak dokuma yaygı 222

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: Altıgen motifli yüzey şeması 121
Çizim 2: Eşkenar dörtgen motifli yüzey şeması 122
Çizim 3: Enine bantlı yüzey şeması 123
Çizim 4: Göbekli yüzey şeması 124
Çizim 5: Serbest kompozisyonlu yüzey şeması 125
Çizim 6: Çuval dokuma yüzey şeması 126
Çizim 7: Tek Mihraplı yüzey şeması 127
Çizim 8: Heybe yüzey şeması 128
Çizim 9: Cicim dokuma yaygının çizimi 131
Çizim 10: Cicim dokuma (Derya Konuk) 132
Çizim 11: Cicim dokumanın yüzey şemasından kesit (Derya Konuk) 133
Çizim 12: Cicim dokumanın yüzey şeması (Derya Konuk) 134
Çizim 13: Cicim dokuma (Derya Konuk) 137
Çizim 14: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim çuval dokumanın çizimi 141
Çizim 15: Çizim 14'de bulunan modelden alınan motif detayı (Derya Konuk) 143
Çizim 16: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim çuval dokumanın motif çizimi(Derya Konuk) 143
Çizim 17: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumanın yüzey şeması (Derya Konuk) 145
Çizim 18: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma çiziminden alınan kesitler (Derya Konuk) 148
Çizim 19: Sarma konturlu kilim yaygının çizimi 153
Çizim 20: Sarma konturlu kilim yaygının motif detayı (Derya Konuk) 154
Çizim 21: Sarma konturlu kilim yaygının çiziminden detay (Derya Konuk) 154
Çizim 22: Sarma konturlu kilim yaygının çizim kesiti (Derya Konuk) 155
Çizim 23: Sarma konturlu kilim yaygıda bulunan motif çizimleri (Derya Konuk). 156
Çizim 24: Sarma konturlu kilim yaygı çizimleri (Derya Konuk) 157
Çizim 25: Sarma konturlu kilim yaygı 157
Çizim 26: Sık motifli cicim dokuma yaygının çizimi 161
Çizim 27: Sık motifli cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 162
Çizim 28: Sık motifli cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 163
Çizim 29: Sık motifli cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk). ... 164
Çizim 30: Sık motifli cicim dokuma yaygı çiziminden kesit (Derya Konuk) 166

Çizim 31: Sık motifli cicim dokuma yaygı 166
Çizim 32: Zili/ cicim dokuma yaygının çizimi 170
Çizim 33: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden detay (Derya Konuk) 171
Çizim 34: Zili/ cicim dokuma yaygının çiziminden detay (Derya Konuk) 172
Çizim 35: Zili/ cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 173
Çizim 36: Zili/ cicim dokuma yaygı ve çizileri (Derya Konuk) 175
Çizim 37: Eşkenar dörtgen motiflii kilim dokuma yaygının çizimi 179
Çizim 38: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 180
Çizim 39: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının bordür çizimi (Derya Konuk) 181
Çizim 40: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 182
Çizim 41: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çizimi 188
Çizim 42: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) .. 189
Çizim 43: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çiziminden kesit 189
Çizim 44: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) .. 190
Çizim 45: Enine bantlı kilim dokuma yaygı dokuma ve çizimleri (Derya Konuk). 192
Çizim 46: Örnek 34'de yer alan Sumak / Cicim dokuma heybenin çizimi 196
Çizim 47: Sumak / Cicim dokuma heybenin çiziminden alınan motif detayı (Derya Konuk) 197
Çizim 48: Sumak / Cicim dokuma heybenin çiziminden detay (Derya Konuk) 198
Çizim 49: Sumak / Cicim dokuma heybenin çiziminden kesit (Derya Konuk) 199
Çizim 50: Zili/cicim dokuma yaygının çizimi 206
Çizim 51: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden detay (Derya Konuk) 208
Çizim 52: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 208
Çizim 53: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 210
Çizim 54: Zili/cicim dokuma yaygı ve çizimleri (Derya Konuk) 211
Çizim 55: Göbekli sumak dokuma yaygının çizimi 214
Çizim 56: Göbekli sumak dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk) 215
Çizim 57: Göbekli sumak dokuma yaygının çiziminden detay 216
Çizim 58: Göbekli sumak dokuma yaygının çiziminden kesit 217
Çizim 59: Göbekli sumak dokuma yaygı ve çizimi 219

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Geçmişe ışık tutan geleneksel el sanatları, günümüzde de insanların ihtiyaçlarına göre gelişmeye ve değişmeye devam etmektedir. Göç yolları gördükleri çeşitliliği ve renkliliği dokumalarına yansıtan Türkler, böylece hem fonksiyonel, hem de sanat değeri taşıyan ürünler ortaya çıkarmayı başarmıştır (Akan, 2008: 23). Geleneksel kültürümüzün parçası haline gelmiş dokuma sanatı hiç şüphe yok ki bu çeşitlilik içinde çok önemli bir yere sahiptir.

İnsanların rahat bir ortamda sıcak bir zemin arayışı sonucunda ortaya çıkmış olan düz dokuma kültürü, ev içi döşeme dekorasyonunda da önemini korumaktadır. Hayvan postlarından esinlenerek gelişmiş olan düz dokumaların tarihi gelişimi insanlığın tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir (Öz, 2019: 928). Üretim aşamasında kullanılan kirkit aracı sayesinde bu dokumalar kirkitli dokuma ismiyle de anılmaktadır. Kirkitli dokuma, yaşantımız içinde ekonomik, sosyal ve kültürel olarak önemli bir yere sahiptir. Türk yaşam kültüründe ev dekorasyonundaki başlıca eleman dokumalardır (Yetkin, 1991: 5).

Bu çalışmanın konusu, bugüne kadar yapılmış olan geleneksel dokuma çalışmalarından farklı olarak araştırma kapsamına alınan düz dokumaların bölgesel özellikler çerçevesinde estetik açıdan değerlendirilmelerinin yapılması kapsamında tasarımsal özelliklerinin ortaya konulmasıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Dokuma sanatı geçmişten günümüze kadar her alanda farklı bakış açıları ile araştırılmıştır. Dokumanın tarihsel sürecini sanat tarihçiler, dokumada kullanılan malzemeleri tekstilciler, dokumada kullanılan desenleri ise geleneksel el sanatları uzmanları ve tasarımcılar tarafından incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Yapılan literatür araştırmalarında dokumada kullanılan desenlerin kompozisyon tanımlamalarında, görünen motiflerin anlatımına yer verildiği fakat tanımlamalarda tasarım öğe ve ilkeleriyle incelenmedikleri görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmanın amacı; geleneksel dokuma desenlerini aynen değil, bir tasarımcı gözüyle tasarım öğe ve ilkelerini desen analizlerine aktararak farklı tasarım analizleri için yeni bir bakış

açısı getirmektir. Dokuma desenleri analiz edilirken bu tasarım ilkelerini kompozisyon kurgularına dahil etmenin gerekliliğini geleneksel el sanatları alanında çalışan bireylere ve günümüz tasarımcılarına aktarabilmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Gelişen sanayi devrimi ile sanat hareketlerinin birbirini etkileyerek dokuma sanatının gelişmesinde büyük bir etken olduğu bilinmektedir. Bu durum dikkate alındığında gelenekselden geleceğe tasarım olgusuna ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Araştırmanın önemi; dokumalara bakış açısını gerek geleneksel el sanatları alanında çalışan bireyler gerekse tasarımcılar gözünde değiştirmektir. Tasarım öğe ve ilkeleri, diğer sanat dallarından resim, çini, grafik ve mimarinin nasıl olmazsa olmazı olarak görülüyorsa bunu dokuma sanatında da uygulanabilir olduğunu gösterebilmektir. Bugüne kadar yapılan dokuma desenlerinde geçmişte yapılmış olan dokuma desenlerinin izine rastlamak mümkündür. Geleneksel dokumanın yöresel özellikler taşıması doğaldır. Ancak geçmişten esinlenerek tasarım yapacak tasarımcıların tasarım öğe ve ilkelerini göz önünde bulundurarak yıllarca süre gelmiş aynı desen çizimlerinin dışına çıkması amaçlanmıştır. Yapılan literatür taramalarında hat ve çini sanatının da tasarım ilkeleriyle incelendiği görülmektedir. Fakat dokumaların tasarım ilkeleriyle kompozisyon kurguları çok nadir incelenmektedir. Buda çalışmanın özgünlüğünü ve önemini ortaya koymaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma; Mersin iline bağlı Mut ve Silifke'nin önceden dokuma yapılmış ve halen dokuma yapılmakta olan mahallelerinde bulunan geleneksel düz dokumalar ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda kilim, cicim, zili (sili), sumak dokumalar incelenmiştir. Araştırmaya 39 adet dokuma dahil edilmiştir. Bunun temel sebebi yöreye aitliği, orijinal olup olmadığı ve yüzey şemaları yönünden incelenerek alanında uzman hocalar tarafından tasnif edilmesi ve malzeme, teknik, kompozisyon bakımından birbirinin tekrarı nitelikte olanların araştırma kapsamı dışında bırakılmasıdır.

1.5. Bölgenin Tarihi, Coğrafyası ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Mut ve çevresinin belli bir dönem Hitit egemenliğinde kaldığına dair çok kuvvetli ibareler vardır (Köse ve Atlay, 2005: 43). Helenistik ve Roma İmparatorluğu dönemlerinden sonra buralar Bizans İmparatorluğunun hakimiyetine geçmiştir. İslami dönemde bölgeye ilk akınlar Emevi ve Abbasiler döneminde yapılmıştır.

Mut'un tarihi oldukça eski olup, kuruluşu Roma İmparatorluğu dönemine rastlamaktadır. İmparator Augustus Antoniusun MÖ 39'da Dağlık Kilikya'da Pax Romana (Roma Barışı) tesis etmek amacıyla uyguladığı politika çerçevesinde oluşturulan ve emekli askerleri yerleştirmek için kurulan kolonilerden biri olan Colonia Lulia Augusta Felix Ninica Daha sonra imparator Claudios döneminde (MS 41-45) şehir statüsü kazanmış ve bu kişinin adına izafeten şehre Claudiopolis denilmiştir (http://saffetozturk.blogcu.com/mut-tarihi/5471848 14.10.2019). Bununla beraber ilçe sınırları içinde kalan bazı bölgelerde (Kilisetepe, Örentepe, Attepe, Cingantepe ve Çömelek Tepesi gibi) yapılan son arkeolojik kazılarda, bölgede insan yerleşke izlerinin Roma'dan daha eskilere kadar gittiği ve hatta tarih öncesi (Prehistorik) dönemine kadar uzandığı anlaşılmıştır (Köse, 2011: 30).

Daha sonra 11.yy'da Selçuklu Oğullarının bir boyu olan Yörük Beyleri, Mut ve yöresinin yönetimini ellerine geçirmiştir (https://mersin.ktb.gov.tr/TR-73145/mut.html). Selçuklu Devleti bir süre burada hâkimiyet sürmüş ve bu devletin yıkılmasından sonra Mut ve Karaman merkez olmak üzere Karamanoğulları Beyliği bu bölgede kurulmuştur (Köse, 2011: 30).

II. Bayezid döneminde Gedik Ahmed Paşa'nın bu bölgeye yaptığı askeri sefer sonunda İçel'de Osmanlı hâkimiyeti tesis edilmiştir. Mut'ta kaza idaresi kurularak İçel'in diğer kazalarıyla birlikte sancak idaresi oluşturulmuş ve Karaman vilayetine (beylerbeyliği) bağlanmıştır. Kıbrıs adasının fethinden sonra (1571) bir süre Kıbrıs beylerbeyliğine, Nisan 1632'de ise Adana beylerbeyliğine bağlanmıştır. Tapu Tahrir Defterlerine göre Osmanlı klasik döneminde Mut, Sinanlı ve Sarıkavakın ayrı ayrı kazalar oldukları görüldü. Şubat 1848' de Sinanlı kazası Mut merkez kazayla birleştirilmiş; 28 Nisan 1887'de ise Sarıkavak nahiyesi Mut'a bağlanmıştır. Osmanlı Hükümetine sunulan 2 Aralık 1913 tarihli rapordan anlaşıldığına göre Mut, dört nahiyeden (Merkez, Dağpazarı, Sinanlı ve Sarıkavak); ayrıca Mut şehri merkezi de üç mahalleden

(Kale, Şeyh halk arasında Şıh olarak bilinir ve Hamidiye) oluşmaktadır (Köse, 2011: 32-38).

Silifke; Anadolu'nun güneyinde, Akdeniz bölgesinde, Toros Dağları ile Akdeniz'in arasında, 33° 56`-34° 25` doğu meridyenleri ile 36° 21`-36° 40` kuzey paralelleri arasında, Erdemli'nin batısında, Gülnar'ın doğusunda, Mut'un güneyinde, Mersin iline bağlı bir ilçedir. Mut'a 73 km, il merkezi Mersin'e 85 km ve Gülnar'a 70 km mesafededir. Silifke Kalesi; güneyinde geniş ve verimli ovaya (Göksu Deltası) sahip, kalenin kuzeyinden geçen ulaşıma elverişli Göksu Nehrinin kenarında hem hac yolu hem ticaret yolu üzerinde (Kıbrıs'tan gelip Anadolu içlerine nakledilen mallar için güvenli bir konumda) bulunması gibi nedenlerle tarihin her döneminde önemini korumuştur (Altay, 1965: 115).

Silifke'de bilinen yerleşik hayat MÖ 7. yüzyıla kadar inmektedir. Bu yüzyılda bugünkü Taşucu'nda Holmi adıyla bir İon kolonisi kurulmuştur (Geographika, 2000:255 ve Yalçın, 2004:5). Kurulan koloni korsan saldırıları nedeniyle gelişememiş ve koloni halkı MÖ III. yüzyılın başlarında Büyük İskender'in generallerinden I. Selevkos Nikator'un kurduğu Seleuceia'ya yerleştirilmiştir (Altay, 1965: 116).

Seleuceia, Mezopotamya sınırında aynı adı taşıyan yerleşimlerden ayırt edilebilsin diye Thracheia Seleukia (dağlık Silifke), Seléfké, Salukiye ve Osmanlı döneminde Senk (taşlık) Silifke olarak isimlendirilmiştir (Yalçın, 2004: 5). Silifke, Doğu Akdeniz havzasının kontrolü için uygun ve stratejik bir konumda olması sebebiyle, MÖ 197'ye kadar Mısır'daki Ptolemaios Devleti ile Selevkos (Asya) Krallığı arasında el değiştirmiştir (Aykaç, 2018: 12). Fakat o tarihte kent, bağlı olduğu yerel Olba Krallığı gibi tamamen Selevkos (Asya) Krallığı'na tâbi olmuştur. MÖ 188'de Selevkos Kralı III. Antiochos, Roma ile Apameia anlaşmasını imzalayarak Dağlık Kilikya bölgesini Romalılara vermiş, bu dönemden sonra Bergamalı III. Attalos (MÖ 159-138) İskender İmparatorluğundan miras kalan tüm toprakları Romalılara bırakmıştır. Böylece Kilikya'da resmen Roma Dönemi başlamış fakat bölgedeki korsanlık faaliyetleri devam ettiği için 70-80 yıl daha mücadele etmek zorunda kalmıştır (Mansell, 1943: 4 ve Uçar, 2009: 19).

Selevkos (Asya) Krallığı'nın bölgedeki egemenliği, MÖ 67'ye kadar sürmüştür. Roma egemenliğine giren kent, imparator Tiberius devrinde (14-67) Roma sikkeleri basma hakkına sahip olmuştur (Ayhan, 2004:5). Roma İmparatorluğunun 395'te ikiye

ayrılmasıyla Doğu Roma sınırları içerisinde kalan Silifke, İmparator Arcadius devrinde Kilikya'nın önemli idari merkezlerinden biri olmuştur. IV. yüzyılda İsaurialıların eline geçen şehir, V. yüzyılda Anadolu'da Hıristiyanlar için yeni kurulan metropolitlik merkezlerinden biri, aynı zamanda Hıristiyan Azize Thekla'nın da yaşadığı yer olduğu için Hıristiyanlarca hac ziyareti yapılan kutsal bir şehir olmuştur (Gürtürk, 1987: 60).

Silifke, Bizans İmparatorları zamanında Kleisura, sonra Selevkeia Thema'sının merkezi olarak büyük askeri öneme sahiptir. Merkezden başka Konstantinos Porphyrogennetos'un saydığı on kaleyi ihtiva etmiş, 889'da Bizans'a beş yüz süvari temin etmiştir (Tekindağ, 1993: 644). VII. yüzyılın ilk yarısından sonra Müslüman Araplar Bizans'ı İstanbul'a hapsetmek ve sonunda orayı da fethetmek istemişler, bu sebeple de Anadolu'ya sık sık seferler düzenlemişlerdir. Araplar Silifke önlerine kadar gelmişler fakat Silifke Kalesini zapt edememişlerdir (Demirtaş, 1995: 224).

Silifke'yi ve bölgeyi fethedemeyen I.Alâeddin Keykubat buralarda Türk varlığını güçlendirmek amacıyla, Silifke çevresi ve Toros Dağları eteklerine Türkmen boy ve aşiretlerini yerleştirmeye başlamıştır (Tekindağ, 1949: 32).

Karamanoğulları bölgeye gelerek burada büyük bir beylik kurmuş ve bölgenin tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. (1256) (Uzunçarşılı, 1969: 1-38). Karamanoğulları zamanında Silifke Kalesi Kıbrıs ve Cenevizlilerle ticaretin yapıldığı Akdeniz'e açılan önemli liman kalesidir (Gündoğdu, 2019:18). Buradan inşaat malzemeleri, pamuk, şeker, biber ve keten ticareti yapılmıştır. Ayrıca Silifke-Karaman yolu ticari mal sevkiyatında Adana yolunun kapalı olduğu zamanlarda daha büyük önem kazanmıştır (Kaya, 1999: 74-77).

1468 ilkbaharında Karaman seferine çıkan Fâtih Sultan Mehmed, Konya ile Gevele Kalesi'ni alıp bu bölgeyi Karaman beylerbeyi olarak teşkilâtlandırıp idaresini Şehzade Mustafa'ya verdiğinde Silifke ve Karataş bunun dışında kaldı. Nitekim 1471'de Silifke Kalesi, Karamanoğlu İshak Bey'in oğlu ve eşinin idaresindeydi. Ancak babasının ölüm haberi karşısında ümitlerinin kırılması ve Silifke hariç "nevâhî-i Karaman"ın Osmanlı idaresine girmesi üzerine kaleyi muhafazada güçlük çeken İshak Bey'in oğlu, Fâtih Sultan Mehmed'e haber göndererek bağlılığını ve hisarı teslim etmek istediğini bildirdi. Bunun üzerine Gedik Ahmed Paşa 1472'de İçel'e gidip Silifke Kalesi'ni teslim aldı. Fakat Karamanoğlu Kasım Bey, aynı yıl Akdeniz'de bulunan

Haçlı donanmasının da yardımı ile Silifke Kalesi'ni geri almayı başardı. 1473'te Otlukbeli Savaşı'nı kazanan Fâtih Sultan Mehmed, oğlu Şehzade Mustafa ile Gedik Ahmed Paşa'yı Silifke ve çevresinin zaptıyla görevlendirdi. Karaman iline yürüyen Gedik Ahmed Paşa, Ermenek ve Manyan kalelerini alıp Silifke'ye yöneldi. Daha önce Osmanlı hizmetinde bulunmuş kale topçularının yardımıyla kaledeki barutun ateşe verilmesi kısa sürede Silifke Kalesi'nin zaptedilmesini sağladı. Şehzade Cem'in 887'de (1482) Rodos'a gitmesinden sonra II. Bayezid'e sığınan Karamanoğlu Kasım Bey'e Silifke merkez olmak üzere Mut yakınlarındaki Hucendi Beli'nden Akdeniz'e kadar olan topraklar iktâ edildi. Bir yıl sonra Kasım Bey'in ölümüyle Silifke ve çevresi kesin biçimde Osmanlı idaresine girmiş oldu (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2013: 200-202).

1.6. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Dokuma sanatı ile ilgili bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Burada bu çalışmalardan sadece konu ile ilgili doğrudan kaynaklar ile tasarım değerlendirmelerinin yapıldığı çalışmalar ele alınmıştır.

Araştırma konumuza yakın olarak dokumaların analizi ile yapılmış olan İzmir Ödemiş Müzesi'nde Bulunan Dokumaların Teknik, Renk ve Desen Açısından İncelenmesi başlıklı çalışmada Ödemiş Müzesi'nde bulunan dokumalar teknik, renk ve desen açısından incelenmiş ve yeni tasarımlar sunulmuştur (Ayhan, 1995).

Geleneksel Halı Dokumalarının Çağdaş Halıya Etkileri başlıklı çalışmanın konusu; geleneksel halı dokumalarının çağdaş halıya etkilerinin incelenmesidir. Tekstil sanatçılarının eserlerine yer verilmiş, geleneksel halı dokumaların sanatçılar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Geleneksel renklerin, motiflerin ve tekniklerin kullanılarak yorumladığım çalışmalar bulunmaktadır (Beşen, 2011).

Aksaray yöresinde dokunmuş ve hala dokunmakta olan düz dokuma yaygılarının günümüzde ki durumunu tespit etmek amacıyla Aksaray Düz Dokuma Yaygıları: Kilim- cicim- zili adlı bu çalışmada yöredeki dokuma işlevini ortaya çıkarmak ve geleneksel el sanatları açısından alan yazına yeni bir çalışma kazandırma amacı ile betimleme yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır (Gümüş, 2015).

16. ve 18. yy. Osmanlı Minyatürlerinin Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Çağdaş Yorumları başlıklı bu çalışmada 16. ve 18. yy. Osmanlı minyatürleri incelenmiş ve tasarım ilkeleri ile irdelenmiştir. Yazar daha sonra incelemiş olduğu

minyatürü soyutlaştırarak çağdaş bir tasarım yaparak yeniden yorumlamıştır (Kılıç, 2015).

Tasarım konusu, tasarımı oluşturan ilkelerle açıklanarak; 16. ve 17. yüzyıl İznik çini motiflerinin yer aldığı tabak formlarından seçilen örnekler, tasarım ilke ve elemanları bakımından incelenmiştir (Ocakoğlu, 2010).

TİEM'deki dokumalar tasarım öğe ve ilkeleriyle incelenmiş olan bu tezde çizime ve fazla ayrıntıya girilmemiştir (Öngen, 2011).

15.-19 yy. hat kompozisyonlarını günümüzün tasarım yöntemleri, yön birlikteliği, altın oran, denge, ritim-tekrar, optik yanılsama gibi başlıklar altında da inceleyerek eserlere farklı bir estetik yorum getirilen Türk Hat Sanatında Kompozisyon Kurgusu ve Geometrik Alt Yapı başlıklı bu çalışmada eserler ritim-denge, yön birlikteliği, altın oran gibi tasarım ilkeleriyle incelenmiştir (Yılmaz, 2012).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modellerinden olan, genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelin seçilmesinin nedeni, bulguları doğru bir şekil ve teknikle gözlemleyerek, araştırmaya uygun teknik ve yöntemleri saptayabilmektir. Araştırma sürecinde bulgular basılı ve elektronik kaynaklardan edinilmiştir. Elde edilen verilerle, yapılan gözlemler birleştirilerek bir değerlendirme yapılmıştır. Araştırmada bir evren ve örneklem belirlenmiş ve bu örneklem üzerinden tekil tarama modeli kullanılarak betimlemeler yapılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türk düz dokumaları oluşturmaktadır. Evrendeki elemanlar, eleman örneklemenin türü olan oransız eleman örnekleme ile seçilmiştir. Buna göre örneklemi Mersin Mut ve Silifke ilçelerindeki mahallelerde bulunan düz dokuma eserleri oluşturmuştur. Mersin'in Mut ve Silifke ilçelerine bağlı kayıtlı 190 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerden halen dokuma yapılmakta olan ve yöresel dokumalarıyla tanınan mahalleler tespit edilerek 66 mahallede alan araştırması yapılmıştır. Araştırmada Mersin Mut ve Silifke'nin mahallelerinde bulunan 245 adet düz dokuma incelenmiştir. Bu dokumalardan birbirinin tekrarı olmayan farklı kompozisyon özelliklerine sahip dokumalar seçilerek 39 adet dokuma araştırmaya dahil edilmiştir.

2.3. Sayıltılar

Bu araştırmanın sayıltıları şu şekilde sıralanabilir;

Araştırma sürecinde yayınlarda bulunan bilgilerin ve kaynakların doğru ve yeterli olduğu kabul edilmiştir.

Araştırma için bulunan örneklem evreni temsil eder özelliktedir.

İncelenen düz dokumaların tasarım açısından yorumlanması ve tanımlanmasının doğru yapılacağı varsayılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen örneklerin, dokumaların üzerine yapılan motifler hakkında bilgi vereceği düşünülmektedir.

2.4. Kapsam ve Sınırlıklar

Araştırmayı Mersin'in Mut ve Silifke ilçelerindeki mahallelerde bulunan düz dokumalar oluşturmaktadır. Yöreye ait olan 245 adet dokuma içerisinden biçim ve kompozisyon özelliklerine göre seçilen dokumalar yüzey şemalarına ve kullanım alanlarına göre sınıflandırılarak gruplara ayrılmıştır. Yöreyi simgeleyen ve yüzey şemaları farklı olan 39 adet dokumanın gözlem fişleri hazırlanarak katalog oluşturulmuştur. Bu dokumalar kendi içerisinde gruplandırıldığında 10 farklı tipoloji karşımıza çıkmaktadır. Bu 10 örnek ise diğer 39 örneğin tipolojik bir gruplaması olarak desen tipolojik bir gruplaması olarak Tasarım Öğeleri (Nokta, Çizgi, Yön, Biçim, Aralık, Doku, Biçim, Renk) ve Tasarım İlkeleri ile (Tekrar, Ardışık Tekrar, Denge, Zıtlık, Birlik, Egemenlik Vurgu) analiz edilerek araştırmaya dahil edilmiştir.

2.5. Veri Toplama Tekniği

Tez araştırmasında veri toplarken aşağıdaki süreçler izlenmiştir;

Bu çalışmaya ilk olarak literatür taraması ile başlanmıştır.

Anadolu-Türk düz dokumalarının yapımı ve tarihçesi, tasarım ve tasarım ilkelerini konu alan kitap, makale, ansiklopedi ve internet veri kaynakları gibi yazılı kaynaklar taranmış ve bilgiler toplanmıştır.

İncelenen eserlerin özelliklerinin belirlenmesi ve tanımlanması için gözlem fişi oluşturulmuştur.

Mersin'in Mut ve Silifke ilçelerinin dokumasıyla tanınmış ve halen dokuma yapılmakta olan mahallelerinde alan araştırması yapılmıştır.

Yörede dokuma yapanlar ile görüşmeler yapılarak not alınmıştır.

İncelenen örnekler yapım malzemesi, teknik, renk, tür ve yüzey şemalarına göre gözlem fişlerine yerleştirilmiştir.

Kaynak kişilere yörede bulunan dokumaların resimleri gösterilerek yapım tekniği ve üzerlerindeki motifler hakkında sorular sorarak motiflerin yörede geçen isimleri öğrenilmiştir.

Düz dokumaların yüzey şemaları ve motiflerin yerleşim planları tasarım öğe ve ilkeleri açısından incelenmiştir.

Düz dokumaların içerisinden yörenin orijinalliğini taşıyan ve yüzey şemaları ile öne çıkan dokumalar Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde görev yapmakta

olan Sayın Prof. Dr. İlham Enveroğlu hocamız ile belirlenerek teknik çizimleri yapılmış ve yorumlanmıştır.

Örneklerden elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve sonuca ulaşılmıştır.

Gözlem fişi örneği aşağıda verilmiştir.

GÖZLEM FİŞİ

Örnek No	**:**			
Fotoğraf No	**:**			
Bulunduğu Yer	**:**			
İnceleme Tarihi	**:**			
Boyutları (En x Boy)	**:**			
Malzemesi	**:**	Atkı:	Çözgü:	Desen İpliği:
Teknik	**:**			
Renkler	**:**	Atkı:	Çözgü:	Desen İpliği:
Kullanılan Motifler	**:**			
Tanım	**:**			

2.6. Veri Analiz Yöntemi

Toplanan verilerin analiz edilmesi; kaydetme, sınıflama ve sayımlama (istatistiksel) işlemleri uygulanarak bilgisayarda yapılmıştır.

Verilerin analiz aşaması şu şekildedir;

İncelenen örneklerin fotoğrafları çekilip gözlem fişleri yazılarak kaydedilmiştir.

İncelenen dokumaların özellikleri belirlenmiştir.

Dokumalar elde edilen bulgular doğrultusunda tür ve yüzey şemalarına göre sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan gözlem fişlerinden elde edilen verilerden tablolar oluşturulmuştur. Bu tablolar istatistiksel yöntemle değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada gözlem fişlerinden elde edilen veriler ilgili konu başlıkları altında seçilen dokuma örneklerinin gözlenebilir tüm özellikleri, gözlem fişlerinden faydalanılarak tablolara aktarılmıştır. Dokumaların; teknik (Tablo-1), malzeme (Tablo-2), tipoloji (Tablo-3), motif (Tablo-4), tür (Tablo-5) ve renk özellikleri (Tablo-6) incelenmiştir. Bu incelemeyle ilgili verilerin dökümü tablolara aktarılmıştır.

Elde edilen veriler sonucu oluşturulan tablolardan sınıflandırma yapılmış, araştırmanın değerlendirme bölümünde sunulmuştur.

2.7. Düzen

"Silifke ve Mut'ta Tespit Edilen Bazı Geleneksel Dokumaların Tasarım Özellikleri" başlıklı çalışma dokuz ana başlıktan oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları hakkında bilgiler verilmiştir. Bölgenin tarihi, coğrafyası sosyo- ekonomik durumu ve konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmalar bu bölümde yer almaktadır.

İkinci bölüm yöntem kısmıdır. Burada araştırmanın modeli, evren ve örneklem, sayıltılar, kapsam ve sınırlılıklar, veri toplama tekniği, veri analiz yöntemi ve düzen başlıkları adı altında çalışmanın teknik ve bilimsel içeriğine yer yerilmiştir.

Tasarım ilke ve yöntemleri başlığı altında oluşturduğumuz **üçüncü bölümde** genel olarak tasarımın tarihsel sürecine ve tasarım ilkelerine değinilmiştir.

Dördüncü bölüm Türk dokumaları başlığı adı altında dokumaların tarihsel süreci, Anadolu'daki dokuma yaygılar ve teknik özellikleri anlatılmış olup dokuma teknikleri olan kilim, cicim, zili ve sumak dokumaların yapıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Beşinci bölümde katalog oluşturulmuştur. Yapılan alan araştırmasında 245 adet dokumaya ulaşılmıştır. Desenlerin birbirine benzer olmasından dolayı tekrara düşmemek adına çalışmaya 100 adet yaygıdan 25 adet yaygı, 75 adet çuvaldan 6 adet çuval, 25 adet köşe çapıdından 5 adet köşe çapıdı, 25 adet heybeden 4 heybe ve 20 adet tuz torbasından 2 adet dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen dokumalar türlerine göre yaygı, çuval, köşe çapıdı, heybe ve tuz torbaları olarak 5 ana gruba ayrılmıştır. Yaygı türleri kompozisyon şemalarına göre kendi içerisinde altıgen, göbekli, Eşkenar dörtgen, enine bantlı, serbest ve tek mihrap yüzey şemalı yaygılar olmak üzere 6 grup içerisine yerleştirilmiştir. Dokumalara gözlem fişleri oluşturularak her bir örnek için malzeme, teknik, künye ve ayrıntılı tanımlamalarını içeren detaylı bir katalog oluşturulmuştur.

Mersin Mut-Silifke yöresi düz dokumalarının genel özellikleri başlığı altında oluşturulan **altıncı bölümde**, dokumalarda kullanılan malzeme, araç-gereç, teknik

özellikler, süsleme ve kompozisyon özellikleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmanın **yedinci bölümü,** Mersin-Mut- Silifke yöresi düz dokumalarının tasarım özellikleridir. Burada çalışmaya dahil edilen 39 adet dokumadan birbirinin tekrarı olmayan farklı kompozisyon yapısına sahip 10 adet dokuma tasarım öğeleri Nokta, Çizgi, Yön, Biçim, Aralık, Doku, Biçim, Renk ve Tasarım ilkeleri Tekrar, Ardışık Tekrar, Denge, Zıtlık, Birlik, Egemenlik Vurgu başlıklarında incelenerek yorumlanmıştır. Desen kompozisyonları çizilmiştir.

Sekizinci bölüm değerlendirme kısmıdır. Burada yörede tespit edilen dokumaların teknik yapısı ve tasarımsal özellikleri değerlendirilmiştir.

Dokuzuncu bölümde yörede ulaşılan dokumaların değerlendirilmesiyle sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuna ise **kaynaklar, yerel sözlük, kaynak kişi künyesi ve fotoğraflar listesi** eklenmiştir.

Çizim fotoğraf gibi görsel malzemeler okuyucunun dikkatinin dağılmaması bakımından metin içinde verilmiştir.

3. TASARIM İLKE VE YÖNTEMLERİ

3.1. Tasarımın Tarihsel Süreci

Tasarımın ilk defa ne zaman, nerede ve nasıl kullanıldığı ve geliştirildiği hakkında kesin olarak bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bazı bilimsel kaynaklara dayanarak insanlık tarihi kadar eski bir dönemden günümüze kadar gelişerek geldiği saptanmıştır. İnsanoğlunun, kültürel gelişimlerini incelediğimizde, bunun için binlerce yıl çabalamak zorunda kaldıkları, bu sürecin kolay geçmediği görülmektedir (Turani, 1979: 17). Örneğin; toplum yapılarının da tamamen değişmesinin nedenlerinden biri olan toplayıcılık kültüründen, tarım kültürüne geçiş döneminde insanların yaşamlarını, korunma, beslenme ve üreme gibi koşullar belirmektedir. Yağma kültürü içinde yaşayan, yiyeceğini doğadan hazır halde bulmaya alışan insanoğlunun kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretmeye başlaması, yağma hayatının gereklerini terk etmesine neden olmuştur (Şener, 1982: 15). Büyük dinlerin ortaya çıkmasıyla inanç değişikliklerine ve savaşlara neden olan bu geçiş dönemi insanoğlunun duygu ve düşüncelerinde büyük değişikliklere neden olmuştur. İşte değişikliklerin başladığı bu dönemde primitif halk sanatları ortaya çıkmıştır. (Okan, 2018: 98)

Ev ve tapınak inşa eden; heykel, dokuma, resim gibi farklı sanat dallarıyla uğraşan bu dönem insanlarının karmaşık düşünce, duygu ve koşullara sahip olmalarından dolayı ilkel insanlar olarak adlandırılmasının sebebi, bizden daha farklı hayat yaşadıkları için değildir. O dönemde, akla durgunluk verecek şekilde sabırla işledikleri taş, maden, ahşap gibi maddeleri, yetersiz, kaba araçlar kullanarak yapmış oldukları da bunu ispatlamaktadır. "İlkel Sanat" sözcüğü, zanaatlarının da ilkel olduğu anlamına gelmemektedir. (Turani, 1979: 19).

İlkel sanatta, insanlar mağara duvarlarına yaptığı hayvan resimlerini, açık havadaki kayaların üzerine çizmeye başlamıştır. Eser üsluplarında anıtsal bir özellik görülmemektedir. Buzul Çağı'ndaki insanlar gibi yalnız hayvan değil, insan resimleri de yapmaya başlamışlardır. İnsan figürlerinin iç formları belirtilmemiş, figürler bir gölge resim halinde gösterilmişti (Şener, 1982: 18).

Erken dönemde insan başı gövdeye oranla büyük resmedilmiş, zamanla bu oran daha da artmıştır. Ayrıca figürlerin oturtulduğu mekân kavramının da henüz gelişmediği görülmektedir. Somut süs unsurlarının yanında, soyut unsurlarında kullanıldığı

görülmektedir. Resimlerde hayvan sürüleri, savaş ve av sahneleri, dini törenler, cenaze törenleri ve heykeller daha çok yer almaktadır (Turani, 1979: 13).

İnsanoğlunun, daha sonra bir tür endüstriyel tasarım olan taş alet yapımını geliştirdiği tahmin edilmektedir. Yaptıkları çizimler günümüze kadar varlığını sürdürememiştir. Bu gelişmelere bakarak insanların üç boyutlu çalışmalar yapmaya iki boyutlu çalışmalardan daha önce başladığı düşünülmektedir. Tarıma dayalı kent devletleri, devlet kurar kurmaz, binalar, tapınaklar, mabetler inşa etmeye ve buralarda yaşamaya başlamışlardır. İşte yazının keşfi ve tunç madeninin işlenmesi bu tarihlere rastlamaktadır (Kılıç, 2009:122-148). İnsanoğlunun bu gelişim ve gereksinimleri sanatta anıtsal mimariyi ortaya çıkarmaya başlamış böylece o dönemdeki taş işlemeciliğinde ve sanat eserlerinde kompozisyon fikrinin oluşmaya başladığı görülmektedir. Sanat anlayışlarında görülen bu gelişimin heykel sanatına da yansıdığı görülmektedir. Böylece, heykellere yeni biçimler verilmesi ve sanatta anıtsal nitelikli taş yapıların ortaya çıkması ile Arkaik üslubun başlamış olduğu anlaşılmaktadır. Arkaik üslup, anıtsal sanatların ilk aşaması olarak kabul edilmektedir (Turani, 1979: 15).

Arkaik dönemde ölçü birimlerinin kullanıldığı bilinmektedir. Matematik ve geometri ölçüleri, yapıların oluşumunda kullanılmaktadır. Arkaik dönemde sanatçı daima kendi alanında çalıştığından tecrübelerinin üstüne gözlemlerini ekleyerek kendini sanat alanında yetiştirip, geliştirme olanağı bulmaktadır. Bu dönemde resim sanatı kaba, katı ve şematik bir biçimde iken sanatçının tamamen din ya da devlet adamının emrinde çalıştığı, onların hayatlarını sembolik olarak yansıttıkları bilinmektedir (Şener, 1982: 23).

Bu üslup niteliklerinin giderek klasik üsluba dönüşmesiyle, toplumların kültür yapısında ve teknolojide de önemli gelişmelerin yaşandığı bilinmektedir. Klasik üslupta ise Arkaik üslubun aksine sanatçıya farklı bir görev yüklenerek birinci planda saray ve devlet yapılarını ele almaları istenmiştir. Böylelikle eserlerin özelliklerinden yeni bir dünya görüşünün ve yeni bir sistemin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Arkaik resmin mantığı ve yüzeysel vücut biçimi, bu dönemde tamamen ortadan kaybolmaktadır ve yerini son derece ayrıntılı Barok üslubu almaktadır (Turani, 1979: 17).

Klasik üsluptan sonra, sanat eserlerinde Barok adı verilen başka bir üslup tarzı görülmektedir. Barok dönemde krallıklar büyüyerek, imparatorluklar oluşturmuşlardır. Saraylar tüm görkemleriyle gelişirken, kentler de büyümeye başlamıştır. Sanatçı

bu kez halkın hayatını da saray konularının ve imparatorun yanında, resmetmeye başlamıştır (Şener, 1982: 275). Heykeltıraş veya ressam, çalışmalarına saray mensuplarını konu ederken, bir yandan da halkın içindeki önemsiz kişileri tasvir etmektedir. Bu dönemde gerek mimaride gerekse resim ve heykelde kişilere özgü doğal güzelliğin keşfedildiği ve son derece ayrıntılı bir üslup kullanıldığı görülmektedir. Mimari yapılar oldukça heybetli ve süslüdür. Abartılı süsleyici ve sahteci bir resim anlayışı içinde Barok 'un son aşaması olan Rokoko ile üslup gelişimi kendi kendini tüketmiştir.

Düşünce alanında gerçekleştirilen bir devrim olan Orta Çağ'ın yerini Yeni Çağ'a bırakmasıyla insanların neden-sonuç ilişkilerini araştırarak düşüncelerini ortaya koyma çabasına girmişlerdir. (Şener, 1982: 275). Yeni Çağ ile birlikte artık sanatçının, ilk kez kişisel görüşlerini yansıtma olanağı bulduğu bir dönem başlayacak ve sanatçıların yanında, din kurumları ve saray olmayacaktır. XIX. yy başlarında, okullarda sanatla ilgili teorik bilgiler ve çizimler öğretilmeye başlanmış, ustadan çırağa bilgi ve sanat aktarımı gerçekleşmiştir.

Son dönemlerinde gerçekle ve halkla ilişkisi azalan bu sanat okullarının, hayata uyum sağlayamayan, işsiz sanatçılar yetiştirdiği bilinmektedir. XIX. yy da başlayan akımın genel adı Academie de beaux-art'dır. Artık beaux-art sistemiyle teorik bilgilerin ve çizimlerin okullarda eğitimi alınmaktadır. Bu akımın en karakteristik özelliği biçimciliğe, süslemeye ve üsluplara karşı çıkmasıdır. Bu düşünce ile Almanya'da 1919 yılında Weimar'da, Walter Gropius tarafından Das Staatliche Bauhaus yüksekokulunun kurulması amaçlanmıştır. Bu okulda ön kurs adı altında, ilk yıllar bu düşüncede bir eğitim programına yer verilmiştir. Temel Tasar'ın bilinçli olarak ilk adımlarının atıldığı yerin bu kurs olduğu bilinmektedir (Güngör, 2005: 11).

Johannes Itten'ın daha önce Viyana'da ortaya koyduğu bu eğitim metodu Bauhaus'da devam ettirilmiştir. Bu kurs bizzat Itten ile birlikte Moholy Nady, Paul Klee, Wassily Kandinsky, Lynoel Faininger, Josef Albers ve Georg Muche tarafından verilmiştir (Deliduman, 2006: 11).

Bauhaus okulu üç şehirde faaliyet göstermiştir; 1919-1925 Weimar, 1925-1932 Dessaus, 1932-1933 Berlin. Ayrıca bu okullara, üç farklı mimar başkanlık etmiştir. Bunlar; 1919'dan 1928'e kadar Walter Gropius, 1928'den 1930'a kadar Hannes Meyer ve 1930'dan 1933'e kadar Mies Van der Rohe'dur. Bu okullar, XX. yüzyılda mimari tasarım ve sanat alanlarında yeni akımlar yaratarak, Dünya'nın en seçkin mimarlarını

ve sanatçılarını bir araya getirerek çağdaş bir eğitim vermiştir. Ayrıca bu okullların bir üretim merkezi olması ve her şeyin konuşulup tartışıldığı bir yer haline gelmesi hedeflenmiştir. Bauhaus, mimari olduğu kadar endüstriyel tasarım ve şehir planlama konularında da yenilikler getirmiş, yeni bir mimari akımın yaratılmasıyla da diğer sanat dallarını etkilemiştir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Bauhaus 07.04.2019).

Bauhaus'un kuruluşundaki ilk hedef bir güzel sanatlar akademisini, zanaat ve mimarlık okulunu da kapsayan yeni bir okul anlayışını gerçekleştirmektir. Bauhaus ressamlık, heykeltıraşlık, zanaatkârlık ve mimarlığın iç içe olması istenmiştir. Walter Gropius ise sanatçıyı zanaatkârın yücesi olarak görmektedir. Günümüzdeki birçok okulun da bu eğitimi benimseyerek Temel Tasarım Eğitimi'ni okullarda öğretmeye başladıkları bilinmektedir. Bu okullarda taklitçiliğin aksine kişinin kendi stilini oluşturması için öğrenci teşvik edilmektedir. Bauhaus'taki modern sanatla sonsuz sayıda fikir üretilmesinin nedenlerinden biri de ilk öğretmenlerin sanatçılar olmasıdır. Böylelikle Paul Klee, Wassily Kandinsky ve diğer Bauhaus sanatçıları, resimlerin geleneksel kavramlardan uzaklaşarak, sanatsal tasarımın teorilerini ve yasalarını analiz etmeye yönelmişlerdir. Bauhaus'un, Nazi rejiminin emriyle II. Dünya Savaşı'nda kapatıldığı bilinmektedir. Buradaki öğretmenlerin çoğu Amerika'ya giderek, Bauhaus'ta edinilen bilgi, eğitim metotlarını yani Bauhaus ekolünü tüm dünyaya yaymışlardır (Deliduman, 2006: 11). Daha sonra bu metodun nasıl, nerede ve kimler tarafından geliştirildiği hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır.

Ülkemize Temel Tasar Eğitiminin yansıması, 1956 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesinde 'basic design' adı altında başlamıştır. Model aldıkları Amerikan Üniversitesi'nin Mimarlık Fakültesi Programına uygun olarak başlatılan bu eğitim içeriği biraz yadırganmıştır. Daha sonra 1963 yılında Maçka'daki İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulunda Temel Kur adı altında bu eğitime başlanmıştır. Bu programa Prof. Lütfi Zeren, İ. Hulusi Güngör, Profesör Latife Görer, Necati Şen destek ve yardım etmiştir. Bu eğitim, daha önce İstanbul Teknik Üniversitesi'nde 1950 yılında ressam Ercüment Kalmuk tarafından başlatılmış olup, Renk ve Şekil Kompozisyonları dersi olarak verilmiştir.

Özel yüksekokulların mimarlık bölümlerine bu program daha sonra girmiştir. Önce 1965 yılında İstanbul'daki Işık Mühendis-Mimarlık Yüksek Okulu'nda Temel Kur adı ile sonra 1966'da Ankara Yükseliş Mühendis-Mimarlık Yüksek Okulu'nda

Temel Tasar adı ile eğitim başlamıştır. Daha sonra eğitim desteği İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından karşılanan Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde 1963 yılında Temel Kur adı ile başlatılmıştır. İstanbul Yüksek Teknik Okulu ve İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde (Yıldız Üniversitesi) 1969 yılında Temel Tasar adı ile bu programa geçilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın kararıyla zorunlu olarak Temel Tasar eğitim programının okullara girmiştir. Buca, Cağaloğlu, Kadıköy ile Zafer Özel Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulları'nın da bu eğitime 1970 yılında başladığı bilinmektedir. Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nde bu program 1973-1974 öğretim yılında başlayarak Temel Tasar adı i1e uygulanmıştır. Bauhaus ekolü ile kurulan Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde 1956 yılında, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1966 yılında, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde ise 1966'dan sonra bu program uygulanmaya başlamıştır. 1982 yılında Yüksek Öğretim Kurulu, bütün yüksekokul ve akademileri üniversiteye dönüştürerek bunların mimarlık fakülteleri için örnek seçtiği İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi programının uygulamasını önermiştir. 1982-1983 yıllarından beri Türkiye'deki bütün Güzel Sanat ve Mimarlık Fakültelerinde Temel Tasar eğitimi verilmektedir.

3.2. Tasarım İlkeleri

Tasarım, işlevin tarif ettiği ve ona uygun olarak düşünülen biçimin uygulanabilecek bir şekilde düzenlenmesidir. Tasarım öğeleri görsel bir kurguyu oluşturan tüm parçaları tanımlarken, tasarım ilkeleri bu öğelerin fonksiyonel ve estetik anlamda bir araya gelişini belirleyen kurallar olarak açıklanabilir.

Faruk Atalayer'e göre, "renk, doku, ton, biçim, ölçü, aralık doğanın nesnel yapısında var olan öğelerdir. Anlam, içerik, kapsam, işlev ve psikolojik olarak doğa dilinin, plastik yaşama yansımalarıdır. Yine zıtlık, uygunluk, ritim, denge, vurgu ilkeleri doğanın yapılanmış ve biçimlenmiş ilkeleridir" (Atalayer, 2004: 32).

Paul Klee'ye göre düz kâğıt üzerine kalemin dokunması ile beliren nokta, çıkış noktasıdır. Nokta kavramının, kendisinin bir araya gelerek oluşturduğu tasarı öğeleriyle doğrudan ilişkisi vardır. Noktanın hareketinden çizgi, çizginin hareketinden yüzey ve yüzeyin hareketinden de hacim ve diğer tasarım öğeleri meydana gelir. Buradan hareketle noktayı bir başlangıç, biçim algılamasında ve resim dilinde her şeyin temeli

olan grafik öğe olarak tanımlayabiliriz. Görsel sanatlarda nokta, çeşitli ritim ve hareketlerle kompozisyon oluşturmada kullanılabilir. Bir geometrinin oluşumu nokta ile başlar ve tek başına bir merkez ifade eder. Kendi başına bir yönü, hareketi ve doğrultusu yoktur (Şen, 2018: 776)

Doku kavramını Çınar, "...yüzeylerin ışık emilimi ya da renk gibi fiziksel özellikleri ve bunların görsel duyum etkileri" olarak tanımlarken (Çınar, 2005: 36).

Gürer ise, "...elle dokunarak ya da ışık etkisiyle görerek algılanan, iç mekân tasarımının ögelerinden biri" olarak nitelendirmektedir (Gürer, 1990: 39).

Adelson ve Bergen ise dokuyu, "...çizgi veya kenar gibi öğelerle görsel olarak farklılık gösteren, kendi içerisinde bir süreklilikle yüzey tanımlayan görsel özellik..." olarak açıklamaktadır (Adelson ve Bergen, 1991: 18).

Her tasarım kendi içinde bir yapıya ve bu yapı da temelinde bir planlamaya sahiptir. Tasarlama eylemi, oluşturulmak istenen yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine almaktadır. Bu eylem görsel elemanların tasarım ilkeleri doğrultusunda bir araya gelmesiyle tamamlanmıştır (Yolcu, 2004: 29).

Araştırma kapsamında tasarımın yapıtaşları olan, tasarım elemanları; nokta, çizgi, biçim, yön, renk başlıkları altında incelenmiştir. Tasarım ilkeleri ise; tekrar ve ritim, denge, zıtlık, birlik, egemenlik-vurgu başlıklarıyla açıklanacaktır.

Nokta

Tasarım elemanlarının önemlilerinden olan "nokta"nın tanımı "İki doğrunun kesiştiği yerdir." Bu tanımlamada nokta kendi başına görsel bir değer taşımaz. Boyutsuz elemandır ve büyüklüğü, küçüklüğü, rengi yoktur. Bilimsel ve yaygın anlamıyla nokta yer belirleyen bir işarettir. Hiçbir yöne sapma göstermez. Bu anlamıyla fizik, kimya, matematik gibi birçok bilim dallarında kullanılır. Örneğin, "suyun kaynama noktası 100 ˚C'dir" demekle, değişmeyen sabit bir değer ifade edilir (Balcı ve Say, 2005: 9).

Görünüşü oluşturmada kullanılan temel ögelerden biri olan "nokta" tamamen algıya bağlı olan, teknik bir kavramlaşmadır. İnsanın görme eylemi sınırlıdır ve görebildiğimiz en küçük "boyutsuzluk" noktadır (Atalayer, 1994: 144).

Noktaya anlam yüklemek sanatçının yaratma becerisine bağlıdır. Serbest uygulanmış noktalar bir grup veya bir yayılma içerisinde bulundukları zaman, yüzey üzerinde bir gerilim ve görsel enerji değişikliği oluşturur (Güler, 1990: 24).

Sık-seyrek noktalar izleyicide imgesel çağrışımlara bağlı çeşitli biçim, hareket, derinlik, ışık-gölge algıları oluşturur. Nokta; bulunduğu yüzeyde sürekli olarak titreşip, mesaj ileten plastik değerli anlatım tekniği öğesidir.

Çizgi

Bir yüzey sanatı öğesi olarak çizgi, uzunluğuna oranla kalınlığı çok az olan bir şerit anlamını taşır. Kalın bir fırçayla bir yüzey üzerine vurulacak uzunca bir boya darbesi resim sanatında çizgi olarak değerlendirilir (Sözen ve Tanyeli, 1996: 61).

Biçim ve yüzeylerin sınırlarını çizgi ile belirleriz. Çizgi insan beyninin ürettiği, gerçekte var olmayan, uzun ince görünümü sağlayan değerinin nesnelleşmiş sembolüdür. Çizgi tek boyutlu eleman faktörü olarak da tanımlanır, evrende bir ve iki boyutlu varoluş asla olamaz. İki boyutlu yüzeylerde üç boyutlu hacimsel bir paketlenme var ise yüzeyde vardır demektir. Çizginin meydana getirildiği ve çizildiği malzemeye göre eni, boyu, kalınlığı mutlaka vardır. Ancak bu boyutları arasında büyük ölçü farklılıkları bulunur (Atalayer, 1994: 146-147).

Çizgi eşyayı tanımlayan, sınır gösteren ancak doğada yalnız başına görülemeyen geometrik bir unsurdur (Bigalı, 1999:139). Genişliği ve uzunluğu ne olursa olsun eğer bir şey çizgi etkisi yapıyorsa ve çizgisel özellik göstermekte ise o şey tasarım içinde bir çizgi rolü oynuyor demektir. Çizgilerin gösterdikleri biçim farkları dolayısıyla etkileri birbirinden farklı olmaktadır. Aynı kalınlıktaki çizgilerle farklı doğrultu ve aralıktaki çizgiler yüzeyde derinlik etkisi yaratmaktadır. Aynı etkiyi kalınlığı değişen çizgilerle de ortaya koymak mümkün olmaktadır.

Çizgilerin kalınlıklarını, yönünü, aralıklarındaki farkı artırıp eksilterek, gerektiğinde düz, gerektiğinde eğik ya da kırık çizgiler kullanarak pek çok düzenlemeler yapılabilmektedir. Yalnız çizgi kullanılarak soyut ve somut nitelikte resimler üretilebilir (Güngör, 1972: 5).

Geometrik ya da görsel anlatım şeklinde kullanılan çizgiler yapı, görüntü, değer ve biçim bakımından farklılıklar içerir. Çizgi çeşitleri, mekanik çizgi çeşitleri ve artistik çizgi çeşitleri olmak üzere iki ye ayrılır:

Mekanik çizgi çeşitleri geometrik yapılarına göre gruplanır;

• Düz çizgi

• Eğri çizgi

• Kırık çizgi

Artistik çizgi çeşitleri ise tek çizgi üzerinde görüntü bakımından farklılık içeren çizgilerdir.

• Ölü, hareketsiz, hacimsiz çizgi

• Canlı, hareketli, hacimli çizgi (Atalayer, 1994: 148).

Doku

Her cisim bir maddeye sahiptir ve maddeye dokunulduğunda elde bir pürüzlülük duygusu hissedilir. Bu hisse doku adı verilir. Dokular verdikleri hisse göre üç ana grupta toplanır; sert dokular, orta sert dokular, yumuşak dokular. Cisme dokunduğunda hissedilen dokulara doğal dokular denir. Bir cismin resmini yaparken onun yüzeyinde bulunan pürüzlülük görüntüsü birtakım taramalar ve noktalar yardımıyla belirtilir. İki boyutlu yüzeylerde uygulanan bu dokuya yapay doku adı verilir (Güngör, 1972: 26).

Doku; görme ve dokunma duyularıyla hissedilebilen, homojen, yüzeysel etki öğesidir (Sözen ve Tanyeli, 1996: 69). Nesne ve varlıkların dış yapılarında bulunan özellikleri ve bunların objektif etkileri dokuyu meydana getirir. Yüzeylerin dokunsal değerine doku denir. Bu doğanın kendi yapısal özelliğinden kaynaklanır. Bu tür dokulara doğal dokular denir (Çetinkaya, 2018: 24).

Dokunma duyumuza etki vermeden yalnız göz yoluyla algıladığımız doku etkileri yaratan faktörlere vizüel dokular denir. Her malzeme, bütünü örgütleyen içyapı maddesi, kendini dış yüzeylerle, kabukla, doku ile görünür kılar. Doku; yüzey, renk, ton gibi iki boyutlu etki yapan öğeleri üçüncü boyuta ulaştıran öğedir. Doku aynı zamanda biçimi, yüzeyi karakterize eden öğedir. İnsanın doğasında olan malzemeyi bilgi çerçevesinde, emek ve teknikle işleyerek, yeniden oluşturduğu dokular yapay dokulardır. Her şeyin doğal bir dokusu vardır. Pürüzler, çıkıntılar, kayganlıklar, düzlükler, yumuşaklıklar, sertlikler girinti ve dokunsal ifade etkileridir. İşte bu etkilere göre doğal dokular iki zıt kutupta algılanır; sert, pürüzlü dokular ve düz, yumuşak dokulardır (Atalayer, 1994: 194).

Biçim

Bir nesnenin görerek ve dokunarak algılanmasını sağlayan kendine özgü gerçekçiliğine biçim adı verilir (Sözen; Tanyeli, 1996: 41). Uzayı yüzeylerle sınırlayan her varoluş bir biçimi oluşturur. Işığın yüzeye çarpması sonucu yüzeye yansıyan ışıkla renklenir. Rengin algılanması, ait olduğu yüzeyin sınırları içinde renk türü, tonu ve parıltısı ile bir bütün olarak algılanır (Atalayer, 1994: 157).

Bir tasarımda rol oynayan en önemli unsurlardan biri biçimdir. Tasarımlar tasarı haline gelirken yani maddeleşirken çevre sınır çizgileri belirlenir ve kabuğu oluşturulur. İki ve üç boyutlu çalışmalarda da durum aynıdır. Ancak biçimler arasında büyük farklılıklar vardır. Bir kısmı geometrik bir düzen içinde oldukları halde diğer pek çokları serbest görünüştedirler (Güngör, 1972: 12).

Şekil açısından uyumlu, dengeli, armonili ve birlik gösteren tasarımlar oluşturabilmek için; şekilleri yaratan geometrik zıt elemanların, biçimler arasındaki zıtlıkların bilinçli olarak düzenlenmesi gerekir. Birbirini reddeden zıt şekiller uyumsuzluk yaratırlar. Aynı zamanda anlamı zorlayan, işleve uymayan, ana fikri yansıtmayan formlar, bütünselliği ve dengeyi bozarlar (Atalayer, 1994: 201).

Yön

Tasarım üzerindeki noktalar ve çizgiler birleşerek deseni bir yöne doğru hareketlendirir. Bazı tasarımlar tek yönlü olurken bazı tasarımlar ise birden çok yönü göstermektedir. Yatay yönler durağanlık, hareketsizlik hissi uyandırırken, dik yönler hareketlilik, dinamizm, eğik yönler ise yumuşak ve sürekli bir hareketi ifade etmektedir (Atalayer,1994: 203).

Renk

Renk; tasarımı, çalışmayı estetik kılan temel öğelerden biridir. Renk algısı ait olduğu yüzeyin sınırları içinde ışık frekansları olarak renk türü, tonu ve parıltısı olarak algılanır (Atalayer, 1994:70). Işığın kendi öz yapısına ve nesneler üzerindeki yayılımına bağlı olarak göz üzerinde bıraktığı etkidir (Sözen ve Tanyeli, 1996: 69).

Her renk dalgasının bir yansıma kabiliyeti vardır. Yalın veya birkaç tek ışıktan oluşmuş ışık altında algılanan renk "görünen renk", beyaz ışık altında yüzeyde görünen renk ise "öz renk"tir. İnsan gözü, sürekli hareket halinde olan bir organdır. Bu

nedenle göz renkli biçimleri algılarken çevresindeki renk ve ışıklardan etkilenir. Renksel uyum sonucunda da öz renklerinden farklı renklerde (görünen renk) algılama yapar (Atalayer, 1994: 170).

Renk, ışığın cisimlerin üzerine çarparak geri yansıması sonucunda gözümüzde bıraktığı etkidir. Çeşitli renk duygularını ortaya çıkaran ışınların dalga boyları farklıdır. Renkli ışınlar güneş ışığındaki oranda birleşirlerse renkler yok olur ve beyaz ışık meydana gelir. Renkli boyalar birbirleri ile aynı oranlarda karıştırılırsa siyah ortaya çıkar. Bunun nedeni ışık ve boyanın niteliklerinin ve yapılarının farklı olmasıdır. Siyah ve beyaz nötr renk, ya da renksizlik olarak nitelendirilmektedir. Su, hava ve cam dışında hemen hemen tüm malzeme ve cisimler renklidir Bu nedenle renk, tasar elemanlarının içinde önemli bir yere sahiptir (Güngör, 1972: 33).

Tasarım kesinleşmiş mükemmelliğini tamamlamış değildir, bitmişlik yoktur. Tasarı ortaya koymada ilkeler ve düzenler işimizi kolaylaştırır, problem çözmede destek olur.

Bu ilkelerden bazen hepsinden yararlanabildiğimiz gibi bazen de bazılarını kullanabiliriz. Bu ilkeleri kullanmak tasarımcının yaratıcı süreçteki problem çözme yeteneği ile ilgilidir. Bu ilkeler eserlerin tasarımlarının oluşmasında yardımı olduğu kadar eserlerin eleştirisi, kritiği ve değerlendirilmesinde de önem taşır (Civcir, 2015: 8).

Tekrar ve Ritim

Cisim ya da biçimlerin ölçü, biçim, renk, değer ve dokularının tam anlamı ile birebir olması fakat aralık ya da yönlerinin farklı kullanılmasıdır. Aralıkları ya da konuş yönleri farklı olan motifler bu ilkeye örnek olarak gösterilebilir. “Tekrar” süsleme sanatlarında çok kullanılan bir tasar ilkesidir.

Tasarımda tekrar genel olarak birleştirici etki yapar. Kullanıldığı alan içinde bütünlük meydana getirir. Fakat cisimlerin çok sayıda benzer olarak kullanılışları bıkkınlık doğurabilir. Bu nedenle ortaya çıkan bıkkınlığı düzenlemedeki diğer öğelerin vereceği canlılık ve ilgi çekicilikle gidermek lazımdır. Birbirine çok yakın öğeler, cisimler, biçimler yan yana görüldüklerinde benzer etkiler uyandıracağı için bağlayıcı ve güçlendirici etki uyandırırlar. Değişken tekrar ve aralıklı tekrar olarak uygulayabiliriz (Civcir, 2015: 317).

Değişken Tekrar: Birbirinin aynı olan fakat küçük detaylarda farklılık taşıyan cisim obje ve biçimlerin değişik ve tek yönde kümelenerek tekrarıyla oluşur. Biçimlerin arasında aralık ve yön farkları olabilir. Kar taneleri, papatyalar, yumurtalar ve benzeri cisimlerden aynı türden olanlar, aralarındaki küçük farklara rağmen bir araya geldiklerinde değişken tekrar meydana getirirler (Odabaşı, 1996: 52).

Aralıklı Tekrar: Birden fazla birim, motif, biçim yan yana sıralandığı zaman, belirli aralık ve birbiri ardınca dizilerek aralıklı tekrar oluşturur. Aralıklı tekrarla tekrardaki sıkıcılığa hareket katılır. Ancak bu kadar değişkenliğe rağmen belli aralıklarla aynı şeylerin sürekli tekrarlanması da yine bir miktar bıkkınlık doğurur. Bu nedenle, aralıklı tekrar, gerektiği yerde ve gerektiği kadar kullanılmalıdır. Aralıklı tekrar, yüzey etkisi yapan bir çalışmadır. Oluşturduğu iki boyutluluk etkisi nedeniyle aralıklı tekrar daha çok iç ve dış süslemelerle küçük boyutlu eserlerin tezyininde kullanılır (Odabaşı, 1996: 52). Aralıklı tekrar elemanların-renklerin, şekillerin, formların, mekânların-boşlukların ve dokuların görsel hareketlerinin tekrarıdır. Bu hareketi tekrar ilkeleri ile ortaya çıkarır. Ritim kompozisyonda kullanıcının sonraki adımı tahmin edebilmesine yardımcı olur. Ritmi oluşturan düzenlemeler bütünde bir desen oluşturur. Bu yüzden müzik, dans gibi zamana yayılan sanatlarda ritim çok kolaylıkla belirlenirken resim, fotoğraf, heykel, mimari gibi "duruk" sanat dallarında kendini hemen ele vermemektedir. Ritmin çeşitli türlerini ve hareketlerini tespit etmek mümkündür:

Düzenli (regular) ritimde; tek düzelik vardır. Yer değiştirerek tekrar eden elemanlarda hiçbir değişiklik olmaz. Örneğin hep aynı motif aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur. Muntazam vurgulardan ortaya çıkar. Çok uzun tutulursa sıkıcı olabilir.

Akıcı (akan) (flowing) ritim; tekrar eden dalgalı karakterli elemanlardan oluşur. Öğeler arasında doğal ve yumuşak geçişler mevcuttur ve kesin bir çizgi ile birbirinden ayrılamaz. Yukarı hareket bir vuruş ve aşağı hareket bir durgunluk gibi algılanır. Aradaki fark azaldıkça huzur, arttıkça heyecan duyulur. Gelişen (progressive) ritimde her tekrarda motiflerde bir değişim söz konusudur. Bu değişim bir önceki ile bağlantılıdır, onun üzerine eklenerek gelişmiştir ve bir gelişim çizgisi içerir. Örnek olarak başlangıç motifi gittikçe büyüyebilir, küçülebilir, şekil ve renk değiştirebilir.

Rastlantısal (random) ritimde; çok sayıda öğenin kuralsız sıralanmış gibi görünen bir dağılımı söz konusudur. Yere dökülmüş yapraklar, bir yere doğru giden insan

kalabalığı gibi örneklerde, gerçekte biz içimizdeki müziği onlara aktarır ve heyecan duyarız. Başka bir deyişle, tıpkı yıldızlardan burçları yarattığımız gibi yoktan bir düzen yaratırız.

Denge

Bir düzenlemeye giren cisimlerin renkleri, değerleri, dokuları, yönleri, aralıkları ve ölçüleri birbirleri ile kıyaslama konusu olur. Düzenlemedeki fikirler ve cisimlerin önem dereceleri de bu kıyaslamanın konusu içinde olacaktır. Böylece tasarı öğeleri birbirleri ile ortaya koydukları değerler bakımından tartıldıklarında genel bir denge hissedilmeli, herhangi bir biçim ya da bir grup ağır basarak tasarımın ağırlık merkezini kendi tarafına kaydırabilmelidir (Timur, 2016: 43).

Bazı cisimler düzenlemelerde daha önemli bir şekilde ve ağırlık merkezini kendi tarafına çekebilecek şekilde düzenlenebilir. Ancak diğer tarafta kalan cisimler de ağırlık merkezini kendi taraflarına çekecek güçte olmalı ve bu mücadelenin sonunda yine ağırlık merkezi alanın ortaya yakın bir noktasında kalabilmelidir. Bir düzenlemede dengesizlik hissediliyorsa; ya dengesizliğin oluştuğu yeri, rengi, değeri, dokusu, yönü, aralığı, ölçüsü gerektiği kadar değiştirilmeli yahut diğer boşluklara denge sağlayıcı yeni şekiller eklenmelidir. Böylece tasarı herhangi bir tarafın ağır basması sebebinden doğan dengesizlikten kurtarılmış olur.

Eğer bir düzenlemede dengesizlik göze batmıyorsa, denge sağlanmış demektir. İki tür denge vardır. Yapılan tasarımın amacı kullanılacak olan denge türünü belirler (Güngör, 1972: 102).

Simetrik Denge: Bir eksen etrafındaki değerlerin simetrik olarak yerleştirilmesi ile ortaya çıkar. Simetri ekseni düşey ya da yatay olabilir. Düşey veya eğik bir eksen üzerinde öğelerin aynen tekrar etmesinden oluşur. Tasarımda fazla ilgi uyandırmaz. Simetrik denge insanda bozulmaz ve sağlam bir denge hissi uyandırır (Civcir, 2015: 33).

Asimetrik Denge: Eğer bir düzenlemede denge simetri yoluyla değil de cisimlerin serbest bir biçimde yerleştirilmesi ile oluşmuşsa bu dengeye asimetrik denge denir. Tasarımda farklı görsel ağırlıktaki öğelerin serbest tarzda yerleştirilmesiyle oluşturulur. Tasarımda ilgi çekiciliği, hareketliliği ve dinamizmi artırır (Civcir, 2015: 33).

Zıtlık

Cisimler arasındaki herhangi bir bakımdan ortak ya da benzer nitelikler olmadığı takdirde bunlar arsında ilgi kurmak zorlaşır. Her biri diğerine bazen yabancı ve ilgisiz kalır. Böylece cisimler arasında bir birlik kurulmayınca uyuşmazlık ve kargaşa göze çarpar. Sanat açısından değerli görülen her yapıtta kuşkusuz çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge vardır. Bir şeyin değerlendirilmesinde karşıtlıklar daima ön plandadır. Zıtlıkta denge kurulması birçok şeyi çözümleyecektir (Çelik, 2011: 30).

Düzensizlikleri doğuran ortak değerlerin bulunmadığı zıtlıkları ortaya koyar. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık bir uyuşmazlık yaratmanın yanında diğer taraftan enerji, dinamizm, canlılık da katabilir.

Birlik

Bir grup cisimlerin, biçimlerin, mekânların ya da yapıların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleriyle ortaya birlik çıkar. Birbirine zıt olan elemanlar dâhil birlik meydana getirilirken bir uyuşma ve düzen içinde olmalıdır. Birlikteliğin meydana gelebilmesi için önce dengeli olması lazımdır (Arslan, 2007: 25).

Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin ortaya çıkışına etki etmez. Dengenin her iki şeklinde birliğin oluşumuna destek verir. Birliğe üç yoldan ulaşılır:

• Uygunluk yolu

• Egemenlik ve değişkenlik yolu

• Zıtlık yolu

Konunun özelliği hangi yoldan gidilmesi gerektiğini ortaya koyar. Güngör'e (1972: 110) göre birliğin üç türü vardır:

• **Hareketsiz birlik**; geometrik biçimler ve bunların türevleri ile meydana gelen birlik türüdür. Geometrik düzen tasarımın tamamına yaygınsa bir düzen ve birlik meydana gelir.

• **Hareketli birlik**; hareketli yapılarda, büyüyen canlı bünyelerinde ve gelişen şehirlerdeki birlik bu cins birliktir. Hareketli yapılarda hizmetlerin aksamadan yürümesi, canlıların büyürken bütün organların bir arada düzenli olarak gelişmesi, şehirlerin büyümesi sırasında her türlü alt ve üst yapı çalışmalarının ihtiyaca cevap verecek şekilde düzenlenmesi gibi örnekler verilebilir.

• **Fikir ve üslup birliği**; birliğe dâhil bütün parçaların, birliğin ana fikir ve anlayışına uygun olarak düzenlenmesi ile meydana gelir.

Egemenlik-Vurgu

Bir tasarımda kararlı bir dengenin bulunması için bu tasarımın değişik kısımlarının görsel idrakta oluşturdukları güçlü ve zayıf enerji bölgeleri arasında geçen mücadelenin bazılarının üstünlüğü ile sonuçlanması beklenir. Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan üstünlük kuran egemen olur. Egemenliğin en çok anlaşılan ve en çok kullanılan şekli ölçü egemenliğidir (Gezer, 2019: 608).

Ayrıca değer, doku, renk vb. öğelerden de egemenlik sağlanabilir. Bir kompozisyonda kullanılan öğelerden birinin ya da bir grubun diğer öğelere göre üstünlük sağlamasıdır. Egemenliğin en çok anlaşılan ve en çok kullanılan şekli ölçü egemenliğidir. İster ölçü ister doku, isterse değer ya da renk bakımından olsun her türlü egemenlikte bir zıtlık bulunur. Böylece bir biçim ya da biçimler grubu diğerine hâkim olabilir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 197).

4. TÜRK DOKUMALARI

4.1. Türk Düz Dokuma Yaygılarının Tarihçesi

Kazılarda elde edilen dokuma parçaları ve müzelerde bulunan dokumalardan anlamaktayız ki Türkler çadırlarını, evlerini keçe, havlı ve düz dokuma yaygılar ile süslemişlerdir (Deniz,2002: 924). Bu bilgilerden yola çıkarak yaptıklarını anlamaktayız. Türklerin aynı çağlarda keçe havlı ve düz dokuma (kilim, cicim, zili ve sumak) yaptıkları bilinmektedir. Mağaralarda yaşayan insanlar üzerlerini örtmek ve soğuktan korunmak için hayvan postuna benzeyen dokumalar üretmişler daha sonraları gelişen kültür anlayışları araç gereçleri ile farklı tasarımlar yaparak dokuma kültürünün günümüze kadar gelişerek gelmesini sağlamışlardır. Dokumalardaki motiflerin büyük bir bölümü geçmişten gelen geleneksel motiflerdir (Deniz, 2010: 65).

Orta Asya'da Türklerin havlı ve düz dokumalarda kullandığı malzemeler yün, keçi kılı (tiftik), devetüyü ve pamuktu. Yünler kendi besledikleri koyunlardan elde ediliyordu. Devetüyü ve keçi kılı yünün yanında ikinci sırada kalan bir malzemeydi, pamuk ise çok daha az kullanılıyordu. (Deniz, 2002: 928)

Orta Asya'da sadece bir örtü amacıyla değil taht örtüsü olarak da kullanıldığını bildiğimiz dokuma bize göstermektedir ki tarihîn ilk çağlarında bile dokuma yapılmakta idi. VI. yüzyılda, Kök.-Türkler devrinde kumaş ve halı ve dokumacılığı çok yaygındı. Bu tarihlerde Göktürkler Orta Asya'dan Karadeniz'e kadar uzanan alanda söz sahibiydiler ve ipek yolunun kontrolünü ellerinde bulunduruyorlardı. İpek ticareti konusunda Bizanslılarla yapılan anlaşmayla (568), ipekli kumaş Bizans ülkesine ve Avrupa'dan İspanya'ya kadar girmiş oldu (Aka, 1993: 57-58). Kök-Türk devrinden bir Çin masalında, Kök-Türkler'in veya kangılı boyların, şölen (toy) sırasında çayırlara yün halılar serdikleri anlatılmaktadır. Çin kaynaklarından Türkistan ve Hazar Denizi'nin batısındaki Oğuz ellerinde halı dokunduğunu, Oguztar / Türkmenlerin İslamiyet'ten önce Arşaklılar Çağı ve sonrasında halı dokuduklarını ve törenlerde halı kullandıklarını Dede Korkut Oğuznameleri'den öğrenmekteyiz (Görgünay, 1977: 40-42).

VII-VIII. yy.'larda ise Buhara, Uygur ve Hazar bölgelerindeki tüm Türk ülkelerinde ve Türkistan Oğuzelleri'nde halı dokunmuştur "Çin kaynaklarından, VII. yy.'da Hoten şehrinde halı dokunduğunu öğreniyoruz. Orhun Bölgesi'nde Uygur kağanlarının Çin imparatorlarına gönderdikleri yaygılar keçeden üretilen dokumalardı. Bu da bize

göstermektedir ki Doğu Türkistan'da keçeden üretilen halılar dokunmaktaydı (Sümer, 1984: 44-45).

XIV. yy.'da Oğuzların Azerbaycan Türkçesi ile yazıya geçen ve boy veya Oğuz-name adı verilen 12 tarih destanını konu alan Dede Korkut (Korkut Ata) kitabında, halı ve diğer dokuma türlerinden söz edilmektedir. Türk Halı Sanatı hakkında ilk önemli buluntu, Rus arkeolog C. İ. Rııdenko tarafından, 1947-49 yılları arasında, Si-birya'da Altay Dağları eteklerinde, V. Pazırık Kurganı'nın dan (oda mezar) çıkartılan ve günümüzde Pazırık halısı diye bilinen halıdır. Bugün bu halı Leningrad Ermitajj Müzesi'nde sergilenmektedir. Halının MÖ III-II, yy.' da Asya Hunları tarafından do-kunduğu kabul edilmektedir (Aslanapa ve Durul, 1983: 55; Yetkin, 1991: 7).

Türk Halı Sanatı tarihinde, en önemli buluntulardan bir diğeri de Eski Kahire'de (Fustat) ortaya çıkartılan dokuma türleridir. C. J. Lamm tarafından bulunan bu halıla-rın 100 kadar parçadan meydana geldiği bilinmektedir. Bunlardan sadece 29 tanesi Lamm tarafından İsveç'e götürülüp resim ve desen görselleri ile birlikte yayınlanmış-tır. İçlerinde Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi halıları da mevcuttur. Bunlardan büyük bir bölümü o dönemlerde Atina Benaki ve İsveç Stockholm Milli Müzesi'ne kaldırılmış, ilginç bulunan örneklerin bir kısmı da New York Metropolitan Müzesi'ne götürülmüştür. Atina'ya götürülen örnekler sonradan kaybolmuştur. Fustat'ta bulunan halılar tek düğüm tekniğiyle yünden dokunmuş, desenleri geometrik karakterlidir (As-lanapa ve Durul, 1983: 57).

Anadolu Selçuklu döneminden kalma bildiğimiz 23 halı dokuması mevcuttur. Selçuklu halılarından ilk sekiz örnek Konya Alaeddin Cami'nde bulunmuştur. 1905 yılında Danimarkalı Loytdved'in delaleti ile İsveçli F. R. Martin tarafından keşfedilen halılar, bugün İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir. Beylikler Dönemi Halıları veya XIV-XV. yy. Anadolu Türk Halıları diye adlandırılan bu halılar genellikle hayvan figürlerinden oluşan motiflerle süslüdür. Bu nedenle Hayvan Fi-gürlü Anadolu Halıları diye de bilinir (Deniz, 2002: 930).

Dört ayrı grupta ele alınan ve her bir grubun kendi içerisinde özellikler gösterdiği XV.-XVI. yy. Erken Osmanlı Devri halılarını, XI. yy. Anadolu halıları gibi Avrupalı ressamların tablolarından tanıyoruz. XVI. yy. da altın çağına erişen Osmanlı Devri Anadolu-Türk Halıları "Klasik Osmanlı Devri Halıları" adıyla bilinmektedir (Görgü-nay, 1977: 165).

Çözgü ve atkı ipliklerinde ipek, yün ve pamuk düğüm ipliklerinde yün ve pamuk kullanılan, Anadolu halılarından farklı olarak İran düğümü (sine) ile dokunan halılar Saray halıları olarak bilinmektedir. Bu halılar Klasik Osmanlı Devri Halılarının saray çevresinde dokunan örnekleridir. Bu halılar Gördes, Kula, Uşak ve Milas yörelerinde, XVII. yy.'dan XX. yy. ortalarına kadar dokunmuş, Smyrna (İzmir) halıları adıyla İzmir limanından Avrupa'ya ihraç edilmiştir (Aslanapa, 1998: 32).

XVI. yy.'dan önce ortaya çıktığı ve XVI-XVII. yy. boyunca gelişimlerini sürdürdüğü kabul edilen Post Motifli Halılar ise gerçek bir hayvan postuna benzemektedir. Bu desenin içi tamamen beneklerle süslüdür. Bu halıların dokuma merkezi belli değildir. XVII-XVIII. yy'a ait olduğu kabul edilen ünlü örnekleri Uşak ve Konya yöresine aittir (Aslanapa, 1953: 31-36).

Düz dokuma yaygılarının günümüze ulaşabilen örnekleri çok azdır. XV-XVI. yy.da saray kendi ustalarına dokuma deseni çizdirerek veya sipariş vererek dokuma yaptırtmıştır. Ancak bu kilimler ile halkın dokuduğu kilimler motif ve teknik açıdan farklılıklar meydana gelmiştir. Sarayda elde edilen dokuma iliksiz birbirine kenetlenerek dokunan kilim iken halkın dokuduğu dokuma, geleneklerine göre uyguladıkları, ilikli kilim tekniğiyle dokunmuştur. Bu motiflerde geleneklerine uygun olarak dokunan kilimlerdekine göre farklıdırlar. Halkın dokuduğu düz dokumalarda bitkisel motiflerin, insan ve hayvan figürlerinin yanında geometrik motifler kullanırken; Saraylarda bulunan atölyelerde çalışan usta sanatçılar tarafından çizilmiş, dönemin saray sanatına özgü eksiksiz ve mükemmel desenler dokumalara aktarılmıştır (Görgünay, 1977: 172).

İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nde bulunan düz dokuma tekniği ile dokunmuş en erken tarihli örneklerden biri, XVI-XVII. yy.'dan kalan ve en erken tarihli örneklerden biri olan kilim yaklaşık 3.04 x 4.08 cm. boyutlarda olup ilikli kilim tekniğiyle dokunmuştur. Çözgü ipliği yün malzemeden beyaz renkli olup çift bükümlüdür. Atkı ipliği ise kırmızı renkli ve yündür. Mor, mavi, kırmızı, kahverengi ve açık yeşil renkler kullanılmıştır. Kenar suyu yoktur. Boyuna altı hayvan zemine ise beş buçuk hayvan figürü ile süslenmiştir (Gürsu, 1988: 19-62; Yetkin, 1971: 327-331).

Türk kilim sanatı tarihinde Osmanlı Devri kilimlerinin birbirine benzeyen ilik-lerinin çift veya tek kenetlenme ile kapatıldığı bir gurup örneğin süslemeleri, dokuma tekniği saray üslûbuna benzediği için Saray Kilimleri diye anılmaktadır. 1961 yılında

ilk kez Prof. Dr. Şerare Yetkin tarafından Divriği Ulu Camii'nde (Sivas) bu türe benzeyen bir kilim parçası bulunmuştur (Yetkin, 1978: 53-63). Sonraları bu kilimi dört kilim daha takip etmiştir. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'ne getirilen bu beş kilimin süslemeleri Klâsik Osmanlı devri çini, seramik ve kumaş desenleriyle büyük bir benzerlik göstermektedir. Rûmîlerden meydana gelen süslemeler, iri hançer yapraklar, çam kozalağı şekilli madalyonlar dönemin karakteristik bezemeleridir. Motifler sonsuzluk prensibi içinde Klâsik Türk halılarında görülen kaydırılmış eksenler hâlinde bir dizilme gösterir. Buradaki dokumalarda süsleme özelliklerine ve dokuma tekniğine dayanılarak, XVI. yy.'a tarihlenmektedir (Yetkin, 1963: 182-192).

Divriği Ulu Camii'nde bulunan Saray Kilimleri'nin benzer örnekleri daha sonra Kütahya'daki Hisarbeyoğlu Mustafa Bey Camii'nde ve Amasya Gümüşhacıköy'e bağlı Gümüş Kasabası Yörgüç Paşa Camiinde bulunmuştur. Kütahya Hisarbeyoğlu Mustafa Bey Camii'nde bulunan saray kilimleri XVI-XVII. yy'a tarihlendirilmektedir. Kilimlerden birinin ebatı 220 x 480 cm diğerinin ise 520 x 145 cm boyutlarındadır. Bulunan her iki kilim dokumanın da süslemeleri ve teknikleri birbirine benzemektedir. Dokumalar kenetleme tekniği ile dokunmuştur. Zeminleri dönemin seramik ve çini sanatında görülen karanfil motifleriyle süslenmiştir. Kenar suları ise çift rumîlerle bezelidir. Benzer kilimlerdeki gibi yapraklı dallar üzerinde bulunan karanfiller kilim yüzeyini doldurmaktadır (Acar, 1982: 17; Pelit, 1986: 7-9).

Yörgüç Paşa Camii'nde bulunan diğer örneğin ise ebatları 582 x 392 cm.'dir. Atkı ipleri koyu ve açık mavi, yeşil, kırmızı, beyaz ve sarı; çözgü ipleri ise beyaz ve kahverengidir. Kısa kenarları beş, uzun kenarları bir kuşakla çevrilidir (Yetkin, 1981: 375-386; Acar, 1982: 118; Pelit, 1986: 6-9).

Bu grubun diğer iki örneği Münich Ingolstadt Bayerisches Armeemuseum'da bulunan ve XVII. yy. Osmanlı sadrazam çadırı altında serili kilimler, Washington Textile Museum'da bulunan, tek kenetlenme yöntemi ile dokunmuş dokumalardır (Acar, 1982: 14-15). Münich Ingolstadt Bayerisches Armeemuseum'da bulunan dokuma 4.80 x 5.80 cm. ebatlarındadır. Atkısı ve çözgüsü beyaz yündür. Atkısı koyu yeşil, kırmızı, sarı, açık ve koyu mavi, beyaz ve kahverengi; çözgüsü ise çift bükümlü, renklidir. Dokumanın etrafı iki sıra kuşakla çevrilidir. İlk kuşak siyah zemin üzerine, sarı ve kırmızı renklerle süslü lâle ve çift rumî motifleriyle; ikincisi kırmızı zemin

üzerine yeşil, beyaz ve siyah renkli, dal ve yaprakları bulunan çiçeklerle süslüdür (Yetkin, 1981:377-379). Çok geniş tutulan dar sular ise yine iki kuşaklıdır. İlk kuşak çift rumî desenleriyle süslüdür. Siyah zemin üzerine kırmızı ve sarı renklerle dokunmuştur. İkinci kuşak ise kuşak süslemelerine benzer şekilde bezenmiştir. Dal ve yaprakları bulunan bitki desenleriyle süslüdür. Dokumanın zemini beyaz renklidir. Dikkatli bakıldığında süslemelerin, dönemin çini desenlerini hatırlatan lâle, karanfil ve sümbül motiflerinden meydana geldiği görülmektedir (Yetkin, 1981: 377-379). Washington Textile Museum'da bulunan, kilim XVI-XVII. yy.'a tarihlenmektedir. Aynı atkı üstünde iliklerin tek kenetlenmeyle yok edilmesi tekniğiyle dokunan kilimin dokumasında sırma ipler kullanılmıştır (Acar, 1982: 14-15). Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde Riefstahl tarafından bulunup Konya Mevlâna Müzesi'ne getirilen ve XVI-XVII. yy.'a tarihlendirilen dokuma ise kenar suyu süslemeleriyle Osmanlı Devri çini, tezhip ve seramik süslemelerinin Klâsik örneklerini hatırlatan bir bezemeye sahiptir (Yetkin, 1981: 218; Acar, 1982: 14-118).

Divriği Ulu Cami kilimleri dar suları koyu mavi olan zemin üzerine sarı renkli çift rumîlerle süslüdür. İçteki kuşak düz ve ters yerleştirilmiş çift rumîlerle bezelidir. Sarı, mavi ve yeşil renklerle süslü zemin ise eşkenar dörtgen şeklindeki madalyonlara ayrılmış ve bunlardan her birinin içerisine çam kozalağına benzer üslûplaştırılmış, bitki motifleri yerleştirilmiştir. İçi yine bitki motifleriyle doldurulmuş bu desenin kenarları tırtıklı bir şekildedir.

Saray kilimi üslûbunda dokunmuş, XVII. yy.'dan kalma bir örnek de Hannover Kestner Museum'da bulunmaktadır. Madalyonlu bu kilimin dışında özel bir koleksiyonda, XVII. yy.'dan kalma bir seccadenin de bulunduğu kaynaklarda belirtilmektedir (Acar, 1982: 14).

Osmanlı dönemine ait en eski sumaklardan biri bugün Washington Textile Museum'da bulunmaktadır. Kufi yazı desenli kuşağın çevrelediği, ortada sekizgen bir madalyon ile kenarlarda küçük sekizgenlerle süslü bu örnek XV-XVI. yy.'a tarihlendirilmektedir ve atkılı sumak tekniğiyle dokunmuştur. Motifleri kaynaklarda Holbein Halıları diye adlandırılan Erken Dönem Osmanlı Halıları'nın modellerine benzemektedir (Acar, 1982: 14-118).

4.2. Anadolu-Türk Düz Dokuma Yaygıları ve Teknik Özellikleri

Geçmişten günümüze kadar (özellikle kırsal kesimde geçim kaynağı olarak) süregelen geleneksel Türk el sanatlarından olan düz dokuma yaygılar, bugün Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde dokunmakta olup Türk kültürünü, gelenek ve göreneklerini nesiller aracılığıyla zenginleşerek günümüze kadar taşıyan tarihi belge niteliğindedir. Aynı zamanda Anadolu insanının becerisini, zevkini ustalıkla kaynaştırarak sunduğu düz dokuma yaygılar zengin motifleri ve bunların birbiri ile uyum içinde olduğu kompozisyonları ile sanat eseri olma özelliğini de taşımaktadır. Düz dokumalar geçmişten günümüze kadar Türklerin göçlerini taşımasında, eşya olarak evlerinde, genç kızların çeyizlerinde yıllarca kullanım alanı bulmuştur. Özellikle Yörükler tarafından oldukça geniş bir kullanım alanı bulan düz dokumalar evlerde katlanmış bir şekilde dolaplarda, sandıklarda muhafaza edilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Anadolu'da düz dokuma ve havlı dokuma dokumak bir gelenek haline gelmiştir. Genç kızlar çeyizleri için dokurken ev hanımları eşlerine destek olabilmek için dokumacılık sanatını kendilerine gelir kaynağı haline getirmeyi başarmıştır. Dokuma yapılan merkezlerde dokuma yapmayı bilmeyen kadın ve genç kız hemen hemen hiç yoktur (Okca, 2016: 5).

İki veya daha fazla ipliğin (atkı) dikey iplikler (çözgü) arasından çeşitli şekillerde alttan, üstten, birbiri arasından geçirilerek oluşturulan yüzeye dokuma denir. Atkı yüzlü dokumalarda deseni meydan getiren atkı ipliği dışında renkli desen iplikleri de kullanılmaktadır.

Düz dokumalar teknik özelliklerine göre kendi aralarında 4'e ayrılmaktadır.

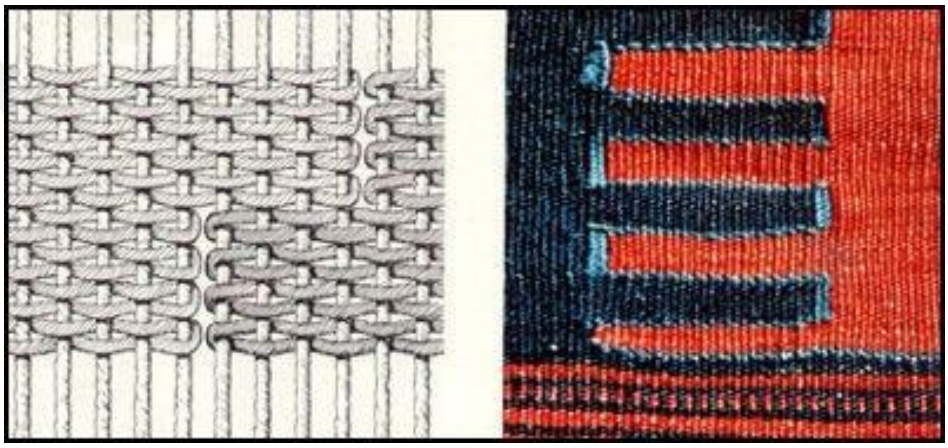
4.2.1. Kilim Dokuma ve Teknik Özellikleri

Düğümlü halı dışındaki havsız düz dokuma yaygılar arasında en tanınmış olan, çözgülerin atkılar tarafından tamamen üzerinden geçerek gizlendiği atkı yüzlü dokumalardır. İki iplik sistemine kullanılarak yapılan, tersi ve düzü bulunmayan yer sergisi (yaygı), duvar örtüsü, perde yük örtüsü, yastık vb. işler için kullanılan havsız (tüysüz) bir dokumadır (Acar, 1982: 45 ve Deniz, 2000: 78).

Kilim dokunurken iki farklı renkteki atkı iplerinin karşılaştıkları yerlerden dönerken aralarında dikey olarak oluşturdukları deliğe "ilik" denilmektedir. Bu iliklerin

dokuma sırasında değişik şekillerde kapatılması ile değişik kilim türleri ortaya çıkmıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir;

- İlikli Kilim
- İliksiz Kilim
- Normal Atkı Arasına Ek Atkı Sıkıştırılan Kilim
- Düz Atkı Yüzlü Kilim
- Eğri Atkılı Kilim
- Sarma Konturlu Kilim gibi çeşitleri vardır (Acar, 1982: 46).

Fotoğraf 1: İlikli Kilim Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 46)

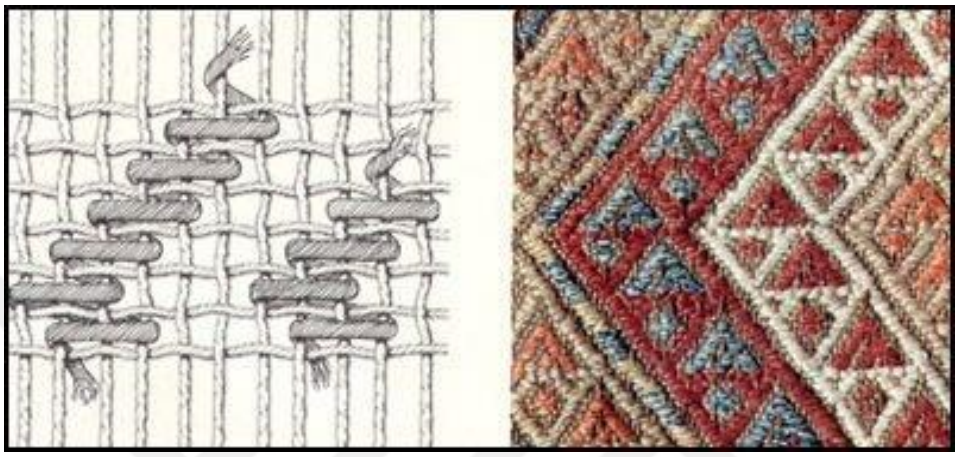
4.2.2. Cicim Dokuma ve Teknik Özellikleri

Dokunduğunda yüzü ve tersi farklı görüntü veren, atkı ve çözgü ipliği dışında yüzeyde süsleme yapmak amacıyla ya bir ya da birden fazla sayıda desen ipliği kullanarak dikey tezgâhlarda yapılan dokumalardır. Yüzeyde motiflerin işleme gibi kabarık görünüş arz ettiği tersten dokunan cicimlerde, çözgü üzerinden belli sayıyla atlamalarla geçirilerek yüzeye yerleştirilen iplik gruplarıyla süslemeler yapılmaktadır (Onuk ve Akpınarlı, 1988: 239-248).

Düz bez ayağı veya atkı yüzlü dokuma zeminler üzerine ince çizgiler halinde sarma işleme tekniğini andıran bir görünüşe sahip olduğu için dokumanın üzerine sonradan işlendiği izlenim vermektedir.

Çuvallarda, heybe ve yastıklarda sıkça kullanılan bir tekniktir. Uygulama ve dokuma yüzeyinde yerleşim düzenlerine göre;

- Seyrek Motifli Cicim
- Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim
- Sık Motifli Cicim
- Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim gibi çeşitleri bulunmaktadır.

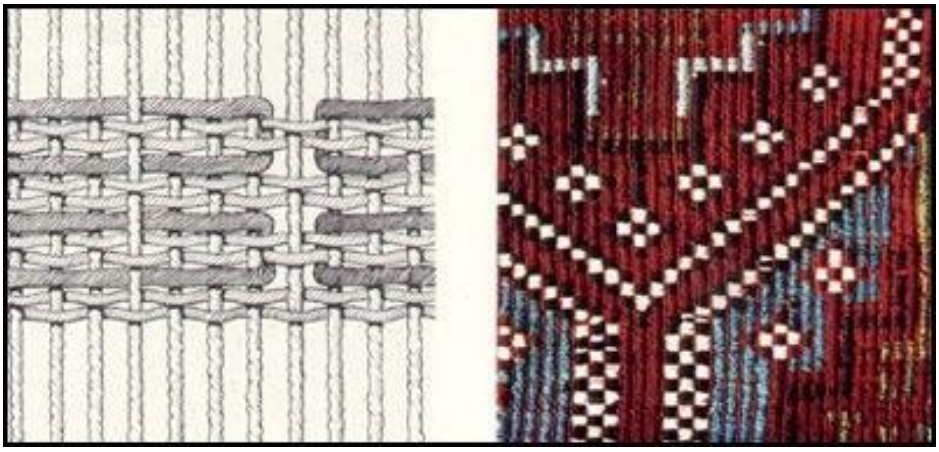

Fotoğraf 2: Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 58)

4.2.3. Zili Dokuma ve Teknik Özellikleri

Üç veya daha fazla iplik sistemine dayanılarak yapılan bir düz dokuma yaygı türüdür. Zili, görünüş açısından cicime benzemekte, ancak teknik açıdan ondan daha farklıdır. Desenlerin içi 2-1, 3-1, 5-1 atlamalarla doldurulurken başta kalan tek çözgüler ve atlamalar ile yaygının yüzünde dikey çizgili fitilli bir görünüm meydana gelmektedir (Deniz, 2000: 81). Bunların;

- Düz Zili
- Çapraz Zili
- Seyrek Zili
- Konturlu Zili
- Damalı Zili gibi çeşitleri bulunmaktadır.

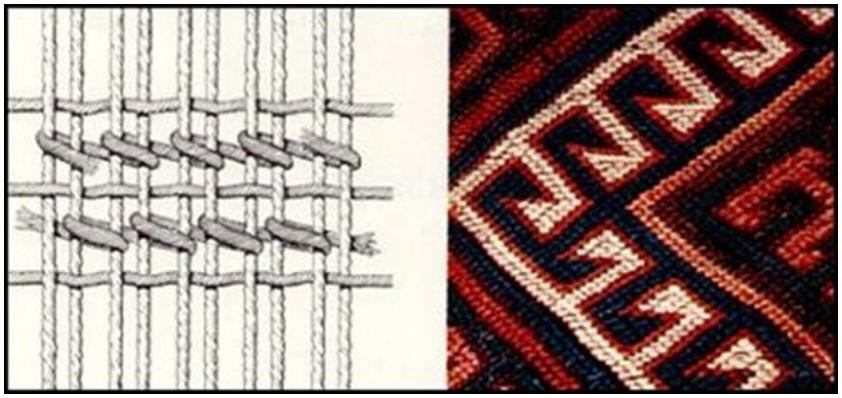

Fotoğraf 3: Düz Zili Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 62)

4.2.4. Sumak Dokuma ve Teknik Özellikleri

Çözgü ipleri üzerine renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sıralanmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür. Desenler sarılarak verildiği ve tekrar döndürülüp, aynı desen üzerinde ikinci bir renkli ip geçirildiği için kat kat işlenmiş gibi görülmektedir (Acar, 1982: 69). Bunların;

- Düz Sumak
- Balıksırtı Sumak
- Atkısız Düz Sumak
- Balıksırtı Atkısız Sumak
- Ters Suma
- Çapraz-Alternatif Sumak gibi çeşitleri vardır.

Fotoğraf 4: Çapraz Alternatif Sumak Dokuma Tekniği (Acar, 1982: 74)

5. SİLİFKE VE MUT'TA TESPİT EDİLEN BAZI GELENEKSEL DOKUMALARIN KATALOĞU

5.1. Yaygılar

Altıgen Yüzey Şemalı Yayılar

Fotoğraf 5: Cicim Dokuma Genel Görünüşü

Katalog No : 1

Fotoğraf No : 5

Bulunduğu Yer : Ayşe Perçemli / Mut /Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy- 93x119 cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Cicim

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, lacivert, sarı, açık yeşil, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Altıgen, bereket, iz (alaboncuk).

Ayrıntılı Tanım : Dikdörtgen formlu cicim üzerindeki motifler 45 derecelik bir açıyla yatay şeritler halinde yerleştirilerek, tüm yüzeyi doldurmaktadır. Süsleme kompozisyonu sürekli tekrar edilmiş olmakla birlikte farklı renk kullanımından dolayı farklı motif görünümü oluşturulmuştur. Dokumaya düz bir zeminden sonra iki ince çizgi ile su yerleştirilmiştir. Suların içerisine ala boncuk motifleri yerleştirilmiştir. İç zemin ise altıgenler ile yüzey bölümlere ayrılmıştır. Altıgenler içerisine bereket motifi olarak adlandırılan, üst üste köşelerinden birbirine bağlanan üç adet dikdörtgen ve yanlarından içbükey çıkarılan çengel motifleri yerleştirilmiştir. Altıgenler arasında kalan boşluklar ala boncuk motifleri ile doldurulmuştur. Cicimin üst ve alt kısımlarında beyaz renkli saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf 6: Zili/ cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 7: Zili/ cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 2
Fotoğraf No : 6-7
Bulunduğu yer : Hanife Atalay / Silifke merkez
İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018
Boyutları : En x Boy- 82x125 cm
Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgüde:** Kıl **Desen İpliği:** Yün
Teknik : Zili / Cicim
Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Yeşil, sarı, lacivert, beyaz, bordo, kırmızı, siyah.
Kullanılan Motifler : Altıgen (armutlu), dörtgen, kare, yıldız, yar yâre küstü, eli belinde, ala boncuk, kedi izi, zikzak, su yolu, dama.
Tanım : Dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarına düz bir zeminden sonra iki ince çizgi ile su oluşturulmuştur. Suların içerisine yar yâre küstü motifleri yerleştirilmiştir. İkinci kalın suda ise eli belinde motifleri simetrik olarak bezenmiş olup bu motifler arasına zikzak bezenmiştir. İç zemindeki ince sular içerisine ala boncuk motifleri sıralanmıştır. Dört tarafını dolanan bordür de ise dörtgen motifleri simetrik olarak yerleştirilerek arasına da zikzak motifi dolandırılmıştır. İç zemin ise altıgen motifleri ile bölümlere ayrılmıştır Altıgenler içerisine yıldız motifleri yıldızların arasına dörtgenler yerleştirilmiştir. Ve altıgenler arasında kalan boşluklar küçük kareler ile doldurulmuştur.

Fotoğraf 8: Zili / cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 9: Zili / cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 3

Fotoğraf No : 8-9

Bulunduğu yer : Gülveren Genç / Silifke/ Sarıaydın Mahallesi

İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018

Boyutları : En x Boy-93x225 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili / Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Pembe, kırmızı, sarı, turuncu, krem.

Kullanılan Motifler : Altıgen, göz, su yolu, yar yâre küstü, ala boncuk, zikzak.

Tanım : Desenin başlangıç ve bitiş kısımlarındaki bordürlerde yar yâre küstü motifleri farklı renklerde sıralanmıştır. Sağ ve sol kısımlarda bulunan ince sularda ise simetrik olarak kare motifler yerleştirilmiştir. Dört tarafı dolanan bordür kısımda ise ala boncuk motifi bulunmaktadır. İç zemin ise altıgenlere ayrılmış ve bu altıgenlerin içerisi yörede küçük karelerin birleştirilmesiyle artı işareti oluşturulmuştur.

Fotoğraf 10: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 11: Zili/cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 4

Fotoğraf No : 10-11

Bulunduğu yer : Adile Kaya / Silifke / Bükdeğirmeni Mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Ağustos 2018

Boyutları : En x Boy-118x261 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Bezeme İpliği:** Yün

Teknik : Zili / Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı, turuncu, açık mavi, koyu mavi, sarı, siyah, pembe.

Kullanılan Motifler : Altıgen, çiçek, penç, yaprak.

Tanım : Yörede çiçek çul olarak bilinen bu desenin başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan bordürlere yar yâre küstü motifleri farklı renklerle sıralanmıştır. Dört tarafını dolanan sularda ise penç ve yaprak motifleri tek tek sıralanmıştır. Zemin ise altıgenlere ayrılmış ve bu altıgenlerin içerisine çiçek motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 12: Sık motifli cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 13. Sık motifli cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 5

Fotoğraf No : 12-13

Bulunduğu yer : Hatice Çetin / Silifke / Çatak Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Ağustos 2018

Boyutları : En x Boy-125x 325 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Sık Motifli Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, lacivert, sarı, açık yeşil, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Altıgen, bereket, iz (ala boncuk)

Tanım : Sarı çatma adıyla bilinmekte olan bu dokumaya düz bir zeminden sonra iki ince çizgi ile su oluşturulmuştur. Suların içerisine ala boncuk motifleri yerleştirilmiştir. Sağ ve sol kısımlarında boydan boya bulunan bordürlerinde iki farklı renkte ala boncuk motifleri sıralanırken başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan bordür içerisinde ise yar yâre küstü motifleri farklı renklerde sıralanmıştır. İç zemin ise altıgen motifleri ile bölümlere ayrılmıştır. Altıgenler içerisine yıldız motifleri yerleştirilmiştir. Yıldızların alt ve üst kısımlarında dörtgenler yer alırken aynı dörtgenlerin küçük ebatlarıyla da altıgenler arasında kalan boşluklar doldurulmuştur.

Fotoğraf 14: Cicim/ zili dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 15: Cicim/ zili dokumanın detay görünümü

Katalog No : 6

Fotoğraf No : 14-15

Bulunduğu yer : Adile Kaya / Mersin / Şıhlar Mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy-96 x 148 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Cicim / zili

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Bordo, mavi, turuncu, yeşil, pembe, sarı, açık yeşil, siyah.

Kullanılan Motifler : Altıgen, yar yâre küstü (köstek), yıldız, penç, yaprak.

Tanım : Yörede "çatkılı menek" ismiyle bilinen bu dokumaya tek renk düz bir zemin dokunduktan sonra başlanılmıştır. Alt ve üst kısımları birbirine paralel kısa çizgilerden oluşan su çizgilerinin arasına aynı renkte ikişer tane, farklı renklerde yar yâre küstü motifleri sıralanmıştır. Hemen sonrasında başlayan bordür içerisine bir penç bir yaprak sıralaması yapılmıştır. İç zemin ise sağı solu, alt ve üst tarafı yıldızlarla altıgen oluşturmuş bölmelerle zemin ayrılmıştır. Altıgen bölmelerin içerisine yine yıldız motifleri yerleştirilerek zemin doldurulmuştur.

Göbekli Yüzey Şemalı Yaygılar

Fotoğraf 16: Sumak dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 17: Sumak dokumanın detay görünümü

Katalog No : 7
Fotoğraf No : 16-17
Bulunduğu yer : Ayşe Çetin / Mut /Alaçam Mahallesi
İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018
Boyutları : En x Boy- 80x120 cm
Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün
Teknik : Sarmalı sumak (Kirtin)
Renkler : **Atkı:** Petrol yeşili **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Kırmızı, cam göbeği mavisi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, koyu yeşil, lacivert, sarı, açık yeşil, kahverengi.
Kullanılan Motifler : Dörtgen, üçgen, kare, pıtrak, sandık, eli belinde, pıtrak.
Tanım : Dokumaya iki ince çizgi ile bir bordür ve iki ince çizgiyle bir su oluşturulmuştur. Sudan sonra bir bordür daha yerleştirilmiştir. Suların içerisine zig zağların motifleri bezenmiş bunların içerisine de küçük üçgenler oturtulmuştur. Birinci bordürün içerisinde ters simetrik şekilde eli belinde motifleri yerleştirilmiştir. İkinci bordürün içerine ise aynı yöne doğru birbirine yapışık şekilde üçgen motifler bezenmiştir. İç zemin ise sandık motifleri ile bölümlere ayrılmıştır. Sandıklar içerisine pıtrak motifleri yerleştirilmiştir. İç zeminde bulunan boşluklar ise küçüklü büyüklü dörtgenler ile doldurulmuştur.

Fotoğraf 18: Sarma konturlu ve ilikli kilim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 19: Sarma konturlu ve ilikli kilim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 8

Fotoğraf No : 18-19

Bulunduğu yer : Ayşe Perçemli / Mut / Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy -73x159cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Sarma konturlu ve ilikli kilim

Renkler : **Atkı:** Krem **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Kırmızı, yeşil, beyaz, mavi, bordo, siyah, turkuaz.

Kullanılan Motifler : Altıgen, üçgen, sandık (çengelli), bukağı.

Tanım : Yörede divan örtüsü olarak kullanılan bu dokumanın ortasındaki motife çengelli göbek adı verilmektedir. Bordürün iç kısmında iki farklı renkte üçgenin birbirini içine geçmesiyle oluşturulan bir desen görülmektedir. Sağ ve sol kısımlarında tarak motifiyle ince su oluşturulmuştur. İç zeminde ise sandık motifleri üst üste yerleştirilmiş ve koçboynuzu motifiyle birleştirilmiştir. Sandıkların içerisine bukağı motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 20: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 21: Zili/cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 9

Fotoğraf No : 20-21

Bulunduğu yer : Adile Kaya / Mersin / Şıhlar Mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy 300 cm x 180 cm

Malzemesi : Atkı: Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili /cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Bordo, siyah, mavi, turuncu, krem, sarı, yeşil, kırmızı.

Kullanılan Motifler : Sekizgen, dikdörtgen, dörtgen, penç, yar yâre küstü, sandık.

Tanım : Yörede kertikli olarak bilinen bu modelde başlangıç ve bitiş kısımlarına yar yâre küstü motifleri yerleştirilmiştir. Daha sonra oluşturulan ince sedeflerin içerisine diyagonal bir şekilde küçük dikdörtgenler bezenmiştir. Suların arasında bulunan bordürde ise zik zakların arasına penç motifleri sıralanmıştır. İç zeminde ise sekizgen motifleri birbiri içinde küçülerek üst üste dizilerek birbirine ince şeritlerle bağlanmıştır. Sekizgenlerin içerisine penç ve küçük dörtgen motifler serpiştirilmiştir.

Fotoğraf 22: Sumak dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 23: Sumak dokumanın detay görünümü

Katalog No : 10

Fotoğraf No : 22-23

Bulunduğu yer : Kemal Efecan / Mut / Hacıahmetli Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29 Temmuz 2017

Boyutları : En x Boy -111x132 cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Sumak (Kirtin)

Renkler : **Atkı:** Krem **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Koyu kahverengi, kırmızı (nar çiçeği kırmızısı), turuncu (boz sarı), açık kahverengi, açık yeşil (cevizi yeşil), beyaz, lacivert, krem, koyu yeşil (kara yeşil), sarı, açık mavi (gök).

Kullanılan Motifler : Penç, 8 köşeli yıldız (kelebek), üçgen, çengel (kıvrım), kazayağı (keklik izi)

Tanım : Bir su ile çevrelenmiş içerisinde çengel (çapraz) motif ile bezenmiş göbekli bir dokumadır. Göbek içerisinde sekiz köşeli yıldız (kelebek) ve çevresinde serpme motifler ile zenginleştirilmiş bir kompozisyona sahiptir. Göbekte hâkim olan motif bereket motifidir. Dokumanın her iki tarafında da saçaklar ponpon (toka) ile süslenmiştir.

Fotoğraf 24: Sarma konturlu kilimin genel görünüşü

Fotoğraf 25: Sarma konturlu kilimin detay görünümü

Katalog No : 11

Fotoğraf No : 24-25

Bulunduğu yer : Kemal Efecan/ Mut / Hacıahmetli Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29 Temmuz 2017

Boyutları : En x Boy -73x109 cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Sarma konturlu kilim (Farda)

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Kahverengi **Desen İpliği:** Bordo (al), mavi, turuncu, yeşil, siyah, mor, pembe, siyah, beyaz, lacivert, koyu kırmızı.

Kullanılan Motifler : Bukağı, Elibelinde(eli böğründe), Koçboynuzu (Kartal başı, kuşbaşı).

Tanım : Dokumaya düz bir zeminden sonra iki ince çizgi ile su oluşturulmuştur. Bordürün içerisine koçboynuzu ve bukağı motifi yerleştirilmiştir. İç zemin ise koçboynuzu motifleri ile bölümlere ayrılmıştır. Kenarlardan ise ok çıkarılmış ve bu okların içerisine bukağı motifleri yerleştirilmiştir.

Eşkenar Dörtgen Yüzey Şemalı Yaygılar

Fotoğraf 26: Kilim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 27: Kilim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 12

Fotoğraf No : 26-27

Bulunduğu yer : Ayşe Perçemli / Mut / Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy - 89x156cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Kilim

Renkler : **Atkı:** Sütlü kahverengi **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Kırmızı, açık mavi, yeşil, beyaz, turuncu, kahverengi, mor.

Kullanılan Motifler : Üçgen, altıgen, kuş, koçboynuzu, çarkıfelek.

Tanım : Dokumaya ince bir bordür içerisine iki farklı renkte üçgenlerin birbiri içerisine girmesiyle oluşturulmuş bir bordür bulunmaktadır. Orta zemin ise birbirine simetrik olarak farklı renklerde yerleştirilmiş eli belinde (çengel) motifleri ile doldurulmuştur. Eli belinde motiflerinin ortalarına çarkıfelek motifleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 28: Zili/ cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 29: Zili/ cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 13

Fotoğraf No : 28-29

Bulunduğu yer : Zekiye Kaya / Mersin / Şıhlar Mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy - 121x296 cm

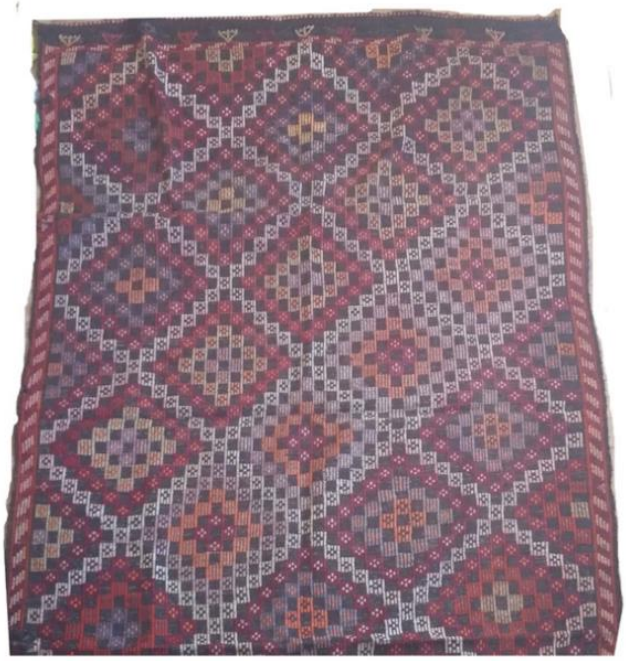
Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili/ cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Turuncu, krem, sarı, siyah, pembe, bordo, gri, beyaz,

Kullanılan Motifler : Dörtgen, arpacıklı, yar yâre küstü, ala boncuk.

Tanım : Dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarında ince bir bordür sıralanmıştır. Bordürün içerisine yar yâre küstü motifi ile donatılmıştır. Bordür den sonra dokumanın dört tarafına kare motifler simetrik olarak bezenmiştir. Zeminde kelebek adı verilen ve kare motiflerle dörtgen oluşturulmuştur. Dörtgenlerin ortasına kelebek motifi yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 30: Seyrek zili/ cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 31: Seyrek zili/ cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 14

Fotoğraf No : 30-31

Bulunduğu yer : Leyla Ünay / Silifke merkez

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy 92x125 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Damalı Zili / Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Pembe, kırmızı, turuncu, beyaz, mor, yeşil, sarı, mavi.

Kullanılan Motifler : Dörtgen, küpe.

Tanım : Dokumaya düz bir zeminden sonra iki ince çizgi ile bordür sıralanmıştır. Bordürlerin içerisine küpe motifleri yerleştirilmiştir. İç zemin ise küçük kareler ile dörtgen motifler oluşturulmuştur. Dörtgenler iç içe doğru küçülmektedir.

Enine Bantlı Yüzey Şemalı Yaygılar

Fotoğraf 32: Kilim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 33: Kilim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 15

Fotoğraf No : 32-33

Bulunduğu yer : Ayşe Kara / Silifke / Sarıaydın Mahallesi

İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018

Boyutları : En x Boy 82x155 cm

Malzemesi : **Atkı:** Pamuk **Çözgü:** Pamuk **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Kilim

Renkler : Atkı: Beyaz **Çözgü:** Beyaz **Desen İpliği:** Kırmızı, cam göbeği mavisi, bordo, sarı, siyah.

Kullanılan Motifler : Sandık (Topak nakış)

Tanım : Dokumaya düz renk bir zemin ile başlanılmıştır. Dokumaya ine ve kalın şerit (tahta) ile bölümlere ayrılmıştır. Kalın şeritler içerisine yörede topak nakış adı verilen sandık motifleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 34: Kilim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 35: Kilim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 16

Fotoğraf No : 34-35

Bulunduğu yer : Kemal Efecan/ Mut / Hacıahmetli Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29 Temmuz 2017

Boyutları : En x Boy -53x101 cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Pamuk **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Kilim

Renkler : **Atkı:** Beyaz **Çözgü:** Beyaz **Desen İpliği:** Nar çiçeği kırmızısı, eflatun.

Kullanılan motifler : Şerit (tahta)

Tanım : Yöredeki adı battaniye olarak bilinen bu dokumada farklı renklerden oluşan ince ve kalın şeritlerle bir kompozisyon oluşturulmuştur. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarında beyaz renkte saçak bulunmaktadır.

Fotoğraf 36: Kilim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 37: Kilim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 17

Fotoğraf No : 36-37

Bulunduğu yer : Recep Uzun / Mersin /Şahanlı Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy 75x119 cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Kilim

Renkler : **Atkı:** Krem **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Bordo, mor, pembe, siyah, turuncu, beyaz.

Kullanılan Motifler : Goraf

Tanım : Yörede üzerindeki motiflerine goraf adı verilen bu dokuma yörede goraflı battaniye adıyla bilinmektedir. Dokumada su ve bordür bulunmamaktadır. Dokuma farklı renklerde ince ve kalın şeritler (tahta) ile zemin bölümlere ayrılmıştır. Kalın şeritler içerisine goraf motifi yerleştirilmiştir.

Serbest Kompozisyonlu Yaygılar

Fotoğraf 38: Kilim / zili dokumanın görünüşü

Fotoğraf 39: Kilim / zili genel dokumanın detay görünümü

Katalog No : 18

Fotoğraf No : 38-39

Bulunduğu yer : Teslime Kaya / Mersin / Şıhlar Mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy - 188 x 261 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Kilim / zili.

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Sarı, pembe, mavi.

Kullanılan Motifler : Kare, dikdörtgen, dörtgen, göz, penç.

Tanım : Yörede meneg çul olarak tanınan bu model mutfaklara sermek için dokunmaktadır. Zemin büyüklü ve küçüklü dikdörtgenlere ve karelere ayrılmıştır. Kare zeminlerin içerisine küçük farklı renklerde karelerden penç motifi oluşturulmuştur. Karelerin orta zeminlerine de dörtgen motifleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 40: Zili/ cicim dokumanın genel görünüşü dokumanın

Fotoğraf 41: Zili/ cicim detay görünümü

Katalog No : 19

Fotoğraf No : 40-41

Bulunduğu yer : Elif Yılmaz / Silifke / Sarıaydın Mahallesi

İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018

Boyutları : En x Boy - 80 x 157 cm

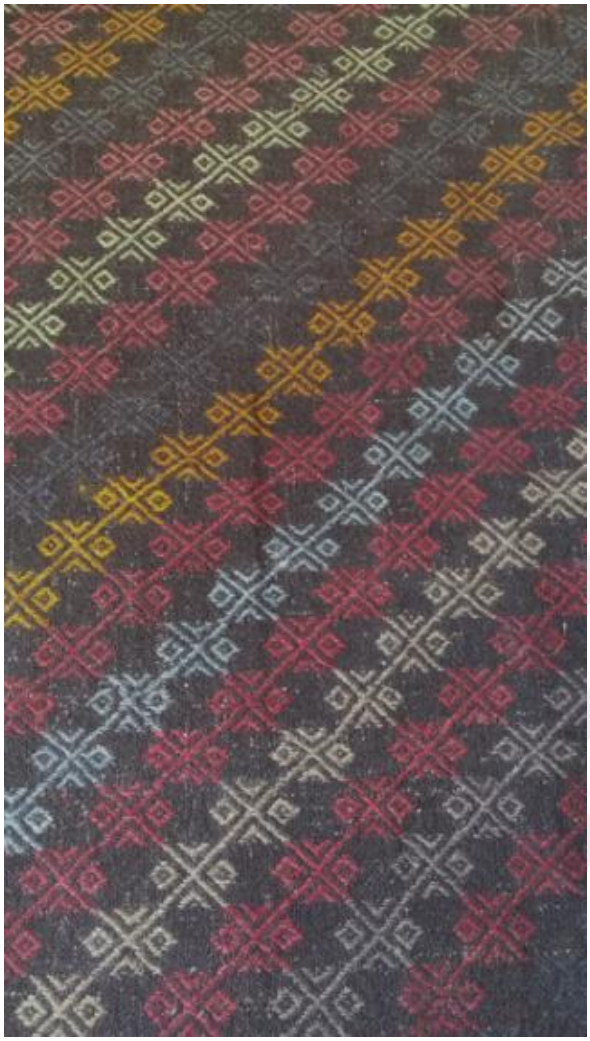
Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili / cicim

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, lacivert. sarı, açık yeşil, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Yar yâre küstü, portakal çiçeği

Tanım : Yörede adı portakal çiçekli çul olarak geçmekte olan bu dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarında oluşturulan birbirine paralel sıralanan kısa çizgilerle oluşturulan suların içerisine farklı renklerde yar yâre küstü motifleri sıralanmıştır. İç zemin ise birbirine ters simetrik bir şekilde yörede portakal çiçeği ismi verilen motifler yerleştirilmiştir. Kaynak kişi: Elif Yılmaz

Fotoğraf 42: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 43: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No :20

Fotoğraf No : 42-43

Bulunduğu yer : Emine Çolak / Silifke / Kıca Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy 178 x 339 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

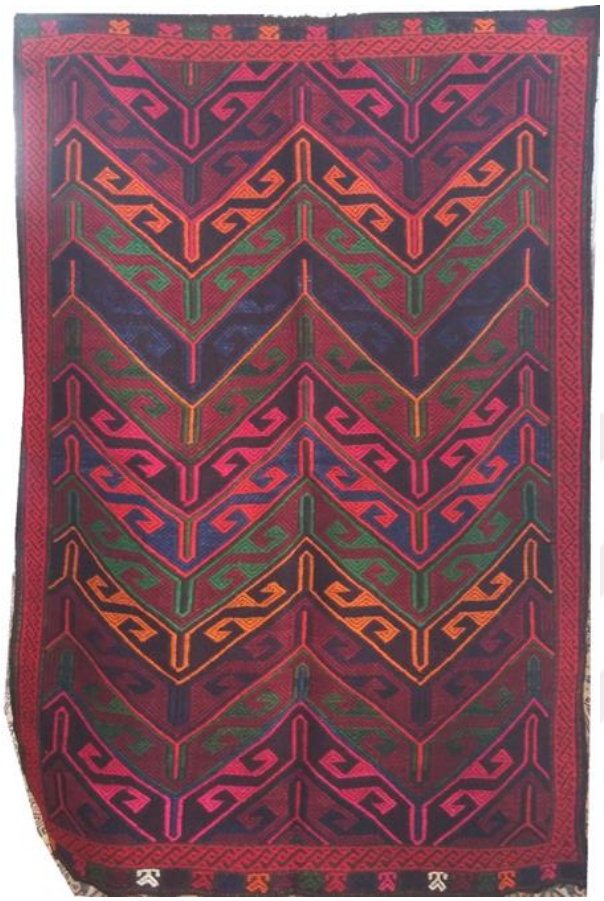
Teknik : Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Bordo, krem, boz, turuncu, lacivert, kahverengi.

Kullanılan Motifler :

Tanım : Yörede goltuğu bohçalı adı ile bilinen bu dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarına birbirine paralel sıralanan kısa çizgiler ile oluşturulan su içerisine farklı renklerde yar yâre küstü motifi sıralanmıştır. Dokumanın dört bir tarafını gezen bordür içerisine ise yörede ala boncuk adı verilen motifler renkler ile Z şekli verecek şekilde yerleştirilmiştir.

Tek Mihrap Şemalı Yaygılar

Fotoğraf 44: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 45: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 21

Fotoğraf No : 44-45

Bulunduğu yer : Ayşe Perçemli / Mut / Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy 75x106cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Çapraz zili

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı, mavi, fuşya turuncu, yeşil, bordo, beyaz, siyah.

Kullanılan Motifler : Üçgen (muska), zik zak, çengel, ala boncuk, yar yâre küstü, kaz ayağı.

Tanım : Dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarındaki sedeflere farklı renklerde kaz ayağı motifleri yerleştirilmiştir. Yine başlangıç ve bitiş kısımlarındaki bordürlerin içerisine ise farklı renklerde yar yâre küstü motifleri sıralanmıştır. Sağ ve sol kenarlarında yörede ala boncuk adı verilen motiflerin sıralanması ile bordür çizgileri oluşturulmuş bordürlerin içerisine zik zaklar içerisinde üçgen (muska)motifleri yerleştirilmiştir. İç zemine ise farklı renklerde çengel motifleri yan yana ve alt alta sıralanarak tek mihraplı yüzey şeması oluşturulmuştur.

Fotoğraf 46: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 47: Zili/cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 22

Fotoğraf No : 46-47

Bulunduğu yer : Kemal Efecan/ Mut / Hacıahmetli Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29 Temmuz 2017

Boyutları : En x Boy 70x128 cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü:** Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili-Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı (nar çiçeği kırmızısı), pembe, siyah, kahverengi, koyu yeşil (kara yeşil), sarı, turuncu (boz sarı), beyaz, mavi, bordo (al).

Kullanılan Motifler : Penç, eşkenar dötgen (mor kulak), çengel (kıvrım), dama (ala boncuk), eli belinde(eli böğründe), göz(armut)

Tanım : Yörede akıtmalı model olarak bilinen bu dokumaya iki ince kenar suyu ile ayrılan dokumada başlangıç ve bitiş kısmında ince bordür (ayak) bulunmaktadır. Kenar suları ala boncuk motifiyle donatılmıştır. Su içerisine ise çengel ve muska motifleri ile bezenmiştir. Bordürlerde ise eli belinde motifleri bulunmaktadır. İç zemine ise dikey yönünde iki sıra halinde on altı tane mor kulak motifi yerleştirilmiştir.

5.2. Çuvallar

Fotoğraf 48: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 49: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Fotoğraf 50: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın arkadan görünümü

Katalog No : 23

Fotoğraf No : 48-49-50

Bulunduğu yer : Ayşe Perçemli/ Mut / Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy 83x149 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Sarı, beyaz, turuncu, kırmızı, pembe, siyah, lacivert, bordo, yeşil, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Bereket, iz (ala boncuk), su yolu, çengel, göz, pıtrak, dörtgen

Tanımı : Dokumanın ön kısmı 10 bölmeden oluşmaktadır. İlk kısım düz zeminden oluşmaktadır. 2-4-6-8-10. Bölmeler beyaz zemin üzerine pıtrak motiflerinin diyagonal olarak sıralanmasından oluşmaktadır. 3. bölmede iki çizgi arasına sandık motifleri sıralanmıştır. 5. Bölmede ise çaprazlar arasına küçüklü büyüklü dörtgen motifleri, dörtgenlerin ortalarına ise göz motifleri yerleştirilmiştir. 7. Bölmede ise iki sıra zik zakların arasına dörtgen ve çengel motifleri sıralanmıştır. 9. Bölmede ise iki çizgi arasına dörtgenler yerleştirilmiştir. Desenin en uç kısmında ise 2 sıra çengel motifleri sıralanmıştır.

Fotoğraf 51: Eğri Atkılı Kilim/Sumak dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 52: Eğri Atkılı Kilim/ Sumak dokumanın detay görünümü

Fotoğraf 53: Eğri Atkılı Kilim/Sumak dokumanın arkadan genel görünüşü

Katalog No : 24

Fotoğraf No : 51-52-53

Bulunduğu yer : Müslime Köfün / Mut / Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy 93x134 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Eğri Atkılı Kilim/Sumak

Renkler : **Atkı:** Krem **Çözgü:** Kahverengi **Desen İpliği:** Pembe, mor, kırmızı, turuncu, kahverengi, sütlü kahverengi, beyaz, siyah, gri, sarı.

Kullanılan Motifler : Dörtgen, artı, kare, kadın boşatan (ilan eşi), tarak (parmaklı kilim)

Tanım : Dokuma yörede çeyiz çuvalı olarak kullanılmaktadır. Model on bir eşit olmayan bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin içerisine sırasıyla şerit, tarak, dörtgen, tarak, kurtağzı, tarak, dörtgen, tarak ve en son yine şeritler yaparak bitirilmiştir. Dörtgenlerin etrafındaki çengellerin iç içe geçerek oluşturdukları motiflere yörede kadın boşatan (ilan eşi) adı verilmektedir. Kolonlar ve arka kısım tamamen kıldan dokunmuştur. Arkadaki desene yörede şeritli (tahtalı) kilim denilmektedir.

Fotoğraf 54: Çapraz-Alternatif Sumak dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 55: Çapraz-Alternatif Sumak dokumanın detay görünümü

Fotoğraf 56: Çapraz-Alternatif Sumak dokumanın arkadan genel görünüşü

Katalog No : 25

Fotoğraf No : 54-55-56

Bulunduğu yer : İrep Evliyaoğlu / Mersin / Gazi Mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy - 94 x 144cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

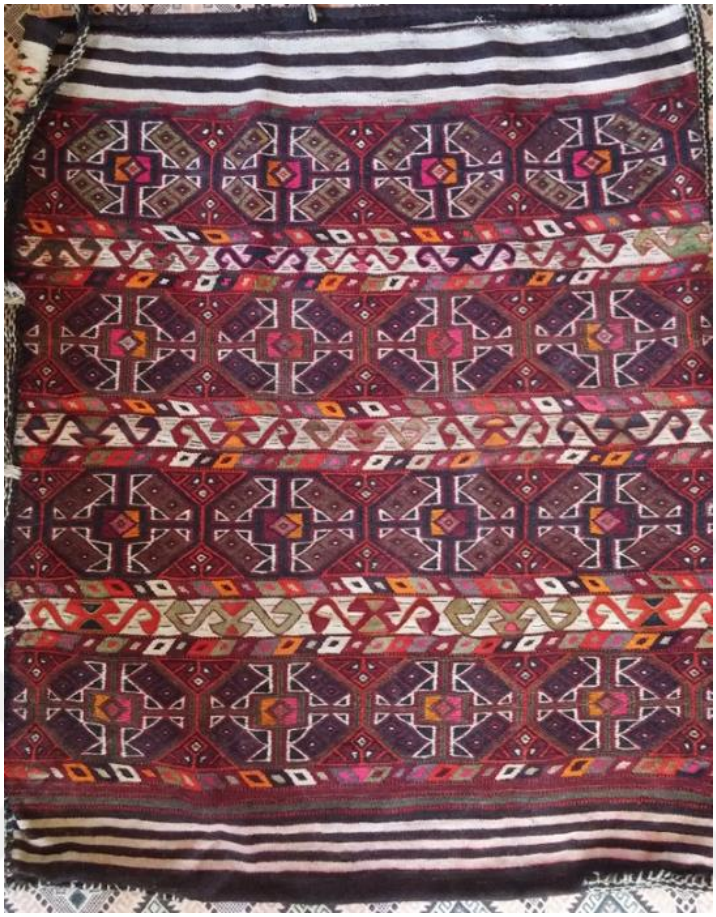
Teknik : Çapraz- Alternatif Sumak

Renkler : **Atkı:** Krem **Çözgü:** Kahverengi

Desen İpliği : Turuncu, kahverengi, siyah, krem, pembe

Kullanılan Motifler : Dörtgen, kare, çengel, koçboynuzu

Tanım : Yörede modelinden dolayı çalma çuval olarak tanınmakta olan bu dokumada başlangıç ve bitiş kısımlarında ince ve kalın şeritler kullanılarak başlanmıştır. Dört bölüme ayrılan kalın şeritlere koçboynuzu ve çengel motifleri yerleştirilmiştir. Bölmelerin arasına dörtgenler döşenmiştir. Arka zemin devetüyünden dokunmuştur.

Fotoğraf 57: Ters Sumak/ Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 58: Ters Sumak/ Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 26

Fotoğraf No : 57-58

Bulunduğu yer : Fatma Akbaş / Silifke / Keşlitürkmenli Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29 Temmuz 2017

Boyutları : En x Boy 95X118 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü**: Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Ters Sumak/ Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Bordo, kahverengi, gri, boz, pembe, beyaz, siyah, turuncu, kırmızı, açık yeşil, koyu yeşil

Kullanılan Motifler : Altıgen, eli belinde (tazı kuyruğu), sandık, dama

Tanım : Dokuma ince şeritlerle dört bölüme ayrılmış olup, bölümler içerisine altıgenler yerleştirilmiştir. Bu altıgenler içerisine sandık motifleri sıralanmıştır. İnce şeritlerin sınır çizgilerine dama motifleri sıralanarak içlerine çengel motifleri yerleştirilmiştir. Ortadaki ince şeritlerin içerisinde ise eli belinde motifleri sıralanmıştır.

Fotoğraf 59: Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 60: Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Fotoğraf 61: Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim dokumanın arkadan genel görünüşü

Katalog No : 27

Fotoğraf No : 59-60-61

Bulunduğu yer : Ayşe Kara / Mut / Sarıaydın Mahallesi

İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018

Boyutları : En x Boy 82x125 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim

Renkler : **Atkı:** Kahverengi, Krem **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı, mor, sarı, beyaz, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, açık yeşil, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Şerit (tahta), kedi izi, zik zak, dörtgen.

Tanım : Dokumaya 2 sıra beyaz 1 sıra bordo 1 sıra sarı kedi izleri arka arkaya sıralanarak siyah zemin üzerine şeritler oluşturulmuştur. Kalın şerit üzerine ise muska motifler uç uca sıralanarak zik zaklar sıralanmıştır. Beyaz zemin üzerinde ise 2 sıra kedi izi ve iç içe geçmiş dörtgenler ile doldurulmuştur. Üstteki siyah zemin üzerine ise 2 sıra kedi izi arasına farklı renkte dörtgenler yerleştirilmiştir. En üst kısım ise bir sıra siyah bir sıra beyaz olmak üzere 6 şeritten (tahta) oluşmaktadır.

Fotoğraf 62: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 63: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 28

Fotoğraf No : 62-63

Bulunduğu yer : Emine Çolak / Silifke / Kıca Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy 71 x 181 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl Çözgü: Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Sık Motifli Cicim

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Krem **Desen İpliği:** Kırmızı, mor, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, lacivert, sarı, koyu yeşil, sütlü kahverengi, boz, fuşya.

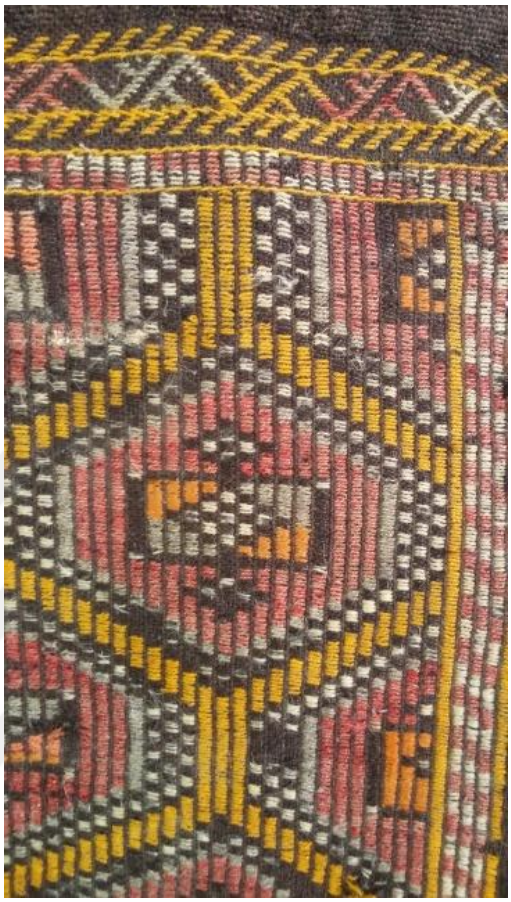
Kullanılan Motifler : Eli belinde, sülük.

Tanım : Yörede un çuvalı olarak kullanılan bu dokumaya düz bir zemin ile başlanılmıştır. Düz zemin üzerine farklı renklerde pıtrak motifleri sıralanmıştır. Dokuma eşit olmayan 15 ineli kalınlı bantlara ayrılmıştır. Bu bantların içerisine bir sıra zik zakların arasına farklı renklerde koçboynuzu ve bir sıra kısa paralel çizgiler yerleştirilmiştir. Bantların arası siyah beyaz ince kalın şeritler ile ayrılmıştır.

5.3. Köşe Çapıdları

Fotoğraf 64: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 65: Zili/cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 29

Fotoğraf No : 64-65

Bulunduğu yer : Gülseren Kaya/ Silifke / Şıhlar mahallesi

İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy 58 x 115 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili / cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Siyah, bordo, sarı, gri, beyaz, turuncu.

Kullanılan Motifler : Dikdörtgen, dörtgen, altıgen, yar yâre küstü, sandık, ala boncuk.

Tanım : Yörede köşe çapıdı olarak kullanılan dokumaya düz bir zeminden sonra başlangıç ve bitiş kısımlarına birbirine paralel kısa çizgiler ile oluşturulan çizgilerin arasına farklı renklerde yar yâre küstü motifleriyle donatılmış ince birer bordür kullanılmıştır. Dört tarafı dolanan ince su içerisine ala boncuk motifleri sıralanmıştır. İç zemin altıgenlere ayrılmış altıgenlerin içerisine sandık motifleri yerleştirilmiştir. Sandık motifinin ortasına dörtgenler döşenmiştir.

Fotoğraf 66: Zili /cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 67: Zili/cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 30

Fotoğraf No : 66-67

Bulunduğu yer : Elif Yılmaz / Mut / Sarıaydın Mahallesi

İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018

Boyutları : En x Boy -97 x 120 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili / Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü**: Siyah **Desen İpliği:** Turuncu, gri, pembe, siyah, yeşil, bordo, krem, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Altıgen, üçgen, daire, kare, yar yâre küstü, kedi izi, zik-zak (ala boncuk), patates çiçeği.

Tanım : Köşe çapıdı olarak kullanılmakta olan bu dokumada kullanılan motifler tamamen yöreye ait olmakla birlikte yörede patates çiçeği olarak geçmektedir. Başlangıç ve bitiş kısımlarında birbirine paralel kısa çizgiler arasına farklı renklerde yar yâre küstü motifleri sıralanmıştır. İç zemin ise altıgen bölmelere ayrılmış bu bölmelerin içerisine patates çiçekleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 68: Zili dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 69: Zili dokumanın detay görünümü

Katalog No : 31

Fotoğraf No : 68-69

Bulunduğu yer : Ayla Sarıgül / Silifke / Dereköy mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy - 73x114 cm

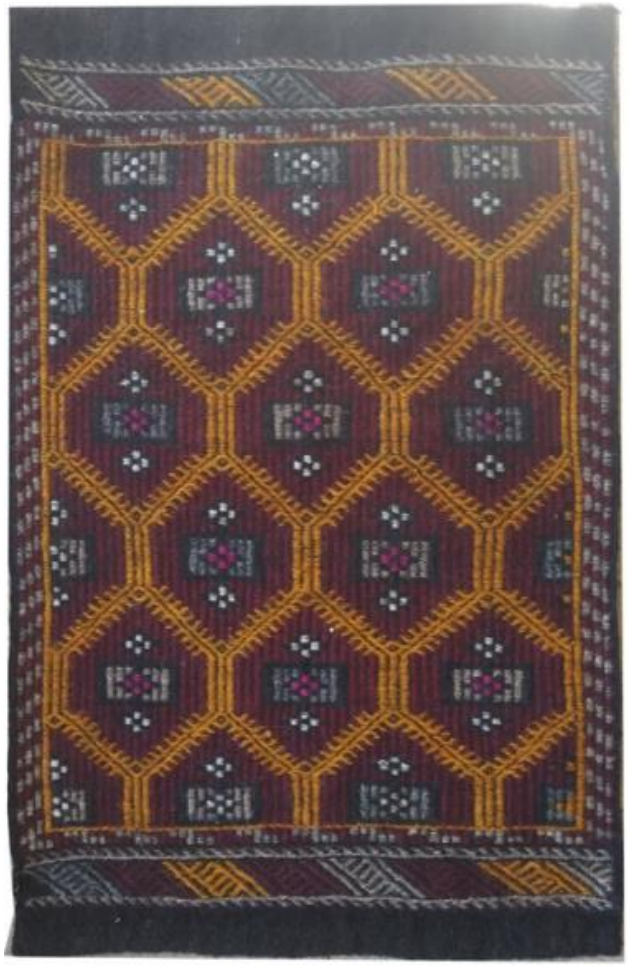
Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Sarı, kırmızı, bordo, mavi, boz, açık yeşil, siyah, pembe, fuşya.

Kullanılan Motifler : Altıgen, penç, yaprak, dikdörtgen, dörtgen.

Tanım : Dokumaya düz bir zeminden sonra iki ince çizgi ile su oluşturulmuştur. Suların içerisine penç ve yaprak motifleri yerleştirilmiştir. İç zemin ise altıgen motifleri ile bölümlere ayrılmıştır. Altıgenler içerisine dikdörtgen ve dörtgen motifleri yerleştirilmiştir. Ve altıgenler arasında kalan boşluklar ala boncuk motifleri ile doldurulmuştur.

Fotoğraf 70: Zili / cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 71: Zili / cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 32

Fotoğraf No : 70-71

Bulunduğu yer : Hatice Çetin / Silifke / Çatak Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Ağustos 2018

Boyutları : En x Boy - 72 x 103cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili / Cicim

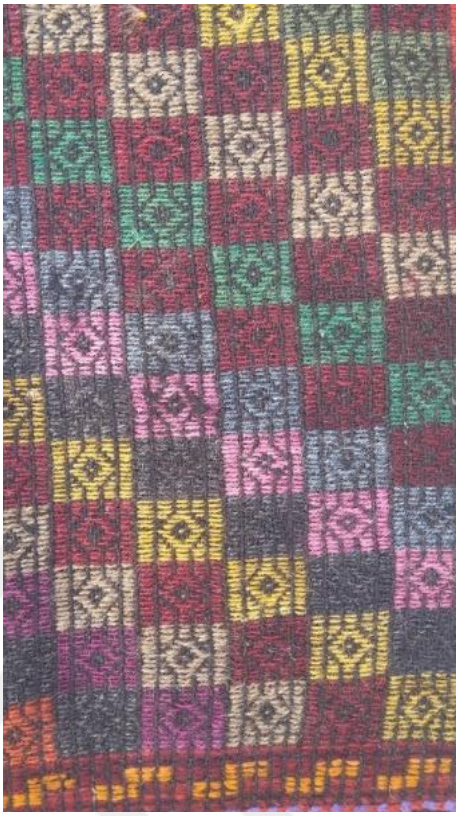
Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Sarı, bordo, gri, fuşya, beyaz, siyah.

Kullanılan Motifler : Altıgen, dikdörtgen, dörtgen, kırk ayak, yar yâre küstü, zik zak, ala boncuk.

Tanım : Yörede kırk ayaklı kadın bastı modeli olarak bilinen bu dokumanın başlangıç ve bitiş kısımlarında birbirine paralel kısa çizgiler arasına farklı renklerde yar yâre küstü motifleri sıralanmıştır. Daha sonra dört tarafı dolanan ala boncuklarla zik zaklar oluşturulmuştur. İç zemin ise yörede kırkayak ismi verilen birbirine paralel kısa çizgilerden oluşan çerçeve ile altıgen bölmelere ayrılmış bu bölmelerin içerisine dikdörtgen ve dörtgen motifleri yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 72: Zili dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 73: Zili dokumanın detay görünümü

Katalog No : 33

Fotoğraf No : 72-73

Bulunduğu yer : Emine Çolak/ Silifke / Kıca Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy - 68x117 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Zili

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği**: Fuşya, pembe, sarı, gri, sütlü kahverengi, turuncu, açık-koyu yeşil, mavi, krem, bordo, turuncu.

Kullanılan Motifler : Dikdörtgen, dörtgen, zik zak.

Tanım : Yörede santrançlı çul olarak tanınmakta olan bu dokumanın dört bir tarafı ala boncuk motifleri ile zik zak motifleri oluşturmaktadır. İç zemin ise farklı renklerde dikdörtgenlerle doldurulmuştur. Dikdörtgenlerin ortasına dörtgenler yerleştirilmiştir.

5.4. Heybeler

Fotoğraf 74: Sumak / Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 75: Sumak / Cicim dokumanın detay görünümü

Fotoğraf 76: Sumak / Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 34

Fotoğraf No : 74-75-76

Bulunduğu yer : Ayşe Kara / Mut / Sarıaydın Mahallesi

İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018

Boyutları : En x Boy - 52x184 cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Sumak / Cicim

Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** siyah, bordo, turuncu, krem, kırmızı, pembe, yavru ağzı, gri, mavi.

Kullanılan Motifler : Su yolu, penç, yaprak, eli belinde, saç bağı, dörtgen, üçgen, zikzak, bereket.

Tanım : Dokuma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve üçüncü bölümler birbirinin aynısıdır. Birinci ve üçüncü bölmelerin üzerinde dörtkenarında dolanan bordürlerde penç ve yaprak motifleri sıralanmıştır. Ortada ise eli belinde motifleri birleşerek bereket motifini oluşturmaktadır. 4 tane bereket motifi orta zemini kaplamıştır. Birinci ve üçüncü bölmelerin bitiş kısımlarında ise siyah zemin üzerine farklı renklerde sıralanmış saç bağı motifi bulunmaktadır. Orta bölümün sağ ve sol kısımlarında farklı renklerde üçgenler sıralanarak suyolu oluşturulmuştur. Orta bölümde zikzaklarla ve dörtgenlerle oluşturulan suyollarının arasına ise farklı renklerde pıtrak motifleri yerleştirilmiştir. Heybede bulunan gözlerin ağızlarını kapatabilmek için orta bölümün kenarlarına ilmekler bırakılmış, birinci ve üçüncü bölmelere ise düğmeler dikilmiştir.

Fotoğraf 77: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 78: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 35

Fotoğraf No : 77-78

Bulunduğu yer : Hamide Bahçe / Silifke / Kavak Mahallesi

İnceleme Tarihi : 22 Eylül 2018

Boyutları : En x Boy - 68x186cm

Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Çapraz zili

Renkler : **Atkı:** Kahverengi **Çözgü:** Kahverengi **Desen İpliği:** Kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, lacivert, sarı, açık yeşil, kahverengi.

Kullanılan Motifler : Dama, altıgen, küpe, yıldız, çengel, eli belinde, üçgen, pıtrak, dörtgen.

Tanım : Dokuma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve üçüncü bölümler birbirinin aynısıdır. Birinci ve üçüncü bölmelerin üzerinde dörtkenarını dolanan bordürler içerisinde pıtrak motifleri sıralanmıştır. İç zeminde ise dört köşede üçgen motifleri bulunmaktadır. Ortaya yıldız motifi yerleştirilmiş olup yıldızın içine, üstüne ve alt kısımlarına küçük dörtgenler dokunmuştur. Yıldız motifinin etrafına çengel motifleri birleştirilerek altıgen oluşturulmuştur. Altıgenin dörtkenarından küpe motifleri sarkıtılmıştır. Orta bölüm ise baştan rahatça geçirilebilmek için iki parçaya ayrılmıştır. Her iki parçada birbiriyle aynı kompozisyon özelliğine sahiptir. Dokumaya dama motifleri birleştirilerek su bordür oluşturulmuştur. Dört tarafını saran bordür içerisinde pıtrak motifleri yer almaktadır. Zeminde farklı renkte eli belinde motiflerinin üst üste sıralanması ile doldurulmuştur.

Fotoğraf 79: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 80: Sık Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 36
Fotoğraf No : 79-80
Bulunduğu yer : Leyla Ünay / Silifke merkez
İnceleme Tarihi : 16 Eylül 2018
Boyutları : En x Boy - 62x196 cm
Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün
Teknik : Sık Motifli Cicim
Renkler : **Atkı:** Siyah **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı, yeşil, pembe, beyaz, siyah, sarı, mor.
Kullanılan Motifler : Altıgen, üçgen, sıçan dişi.
Tanım : Yörede mobilet heybesi olarak kullanılmakta olan dokuma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve üçüncü bölümler birbirinin aynısıdır. Birinci ve üçüncü bölmelerin üzerinde dörtkenarını dolanan bordürler içerisinde birbirine bağlantılı pıtrak motifleri sıralanmıştır. İç zeminde ise dört köşede üçgen motifleri bulunmaktadır. Ortaya yıldız motifi yerleştirilmiş olup yıldızın içine, üstüne ve alt kısımlarına küçük dörtgenler dokunmuştur. Yıldız motifinin etrafı dörtgen bir şekilde çerçevelenmiştir. Dörtgen motifin etrafına çengel motifleri birleştirilerek altıgen oluşturulmuştur. Altıgenin dörtkenarından küpe motifleri sarkıtılmıştır. Orta bölüm ise baştan rahatça geçirilebilmek için iki parçaya ayrılmıştır. Her iki parçada birbiriyle aynı kompozisyon özelliğine sahiptir. Dokumaya dama motifleri birleştirilerek bordür oluşturulmuştur. Dört tarafını saran bordür içerisinde birbirine bağlantılı pıtrak motifleri yer almaktadır. Zeminde farklı renkte birbirine paralel kısa çizgilerden oluşan motifler üst üste sıralanmıştır.

Fotoğraf 81: Sumak dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 82: Sumak dokumanın detay görünümü

Katalog No : 37

Fotoğraf No : 81-82

Bulunduğu yer : Kemal Efecan / Mut / Hacıahmetli Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29 Temmuz 2017

Boyutları : En x Boy - 34x85 cm

Malzemesi : **Atkı:** yün **Çözgü:** yün **Desen İpliği:** yün

Teknik : Sumak (Kirtin)

Renkler : **Atkı:** siyah **Çözgü:** siyah **Desen İpliği:** Kahverengi, sarı, mavi, yeşil, yavru ağzı, mavi, beyaz

Kullanılan Motifler : Saçbağı, kurt izi, eli belinde, bereket, penç

Tanım : Yörede azık heybesi olarak kullanılan dokuma üç bölümden oluşmaktadır. Alt ve üst bölümler azıklık olarak ayrılırken orta bölüm ise sırtta taşınmak için ilikli olarak dokunmuştur. Her bir parçanın etrafında dama motiflerinin sıralanması ile oluşturulmuş bordürler dolanmaktadır. Birinci ve üçüncü bölmelerin ortalarında bereket motifi bulunurken köşelerde ise saç bağı motifi yer almaktadır. Bereket motifinin merkezinde, alt ve üst kısımlarında penç motifi dokunmuştur. Orta bölümde ise eşkenar dörtgen motifleri bulunmaktadır. Eşkenar dörtgenlerin içerisine farklı renkte göz motifleri yerleştirilmiştir.

5.5. Tuz Torbaları

Fotoğraf 83: Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Fotoğraf 84: Seyrek Motifli Cicim dokumanın detay görünümü

Katalog No : 38
Fotoğraf No : 83-84
Bulunduğu yer : Ayşe Kara / Mut / Sarıaydın Mahallesi
İnceleme Tarihi : 27 Ekim 2018
Boyutları : En x Boy 40 x 55cm
Malzemesi : **Atkı:** Kıl **Çözgü:** Kıl **Desen İpliği:** Yün
Teknik : Seyrek Motifli Cicim
Renkler : **Atkı:** Krem **Çözgü:** Siyah **Desen İpliği:** Kırmızı, lacivert, yeşil, hardal sarısı, kahverengi, siyah, turuncu.
Kullanılan Motifler : Suyolu, çengel, yar yâre küstü.
Tanım : Yörede hayvanları otlatmaya giden çobanların eline vermek için dokunmuş ve kullanılmakta olan tuz torbasıdır. Dokuma bir tarafı düz zemin diğer tarafı ise şeritlerle yedi eşit bölmeye ayrılmıştır. Siyah bölmelerin üzerinde farklı renklerde yar yâre küstü motifleriyle sıralanırken, beyaz bölmelerin üzerine ise farklı renklerde çengel motifleri yerleştirilerek doldurulmuştur. Siyah bölmelerin etrafında zik zaklardan oluşan suyolu motifleri bulunmaktadır. Daha sonra çanta formu verilerek dokuma ikiye katlanıp kenarlarından siyah renkte bir dokuma ipliğiyle dikilmiş ve kulp örülmüştür.

Fotoğraf 85: Seyrek dokumanın genel görünüşü

Katalog No : 39

Fotoğraf No : 85

Bulunduğu yer : Ayşe Perçemli / Mut / Alaçam Mahallesi

İnceleme Tarihi : 08 Mayıs 2018

Boyutları : En x Boy - 42x68cm

Malzemesi : **Atkı:** Yün **Çözgü**: Yün **Desen İpliği:** Yün

Teknik : Seyrek Motifli Cicim

Renkler : **Atkı:** Beyaz **Çözgü:** Beyaz **Desen İpliği:** Mavi, turuncu, kırmızı, bordo, sarı, açık yeşil, mor, koyu yeşil, siyah, lacivert.

Kullanılan Motifler : Çengel.

Tanım : Yörede hayvanları otlatmaya giden çobanların eline vermek için dokunmuş ve kullanılmakta olan tuz torbasıdır. Dokuma bir tarafı düz zemin diğer tarafı ise şeritlerle eşit olmayan beş bölmeye ayrılmıştır. Bölmelerin içerisi farklı renklerde çengel motifleri yerleştirilerek doldurulmuştur. Daha sonra çanta formu verilerek dokuma ikiye katlanıp kenarlarından farklı renklerdeki ipliklerle dikilmiş ve kulp örülmüştür.

6. SİLİFKE VE MUT'TA TESPİT EDİLEN BAZI GELENEKSEL DOKUMALARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

6.1. Malzeme

Dokumada Kullanılan Lifler

Kıl; keçilerden elde edilen bir lif türüdür. Soğuk, sıcak ve neme karşı dayanıklı bir malzemedir. Bu nedenle kıldan dokunan çul dokumalar yaygı olarak oldukça fazla kullanılır.

Keçi kılının rengi genellikle siyahtır fakat bazı keçi kılları alaca mavi, kahverengi, griye yakın boz bir renk olarak da çeşitlilik göstermektedir (Genç ve Okca, 2017:92).

Yün; Yörede yapılan dokumalarda genellikle koyunyünü kullanılmaktadır. Yünler koyunların sırtından kırkılmak suretiyle elde edilmektedir. Kırkılma işlemi yılda iki kez yapılmaktadır. İlkbaharda, nisan ayında yapılan kırkıma yapağı, eylül ayında yapılan kırkım işleminden elde edilen ürüne de yün denilmektedir. Yapağının telleri daha uzun ve kirlidir, eylül yünü ise daha kısa fakat yumuşak olmaktadır. Bu yün elde edilmeden önce genellikle koyunlar dere, akarsu gibi yerlerde yıkanmaktadır. Yünler kalite yapılarına göre ayrılarak eğrilmekte ve boyanmaktadır.

Geleneksel olarak yünler derelerde veya akarsularda deterjan kullanılmadan tokaçla ıslak olarak temizleninceye kadar defalarca dövülerek temizlenmekte ve kokusundan arındırılmaktadırlar. Yünler kurutulduktan sonra taranarak, taranması biten yünler iğ ya da kirman ile büküm kazandırılarak iplik haline getirilmektedir. Dokumada kullanılacak ilmelik iplikler az büküm verilerek imal edilmektedir.

Dokumalarda boya başta gelen unsurlardan olup, halının ve kilimin kalitesini tespit etmekte önemli rol oynadığı bilinmektedir. Halıcılıkta yöresel özellikler boyamada göz önünde tutulması gereken noktalardan birisidir. Mersin - Mut ve Silifke çevresinde eskiden doğal boyalar kullanılırken günümüzde daha çok kimyasal boyalar kullanılmaktadır. Maliyeti düşürmesi ve kolay elde edilmesinden dolayı kimyasal boyalar tercih edilmektedir. Doğal boyaları elde etmede çok sayıda bitkiden ve kökten yararlanılmaktadır. Bu bitkilerin çiçek, kabuk, yaprak, kök vb. gibi muhtelif yerlerinden ve meyvelerinden çeşitli boya maddeleri ve bu boyar maddeler ile çeşitli renk ton-

ları elde edilmektedir. Eskiden bu boyarlar yöre halkı tarafından elde edilirken günümüzde aktarlardan veya tüccarlardan hazır halde alınmaktadır. Sentetik boyaların renkleri fazla dayanıklı olmamaktadır. Doğal boyalar ise kimyasal boyalara oranla daha çok dayanım göstermektedir.

İplikler boyama işleminden önce çile haline getirilmektedir. İpliklerin üzerinde herhangi artık madde olmamasına dikkat edilmektedir. Üzerinde yağ veya kir bulunan çileler gerekirse boyanmadan önce kazanlar içinde deterjanlı su ile tekrar yıkanmaktadır. Daha sonra durulanarak boyama işlemi hemen yapılacaksa kurutmaya gerek bulunmamakta, bir süre süzüldükten sonra boyama işlemine geçilmektedir. Belirli bir dereceye kadar ısıtılmış boya kazanına bırakılan iplikler boyanın tamamen nüfuz etmesi için karıştırılarak bekletilmekte, istenilen renk tonu elde edildikten sonra iplikler kazandan çıkarılmaktadır. Daha sonra küllü su ile doldurulmuş kazana yatırılan iplik çileleri, istenilen renk sabitliği elde edildikten sonra kazandan çıkarılarak durulanmakta ve kurumaya bırakılmaktadır. Kurutma işlemi güneş ışınlarının direkt temas etmediği gölge bir alanda yapılmaktadır.

6.2. Dokumada Kullanılan Araç ve Gereçler

Tezgâh: Dokumacılığın tarihsel gelişimi de dikkate alındığında üç farklı tezgâhın kullanıldığı görülmektedir. Sarma, germe ve yer tezgâhları olarak adlandırılan bu tezgâhlar zaman içerisinde kendi aralarında şekillenmişlerdir.

Ahşap Sarma Tezgâh: Bu tezgâh (Fotoğraf 86) küçük havlı dokumaların yapımında kullanılmaktadır.

Fotoğraf 86: Ahşap Sarma Tezgâh (Mustafa Konuk arşivinden)

Ahşap Germe Tezgâh: Yaygın olarak kullanılan bu tezgâh düz ve havlı dokumalarda kullanılmaktadır (Fotoğraf 87). Ahşap olduğu gibi metal örneklerine de rastlanılmaktadır.

Fotoğraf 87: Ahşap Germe Tezgâh (Mustafa Konuk arşivinden)

Yer Tezgâhı: İki sırık ve dört kısa tahtadan ibarettir. Gücü ağacı ve vargeli vardır. Tezgâh boyu istenildiği kadar uzatılabilir. Bu tezgâhta yan tahtalar yoktur. Yer tezgahlarına Orta Anadolu'da "Dolak", Güney Anadolu'da "Yer Istarı" adı verilmektedir (Aslanapa, 1987:65)

İğ: Eğirmede önceleri iki el arasında bir miktar yün oğuşturularak uzatılmakta, bunun ucuna bağlanan bir taşın döndürülmesi ile de büküm verilmektedir. Daha sonraları taş yerine ağaç kullanıldığı saptanmıştır. Böylece ilk iğler meydana gelmiştir. Başlangıçta ipliğe bükümün muntazam olarak verilmesi için, hala bazı ilkel toplumlarda görüldüğü gibi bu ağaç iğler aşağıya doğru konik şeklinde yapılmıştır. Tablası üstte olan bu eğirme aracı iğe benzemektedir.

Çıkrık (Çark): Kirman veya iğ ile bükülmüş, çile haline gelmiş ipleri masura yapmaya yarayan bu alete çıkrık denilmektedir (Fotoğraf 88).

Fotoğraf 88: Çıkrık (Mustafa Konuk arşivinden)

Dikey Dolap (Gülcan): Çıkrıktan gelen ipliği yumak yapmaya yarayan sarma aletidir (Fotoğraf 89). Çözgü dolapları genellikle dikey dolap şeklinde olup evlerin bir odasında veya dışarıda yer almaktadır. Taban ve tavanda yataklanmış bir eksen etrafında dönebilen kare prizma ahşap veya demirden yapılan bir konstrüksiyondur.

Fotoğraf 89: Gülcan (Mustafa Konuk arşivinden)

Çağ (Çağlık): Çözgü hazırlanırken üzerindeki çubuklara masuraların takıldığı ahşaptan yapılmış aparattır. Çağın önündeki "peke" diye adlandırılan çerçeve kısmındaki yatay çubukların ortaları deliktir. Bu deliklerinden ve her iki yatay çubuğun arasından çözgü ipleri geçirilmektedir. Çözgü ağacının geri kısmında tahta zemin ve bu zeminin üzerinde, çözgü iplikleri masuraların bulunduğu dikey çubuklar yer almaktadır.

Çözgü Direği (Çözgü Kazığı): Yerde çözgü hazırlamaya yarayan tahta veya metal kazıklardır. Belirli aralıklarla tahta veya metal çubukların arasında çözgü ipleri-nin çapraz olarak dolanmasıyla çözgülerin hazırlandığı yöntemdir. Geçmişte yörede dokumaların sarma tezgâhlarda yapıldığı dönemde oldukça fazla kullanılan bir çözgü hazırlama şeklidir.

Çubuk Demirler: Dokumada baş ve son ayarları sabitlemek için kullanılan demirlerdir.

Istar: Istar tezgâhı dikey çözgü çözülen Penolope tezgâhının gelişmiş şeklidir. Istar tezgâhının parçaları şunlardır:

Üst Levent (Üst ağaç): Çokgendir ve ahşaptan yapılmıştır. Çözgü iplerini germeye yaramaktadır.

Alt Levent (Alt ağaç): Çokgen ve ahşaptır. Üst levende çözgüler sarılı iken, dokuma sırasında alt levende dokunan halı sarılır.

Dikmeler (Yan Ağaçlar): Tezgâhın iki tarafında bulunan, tezgâhın iskeletini oluşturan ve tezgâhı ayakta tutmaya yarayan sabit olduğu gibi seyyar da olabilen ve birbiriyle paralel olarak duran yan dikmelerdir.

Germe Aparatı: Kol demiri, halkalı eğri demir, düz demir ve köstek çemberinin yardımıyla çözgülerin gerdirilmesi için kullanılan aparatın hepsine verilen isimdir.

Gücü Ağacı: Çözgü iplerine çaprazlık vermek için kullanılan ahşap sopadır.

Varan gelen (Gelen varan): Gücü ağacının üzerindeki çözgülerin arasında aşağı yukarı hareket eden ve bu hareketi sağlayan, ayarlayabilen ahşaptan yapılmış aracın adıdır.

Kaskı, Payanda: Tezgâhın dokuma esnasında devrilmemesi için dikme ile takozun birleştiği köşelere yatay olarak yerleştirilen üçgen ve dikdörtgen şekillere sahip takozlara verilen isimdir.

Halkalı Doğru Demir: Çözgünün gerilmesi için üst levendin deliklerine takılarak kullanılan "I" şeklini andıran ucunda halkası bulunan metal parçaya denilmektedir.

Halkalı Eğri Demir: Çözgülerin gerdirilmesi için üst levende takılı "L" şeklini andıran, ucunda halkası bulunan metal aracın ismidir.

Kirman (Eğirtmeç): Bu alet çınar ağacından bir mile geçirilmiş dört kanattan meydana gelmektedir. Türkmen Yörüklerin yaşadığı Mersin Mut ve Silifke'nin köylerinde çok kullanılan kirman; çengelli bir eksenin üzerine geçirilmiş iki tahtadan oluşan eğirme aracıdır.

Kirmanın kullanımı; kirman ile bükülecek iplerin yünleri sol kol bileğine bilezik gibi sarılarak sağ el ile kirman döndürülür. İp büküldükten sonra kirmanın kanatlarının üstüne sarılır.

Köstek Demiri: Alt levendin yanlarındaki deliklerden birine takılarak, alt levendin hareketini engelleyerek, elde edilen gerginliğin muhafazasını sağlayan metal aletlere verilen isimdir.

Kirkit (Istar Tarağı): Dokuma yapılırken atkının sıkıştırılmasında "tarak'' olarak adlandırılan araç kullanılmaktadır (Fotoğraf 90).

Fotoğraf 90: Kilim kirkiti (Mustafa Konuk arşivinden)

6.3. Teknik Özellikler

Mersin-Mut ve Silifke yörelerinde dokumalar düz kirtkitli dokumlardır. Teknik olarak kilim, cicim, zili ve sumak dokuma teknikleri uygulanmaktadır. Yaygılarda rastlanılan kilim tekniği heybelerde kısmen uygulanmakta, çuvallarda ise hiç uygulanmamaktadır.

6.4. Süsleme ve Kompozisyon

• **Kompozisyon Özellikleri:** Yaygı dokumalarda yüzey şemaları çoğunlukla altıgenli, eşkenar dörtgenli, enine bantlı, göbekli, tek mihraplı ve serbest kompozisyonludur. Çuvallardaki yüzey şeması ise enine bantlıdır. Heybe dokumalar ise genellikle rapor desenlerden meydana geldiği görülmektedir.

Çizim 1: Altıgen motifli yüzey şeması

Altıgenli yüzey şemalarından oluşan kompozisyonlarda genellikle yüzey altıgenler ile bölümlere ayrılmıştır. Dokumaların ebatlarına göre altıgenleri birbirine bağlayan ince şeritler bazı dokumalarda bir, bazılarında iki, bazılarında ise üç sıra halinde dokunmuştur Altıgen bölmelerin içerisine yörelere göre değişen farklı farklı motifler yerleştirilmiştir. Altıgenlerin etrafı ise ince veya kalın kenar suları ile çevrelenmiştir (Çizim 1).

Çizim 2: Eşkenar dörtgen motifli yüzey şeması

Yüzey şeması eşkenar dörtgen motiflerden meydana gelen dokumalar da zemin eşkenar dörtgen bölümlere ayrılabildiği gibi eşkenar dörtgen şeklindeki motiflerin bir araya gelmesi ile de kompozisyon oluşturulmuştur. Bu motifler yöreye göre farklılıklar göstermektedir. Eşkenar dörtgen motifli kompozisyonun kenarları dokumanın ebatına göre farklılık gösterebilecek şekilde bir veya birden fazla ince ve kalın kenar sularıyla çevrelenmiştir (Çizim 2).

Çizim 3: Enine bantlı yüzey şeması

Enine bantlı dokumalarda zemin yatay kuşaklara ayrılır. Dokumanın ebatına göre üç, beş, on veya daha fazla kuşak belirtilir. Kuşakların üzerine, dokumanın tekniğine, türüne ve yörelere göre değişen, motifler dokunmaktadır. Bu bantların kalınlıkları ve incelikleri de dokumaların motif özelliğine göre değişir. Enine bantlar bir ince bir kalın veya bir kalın üç ince şeritler halinde verilebilir. İnce bantlar geçişleri daha çok sağladığı için desenli dokunduğu gibi desensiz de dokunmuştur (Çizim 3).

Çizim 4: Göbekli yüzey şeması

Zemini göbek(top) şemalı örneklerde dokumanın ebatına göre bir-iki-üç-beş-yedi veya daha fazla sayıda top (göbek) yerleştirilir. Göbek (top) dokumanın çeşidine ve yöre özelliğine göre değişir ve motif ve kompozisyon düzeniyle işlenir. Mersin Mut ve Silifke yörelerinde dokumada kullanılan göbek motifi top ismiyle adlandırılır. Çoğunlukla altıgen ve eşkenar dörtgen şekilleri verilir. Göbek (top) motifleri dokumanın zeminine dikey düzlemde üst üste yerleştirilir. Göbekleri çoğunlukla dokumanın hem boyunda hem de eninde, birkaç sıra su ile çerçevelenir (Çizim 4).

Çizim 5: Serbest kompozisyonlu yüzey şeması

Serbest kompozisyonlu yüzey şemalarına sahip düz dokumalarda ise motifler bazı dokumalarda gelişi güzel bazı dokumalarda ise belirli bir standartta göre sıralanmıştır. Yörede uygulanan bu motiflere yörede patates çiçeği, yapraklı, kıvrımlı (güllü), portakal çiçeği, goltuğu bohçalı, gibi isimler verilmiştir (Çizim 5).

Çizim 6: Çuval dokuma yüzey şeması

Çuval; içerisine buğday, un gibi gıda maddeleri veya giysilerin taşınmasında, muhafazasında ve saklanmasında kullanılan büyük torbalardır. Mersin Mut ve Silifke yörelerinde çuval dokumalar yünden veya kıldan dokunmuştur. Bu malzemeler genellikle boyanmadan doğal renkleri olan siyah, beyaz ve kahverengi ile dokunmuştur. Bazı örneklerde ise kıl ve yün bir arada kullanılmıştır. Çuvallarda çoğunlukla enine bantlı yüzey şeması kullanılmış incelikleri ve kalınlıkları değişen bantların içerisine yörede kullanılan motifler yerleştirilmiştir. Arkası ve önü uzun ince parçalar halinde dokunarak, ikiye katlanıp uzun kenarlarından dikilir ve dokumaya bir biçim kazandırılır. Kenarlarına taşımada kolaylıkla tutulabilmesi için çarpanalar dikilmektedir (Çizim 6).

Çizim 7: Tek Mihraplı yüzey şeması

Tek yönlü mihraplı dokumalarda, birkaç farklı tarz görülür. Seccadelerde görülen Lâdik tipi düzenleme bunlardan biridir. Dokumanın zemininde mihrapların dikey düzlemde üst üste sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Mihrapların etrafı ince kalın ebatlarda ince ve kalın sularla çevrilmiştir (Çizim 7).

Çizim 8: Heybe yüzey şeması

Heybeler çoğunlukla kıl malzeme ile olup, çift gözlü olarak dokunmuştur. Yüzey şemaları rapor desenlidir. Gözlerin modelleri birbirinin aynısı iken ortada bulunan kısımlar bazı heybelerde tek bir renkten dokunan düz bir dokumadan oluşurken bazı heybelerde ise orta kısımda Mersin Mut Silifke yörelerinde kullanılan farklı motiflerle de süslenmiştir. Renkleri yöreden yöreye göre farklılık göstermektedir. İnce, uzun halde dokunan parçalar yanlarından dikilerek heybe şekli verilmiştir. Yiyecek ve eşya taşımada kullanılmaktadır (Çizim 8)

Motif Özellikleri: Dokumaların genelinde geometrik motifler kullanılmıştır. Dokumalarda; altıgen (Katalog no 12), bukağı, 8 köşeli yıldız (kelebek) (Katalog no 10), üçgen, (Katalog no 36), çengel (kıvrım) (Katalog no 38), paralel kenarlı dörtgen (mor kulak) (Katalog no 22), elibelinde(eli böğründe) (Katalog no 28), koçboynuzu (Kartal başı, kuşbaşı) (Katalog no 25), tarak (Katalog no 24), kazayağı (keklik izi) (Katalog no 21), dama (alaboncuk)(Katalog no 23), yıldız (kelebek) (Katalog no 6), küçük beyaz kare(çındık) (Katalog no 7), kırkayak (Katalog no 32), su yolu (Katalog no 23), bereket (Katalog no 23) göz (armut)(Katalog no 23), kadın boşatan (yar yâre küstü) (Katalog no 29), saç bağı (katalog no 23), penç (Katalog no 9), Goraf (Katalog

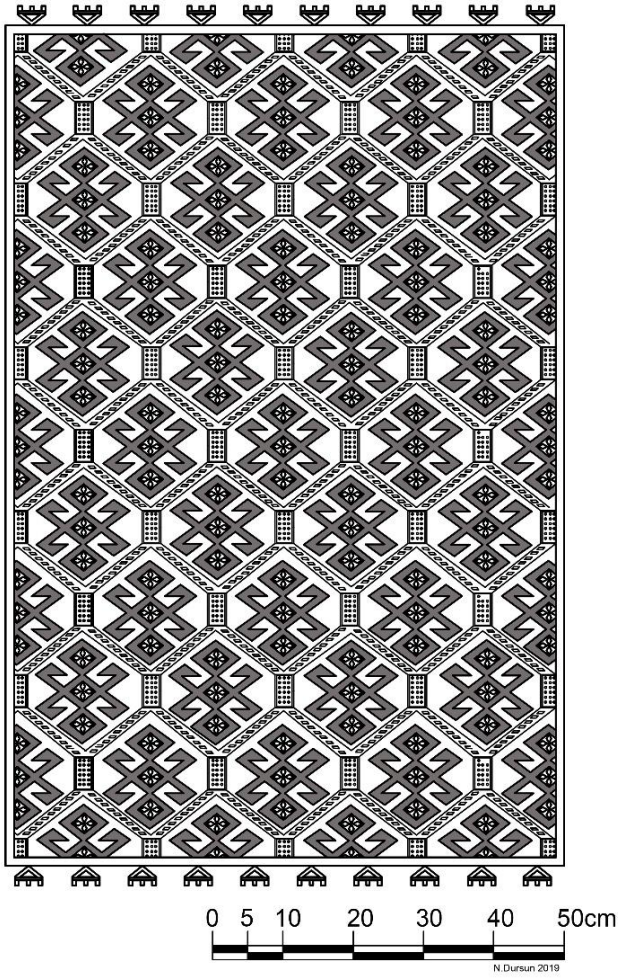
no 17), şerit (Katalog no 16), kedi izi (Katalog no 27),çarkıfelek (Katalog no 12), küpe (Katalog no 14)motifi kullanılmaktadır. Yörede uygulanan bitkisel motiflere ise patates çiçeği (Katalog no 30), yapraklı, kıvrımlı (güllü), portakal çiçeği (Katalog no 19), goltuğu bohçalı (Katalog no 20) gibi yöresel isimler verilmiştir.

7. MERSİN-MUT-SİLİFKE YÖRESİ DÜZ DOKUMALARININ TASARIM ÖZELLİKLERİ VE KOMPOZİSYON YAPISINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖRNEK 1.

Fotoğraf 91: Cicim dokumanın genel görünümü

Çizim 9: Cicim dokuma yaygının çizimi

Kompozisyon:

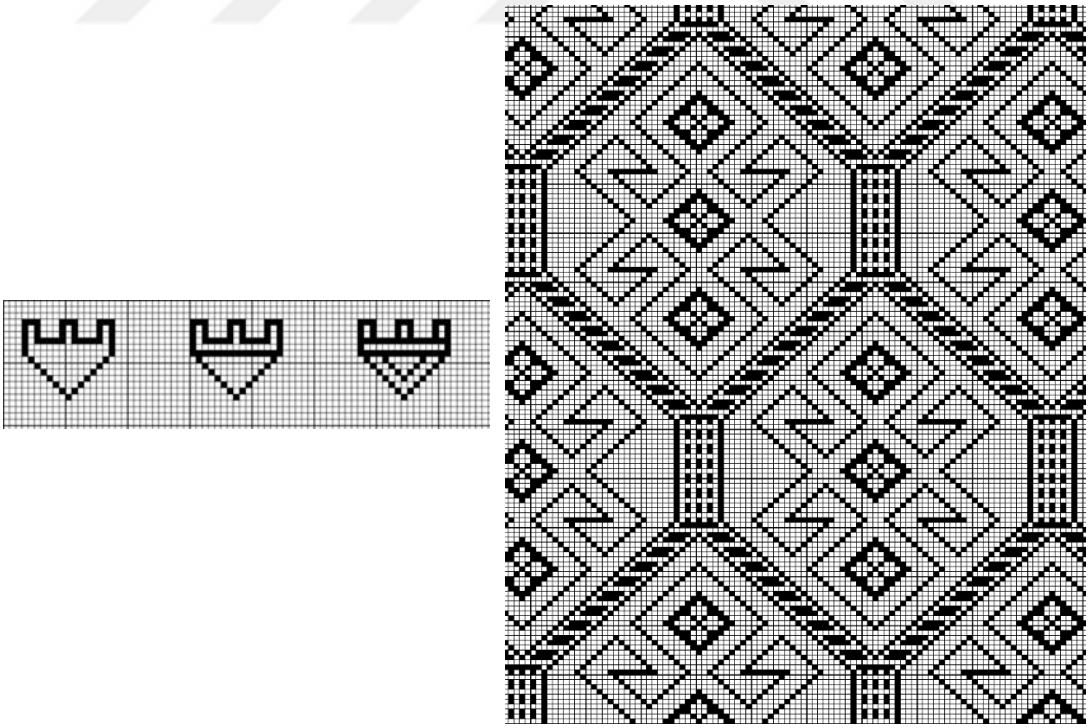
Dikey dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş altıgen bölme ve içerisindeki motifler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Altıgen bölmelerin yatay, dikey ve diyagonal yerleştirilmesi hareketli bir kompozisyon hale getirmektedir. Tasarım kapalı kompozisyon gibi gözükürken yanlarda yer alan yarım basık altıgenler tasarıma devamlılık sağlayarak açık kompozisyona taşımaktadır. Açık kompozisyon dış hatlardaki sedef çizgileriyle kapalı kompozisyon etkisi verilmektedir. Desenin başında ve sonunda yer alan bordür kısımlarında görülen motiflerin ebadı ve aralarındaki boşluk

ölçüsü eşittir. Desendeki biçimsel elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Aralarındaki mesafenin yakınlığı veya uzaklığı bir plan dâhilinde değerlendirilmiştir. Desende tekrar etmekte olan motiflerin arasında eşit aralıklar bırakılmıştır. Bu aralıklar motif içerisinde ve dış kısmında yerleşim düzenlerine tekrar etmektedir. Desende hareket kavramıyla ilişkilendirilen yön öğesi bütün tasarımı etkilemektedir. Birimden bütüne tüm dokumayı oluşturan elemanların ilişkisi yönü belirlemiştir. Basık altıgen motifler diyagonal düzlemde yatay bir dizilimle tasarlanırken, aynı zamanda dikey ve düşey bir algı da oluşturmaktadır. Bu ikilem dokumaya yatay veya dikey kullanma olanağı sunmaktadır.

Tasarım Analizi:

7.1. Nokta:

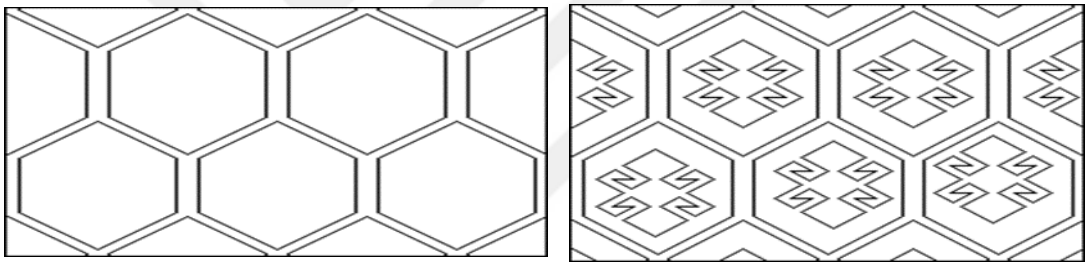
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden oluşmaktadır (Çizim 10).

Çizim 10: Cicim dokuma (Derya Konuk)

7.2. Çizgi:

Desende dikey ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Kısa çizgilerden oluşturulmuş basık altıgen bölmeler yer almaktadır. Bölmeler içerisindeki motifin iç ve dış kısımları ikişer sıralı çizgiyle sınırlandırılmıştır. Motifin sağ ve sol kısmında çengellerin arası kısadan uzuna doğru paralel olarak içten dışa doğru genişlemektedir. Kompozisyonda farklı çizgi kalınlıkları ile çizgi çeşitleri kullanılmıştır. Ayrıca çizgi motiflerin dış konturlarını oluşturarak, desende belirginlik etkisini arttırmaktadır. Motifleri oluşturan çizgilerin, düzenlemelerde bazen yatay bazen de dikey şekilde kullanılmaları, görsel algıda farklı etkiler bırakmaktadır. Bu desende diyagonal çizgilerin kullanılması desendeki sürekliliğin devam ettiğini ve sonsuzluk hissiyatını sağlamaktadır (Çizim 11).

Çizim 11: Cicim dokumanın yüzey şemasından kesit (Derya Konuk)

7.3. Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan cicim tekniğinden dolayı diğer dokumalara oranla sert bir dokuya sahiptir. Dokumanın kenar kısımları düz (kilim) dokuma olup kullanılan motiflerin kenarları sarma konturlar ile oluşturularak kabartılmıştır Bölmelerin arasındaki iç zeminler ise zili dokuma ile boyutlandırılmıştır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 92).

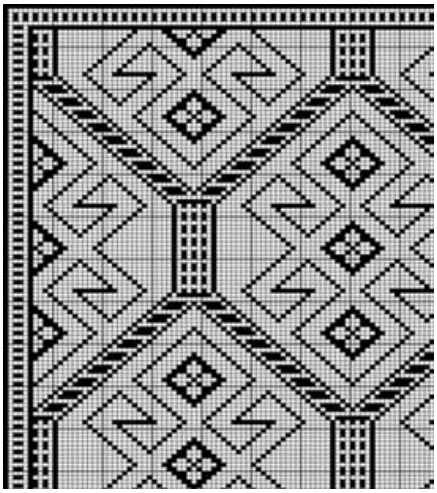

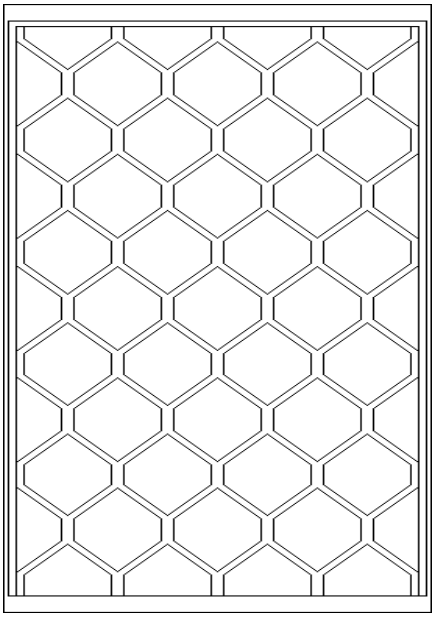
Fotoğraf 92: Cicim dokuma

7.4. Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Örneğin dokumanın üst ve alt kısımlarında yer alan kazayağı motifi aynı yönde yerleştirilerek yeni bir birim oluşturmakta ve bu birim yan yana tekrarlanmaktadır. Tasarımın ana unsuru olan basık altıgen bölmeler diyagonal şekilde yatay düzlemde sıralanarak ana biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Desenin geneline bakıldığında basık altıgen bölmeler diyagonal düzlemde yan yana ve alt alta sıralanarak tekrarlanması ve yukarıya doğru kesintisiz devam etmesi deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 12).

Çizim 12: Cicim dokumanın yüzey şeması (Derya Konuk)

7.5. Renk:

Zemin rengi kahverengidir. Kahve zemine yerleşmiş olan desende kompozisyonu sınırlandıran dış çizgiler yeşil renkte görülmektedir. İki çizgi arasında yerleşmiş bölümde kırmızı ve beyaz renk kullanılmaktadır. Aynı renkler basık altıgen bölmelerin aralarında da görülmektedir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 93: Cicim dokumada bulunan motifler

Yeşil zemin üzerine kullanılan kırmızı renk kontrast oluşturmaktadır. Kırmızı motif içerisinde kullanılan beyaz renk motife derinlik kazandırmaktadır. Pembe zemin üzerine kullanılan açık mavi renk kontrast etki yaratmaktadır. Açık mavi motif içerisinde kullanılan kırmızı renk motife derinlik katmaktadır. Diğer bir bölmede koyu mavi zemin üzerine kullanılan kırmızı renk kontrast etki vermektedir. Kırmızı motif

içerisinde kullanılan sarı renk motifle derinlik kazandırmaktadır. Tekrarlanan diğer bölmede ise pembe zemin üzerine kullanılan koyu mavi renk kontrast oluşturmaktadır. Koyu mavi motif içerisinde kullanılan kırmızı renk motife derinlik katmaktadır. Yeşil zemin üzerine kullanılan beyaz renk kontrast yaratmaktadır Beyaz motif içerisinde kullanılan kırmızı renk motife derinlik vermektedir. Diğer bir bölmede koyu mavi zemin üzerine kullanılan kırmızı renk kontrast oluşturmaktadır. Kırmızı motif içerisinde kullanılan yeşil renk ise motifle derinlik katmaktadır. Tekrarlanan diğer bölmede ise kırmızı zemin üzerine kullanılan beyaz renk kontrast vermektedir. Beyaz motif içerisinde kullanılan koyu mavi renk motife derinlik kazandırmaktadır. Tekrarlanan diğer bölmede ise koyu mavi zemin üzerine kullanılan turuncu renk kontrast etki yaratmaktadır. Turuncu motif içerisinde kullanılan açık mavi renk ise motife derinlik oluşturmaktadır.

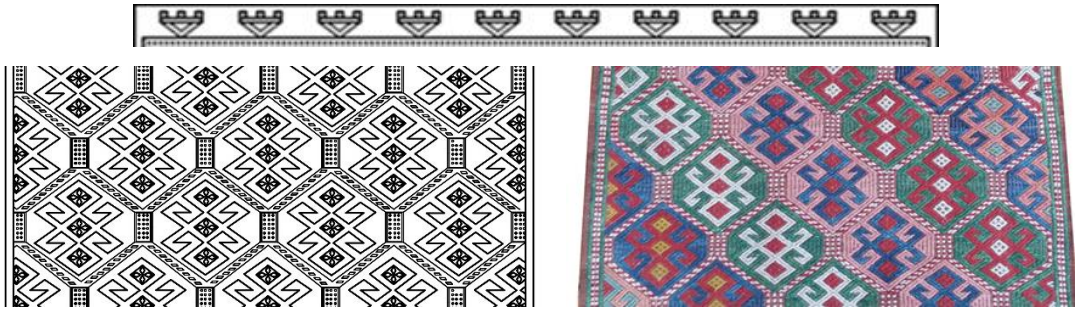
Bu bağlamda desenin tamamına bakıldığında nötr renk olan kahverengi zemin üzerine sıcak ve soğuk renkler bir araya getirilerek kompozisyonun oluşturulduğu görülmektedir. Sıcak ve soğuk renkler desene zıtlık ve derinlik etkisini vermektedir (Fotoğraf 93).

Tasarım İlkeleri

7.6. Tekrar ve Ritim

Desendeki görsel bütünlüğü sağlayan öğelerin (geometrik biçim, motif ve renk) belli bir düzen dâhilinde tekrarlanması kompozisyonda ritmi sağlamaktadır. Her bir yatay dikey ve diyagonal örüntü ritm etkisini arttırmaktadır. Benzer biçimlerin tekrarı her sıralamada farklı renklerle ele alınmaktadır. Bu bağlamda tek düzelik ve sıradanlık yok edilerek kompozisyonda yer alan hareket olgusu tüm elemanlarla sağlanmaktadır.

Desende aynı ölçülere sahip olan basık altıgenler, bereket, dama (ala boncuk), kazayağı motifi ve dörtgenler tekrar etmektedir. Basık altıgenlerin diyagonal olarak yerleştirilmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken diyagonal sıralamada renk farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır (Çizim 13).

Çizim 13: Cicim dokuma (Derya Konuk)

7.7. Denge

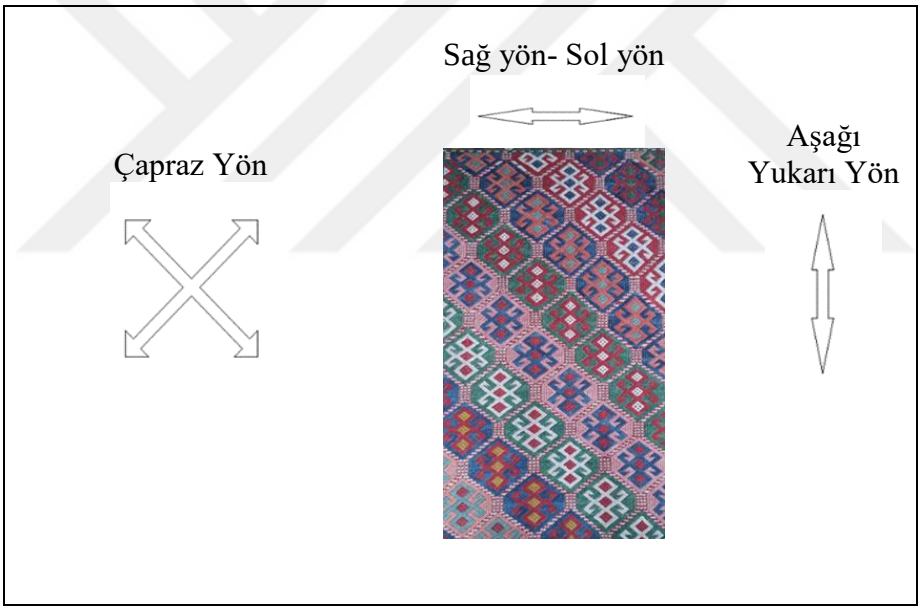
Deseni biçim olarak incelediğimiz zaman simetrik bir dengeye sahip olduğu görülmektedir. Ancak renk olarak incelendiğinde diyagonal sıralama ile yerleştirilen basık altıgen bölmeler üzerine ilk sırada sıcak renkler üzerine soğuk renkler uygulanmış olup diğer sırada ise soğuk renkler üzerine sıcak renkler uygulanarak bir denge oluşturulmaya çalışılmıştır (Fotoğraf 94).

Fotoğraf 94: Cicim dokuma

7.8. Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi renklerle kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Basık altıgen bölmeler üç farklı yönde de kullanılarak desende zıtlık meydana getirilmiştir. Bu desende kompozisyon bütünlüğünü ve birlikteliğini farklılaştırmak amacıyla renklerde zıtlık oluşturulmuştur. Sıcak renk zemininde soğuk renkli motifler veya pastel renkli motifte canlı renkte zemin göze çarpar (Fotoğraf 95).

Fotoğraf 95: Cicim dokuma

7.9. Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende basık altıgen bölmelerin tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır.

7.10. Egemenlik-Vurgu

Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, desende egemenlik ilkesine göre; basık altıgen bölmeler içerisine yerleştirilmiş bereket motifleri görülmektedir.

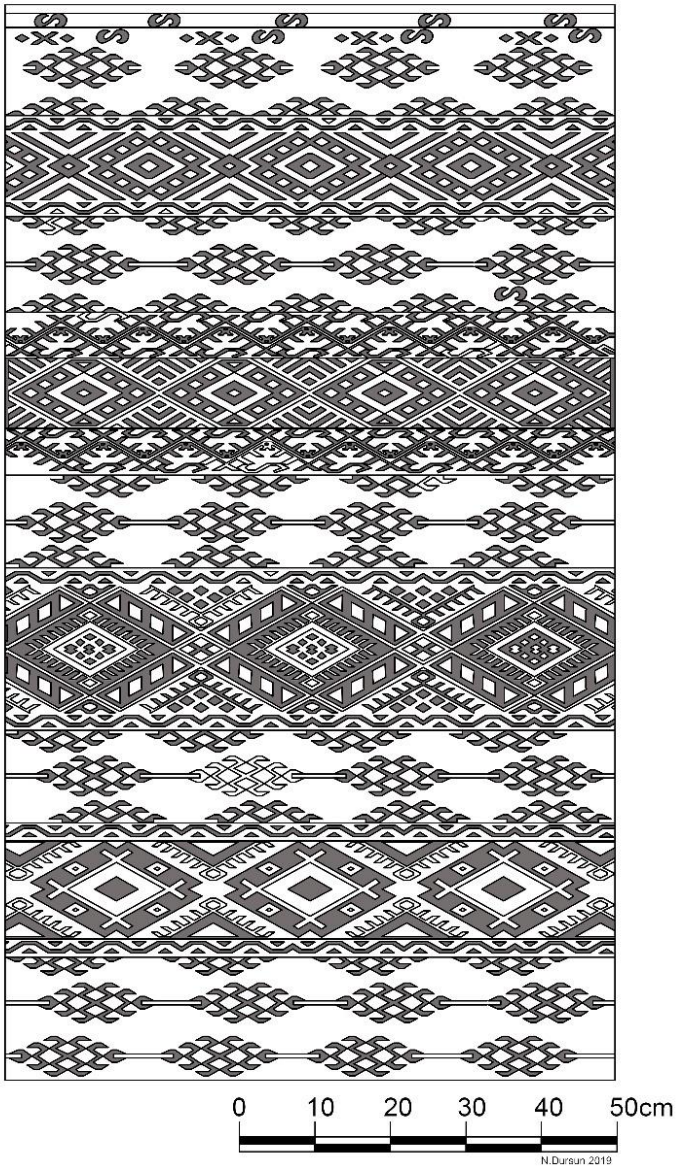
Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde basık altıgen bölmeler hem ölçü hem de renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır.

Kompozisyonda açık zeminde koyu motif veya koyu zeminde açık renkli motiflerle vurgu yapılmıştır.

ÖRNEK 2.

Fotoğraf 96: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Çizim 14: Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim çuval dokumanın çizimi

Kompozisyon:

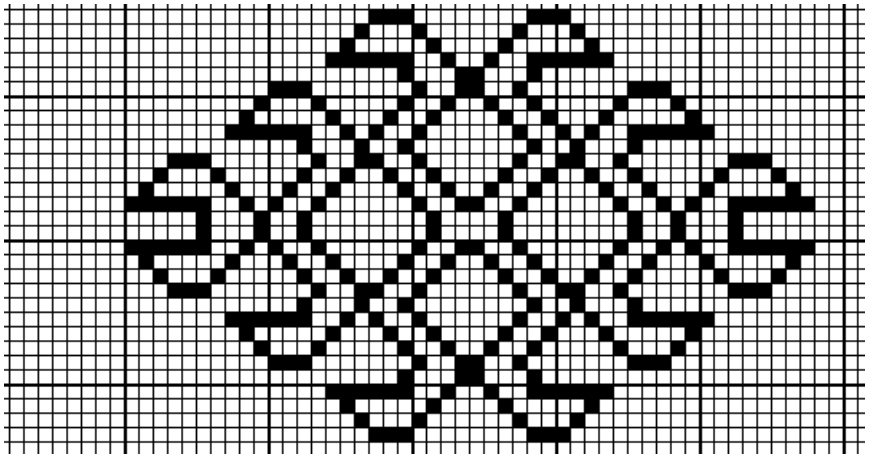
Dikey dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş farklı ölçülerde ayrılan bölmeler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Desende kenarlarda yarım bırakılan motifler kompozisyonu açık uçlu kompozisyona taşımaktadır. Kompozisyon 10 eşit olmayan bölmeden meydana gelmektedir. İlk kısım düz zeminden oluşmaktadır. 2-4-6-8-10. Bölmeler beyaz zemin üzerine pıtrak motiflerinin diyagonal olarak sıralanma-

sından oluşturulmuştur. Bu bölmeler ve bölmelerde kullanılan geometrik biçimler arasındaki ölçüler de eşit değildir. 3. bölmede iki çizgi arasına sandık motifleri sıralanmıştır. Bu bölmede kullanılan geometrik motifler birbirine eşit büyüklükte ve eşit aralıklarla yerleştirilmiştir. 5. Bölmede ise çaprazlar arasına küçüklü büyüklü dörtgen ve birbirinin zıt yönlerine bakan üçgen motifleri yerleştirilmiştir. Bölmeye yerleştirilen dörtgenler alt ve üst tarafta olduğu gibi sağ ve sol kısımlarda da yarım olarak bırakılarak sonsuzluk hissiyatı uyandırmaktadır. Bu bölmede de kullanılan geometrik motifler ve birbirlerinin aralarında bulunan ölçüler eşittir. 7. Bölmede ise iki sıra tırnaklı zik zakların arasına dörtgen ve çengel motifleri sıralanmıştır. Geometrik motiflerin ölçüleri eşittir. 9. Bölmede ise iki çizgi arasına dörtgenler yerleştirilmiştir. Desenin en uç kısmında ise 2 sıra çengel motifleri yerleştirilmiştir. Desendeki bölmeler içerisinde kullanılan biçimsel elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Aralarındaki mesafenin yakınlığı veya uzaklığı bir plan dâhilinde değerlendirilmiştir. Desende tekrar etmekte olan motiflerin arasında eşit aralıklar bırakılmıştır. Bu aralıklar motif içerisinde ve dış kısmında yerleşim düzenlerine tekrar etmektedir. Desende hareket kavramıyla ilişkilendirilen yön öğesi bütün tasarımı etkilemektedir. Birimden bütüne tüm dokumayı oluşturan elemanların ilişkisi yönü belirlemiştir.

Tasarım Analizi:

Nokta:

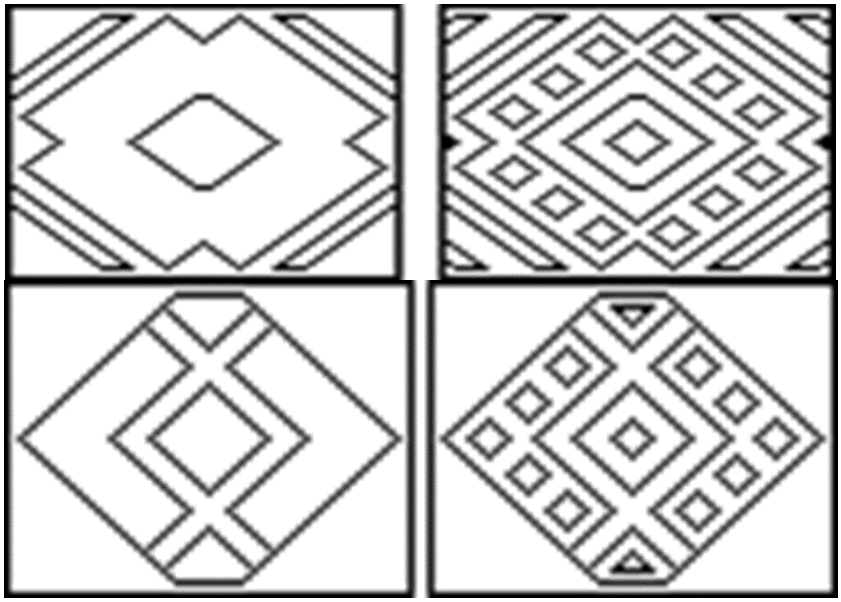
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden meydana gelmektedir (Çizim 15).

Çizim 15: Çizim 14'de bulunan modelden alınan motif detayı (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa dikey ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş geometrik biçimler yan yana ve üst üste farklı biçimlerde sıralanmıştır. Farklı biçimlerdeki motiflerin kenarları farklı çizgiler kullanılarak eylem oluşturulmuştur. Desende kullanılan düz çizgiler üzerine yerleştirilen diyagonal kısa çizgilerle hareket kazanmıştır (Çizim 16).

Çizim 16: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim çuval dokumanın motif çizimi (Derya Konuk)

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan cicim ve sarma konturlu kilim tekniğinden ve kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir. Dokumanın beyaz renkli olan bölmeleri ve geometrik motiflerin kenarları düz (kilim) dokuma olup kullanılan motifler kabartmalıdır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir. Zemin ve motiflerin arasındaki boyut farklılıkları ten ile temasta pütürlü bir doku hissiyatı uyandırmaktadır (Fotoğraf 97).

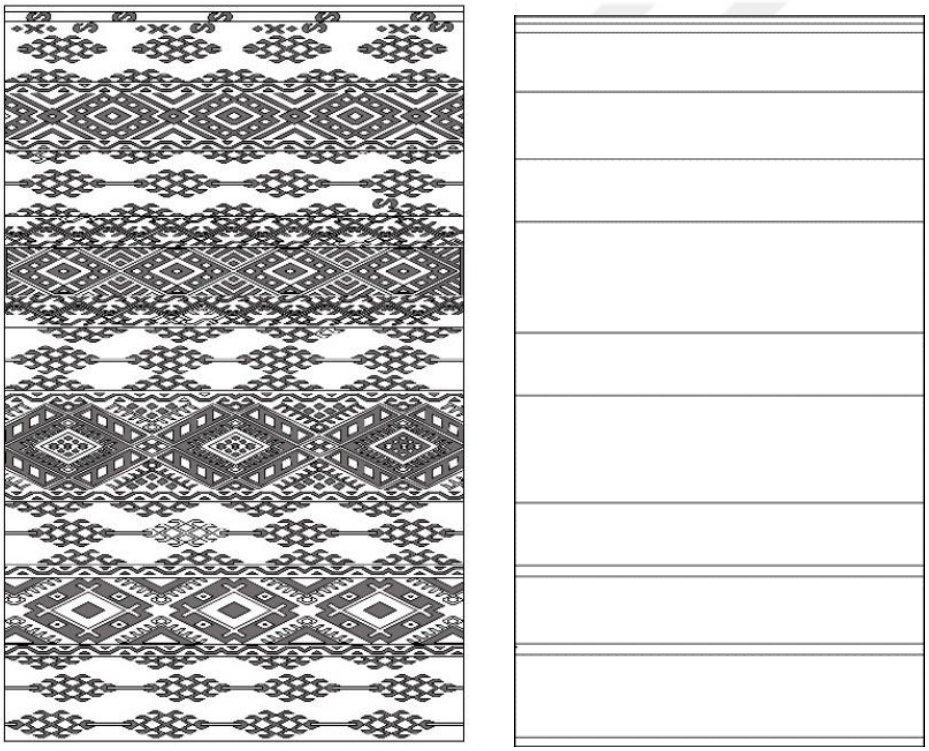

Fotoğraf 97: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim

Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan bölmeler arasındaki tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Bu özelliklere göre bu desen eşit olmayan farklı bölmelere ayrılarak her bölmede farklı biçimlerde tekrar eden geometrik motifler kullanılmıştır. Bu motifler arasındaki boşluk ve doluluklar eşit değildir. Bu da desenin düzgün bir biçime sahip olmadığını göstermektedir.

Desenin geneline bakıldığında bölmeler arasındaki ölçülerin eşit olmaması deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 17).

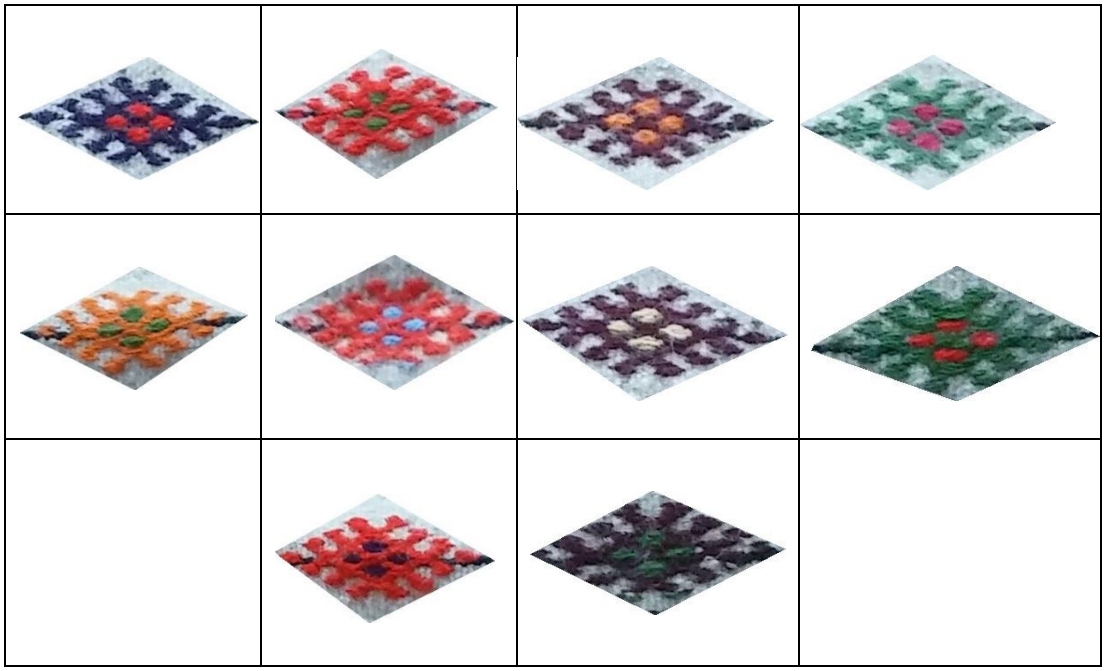
Çizim 17: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumanın yüzey şeması (Derya Konuk)

Renk:

Desende açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır. Soğuk renkler üzerinde sıcak renkler kullanılan desende turuncu, beyaz, kahverengi, yeşil, fuşya, lacivert, mor, açık sarı, siyah ve koyu sarı renkler kullanılmıştır. Ama renkler içerisinde turuncunun daha sık motiflerde kullanılması özellikle koyu zeminlerde kullanılan bölümlerde dikkati çekmektedir. Buda desenin genelinde leke etkisi vermektedir. Bu bağlamda desenin tamamına bakıldığında nötr renk olan

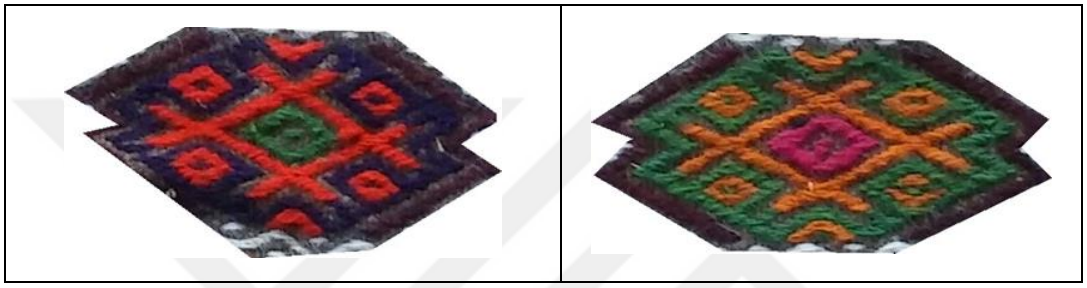
beyaz zemin üzerine sıcak ve soğuk renkler bir araya getirilerek kompozisyonun oluşturulduğu görülmektedir. Sıcak ve soğuk renkler desene zıtlık ve derinlik etkisini vermektedir. Bu desenin etkili görünüşünün diğer bir nedeni de renk tonlarıdır. Açık renkler geride, koyu renkler önde gibi algılanarak, rengin verdiği hareketlilikle rölyef etkisi oluşarak, yüzeyde renk ile oluşturulan bir egemenlik sağlanmıştır.

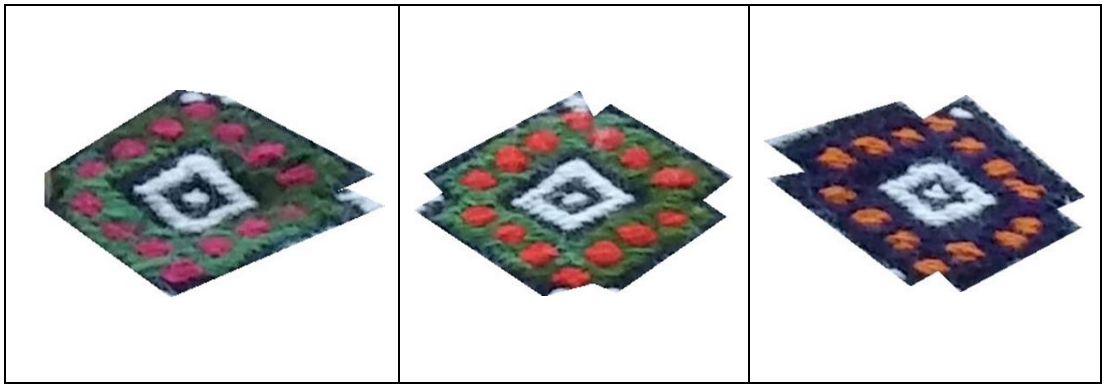
Fotoğraf 98: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler

Aynı motifler farklı renklerde kullanılarak tasarımda renklerle kontrast oluşturulmuş ve gözde farklı görsel efektler bırakılmıştır. Kahverengi motif içerisinde kullanılan yeşil ile turuncu eşsiz bir uyum içerisinde kullanılırken kahverengi içerisinde krem rengi ise zemine yakın bir renk olduğu için sadece motif hatları belirginleşmiştir. Sıcak bir renk olan turuncu içerisinde ise kullanılan sıcak renkler motifi zenginleştirirken içerisinde kullanılan soğuk renk ile kontrast oluşturarak renk zıtlığına neden olmaktadır (Fotoğraf 98).

Fotoğraf 99: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler

Nötr renk olan kahverengi ile çerçevelenen bu motifler ise soğuk renkler olan yeşil ve lacivertin içerisine sıcak renkler yerleştirilerek kontrast oluşturularak tasarıma yerleştirilmiştir (Fotoğraf 99-100).

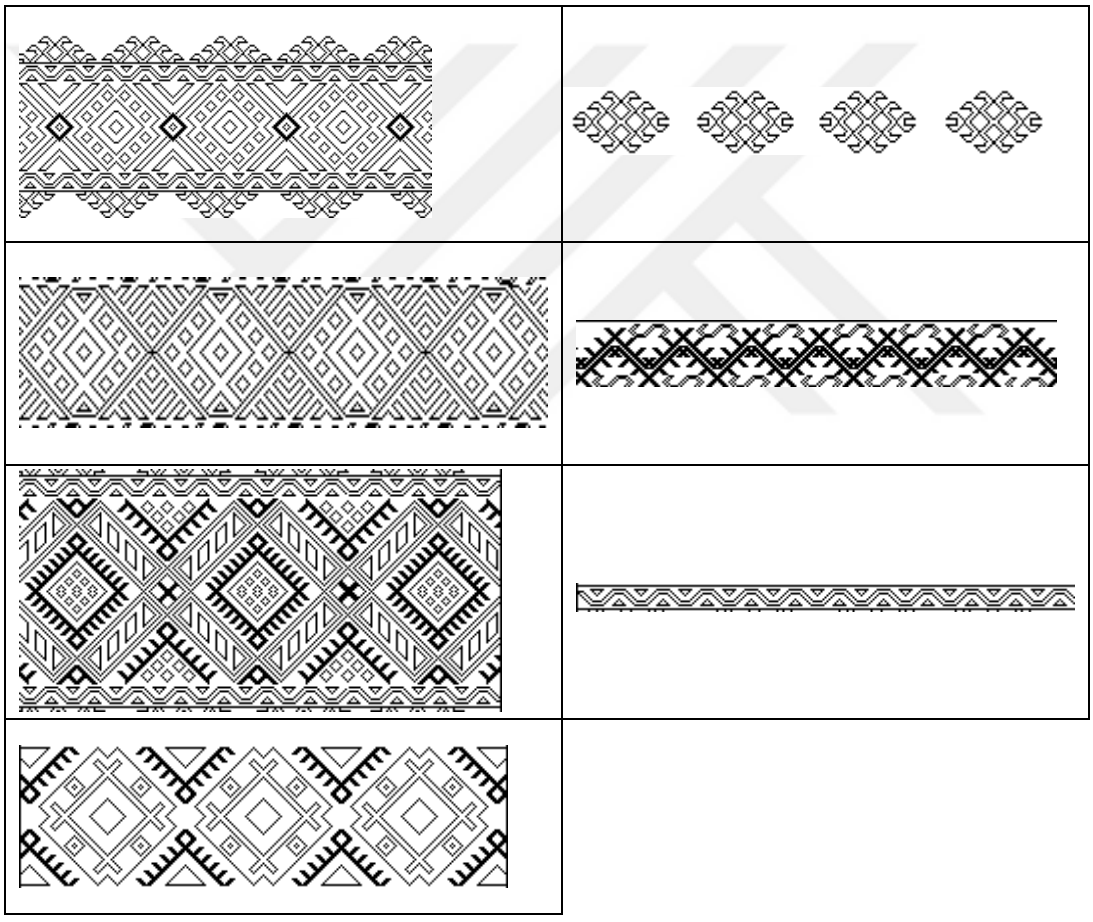
Fotoğraf 100: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler

Tasarımda bulunan bu motiflerde sıcak ve soğuk renklerin uyumu içerisindedir.

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende farklı ölçülere sahip bölmeler içerisinde aynı ölçülerdeki motifler tekrar etmektedir. Geometrik motiflerin yan yana yerleştirilmesi ve her bölmede başka motiflerin tekrar etmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Ayrıca deseni oluşturan geometrik biçimlerin yön, renk ve aralıklarında görülen değişkenlik tek düzeliği ortadan kaldırmış ve desenin hareketli görünümüne yardımcı olmuştur. Bölmeler arasındaki eşitsizlik desende ritminde artmasına neden olmaktadır (Çizim 18).

Çizim 18: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma çiziminden alınan kesitler (Derya Konuk)

Tasarımda genellikle tekrarlanan motifler birbiri ile bağlantılı olarak tasarıma yerleştirilmiştir. Aralarda kalan boşluklara bazen tekrar eden motiflerin yarım simetrikleri yerleştirilirken bazı boşluklara ise farklı boyutlarda farklı motifler yerleştirilmiştir.

Denge

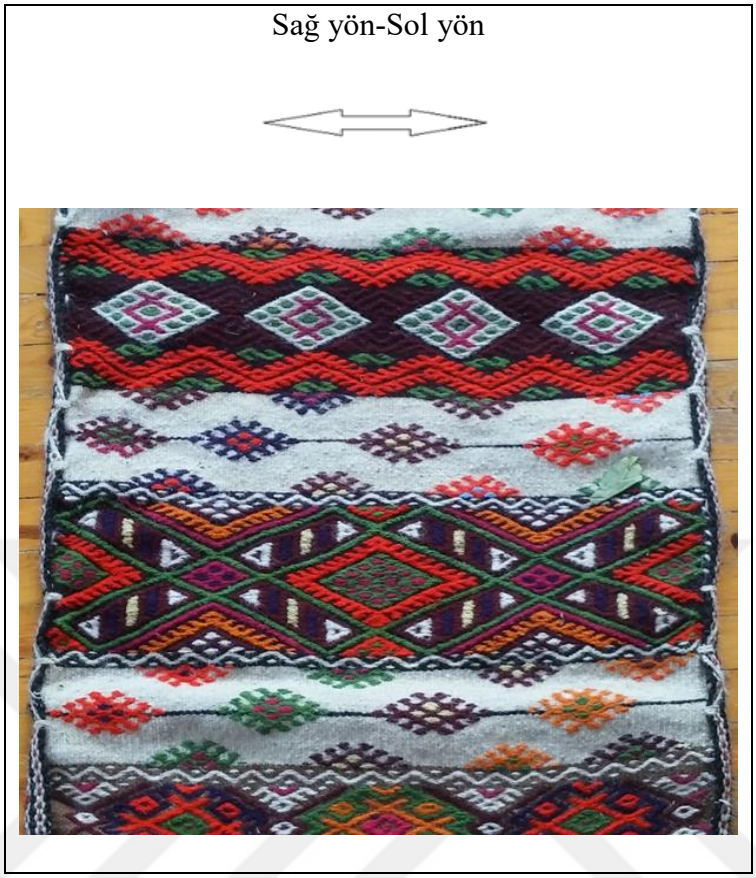
Desende beyaz zemin üzerinde kullanılan pıtrak motiflerinin aralarındaki mesafeler ve ölçüleri eşit olmadığı için simetrik ve asimetrik denge bulunmamaktadır. Desende kullanılan bölmeler arasındaki motiflerin sıklıkları da eşit bir şekilde dağıtılmamıştır. Bazı bölmelerde çok sık ve iç içe geçmiş motifler yerleştirilirken diğer bölmelerde daha küçük ve sade motifler yerleştirilmiştir. Bu da tasarımda kontrast dengeye yol açmaktadır. Ama tasarımı renk olarak incelendiğimiz de sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır (Fotoğraf 101).

Fotoğraf 101: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, ölçü, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler sıcak-soğuk zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Desende kullanılan düz, yatay ve diyagonal çizgiler hem sağa hem sola doğru yön zıtlığını da ortaya koymaktadır (Fotoğraf 102).

Fotoğraf 102: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende bölmeler arasına yerleştirilen pıtrak motiflerinin ve diğer bölmelerdeki motiflerin yan yana tekrar etmesi birliği meydana getirmektedir. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır (Fotoğraf 103).

Fotoğraf 103: Atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokumada bulunan motifler

Egemenlik-Vurgu

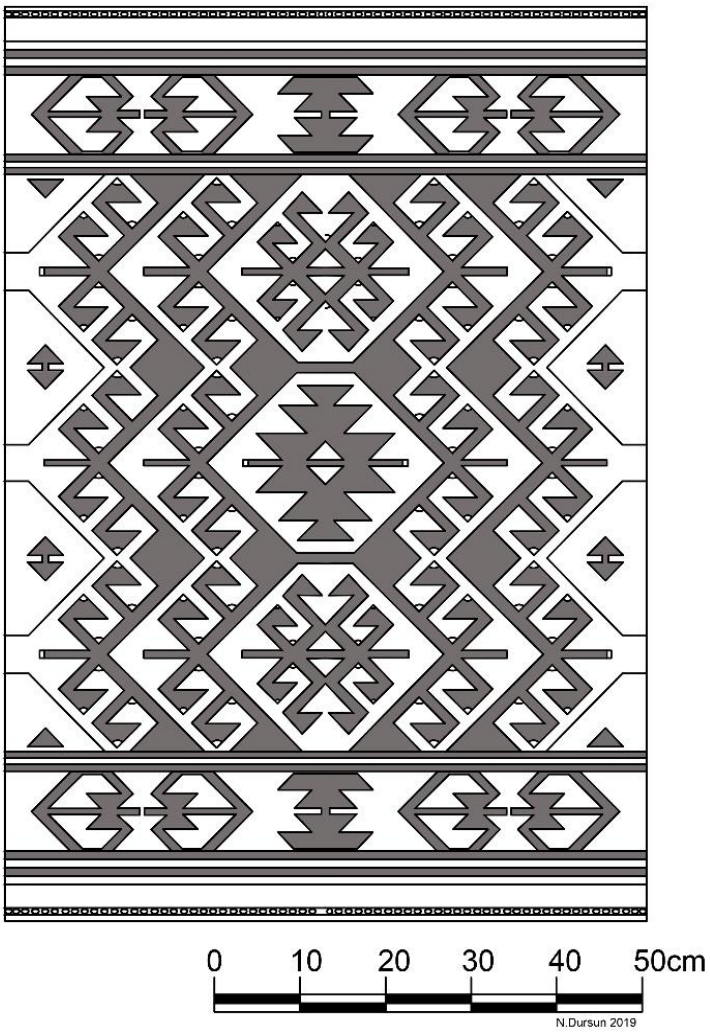
Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur pıtrak motifleri ve turuncu renk görülmektedir.

Kompozisyonda açık zeminde koyu motif veya koyu zeminde açık renkli motiflerle vurgu yapılmıştır. Soğuk renk üzerinde kullanılan turuncu rengin yoğun olarak kullanılması ve bu renk ile dokunması tasarlanan motifin daha sık ve büyük ebatta olması tüm dikkatleri bu kısımlarda toplayarak vurguyu çekmeyi başarmaktadır.

ÖRNEK 3.

Fotoğraf 104: Sarma konturlu kilimin genel görünüşü.

Çizim 19: Sarma konturlu kilim yaygının çizimi

Kompozisyon:

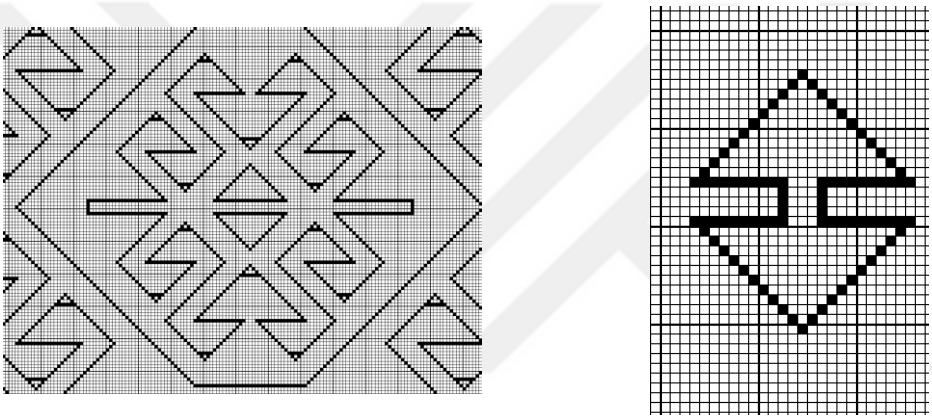
Kompozisyon dikdörtgen formludur. Başlangıç ve bitiş kısımlarında bordür bulunmaktadır. Bordür içerisine birbirine bakan koçboynuzu motifleri yerleştirilmiştir. Sırt sırta bakan koçboynuzlarının arasına bukağı motifi yerleştirilmiştir. Bordürlerde bulunan sadelik iç zeminde ise kendini zengin bir motif seçimine ve sıklığına bırakmıştır. İç zeminlerde sağ ve sol kenarlara aynı renkte oklar yerleştirilmiş bu oklar içerisine farklı renklerde bukağı motifleri yerleştirilmiştir. Koçboynuzu motifleri desenin dikeyin doğru zikzak oluşturacak şekilde farklı zemin üzerine farklı renkte olarak iki sıra halinde yer almaktadır Kompozisyonun orta merkezinde altıgenin içerisine hayat

ağacı bulunmaktadır. Üst ve altına yerleştirilen altıgenler içerisine ise koçboynuzu motifleri sıralanmıştır. Desende kenarlarda yarım bırakılan motifler kompozisyonu açık uçlu kompozisyona taşımaktadır.

Tasarım Analizi:

Nokta:

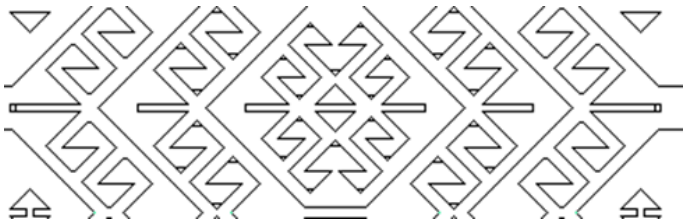
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden meydana gelmektedir (Çizim 20).

Çizim 20: Sarma konturlu kilim yaygının motif detayı (Derya Konuk)

Çizgi:

Yatay, diyagonal ve dikey çizgiler bir arada kullanılarak desene hareketlilik kazandırılmıştır. Desenin başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan yatay çizgiler insanda durağanlık hissi uyandırırken iç zeminde kullanılan diyagonal çizgilerle birlikte desene hareket kazandırılarak dikkat iç zemine çekilmiştir (Çizim 21).

Çizim 21: Sarma konturlu kilim yaygının çiziminden detay (Derya Konuk)

Doku:

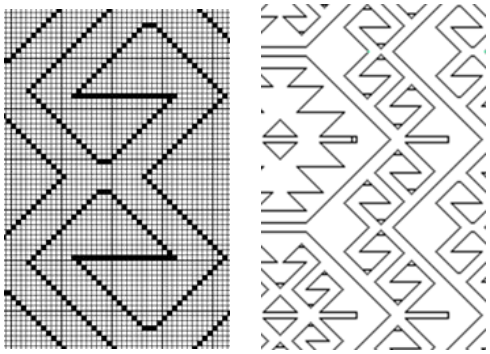
Dokuma geneline bakıldığında düz bir dokuya sahiptir. Ancak yapım aşamasında sarma konturlu kilim tekniği kullanılmasından dolayı motiflerin dış hatlarında elimize hafif bir kabartı hissiyatı bırakmaktadır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi hafif bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 105).

Fotoğraf 105: Sarma konturlu kilim dokuma

Biçim:

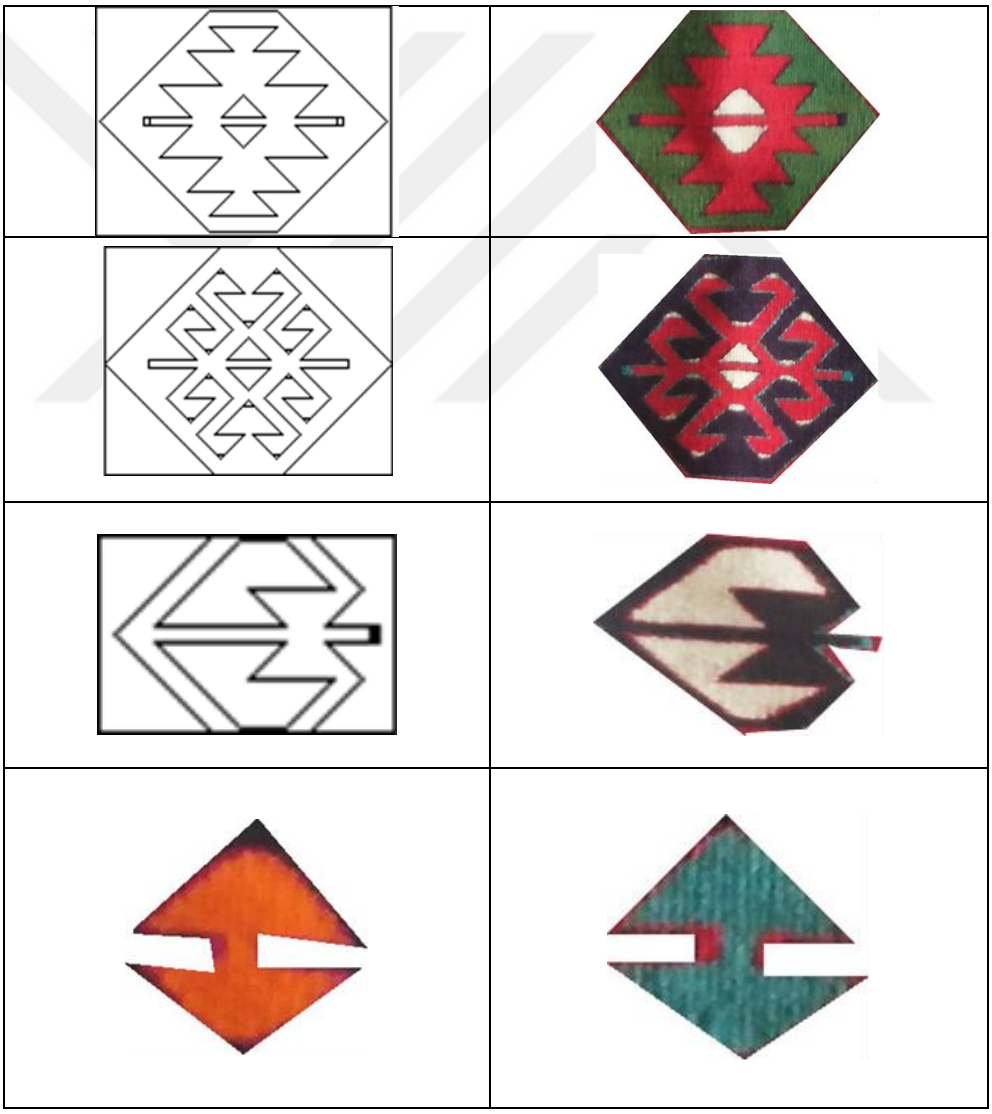
Desenin geneline bakıldığında bölmeler arasındaki birbirinden bağımsız motifler diyagonal düzlemde yan yana sıralanmaktadır. Desende aynı biçimdeki motiflerin kenarlarda yarım olarak devam etmesi desende sonsuzluk hissi uyandırmaktadır. Tasarımda aynı motifler yan yana sıralanarak formlar ile biçim boşlukları oluşturulmuş ve zeminin varlığı hissettirilmiştir (Çizim 22).

Çizim 22: Sarma konturlu kilim yaygının çizim kesiti (Derya Konuk)

Renk:

Sıcak ve soğuk renkler birlikte kullanılarak desene hareket kazandırılmıştır. Desenin tam orta merkezinde kullanılan yeşil renk tüm dikkatleri ortada toplamaktadır. Kenarlarda kullanılan turuncu, pembe ve turkuaz renkler ise bu renk dağılımını dengelemiştir. Bu bağlamda desenin tamamına bakıldığında sıcak renk olan kırmızı zemin üzerine sıcak ve soğuk renkler bir araya getirilerek kompozisyonun oluşturulduğu görülmektedir. Sıcak ve soğuk renkler desene zıtlık ve derinlik etkisini vermektedir (Çizim 23).

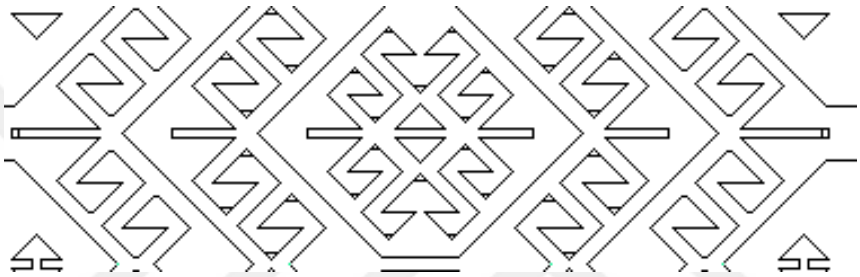
Çizim 23: Sarma konturlu kilim yaygıda bulunan motif çizimleri (Derya Konuk)

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende zikzakların yan yana sıralanması sıcak ve soğuk renklerin bir arada kullanılması desene ritim kazandırmaktadır.

Desende aynı ölçülere sahip olan geometrik motifler tekrar etmektedir. Bölmelerin içerisinde yan yana yerleştirilirken aralardaki ölçülerin birbirini tutmaması uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken her bölmede farklı bir motifin kullanılması gözde farklı bir etki bırakmaktadır (Çizim 24).

Çizim 24: Sarma konturlu kilim yaygı çizimleri (Derya Konuk)

Denge

Deseni biçim olarak incelediğimiz dikey ve yatay olarak simetrik bir dengeye sahip olduğu görülmektedir. Renk olarak incelendiğinde de sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Çizim 25).

Çizim 25: Sarma konturlu kilim yaygı

Zıtlık

Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğünü ve birlikteliğini farklılaştırmak amacıyla renklerde zıtlık oluşturulmuştur. Sıcak renk zemininde soğuk renkli motifler veya pastel renkli motifte canlı renkte zemin göze çarpar (Fotoğraf 106).

Fotoğraf 106: Sarma konturlu kilim dokuma

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende koçboynuzlarının tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı

birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 107).

Fotoğraf 107: Sarma konturlu kilim yaygı

Egemenlik-Vurgu

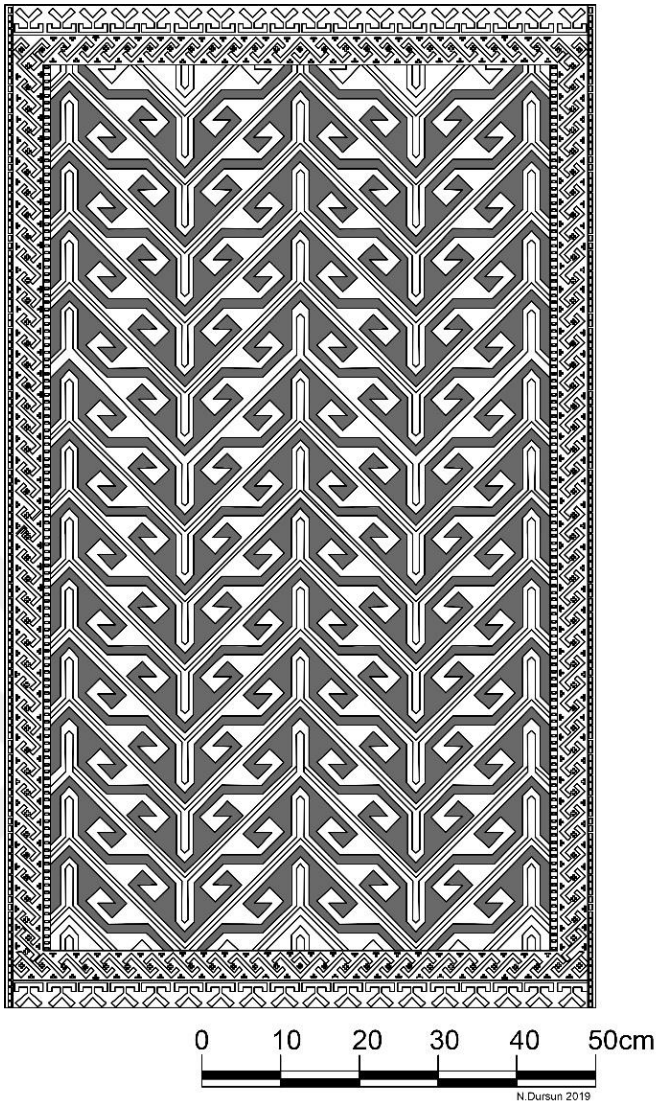
Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur koçboynuzu motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda koçboynuzu motifi hem dokuma boyunca bir hat çizmiş hem de altıgen göbek motiflerinin içerisinde yer almıştır. Aynı motifin sadece uç kısımları ise kalın bordür kısımlarına daha büyük ebatlarda yerleştirilerek orada da vurgulanmak istenmektedir.

Orta merkezde bulunan yeşil renkle ve yine göbekte kullanılan koçboynuzu motifiyle vurgu desenin merkezinde toplanmaktadır (Fotoğraf 107).

ÖRNEK 4.

Fotoğraf 108: Sık Motifli Cicim dokumanın genel görünüşü

Çizim 26: Sık motifli cicim dokuma yaygının çizimi

Kompozisyon:

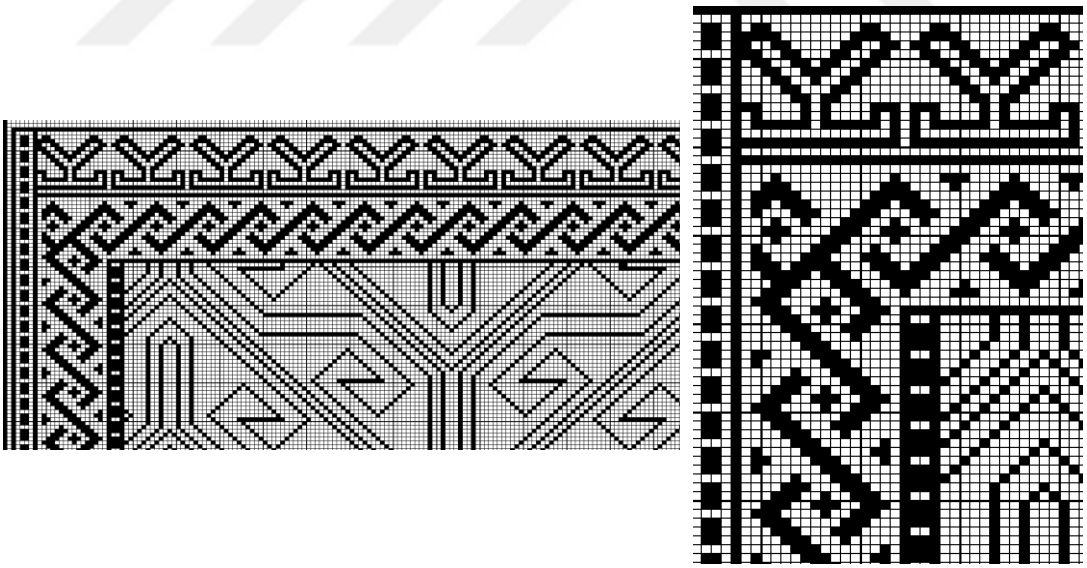
Dikey dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş zikzak bölmelerin arasına farklı yönlere bakan çengel motifleri yerleştirilmiştir. Kompozisyonun ana unsurlarını bu geometrik biçimler oluşturmaktadır. Zikzak bölmelerin farklı renklerde alt alta sıralı olarak yerleştirilmesi hareketli-ritmik bir kompozisyon algısı yaratmaktadır. Tasarım açık kompozisyona sahiptir. Açık kompozisyon dış hatlardaki bordür çizgilerden oluşan çerçeveyle kesilerek sınırlandırılmıştır. Bordür içerisindeki motifler ve desenin başında ve sonunda yer alan bordür kısımlarında görülen motiflerin ebadı ve aralarındaki boşluk ölçüsü eşittir. Desendeki biçimsel elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde

tasarlanmıştır. Aralarındaki mesafenin yakınlığı veya uzaklığı bir plan dâhilinde değerlendirilmiştir. Desende tekrar etmekte olan motiflerin arasında eşit aralıklar bırakılmıştır. Bu aralıklar motif içerisinde ve dış kısmında yerleşim düzenlerine tekrar etmektedir. Desende hareket kavramıyla ilişkilendirilen yön öğesi bütün tasarımı etkilemektedir. Birimden bütüne tüm dokumayı oluşturan elemanların ilişkisi yönü belirlemiştir. Zikzak motifler yatay düzlemde üst üste bir dizilimle tasarlanırken, aynı zamanda dikey ve düşey bir algı da oluşturmaktadır. Bu ikilem dokumaya yatay veya dikey kullanma olanağı sunmaktadır.

Tasarım Analizi:

Nokta:

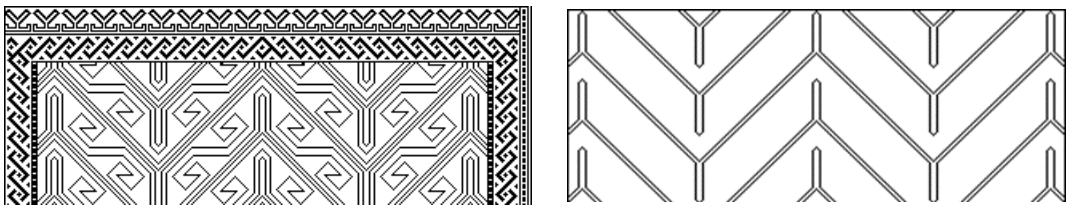
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden oluşmaktadır (Çizim 27).

Çizim 27: Sık motifli cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa dikey ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş zikzak çizgiler yukarıdan aşağıya sıralanmıştır. Zikzak motiflerin iç ve dış kısımları ikişer sıralı çizgiyle diş (tırnak) ile hareketlendirilmiştir (Çizim 28).

Çizim 28: Sık motifli cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan cicim ve zili tekniklerinden ve kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir. Dokumaya elimizi sürttüğümüz zaman pütürlü bir yüzey hissiyatı uyandırmaktadır. Kompozisyonun ortasında düz (kilim) zemin hiç görülmezken kenar kısımlarında ise düz (kilim) dokuma olup kullanılan motifler kabartmalıdır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 109).

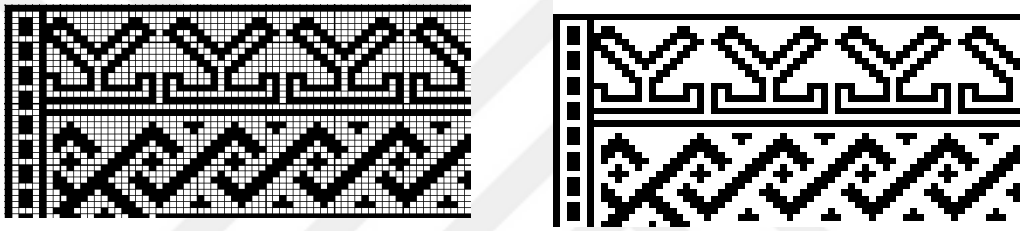

Fotoğraf 109: Sık motifli cicim dokuma yaygı

Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Kompozisyonun üst ve alt kısımlarında yer alan Kaz ayağı motifi yan yana sıralanarak yeni bir birim oluşturmaktadır. Tasarımın ana unsuru olan zikzak çizgiler ile ayrılan bölmeler içerisine ise çengel motifleri bir düz bir ters birleştirilerek ana biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Desenin geneline bakıldığında zikzak bölmelerin ve içerisindeki çengel motiflerinin yatay düzlemde alt alta sıralanarak tekrarlanması ve yukarıya doğru kesintisiz devam etmesi deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 29).

Çizim 29: Sık motifli cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk).

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek aslında renkli zikzak çizgi şeritlerinden oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Bordo, turuncu, siyah, açık yeşil, koyu yeşil, fuşya lacivert, kırmızı renkler kullanılmıştır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-yeşil zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla desene tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır. Koyu renklerin üzerinde sıcak renklerin kullanılması kompozisyonda motifi ön planda hissiyatı vermektedir (Fotoğraf 110).

Fotoğraf 110: Sık motifli cicim dokuma yaygıda bulunan motifler

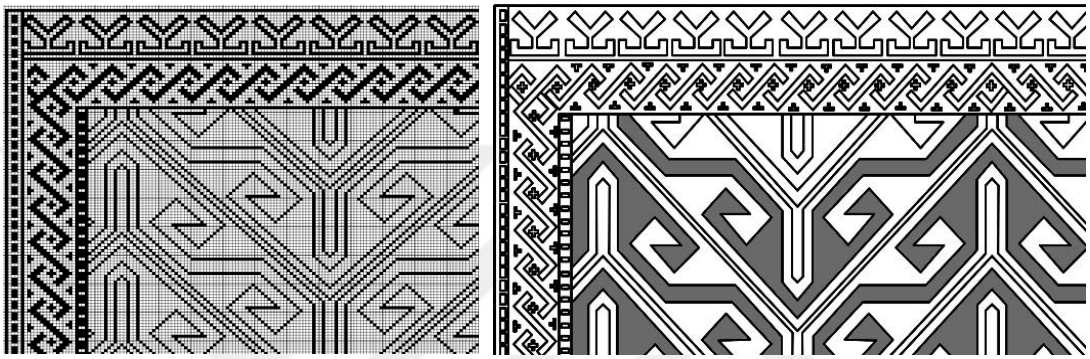
Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olan zikzak motifler tekrar etmektedir. Zikzakların yan yana yerleştirilmesi ve zikzakların iç içe girmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken yan yana sıralamada renk farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır.

Bilindiği gibi Tekrar, süsleme sanatlarında çok kullanılan bir tasar ilkesidir. Aralıkları ya da konuş yönleri farklı olan motifler, tekrar ilkesini Ritme dönüştürmektedir. Bu tasarımda ritim ilkesi, elemanların: renklerin, şekillerin, formların, boşlukların ve

dokuların görsel hareketlerinden oluşmaktadır. Ritim ilkesi tasarımda, bir sonraki adımı tahmin edebilmesine yardımcı olur. İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Düzenli ritimde bir tek düzelik vardır ve yer değiştirerek tekrar eden öğelerde hiçbir değişiklik olmaz. Örneğin hep aynı motif aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur ve düzenli vurgular doğurur. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Çizim 30).

Çizim 30: Sık motifli cicim dokuma yaygı çiziminden kesit (Derya Konuk)

Denge

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende hem Simetrik hem de Asimetrik denge bir arada kullanılmıştır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Dikey bölünmede ise kompozisyon renk dağılımından dolayı asimetrik algı yaratmaktadır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Çizim 31).

Çizim 31: Sık motifli cicim dokuma yaygı

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir. Desenlerin hem sağa hem sola doğru zikzaklar oluşturması da yön zıtlığını ortaya koymaktadır (Fotoğraf 111).

Fotoğraf 111: Sık motifli cicim dokuma yaygı

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende zikzakların tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 112).

Fotoğraf 112: Sık motifli cicim dokuma yaygı

Egemenlik-Vurgu

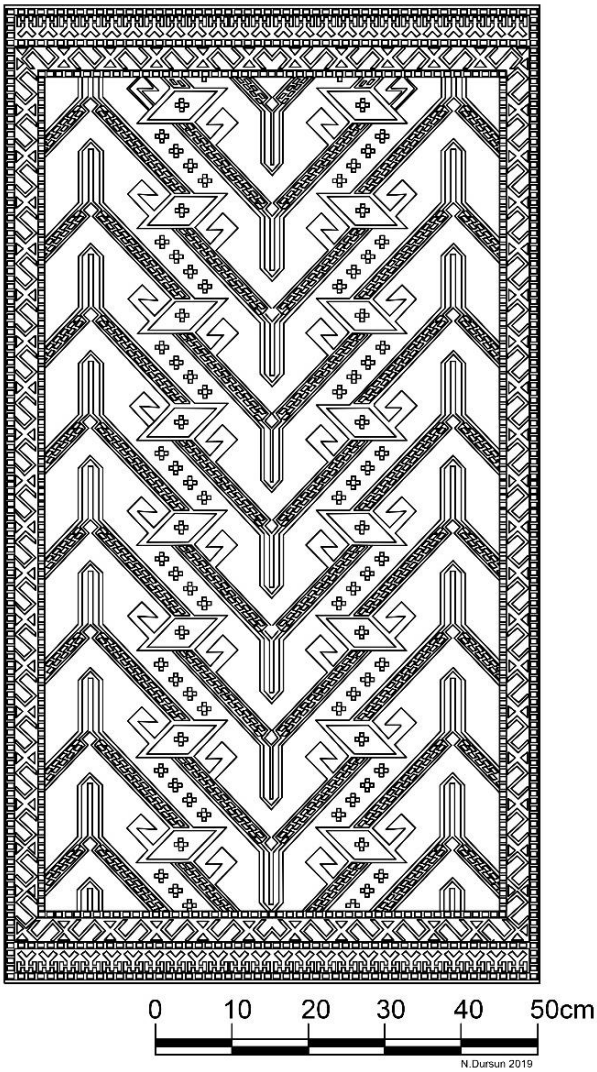
Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur zikzak motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde zikzaklar hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır.

Kompozisyonda sıcak soğuk renkler kullanılarak renkler ile motiflere vurgu yapılmıştır (Fotoğraf 112).

ÖRNEK 5.

Fotoğraf 113: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü

Çizim 32: Zili/ cicim dokuma yaygının çizimi

Kompozisyon:

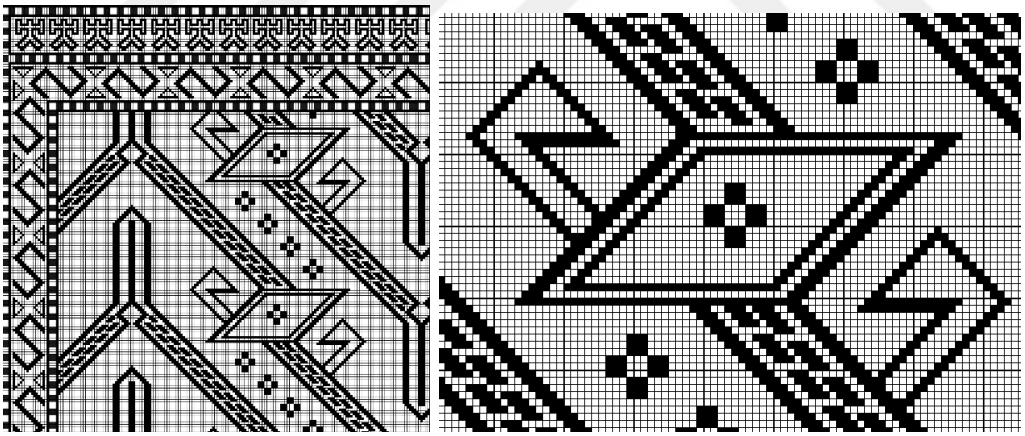
Dikey dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş zikzak motifler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Zikzak motiflerin içerisine pararlel kenar dörtgenlerin aynı renklerde yan yana sıralı olarak yerleştirilmesi ve kenarlarında bulunan çengel motiflerinin farklı yönlere bakması hareketli-ritmik bir kompozisyon algısı yaratmaktadır. Tasarım açık kompozisyona sahiptir. Açık kompozisyon dış hatlardaki sedef çizgilerden oluşan çerçeveyle kesilerek sınırlandırılmıştır. İki çizgi ile sınırlandırılan sedef içerisine aynı renkte çengel motifleri eşit aralıklar ile sıralanmıştır. Desenin başında ve sonunda yer alan bordür kısımlarında görülen farklı renklerde sıralanmış olan motiflerin ebadı ve aralarındaki boşluk ölçüsü eşittir. Desendeki biçimsel elemanlar ve

formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Aralarındaki mesafenin yakınlığı veya uzaklığı bir plan dâhilinde değerlendirilmiştir. Desende tekrar etmekte olan motiflerin arasında eşit aralıklar bırakılmıştır. Bu aralıklar motif içerisinde ve dış kısmında yerleşim düzenlerine tekrar etmektedir. Desende hareket kavramıyla ilişkilendirilen yön öğesi bütün tasarımı etkilemektedir. Birimden bütüne tüm dokumayı oluşturan elemanların ilişkisi yönü belirlemiştir. Zikzak motifler diyagonal düzlemde yatay bir dizilimle tasarlanırken, zik zakların köşelerinden uzun okların çıkması sağ ve sol kenarlarında dikey orta kısımda ise düşey bir algı da oluşturmaktadır. Bu ikilem dokumaya yatay veya dikey kullanma olanağı sunmaktadır.

Tasarım Analizi:

Nokta:

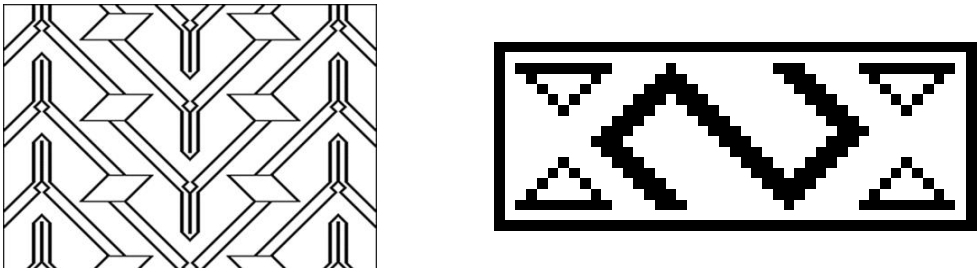
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden oluşmaktadır (Çizim 33).

Çizim 33: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden detay (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa dikey ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş zikzak çizgiler yukarıdan aşağıya sıralanmıştır. Zikzak motiflerin iç ve dış kısımları ikişer sıralı çizgiyle diş (tırnak) ile hareketlendirilmiştir. Zik zakların köşelerinden yukarı ve aşağıya doğru uzanan oklar desene farklı bir hareket kazandırmıştır (Çizim 34).

Çizim 34: Zili/ cicim dokuma yaygının çiziminden detay (Derya Konuk)

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan cicim ve zili tekniğinden ve kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir. Dokumanın kenar kısımları düz dokuma olup kullanılan motifler kabartmalıdır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 114).

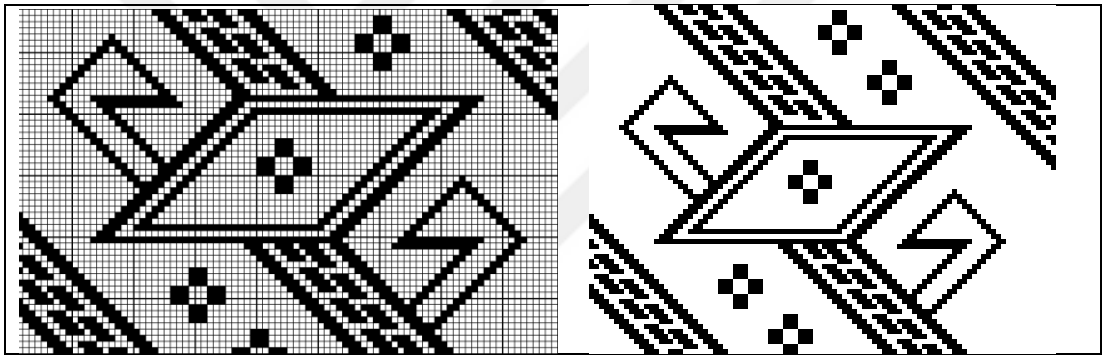

Fotoğraf 114: Zili/ cicim dokuma yaygının çizimi

Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Örneğin dokumanın üst ve alt kısımlarında yer alan W şekilli damga bir düz bir ters konularak yeni bir birim oluşturmakta ve bu birim tekrarlanmaktadır. Tasarımın ana unsuru olan zikzak motiflerinde ise paralel kenarlı dörtgen yukarıya doğru birer basamak kaydırılarak desende hareketli bir biçim ortaya çıkarmaktadır.

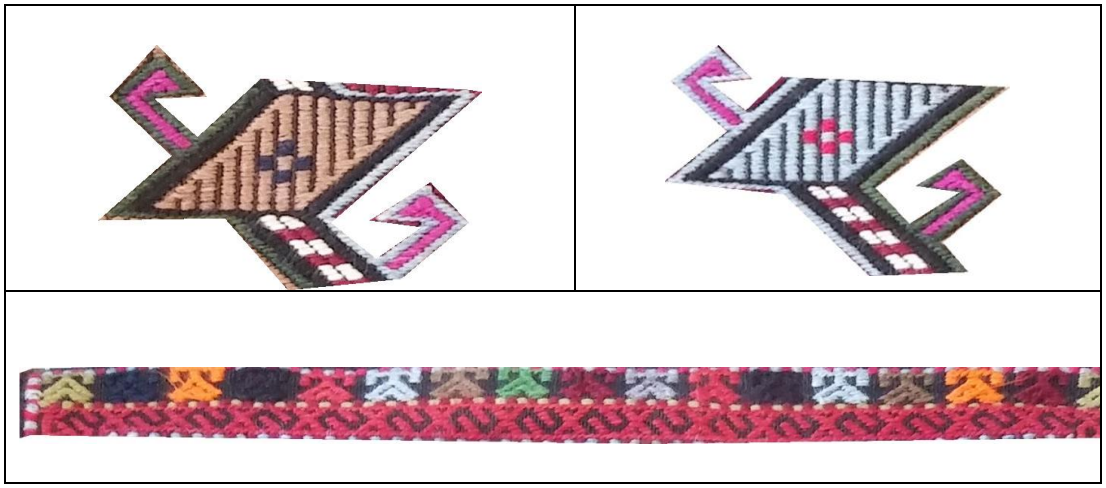
Desenin geneline bakıldığında zikzak motifler diyagonal düzlemde yan yana ve alt alta sıralanarak tekrarlanması ve yukarıya doğru kesintisiz devam etmesi deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 35).

Çizim 35: Zili/ cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek aslında renkli çizgi şeritlerinden oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Siyah zemin üzerine bordür kısmında; hardal sarısı, bordo, açık mavi, kırmızı, lacivert, yeşil, açık kahverengi, turuncu, krem renkler sıralanırken sedef kısmında kırmızı siyah renk desene hakim olmaktadır. İç zeminde ise aşağıdan yukarıya doğru; zikzakların arası bordo ve sütlü kahverengi olarak sıralanmaktadır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-yeşil, turuncu-mavi zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Fotoğraf 115).

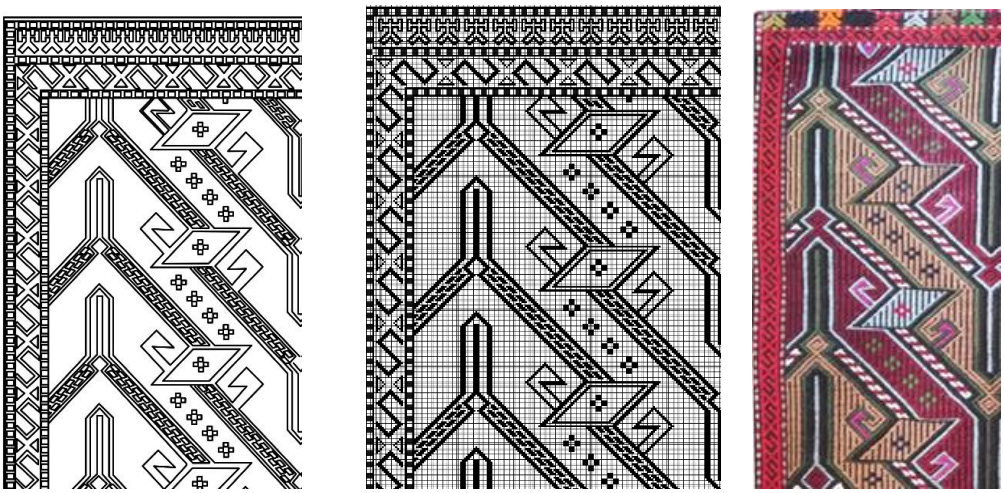

Fotoğraf 115: Zili/ cicim dokuma yaygıda bulunan motifler

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olan zikzak motifler tekrar etmektedir. Zikzakların yan yana yerleştirilmesi, zikzakların iç içe girmesi ve zikzaklar üzerinde bulunan paralel kenarlı dörtgenlerin birere basamak kaydırılarak yerleştirilmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin desene kazandırdığı monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik kazandırmaktadır. Biçim ve renk tekrarları desende tek düzelik sağlarken alt alta sıralamada zikzakların köşelerinden uzatılan oklar ve dörtgenlerin birer basamak kaydırılarak sıralanması gözde bir hareket uyandırmaktadır. Bilindiği gibi Tekrar, süsleme sanatlarında çok kullanılan bir tasar ilkesidir. Aralıkları ya da konuş yönleri farklı olan motifler, tekrar ilkesini Ritme dönüştürmektedir. Bu tasarımda ritim ilkesi, elemanların: -renklerin, şekillerin, formların, boşlukların ve dokuların görsel hareketlerinden oluşmaktadır. Ritim ilkesi tasarımda, bir sonraki adımı tahmin edebilmesine yardımcı olur. İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Düzenli ritimde bir tek düzelik vardır ve yer değiştirerek tekrar eden öğelerde hiçbir değişiklik olmaz. Örneğin hep aynı motif aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur ve düzenli vurgular doğurur. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Çizim 36).

Çizim 36: Zili/ cicim dokuma yaygı ve çizileri (Derya Konuk)

Denge

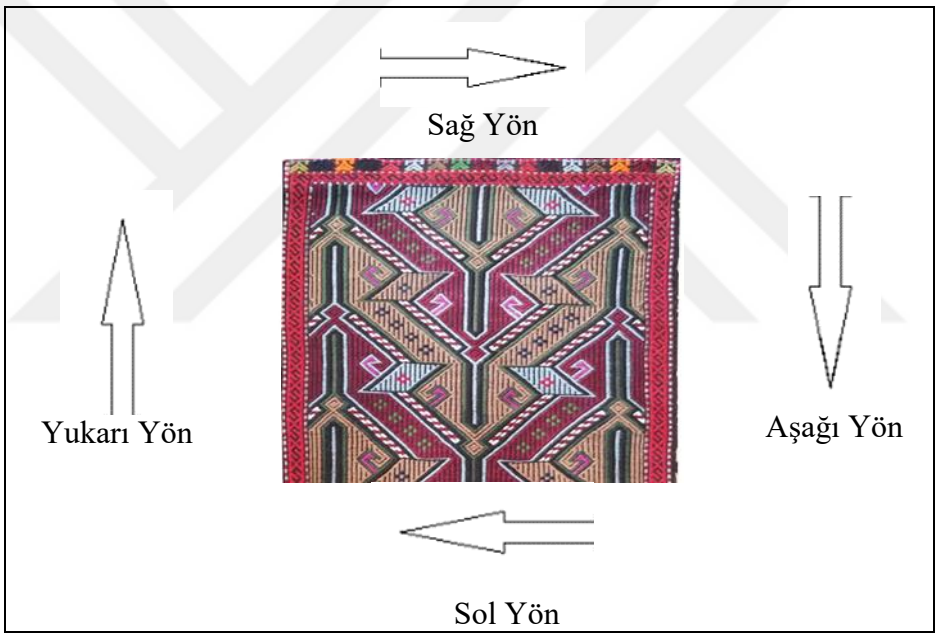
Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende iç zemindeki başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan motiflerin farklılığından dolayı asimetrik denge bulunmamakla birlikte simetrik denge bulunmaktadır. Tasarımı dikey olarak ikiye böldüğümüzde, sağ ve sol kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Yatay bölünmede ise kompozisyon renk dağılımından dolayı asimetrik algı yaratmaktadır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Fotoğraf 116).

Fotoğraf 116: Zili/ cicim dokuma yaygı

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir. Desenlerin hem sağa hem sola doğru zikzaklar oluşturması da yön zıtlığını ortaya koymaktadır (Fotoğraf 117).

Fotoğraf 117: Zili/ cicim dokuma yaygı

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende zikzakların tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi

için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 118).

Fotoğraf 118: Zili/ cicim dokuma yaygı

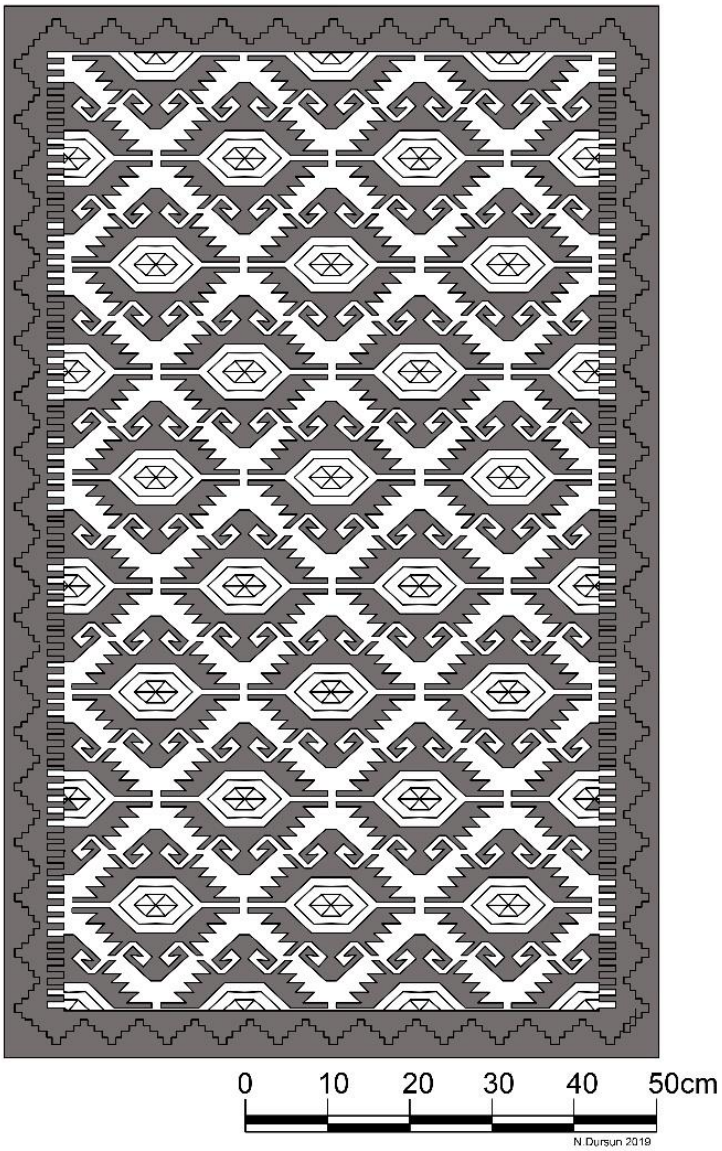
Egemenlik-Vurgu

Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur zikzak motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde zikzaklar hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonun geneline bakıldığında soğuk renkler kompozisyona hakim olduğu görülmektedir (Fotoğraf 116).

ÖRNEK 6.

Fotoğraf 119: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokumanın genel görünüşü

Çizim 37: Eşkenar dörtgen motiflii kilim dokuma yaygının çizimi

Kompozisyon:

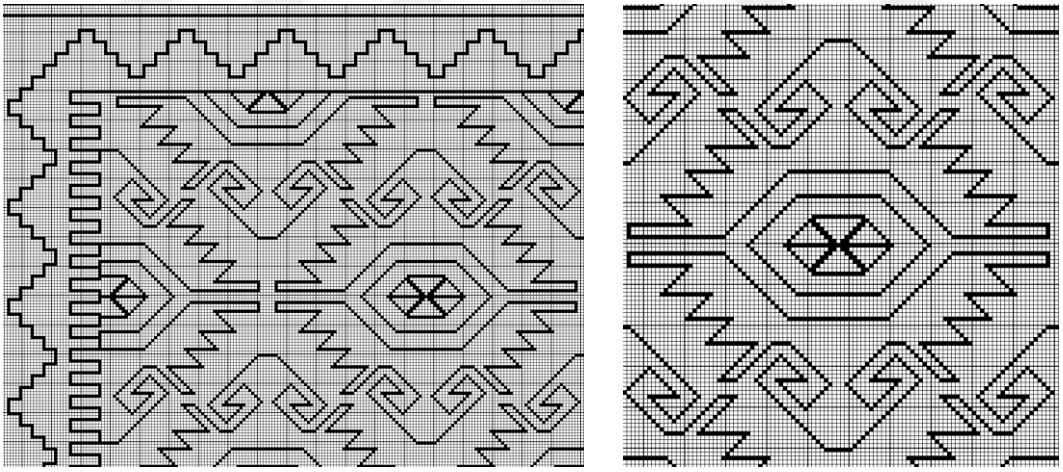
Dikey dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen şekline sahip motifler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Motiflerin farklı renklerde yan yana ve diyagonal olarak yerleştirilmesi hareketli-ritmik bir kompozisyon algısı yaratmaktadır. Tasarım kenarında yarım kalan motiflerden dolayı açık kompozisyona sahiptir. Açık kompozisyon dış hatlardaki kompozisyonun dört tarafını dolanan, farklı renklerde, iç içe girmiş üçgen motiflerinin sıralanması ile oluşan çerçeveyle kesilerek sı-

nırlandırılmıştır. Desendeki biçimsel elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Aralarındaki mesafenin yakınlığı veya uzaklığı bir plan dâhilinde değerlendirilmiştir. Desende tekrar etmekte olan motiflerin arasında eşit aralıklar bırakılmıştır. Bu aralıklar motif içerisinde ve dış kısmında yerleşim düzenlerine tekrar etmektedir. Desende hareket kavramıyla ilişkilendirilen yön öğesi bütün tasarımı etkilemektedir. Birimden bütüne tüm dokumayı oluşturan elemanların ilişkisi yönü belirlemiştir. Eşkenar dörtgen motifler diyagonal düzlemde yatay bir dizilimle tasarlanırken, aynı zamanda dikey ve düşey bir algı da oluşturmaktadır. Bu ikilem dokumaya yatay veya dikey kullanma olanağı sunmaktadır.

Tasarım Analizi:

Nokta:

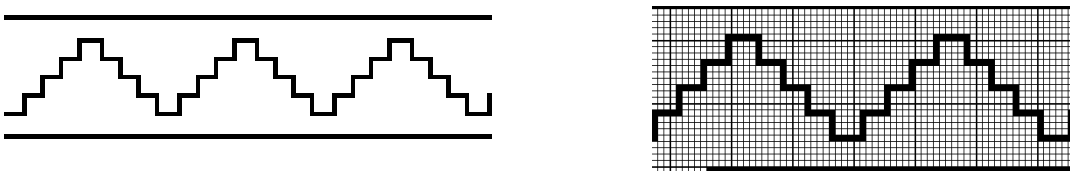
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden oluşmaktadır (Çizim 38).

Çizim 38: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa diyagonal çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş çizgiler arasında oluşan eşkenar dörtgen motifli yukarıdan aşağıya, yan yana ve diyagonal olarak sıralanmıştır. İç zeminin dikey doğrultuda sağ ve sol kenarları ikişer sıralı çizgiyle diş (tırnak) ile hareketlendirilmiştir (Çizim 39).

Çizim 39: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının bordür çizimi (Derya Konuk)

Doku:

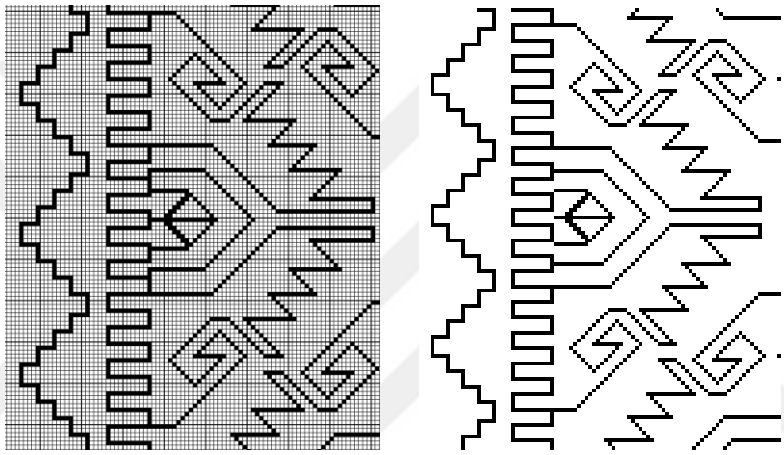
Dokuma yapım aşamasında kullanılan kilim tekniğinden ve kullanılan malzemenin (pamuk/yün) yumuşaklığından dolayı diğer dokumalara oranlara yumuşak bir dokuya sahiptir. Dokumanın tüm yüzeyi düz dokuma olduğu için yüzeyde herhangi bir kabartı bulunmamaktadır. Bu etki desende herhangi bir boyutsal bir görüntü oluşturmazken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Bu etki desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır (Fotoğraf 120).

Fotoğraf 120: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı

Biçim:

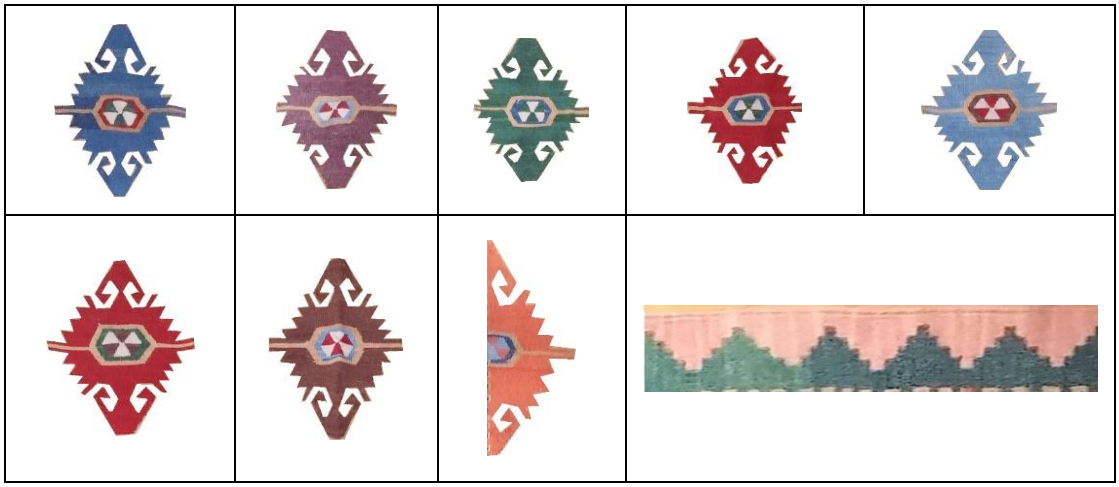
Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Örneğin dokumanın tasarımın ana unsuru iç zemininde yer alan eşkenar dörtgen şeklindeki damga diyagonal düzlemde yatay bir dizilimle farklı tekrarlanmaktadır. Desenin geneline bakıldığında eşkenar dörtgen şeklindeki motifler diyagonal düzlemde yan yana, alt alta ve diyagonal düzlemde sıralanarak kesintisiz devam etmesi deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 40).

Çizim 40: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek düz zemin üzerine farklı renklerde motiflerin sıralanması ile oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunan bu örnekte, açık ve soğuk bir renk olan sütlü kahverengi üzerine sıcak soğuk renklerin oluşturduğu armoni desenin geneline baktığımız zaman leke gibi bulunmaktadır. Sütlü kahverengi zemin üzerine kırmızı, mor, yeşil, açık ve koyu mavi, turuncu, kahverengi renkteki motifler yata bir dizilimle diyagonal düzlemde sıralanmıştır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-açık mavi, turuncu- mor zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla desene tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Fotoğraf 121).

Fotoğraf 121: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygının motifleri

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olan eşkenar dörtgen şeklindeki motifler tekrar etmektedir. Motiflerin diyagonal düzlemde yatay bir dizilimle yerleştirilmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken yan yana sıralamada renk farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır.

Bilindiği gibi Tekrar, süsleme sanatlarında çok kullanılan bir tasar ilkesidir. Aralıkları ya da konuş yönleri farklı olan motifler, tekrar ilkesini Ritme dönüştürmektedir. Bu tasarımda ritim ilkesi, elemanların: -renklerin, şekillerin, formların, boşlukların ve dokuların görsel hareketlerinden oluşmaktadır. Ritim ilkesi tasarımda, bir sonraki adımı tahmin edebilmesine yardımcı olur. İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Düzenli ritimde bir tek düzelik vardır ve yer değiştirerek tekrar eden öğelerde hiçbir değişiklik olmaz. Örneğin hep aynı motif aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur ve düzenli vurgular doğurur. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Fotoğraf 122).

Fotoğraf 122: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı ve çizimi

Denge

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende hem Simetrik hem de Asimetrik Denge bir arada kullanılmıştır. Tasarımda dağılan renkler sıcak ve soğuk renkler yatay dizilimde dengeli bir şekilde kullanılırken, diyagonal düzlemde ise herhangi bir denge bulunmamaktadır (Fotoğraf 123).

Fotoğraf 123: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi tek unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellik, renk zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda açık ve koyu kontrastı çok iyi dengelenmemiştir (Fotoğraf 124).

Fotoğraf 124: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende eşkenar dörtgen şeklindeki motiflerin tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 44).

Fotoğraf 125: Eşkenar dörtgen motifli kilim dokuma yaygı

Egemenlik-Vurgu

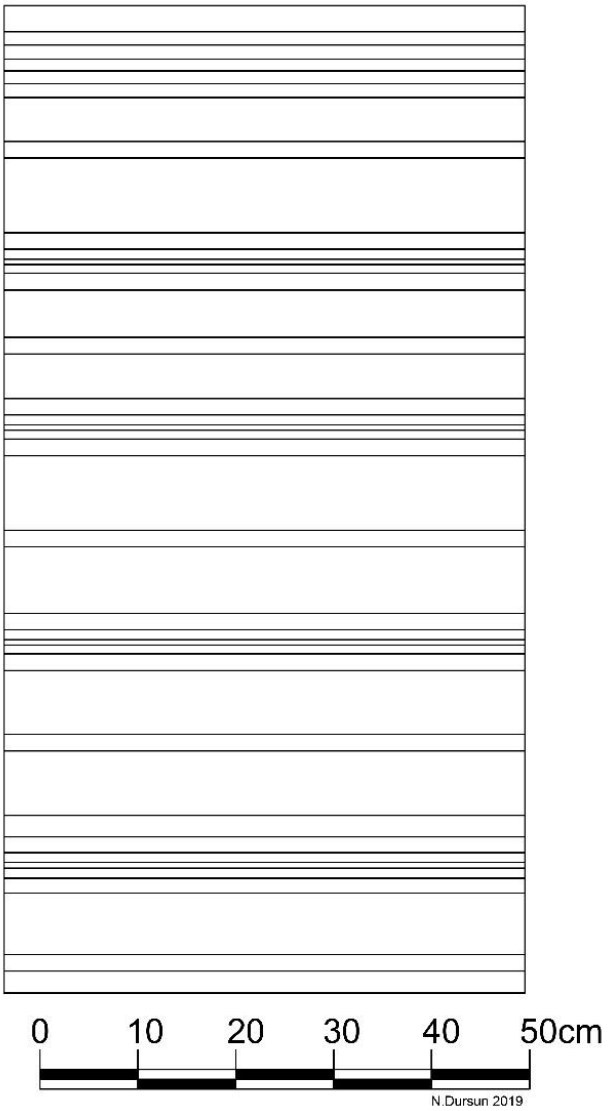
Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur eşkenar dörtgen şeklindeki motifler görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde eşkenar dörtgen şeklindeki motifler hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır.

Kompozisyonda açık zemin üzerinde kullanılan koyu renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Fotoğraf 123).

ÖRNEK 7.

Fotoğraf 126: Enine bantlı kilim dokumanın genel görünüşü

Çizim 41: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çizimi

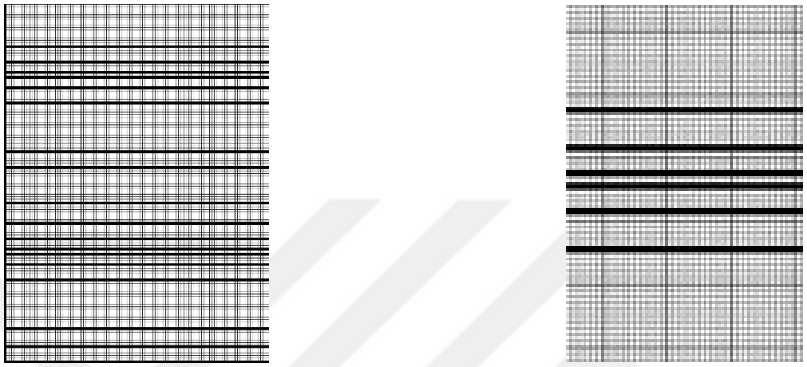
Kompozisyon:

Dikey dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş yatay enine çizgiler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Enine çizgiler farklı kalınlıklarda alt alta sıralanarak yerleştirilmesi desene durağanlık kazandırsa da renklerin farklılığı hareketli-ritmik bir kompozisyon algısı yaratmaktadır. Tasarım açık kompozisyona sahiptir. Desendeki enine çizgiler genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Aralarındaki mesafenin yakınlığı veya uzaklığı bir plan dâhilinde değerlendirilmiştir. Kompozisyonun ana unsuru olan enine bantlar dokumaya yatay veya dikey kullanma olanağı sunmaktadır.

Tasarım Analizi:

Nokta:

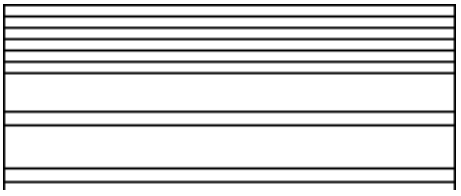
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden meydana gelmektedir (Çizim 42).

Çizim 42: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende yatay çizgiler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Çizgiler ince ve kalın olarak farklı aralıklarda alt alta sıralanmıştır. Çizgilerin arasındaki mesafelerin azalması ve çoğaltılması ile desen hareketlendirilmiştir (Çizim 43).

Çizim 43: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çiziminden kesit

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan kilim tekniğinden ve kullanılan malzemenin (pamuk/yün) yumuşaklığından dolayı diğer dokumalara oranlara yumuşak bir dokuya sahiptir. Dokumanın tüm yüzeyi düz dokuma olduğu için yüzeyde herhangi bir kabartı bulunmamaktadır. Bu etki desende herhangi bir boyutsal bir görüntü oluşturmazken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Bu etki desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır (Fotoğraf 127).

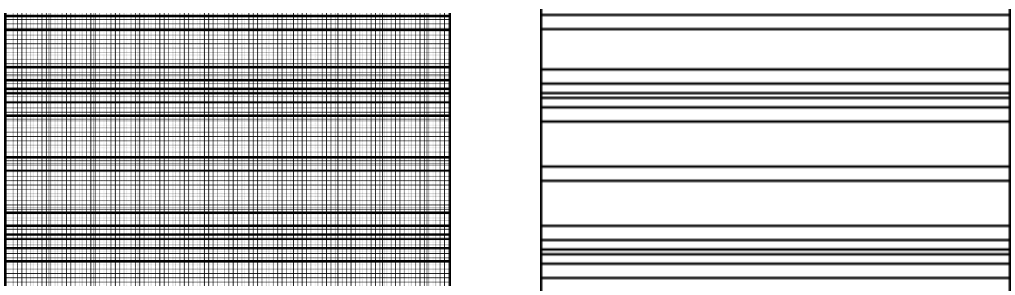

Fotoğraf 127: Enine bantlı kilim dokuma yaygı

Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan enine bantların boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Örneğin dokumanın yoğun olarak kullanılan çizgilerin arasına tek renkten oluşan bir bant yerleştirilerek bir birim oluşturmakta ve bu birim çoğaltılarak tekrarlanmaktadır. Tasarımın ana unsuru olan çizgiler kalın ince tekil ve çoğul kullanılarak ana biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Desenin geneline bakıldığında enine çizgiler alt alta sıralanarak tekrarlanması ve yukarıya doğru kesintisiz devam etmesi deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 44).

Çizim 44: Enine bantlı kilim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek aslında renkli çizgi şeritlerinden oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Zemin rengi olan bordo renk üzerine yukarıdan aşağıya doğru kahverengi, turuncu, lacivert pembe lacivert, turuncu renklerle oluşturulan birinci bant yerleştirilirken açık yeşil bant bordo üzerinde sıcak ve soğuk rengin zıtlığını gözler önüne sermektedir. Koyu yeşil, kırmızı, beyaz, kırmızı ve tekrar koyu yeşilden oluşturulan bant ise bordo üzerinde desene hareket kazandırmaktadır. Yeşil, pembe, beyaz pembe ve yeşilden oluşan bant ise bordo üzerinde sıcak renk üzerinde soğuk renklerin bir araya getirilerek oluşturduğu zıtlığı gözler önüne sermektedir. Turuncu ve laciverten oluşan 5 şeritten oluşan bant ise sıcak renklerin uyumunu göstermekte ve deseni hareketlendirmektedir. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır (Fotoğraf 128).

Fotoğraf 128: Enine bantlı kilim dokuma yaygıda bulunan motifler

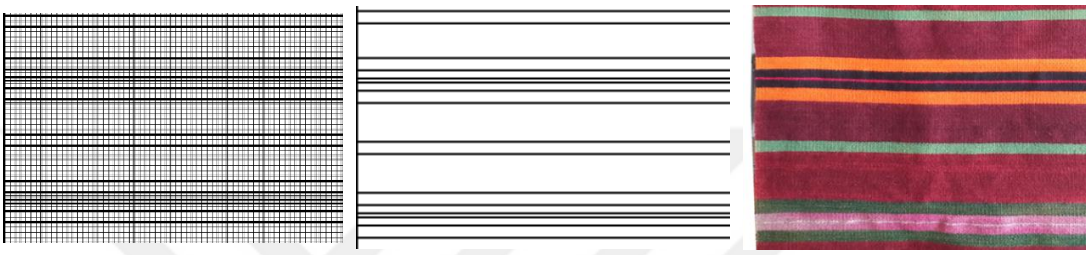
Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olmayan çizgiler tekrar etmektedir. Aynı ölçülere sahip olmayan çizgilerin alt alta sıralanması desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır.

Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken alt alta sıralamada renk farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır.

Bu tasarımda ritim ilkesi, çizgilerin farklı kalınlıklarda tekrar etmesi ve farklı renklerde oluşmasından kaynaklanan gözde bıraktığı etkiden oluşmaktadır. İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Hep aynı bant aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur ve düzenli vurgular doğurur. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Çizim 45).

Çizim 45: Enine bantlı kilim dokuma yaygı dokuma ve çizimleri (Derya Konuk)

Denge

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende Simetrik denge kullanılmamıştır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmemektedir (Fotoğraf 129).

Fotoğraf 129: Enine bantlı kilim dokuma yaygı

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir (Fotoğraf 130).

Fotoğraf 130: Enine bantlı kilim dokuma yaygı

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre çizgiler arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende çizgilerin tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; kalın ince olarak tekrar eden çizgilerin

ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 131).

Fotoğraf 131: Enine bantlı kilim dokuma yaygı

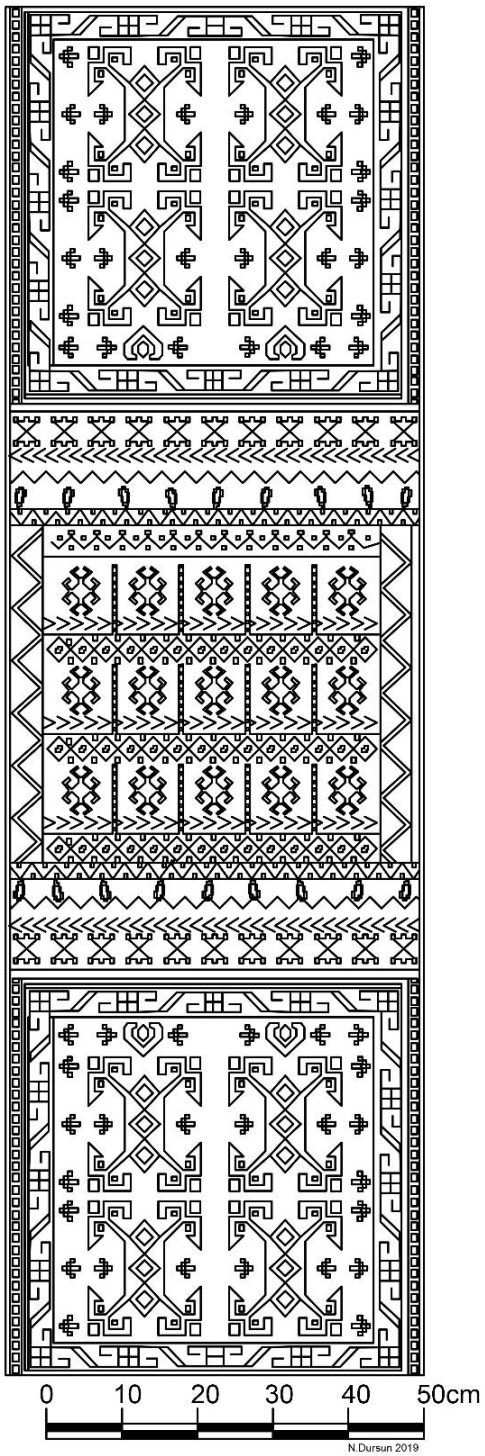
Egemenlik-Vurgu

Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur enine çizgiler olarak görülmektedir. Kompozisyonda koyu zeminde açık ve koyu renkte kullanılan çizgilerle vurgu yapılmıştır (Fotoğraf 129).

ÖRNEK 8.

Fotoğraf 132: Sumak / Cicim dokuma heybenin genel görünüşü

Çizim 46: Örnek 34'de yer alan Sumak / Cicim dokuma heybenin çizimi

Kompozisyon:

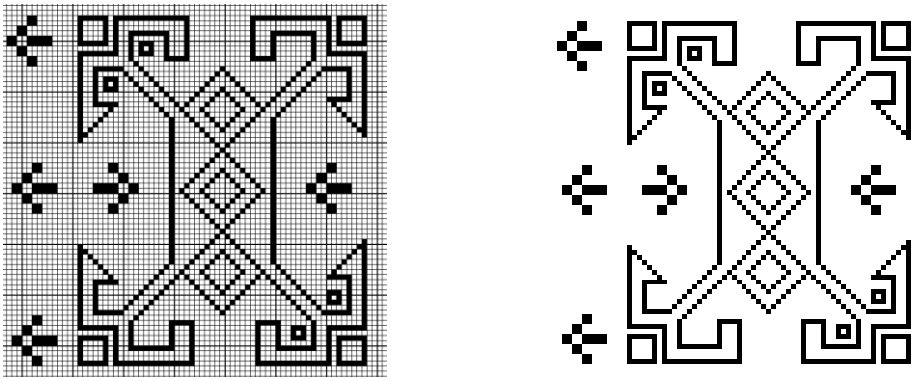
Kompozisyon dikdörtgen formlu olup üç bölümden meydana gelmektedir. Geometrik motifler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Desendeki biçimsel

elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Birinci ve üçüncü bölümlerde desen tekrar etmektedir. Orta bölümde ise desenin farklılaşması kompozisyona hareket kazandırmıştır. Birinci ve üçüncü bölmelerin iki tarafında küçük kareler yan yana sıralanarak ince birer çizgi haline bürünmüşlerdir. Dörtkenarında dolanan bordürlerde ise penç ve yaprak motifleri sıralanmıştır ve bu bordür deseni kapalı kompozisyona taşımıştır. Ortada ise eli belinde motifleri birleşerek bereket motifine dönüşmüşlerdir. 4 tane bereket motifi orta zemini yan yana ve alt alta sıralanarak kaplamıştır. Birinci ve üçüncü bölmelerin bitiş kısımlarında ise siyah zemin üzerine farklı renklerde sıralanmış saç bağı motifi bulunmaktadır. Orta bölümün sağ ve sol kısımlarında farklı renklerde üçgenler tekrarlanarak bordür oluşturulmuştur. İç zemininde ise zik zaklarla ve dörtgenlerle oluşturulan suyollarının arasına ise farklı renklerde pıtrak motifleri yerleştirilmiştir.

Tasarım Analizi:

Nokta:

Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden meydana gelmektedir (Çizim 47).

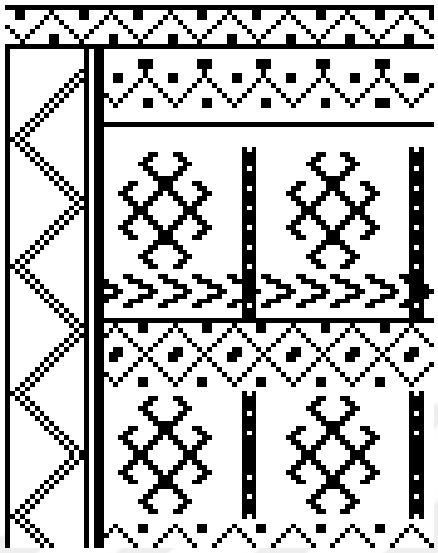

Çizim 47: Sumak / Cicim dokuma heybenin çiziminden alınan motif detayı (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa dikey, diyagonal ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş zikzak çizgiler birleşerek iç zeminlerdeki motifleri oluşturmaktadır. Düz çizgiler zik zak çizgilerin

oluşturduğu motiflerle hareketlendirilmiştir. Bütün çizgilerin bir arada kullanılması desene ayrı bir hareket kazandırmıştır (Çizim 48).

Çizim 48: Sumak / Cicim dokuma heybenin çiziminden detay (Derya Konuk)

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan sumak ve cicim tekniğinden, kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir. Dokuma iki katlıdır. Arka zemin de kıl malzemeden düz dokuma tekniği ile dokunmuştur. Bu da dokumaya ayrı bir boyut ve sertlik kazandırmıştır. Bu desende boyutsal bir doku bulunmamakla birlikte renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 133).

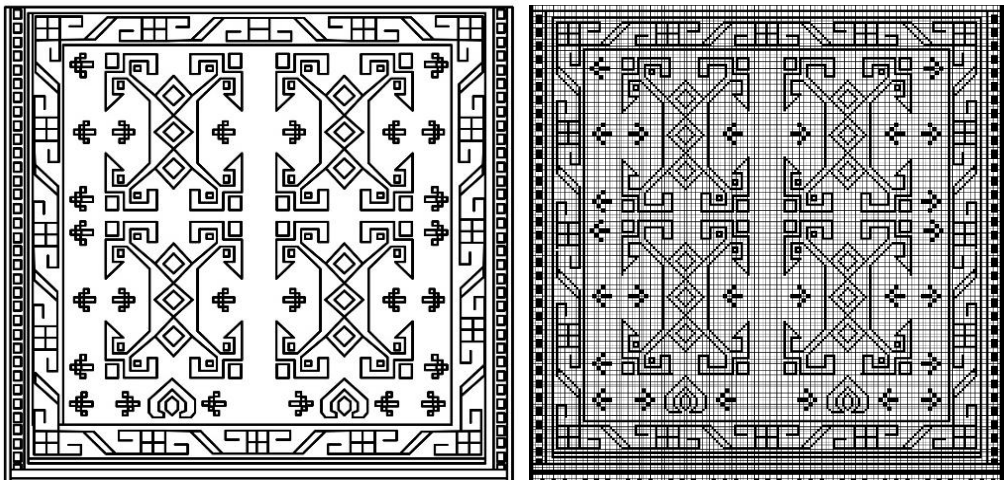

Fotoğraf 133: Sumak / Cicim dokuma heybe

Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Örneğin dokumanın üst ve alt kısımlarında yer alan "M" şekilli damga birbirine ters simetrik bir şekilde yerleştirilerek yeni bir birim oluşturmakta ve bu birim çoğaltılarak tekrarlanmaktadır. Tasarımın ana unsuru olan geometrik motifler bir düz bir ters birleştirilerek ana biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Desenin geneline bakıldığında geometrik motiflerin yan yana ve alt alta sıralanarak tekrarlanması ve orta bölümde desenin farklılaşması deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 49).

Çizim 49: Sumak / Cicim dokuma heybenin çiziminden kesit (Derya Konuk)

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek farklı geometrik motiflerin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel uygulanmıştır. Birinci ve üçüncü bölmede motiflerin kenarlarına siyah kontur uygulanarak motifler belirginleştirilmiştir. Yanlarda siyah çizgiler arasına kırmızı ve krem renginde küçük kareler sıralanmıştır. Dört tarafı dolanan bordür içerisine ise pençler bir bordo, turuncu birde turuncu ve sarı renk kullanılarak donatılmıştır. Dikkat çeken husus renkler arasında bu herhangi bir denge bulunmamaktadır. İç zeminde bulunan bereket motifleri ise bordo zemin üzerine 3 tane krem 1 tane gri renkte sıralanmaktadır. Birinci ve üçüncü bölmede gri bereket motifleri birbirine bakacak şekilde sıralamada yer almaktadır. Bereket motiflerinin ortalarında bulunan dörtgenler ise şekil ve boyut olarak aynı fakat renk olarak farklıdır. Gri bereket motifinin bir tanesinde sarı, turuncu, krem renkler kullanılmışken diğer gri bereket motifinin içerisinde ise turuncu, bordo ve turuncu renkler sıralanmaktadır. Krem renkli bereket motiflerinin içlerinde bulunan ise yine karşılıklı denk gelecek biçimde gri, bordo gri, turuncu, bordo ve turuncu renkler kullanılmıştır. Birinci ve üçünü bölmelerin üst ağız kısımlarında ise siyah zemin üzerine krem, bordo, sarı, mavi, gri, açık yeşil ve turuncu renkler kullanılarak geometrik motifler sıralanmıştır. Orta zeminde ise kahverengi zemin üzerine iki siyah çizgi arasında turuncu, gri, sarı, krem bordo, açık yeşil, pembe ve kahverengi iç içe geçmiş üçgenler yanlarda sıralanmaktadır. Orta zeminde ise kahverengi zemin üzerine alttan yukarıya doğru sarı, kahverengi, bordo, kahverengi, sarı renkte zik zaklarla bölümlere ayrılmıştır. Ayrılan bölmelere gri, krem, kahverengi, sarı bordo pıtrak motifleri yerleştirilmiştir (Fotoğraf 134).

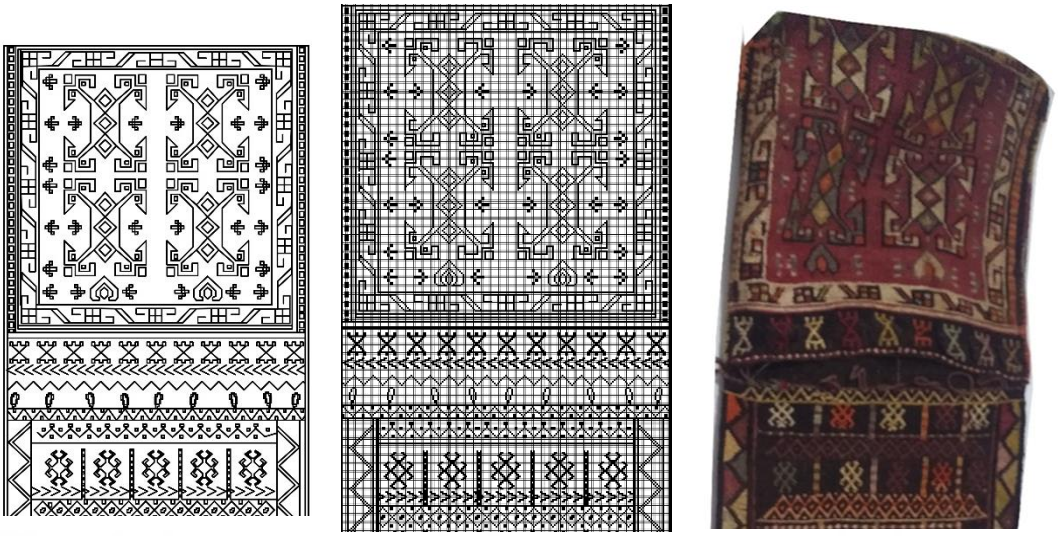
Fotoğraf 134: Sumak / Cicim dokuma heybede bulunan motifler

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olan geometrik motifler tekrar etmektedir. Geometrik motiflerin yan yana, alt alta yerleştirilmesi ve zikzakların iç içe girmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken yan yana sıralamada renk farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır.

Bu tasarımda ritim ilkesi, elemanların: -renklerin, şekillerin, formların, boşlukların ve dokuların görsel hareketlerinden oluşmaktadır. İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Geometrik motifler aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar ederken düzenli vurgular doğurmaktadır. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Fotoğraf 135).

Fotoğraf 135: Sumak / Cicim dokuma heybe ve çizimleri (Derya Konuk)

Denge

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmış olup birinci ve üçüncü bölmelerdeki desenler tekrarlanarak denge oluşturulmuştur. Birinci ve üçüncü bölmede desende simetrik denge bulunmaktadır. Orta bölmede simetrik denge bulunmamaktadır. Farklı renklerde kullanılan pıtrak motifleri simetrik olduğu halde aralarda kullanılan zik zak motifler simetrik dengeyi bozmaktadır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Fotoğraf 136).

Fotoğraf 136: Sumak / Cicim dokuma heybe

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve

parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda dengelenmiş bir açık ve koyu kontrastı bulunmamaktadır. Birinci ve üçüncü bölmelerde iç zeminde yer alan bereket motifleri hem sağa hem sola doğru bakıyor olması da yön zıtlığını ortaya koymaktadır (Fotoğraf 137).

Fotoğraf 137: Sumak / Cicim dokuma heybe

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende geometrik motiflerin tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların tekrar etmeleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 138).

Fotoğraf 138: Sumak / Cicim dokuma heybe

Egemenlik-Vurgu

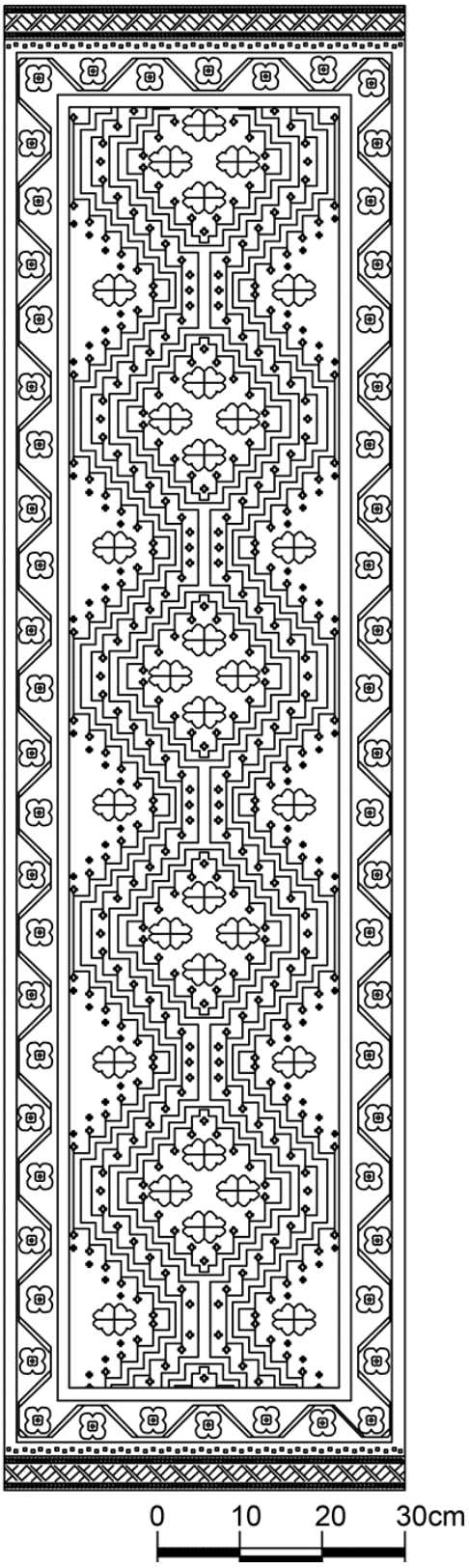
Desenin geneline bakıldığında, tasarımda egemen unsur bereket motifleri olarak görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde bereket motifleri ölçü bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır.

Kompozisyonda koyu zeminde açık motif veya açık zeminde koyu renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Fotoğraf 136).

ÖRNEK 9.

Fotoğraf 139: Zili/cicim dokumanın genel görünüşü

Çizim 50: Zili/cicim dokuma yaygının çizimi

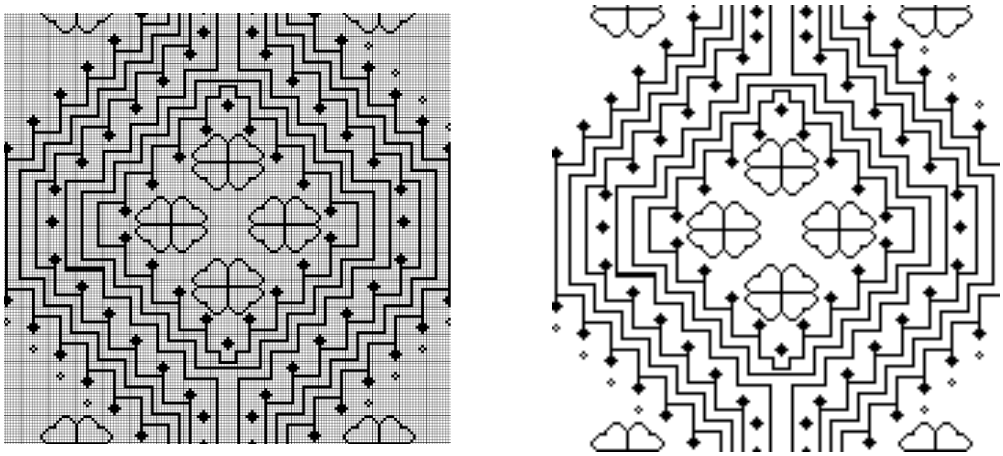
Kompozisyon:

Kompozisyon dikdörtgen formlu olup geometrik ve bitkisel motiflerden meydana gelmektedir. Geometrik motifler kompozisyonun ana unsurlarını oluşturmaktadır. Bitkisel motifler ise geometrik motiflerden kalan boşlukları doldurmak amacıyla kullanılmıştır. Açık kompozisyon dış hatlardaki sedef çizgilerden oluşan çerçeveyle kesilerek sınırlandırılmıştır Desendeki biçimsel elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. Desende tekrar etmekte olan motiflerin arasında eşit aralıklar bırakılmıştır. Desenin başlangıç ve bitiş kısımlarında koyu zemin üzerine farklı renklerde kısa diyagonal çizgilerin iç içe geçirilmesi oluşturulan küçük geometrik motifler bulunmaktadır. Desen koyu zemin üzerine açık renkte sıra bordur çizgilerinin arasına siyah kontur çizgilerinin arasına açık renkte birbirine ters simetrik çizgiler yerleştirilmiştir. Çizgilerin arasına sadece konturlarla belirginleştirilmiş penç motifleri sıralanmıştır. Bordür çizgilerinin içerisinde küçük dikdörtgenler bulunmaktadır. İç zemin ise farklı renklerde iç içe çizgiler ile basamaklı sekizgen beş göbek birbirine ince kısa çizgiler ile bağlantılı olarak uzatılmıştır Sekizgenleri oluşturan dış ile iç çizgilerde oluşan basamakların köşelerinde küçük dörtgenler bulunmaktadır. Sekizgenlerin içerisinde kalan boşluklara penç, dışta kalan boşluklara ise penç ve dörtgen motifleri sıralanmıştır. Desenin başında ve sonunda yer alan bordür kısımlarında görülen motiflerin ebadı ve aralarındaki boşluk ölçüsü eşittir. Desende hareket kavramıyla ilişkilendirilen yön öğesi bütün tasarımı etkilemektedir. Desende tekrar eden geometrik motifler herhangi bir yön oluşturmadığı için dokuma yatay veya dikey kullanılabilmektedir.

Tasarım Analizi:

Nokta:

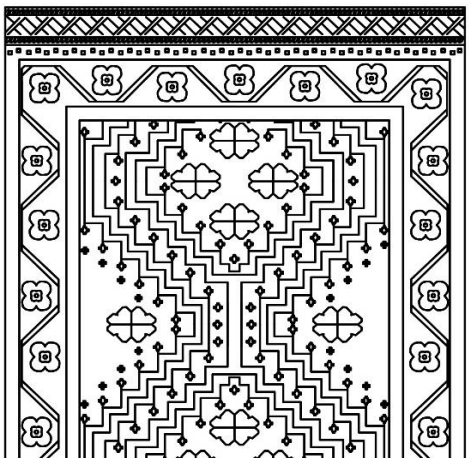
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden meydana gelmektedir (Çizim 51).

Çizim 51: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden detay (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa dikey, yatay ve diyagonal çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Kısa diyagonal çizgiler birbirine ters simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. İçerisinde kalan boşluklara kalan penç motifleri hafif köşeli olarak çizilmiştir. Sekizgenleri oluşturan çizgiler kısa yatay ve dikey çizgilerdir. Farklı çizgilerin bir arada kullanılması desene hareket kazandırmaktadır (Çizim 52).

Çizim 52: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan zili tekniğinden ve kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısımları düz dokuma olup üzerindeki motifler dokuma tekniğinden (cicim) dolayı kabartmalı boyutsal bir doku meydana getirmektedir. İç zemin

ise yine dokuma tekniğinden (zili) dolayı pütürlü ve kabartmalıdır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 140).

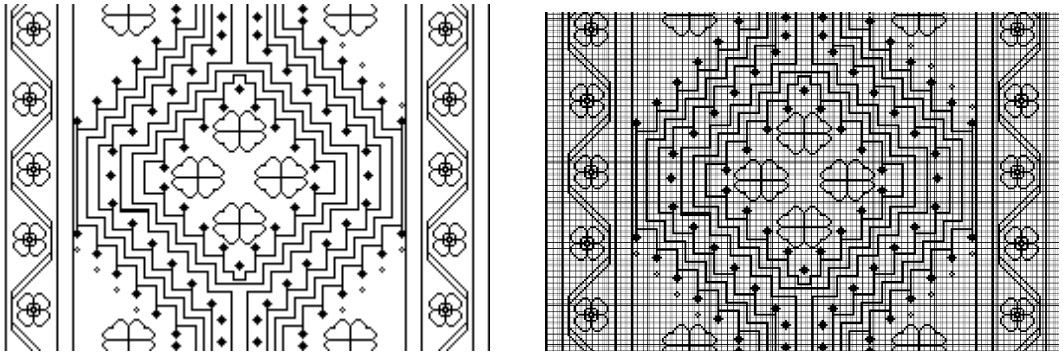

Fotoğraf 140: Zili/cicim dokuma yaygı

Biçim:

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Dokumanın üst ve alt kısımlarında yer alan Y şekilli damga bir düz bir ters konularak yeni bir birim oluşturmakta ve bu birim çoğaltılarak tekrarlanmaktadır. Tasarımın ana unsuru olan basamaklı sekizgen motifler birbirini tekrar ederek kısa ince çizgilerle birleştirilerek ana biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Desenin geneline bakıldığında basamaklı sekizgen motifler dikey düzlemde alt alta sıralanarak tekrarlanması ve yukarıya doğru kesintisiz devam etmesi deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 53).

Çizim 53: Zili/cicim dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek sıcak rengin üzerine soğuk ve sıcak renklerle renklendirilmiş motiflerin yerleştirilmesi ile oluşmaktadır. Kırmızı üzerinde kullanılan turuncu ve sarı renk leke değeri oluşturduğu bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Sıcak renk olan kırmızı üzerine soğuk renkler olan açık mavi, siyah, krem ve sıcak renkler olan turuncu, pembe ve sarı ile oluşturulmuş motifler sıralanmıştır. Sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Fotoğraf 141).

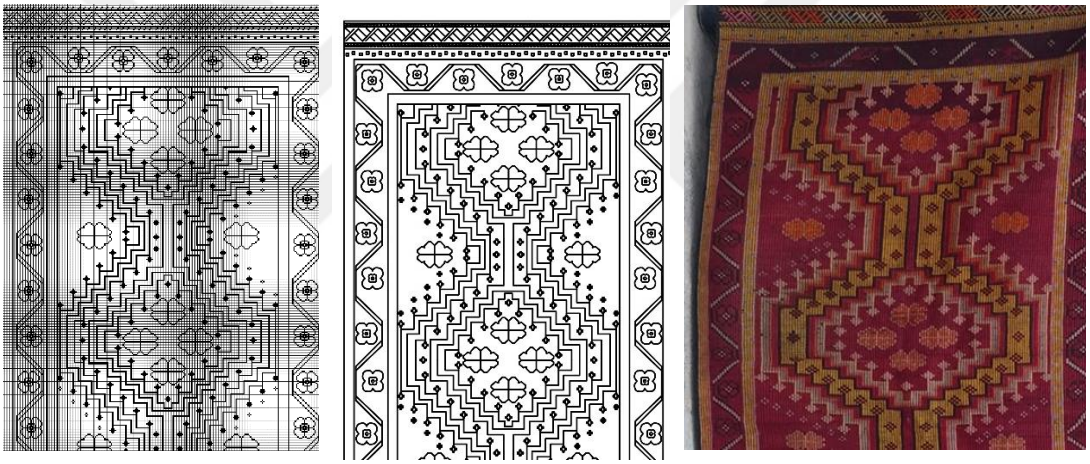
Fotoğraf 141: Zili/cicim dokuma yaygıda bulunan motifler

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olan basamaklı sekizgen formda oluşturulan göbek motifleri birbirlerine kısa çizgilerle bağlantılı olarak tekrar etmektedir. Göbeklerin üst üste yerleştirilmesi ve yukarıya doğru devam etmesi desene uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluk kazandırmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken renk farklılıklarının da olmaması gözde farklı bir etki bırakmamaktadır.

İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Düzenli ritimde bir tek düzelik vardır ve yer değiştirerek tekrar eden öğelerde hiçbir değişiklik olmaz. Örneğin hep aynı motif aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur ve düzenli vurgular doğurur (Çizim 54).

Çizim 54: Zili/cicim dokuma yaygı ve çizimleri (Derya Konuk)

Denge

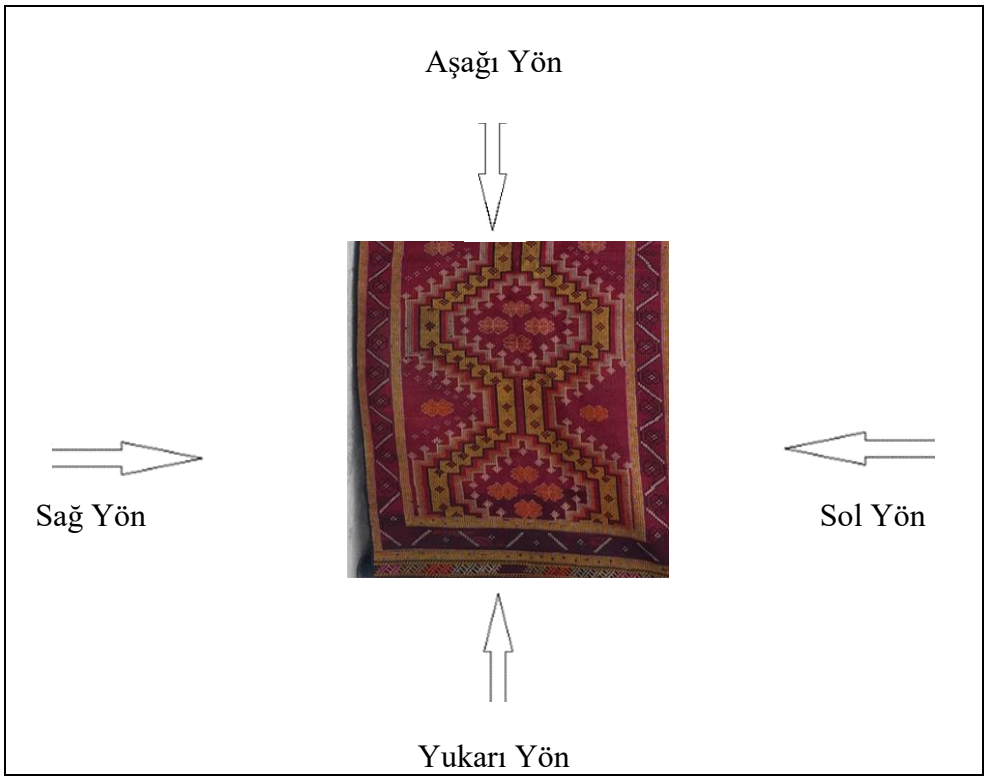
Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende Simetrik denge kullanılmıştır. Tasarımı dikey olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Yatay bölünmede ise kompozisyondaki başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan göbek motifleri dengeyi bozmaktadır. Renk dağılımından dolayı simetrik algı yaratmaktadır bundan dolayıdır ki kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Fotoğraf 142).

Fotoğraf 142: Zili/cicim dokuma yaygı

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir. Desenlerin hem sağa hem sola doğru çizgilerden oluşturulmuş olması da yön zıtlığını ortaya koymaktadır (Fotoğraf 143).

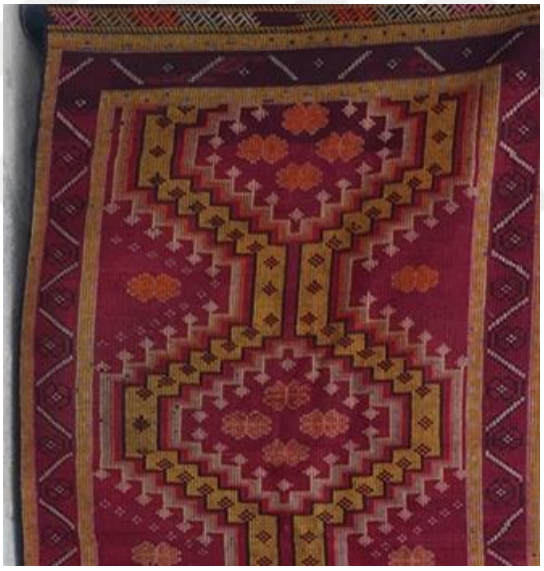

Fotoğraf 143: Zili/cicim dokuma yaygı

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende sekizgen göbeklerin tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 144).

Fotoğraf 144: Zili/cicim dokuma yaygı

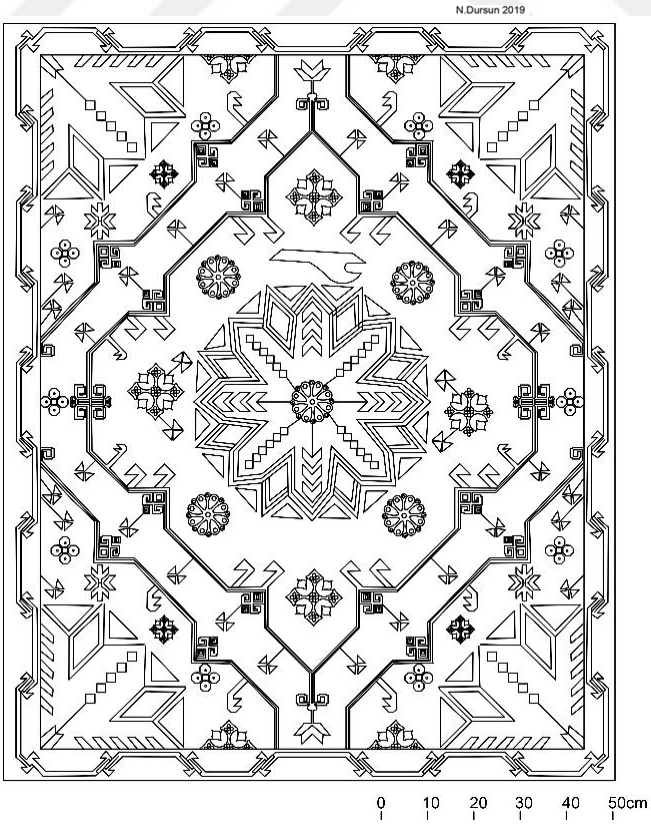
Egemenlik-Vurgu

Tasarımda egemen unsur sekizgen göbek motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde sekizgen göbek motifleri hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonda koyu zeminde açık ve koyu renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Fotoğraf 142).

ÖRNEK 10.

Fotoğraf 145: Göbekli sumak dokumanın genel görünüşü

Çizim 55: Göbekli sumak dokuma yaygının çizimi

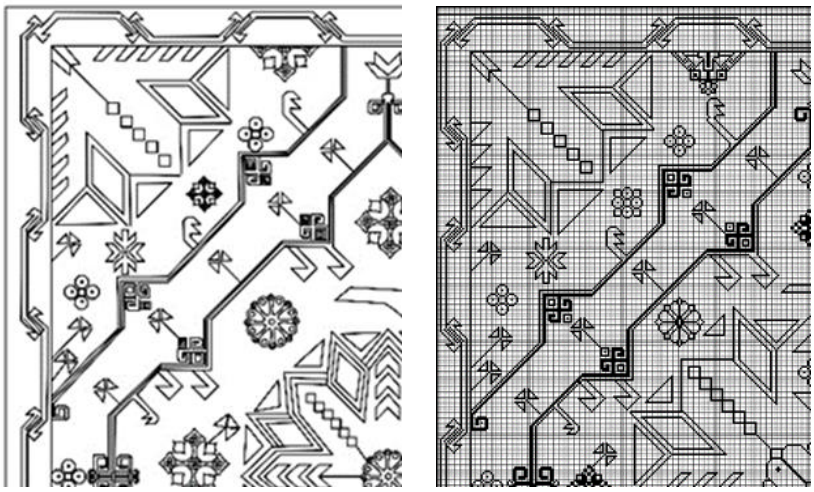
Kompozisyon:

Kompozisyon dikdörtgen formlu olup ince çizgilerden oluşan sedef çizgilerinin içerisine eli beli belinde motiflerinin birbirine ters simetri olacak şekilde yerleştirilmesi ile oluşmaktadır. Desenin dört tarafında bulunan sedef çizgileri deseni kapalı kompozisyona taşımaktadır. Geometrik motifler kompozisyonun ana unsurlarını meydana getirmektedir. Desendeki biçimsel elemanlar ve formlar genellikle bir örüntü içerisinde tasarlanmıştır. İç zeminde desenin farklılaşması kompozisyona hareket kazandırmıştır. Desenin orta kısmında geometrik formlarla oluşturulmuş büyük bir penç motifi bulunmaktadır. Penç motifinin etrafına küçük penç motifleri serptirilirmiştir. Bu alan altıgen formlu çizgilerle çevrelenmiştir. Altıgen çerçevenin köşelerinde küçük eli belinde motifleri bulunmaktadır. Dış tarafa doğru ise yarım penç motifleri farklı renklerde sıralanmıştır. Bu alanın dışı ise sekizgen formda çevrelenmiştir. Sekizgenlerden dışa doğru sivrilen üçgenler içerisine eli belinde motifleri yerleştirilmiştir. Dışta kalan kısımda ise yıldız ve penç motifleri serpiştirilmiştir. Kompozisyonun dört köşesine ise yine geometrik formlardan oluşan büyük penç motifinin dörtte biri yerleştirilmiştir.

Tasarım Analizi:

Nokta:

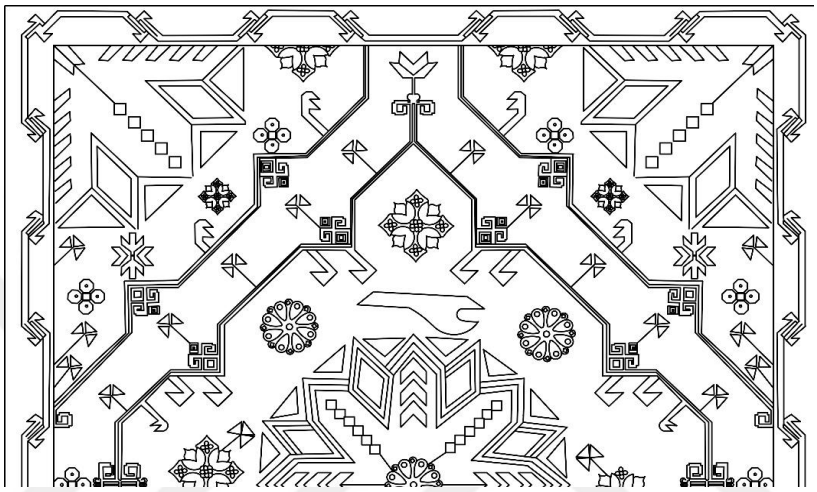
Motiflerin yerleştirilmesi noktaların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden meydana gelmektedir (Çizim 56).

Çizim 56: Göbekli sumak dokuma yaygının çiziminden kesit (Derya Konuk)

Çizgi:

Desende kısa dikey, yatay ve diyagonal çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Farklı çizgilerin bir arada kullanılması desene hareket kazandırmaktadır. Geometrik formalarla oluşturulan konturların köşe ve kenarlarından çıkan kısa çizgiler ve desen gözde farklı bir hareket oluşturmaktadır. Bitkisel motifler kısa çizgiler kullanılarak geometrik bir forma dönüştürülmüştür (Çizim 57).

Çizim 57: Göbekli sumak dokuma yaygının çiziminden detay

Doku:

Dokuma yapım aşamasında kullanılan malzemenin (pamuk ve yün) yumuşaklığından dolayı diğer dokumalara oranlara yumuşak bir dokuya sahiptir. Dokumanın kenar kısımları düz dokuma olup, kullanılan dokuma tekniğinden (sumak) dolayı iç zemin pütürlü bir dokuya sahiptir. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi yumuşak ve belirgin olmayan bir geçişle verilmektedir (Fotoğraf 146).

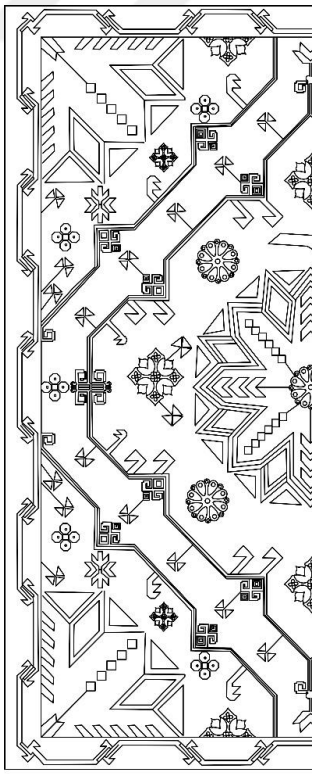

Fotoğraf 146: Göbekli sumak dokuma yaygı

Biçim:

Tasarımın ana unsuru olan geometrik motifler bir düz bir ters birleştirilerek ana biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Desenin geneline bakıldığında geometrik motifler diyagonal düzlemde yan yana ve alt alta sıralanarak tekrarlanması deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Çizim 58).

Çizim 58: Göbekli sumak dokuma yaygının çiziminden kesit

Renk:

Üzerinde durduğumuz örnek sıcak ve soğuk renklerden oluşmaktadır. Koyu renk zemin üzerine açık ve koyu renkli motifler sıralanmıştır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-yeşil, turuncu-mavi zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla desene tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Fotoğraf 147).

Fotoğraf 147: Göbekli sumak dokuma yaygıda bulunan motifler

Tasarım İlkeleri

Tekrar ve Ritim

Desende aynı ölçülere sahip olan geometrik motifler farklı renklerde tekrar etmektedir. Geometrik motiflerin farklı yerlerde tekrar etmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken yan yana sıralamada renk ve motif farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır.

Bu örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Düzenli ritimde bir tek düzelik vardır ve yer değiştirerek tekrar eden öğelerde hiçbir değişiklik olmaz. Örneğin hep aynı motif aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar eder durur ve düzenli vurgular doğurur. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Çizim 59).

Çizim 59: Göbekli sumak dokuma yaygı ve çizimi

Denge

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende hem Simetrik hem de Asimetrik Denge bir arada kullanılmıştır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar

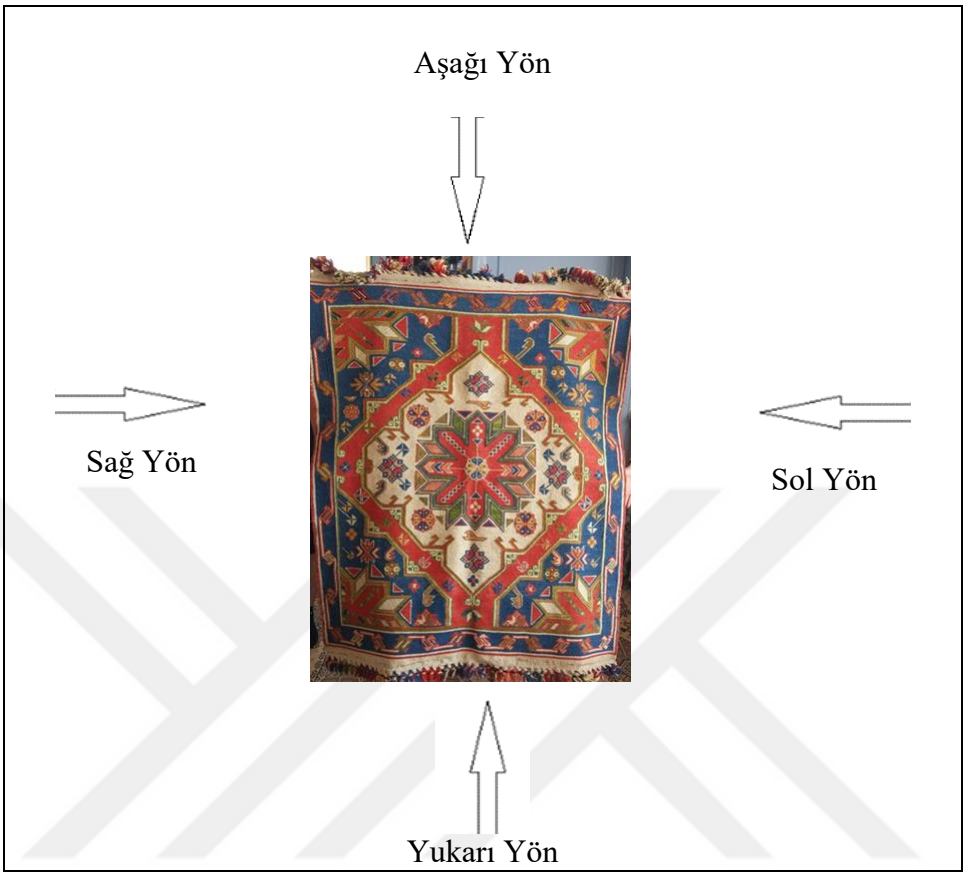
simetrik olarak dengelenmektedir. Dikey bölünmede ise kompozisyon renk dağılımından dolayı asimetrik algı yaratmaktadır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Fotoğraf 148).

Fotoğraf 148: Göbekli sumak dokuma yaygı

Zıtlık

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir (Fotoğraf 149).

Fotoğraf 149: Göbekli sumak dokuma yaygı

Birlik

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Desende geometrik motiflerin tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır.

Tasarımda biçimlerin, renklerin ve dokuların bir araya gelerek dengeli bir bütün meydana getirmeleri birlik ilkesini ortaya çıkarmıştır. Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Fotoğraf 150).

Fotoğraf 150: Göbekli sumak dokuma yaygı

Egemenlik-Vurgu

Tasarımda egemen unsur geometrik formlu büyük penç motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde büyük penç motifleri hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır.

Kompozisyonda açık zeminde koyu motif veya koyu zeminde açık renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Fotoğraf 150).

8. DEĞERLENDİRME

Bu çalışma Mersin ilinin Mut ve Silifke ilçeleri ve çevresinde bulunan geleneksel dokumalar ile günümüzde aynı geleneği devam ettiren şahısların özel koleksiyonlarında yer alan dokumaların incelenmesi, tanımlanması, teknik özelliklerinin ortaya konulması kapsamında motif tasarımlarını içermektedir.

Çalışma bölgesinin temel özelliklerinden bir tanesi Türk kültürünü günümüzde dahi en iyi biçimde yaşamaya çalışan yörük nüfusunun fazla olmasıdır. Konar göçer yörükler yaşamları boyunca göç etmek zorunda oldukları için kendi ihtiyaçları olan eşyaların kolay taşınır ve hafif olması gerekliliğinden dolayı dokumayı tercih etmişlerdir. Bundan dolayıdır ki, dokumanın Yörük kültüründe yeri ve önemi çok fazladır. Çünkü oturduğu yaygıdan tutun da başını soktuğu çadıra, eşyasını ve yiyeceklerini koyduğu çuvallara, sırtını yasladığı yastıklara, sedir örtülerine kadar hemen her tür eşyada kendi el emekleri olan dokumalardır. Bu dokuma kültürünün gelişiminde yöre halkının en önemli geçim kaynakları hayvancılığın rolü de oldukça büyüktür.

Yörede yapılan geleneksel dokumalarda kök boya kullanılırken artık bu boyama yerini kimyasal boyalara bırakmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte hızlı üretim teknolojisi, elde edilmesi oldukça güç olan kök boya uygulamalarını da etkilemiş eskiden hemen hemen iki evden bir tanesinde kendi imkanları ile ip boyayan kadınlar hazır boya kolaylığına adapte olmuşlardır. Bunun sonucu olarak da kök boya üretimini yapımını ve üretimini yapan, gelecek nesillere aktaran eski ustalar kalmamış ve bu geleneksel yöntem unutulmaya başlamıştır.

Dokumada kullanılan motifler eskiden bir iletişim aracı olarak da kullanılmıştır. Evlenmek isteyen bir genç kız, nazardan korkan bir kadın veya düşmanı olan bir adam, dokumasında kullandığı motiflerle duygu ve düşüncelerini karşı taraftaki insanlara iletmeyi amaçlamıştır (Yazıcıoğlu, 1990: 23). Fakat ne acıdır ki artık bu yörelerde yaşayan yeni nesil insanlar, eski atalarından kalan dokumaların üzerinde kullanılan motiflerin isimlerini ve anlamlarını unutmaya başlamış veya hiç öğrenememiştir. Bu durumda bize göstermektedir ki Mersin-Mut ve Silifke yörelerinde de dokuma kültürü yavaş yavaş unutulmaya yüz tutmuştur. Bu çalışma yöre dokumalarının tespiti, tanımlanması genel ve tasarımsal özelliklerinin gelecek kuşaklara aktarılması konusunda faydalı olacaktır. Ayrıca çalışma, dokuma örnekleri ile yöre halkı tarafından motiflere

verilen isimlerin gelecek nesillere aktarılması ve literatüre kazandırılması bakımından önem arz etmektedir.

Yapılan alan araştırmasında Mersin Mut ve Silifke ilçeleri ve çevresinde bulunan 66 mahallede 245 adet dokuma incelenmiş, olup bu örneklerin 39 adeti araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen 39 dokuma içerisinden ise motif zenginliği bakımından farklı yüzey şemaları bulunan 10 adet örnek seçilerek dokumaya farklı bir bakış açısı getirmek için, dokumaların analizleri, tasarım ilke ve öğelerinin (kompozisyon, tekrar, ritim, denge (simetrik denge/asimetrik denge), zıtlık (renk zıtlık/ölçüde zıtlık/yön zıtlık), birlik, egemenlik, çizgi, nokta, renk, yön, doku, aralık, biçim, ölçü) gibi başlıklar altında temel özellikleri tespit edilmiş ve bu örneklerin tasarımsal analizleri ortaya konulmuştur.

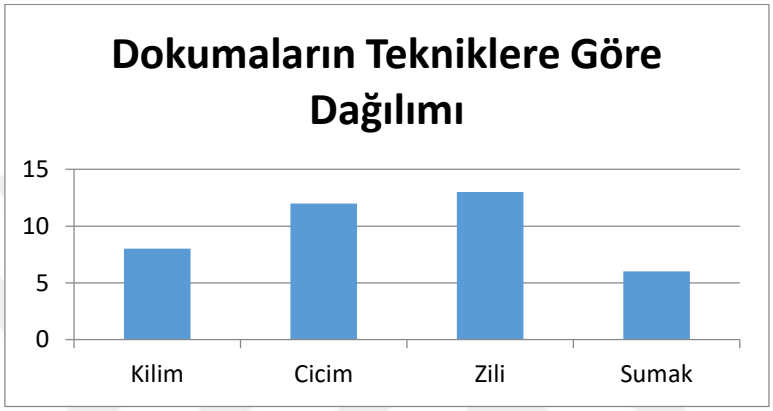
Bu örnekler Kemal Efecan, Ayşe Perçem, Adile Kaya, Ayşe Kara'ya ait özel koleksiyon parçalarıdır. Örneklerden sekiz adet yaygı (Katalog no1-11-21-22-12-16-9-10), bir adet çuval (Katalog no 23) ve bir adedi ise heybedir (Katalog no 34).

Dokuma malzemeleri genellikle kıl ve yündür. Dokumalarda yün tek malzeme olarak kullanıldığı gibi kıl ve pamukla birlikte kullanımları da mevcuttur. Bunlar, yün/yün/yün (örnek 1-3-4-5-10), yün/pamuk/yün (Katalog no 12-16), kıl/kıl/yün (Katalog no 23-34-9) yapılmış olup, teknik olarak cicim (Katalog no 1), sarma konturlu kilim (Katalog no 11), sık motifli cicim (Katalog no 21), zili/cicim (Katalog no 22-9), Kilim (Katalog no 12-16), sumak (Katalog no 10), atkı yüzlü seyrek motifli cicim (Katalog no 23) sumak/cicim (örnek 8) kullanılmıştır.

Mersin-Mut ve Silifke yörelerine ait geleneksel kirkitli düz dokumalarda ağırlıklı olarak geometrik süsleme motifleri kullanılmıştır. Bunlar; altıgen (Katalog no 12), bukağı, 8 köşeli yıldız (kelebek) (Katalog no 10), üçgen, (Katalog no 36), çengel (kıvrım) (Katalog no 38), paralel kenarlı dörtgen (mor kulak) (Katalog no 22), eli belinde (eli böğründe) (Katalog no 28), koçboynuzu (Kartal başı, kuşbaşı) (Katalog no 25), tarak (Katalog no 24), kazayağı (keklik izi) (Katalog no 21), dama (ala boncuk) (Katalog no 23), yıldız (kelebek) (Katalog no 6), küçük beyaz kare (çındık) (Katalog no 7), kırkayak (Katalog no 32), su yolu (Katalog no 23), bereket (Katalog no 23) göz (armut) (Katalog no 23), kadın boşatan (yar yâre küstü) (Katalog no 29), saç bağı (Katalog no 23), penç (Katalog no 9), Goraf (Katalog no 17), şerit (Katalog no 16), kedi

izi (Katalog no 27),çarkıfelek (Katalog no 12), küpe (Katalog no 14) motifi kullanılmaktadır. Yörede uygulanan bitkisel motiflere ise patates çiçeği (Katalog no 30), yapraklı, kıvrımlı (güllü), portakal çiçeği (Katalog no 19), goltuğu bohçalı (Katalog no 20) gibi yöresel isimler verilmektedir.

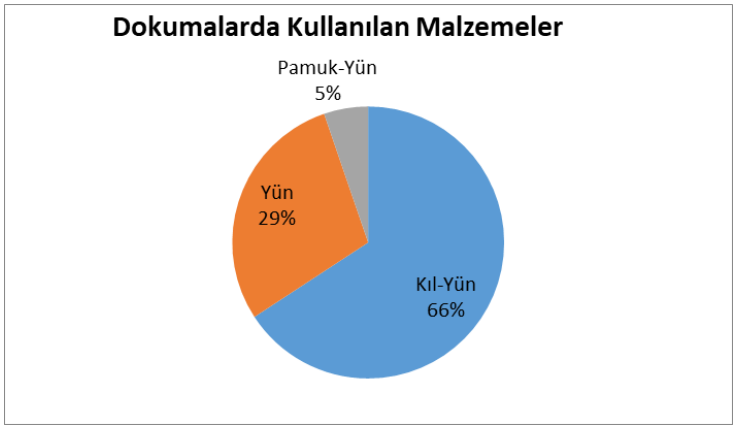
İncelenen örneklerde en çok kullanılan teknik zilidir. Diğeri ise yüzde 6 oranı ile sumak dokuma tekniğidir (Tablo-1).

Tablo 1: Düz Dokumaların Dağılımı Grafik Üzerinde Dağılımları

Toplamda 39 adet olan düz dokumaların Tablo-1'de dağılımları görülmektedir. Buna göre zili dokuma 13, cicim dokuma 12, kilim dokuma 8 ve sumak dokuma 6 adet görülmektedir. Buna göre en fazla dokuma örneğinin bulunduğu dokuma tekniği zili, en az dokuma örneğinin bulunduğu dokuma tekniği ise Sumak 'tır.

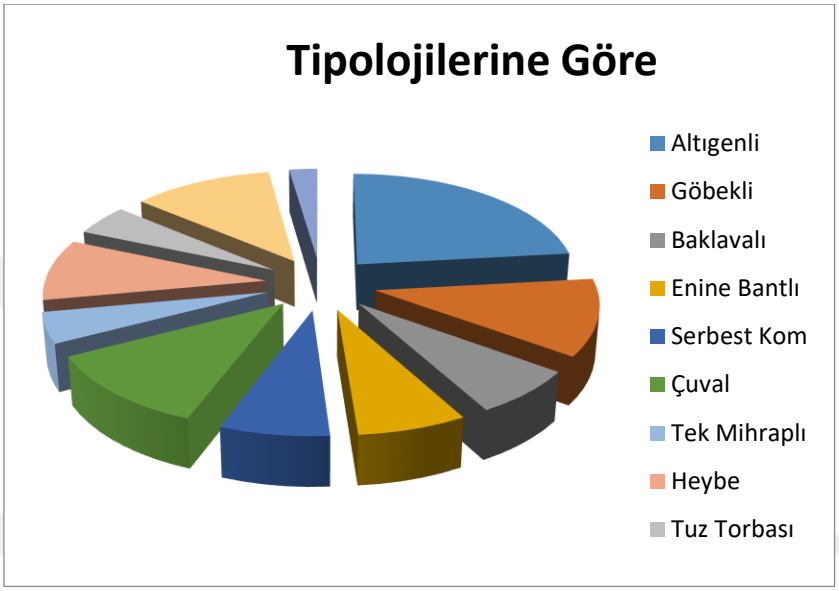
İncelen örneklerde en çok kullanılan malzeme yüzde 66 oranında kıl ve yündür. En az kullanılan malzeme ise yüzde 5'lik orana sahip olan pamuk ve yünden oluşan dokumalardır (Tablo-2).

Tablo 2: Dokumalarda Kullanılan Malzemelerin Grafik Üzerinde Dağılımı

Tablo-2 de dokumalarda kullanılan malzeme dağılımları görülmektedir. Dokumalar incelendiğinde üç farklı malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar; kıl, yün ve pamuk malzemelerdir. Bazı dokumalarda iki malzemenin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bunlar kıl-yün, pamuk-yün ve sadece yün adı verilen malzemelerdir.

İncelenen dokumalarda en çok altıgen şemalar rastlanılırken en az oranda da damalı dokumaya rastlanılmıştır (Tablo-3).

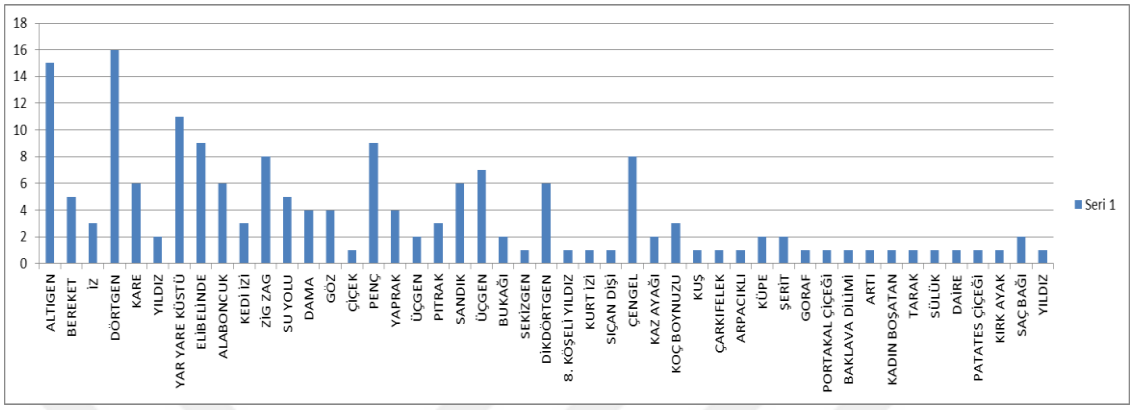
Tablo 3: Dokumaların Tipolojilerine Göre Dağılımları

Grafikte Düz Dokumalar tipolojilerine göre gruplara ayrılarak incelemeye alınmıştır. Dokumalar tipoloji olarak incelendiğinde en çok altıgenli en az ise damalı grup görülmektedir.

Mersin-Mut ve Silifke dokumalarının geneline baktığımız zaman altıgen yüzey şeması görülmektedir. Altıgen yüzey şeması yaygı, heybe, köşe çapıdı ve çuvallarda çoğunlukla karşımıza çıkmış bulunmaktadır. Altıgen yüzey şemaları sabit olmakla birlikte altıgenler içerisinde kullanılan motifler ve bağlantı şekilleriyle dokumalar arasında farklılıklara rastlanılmıştır. Daha sonra göbekli yüzey şemalı yaygılar karşımıza çıkmıştır.

İncelediğimiz örneklerde en çok yüzde 16 oranında dörtgen motifine rastlanılırken yüzde 2'nin altında olan, çiçek, sekizgen, sekiz köşeli yıldız, kurt izi, sıçan dişi, kuş, çarkıfelek, arpacıklı, goraf, portakal çiçeği, eşkenar dörtgen, artı, kadın boşatan,

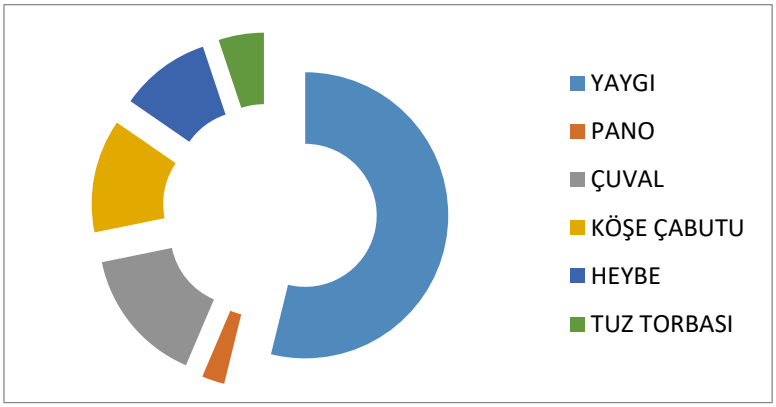
tarak, sülük, daire, patates çiçeği, kırık ayak ve yıldız motifleri de en az kullanılan motiflerdir (Tablo-4).

Tablo 4: Dokumalarda Kullanılan Motifler

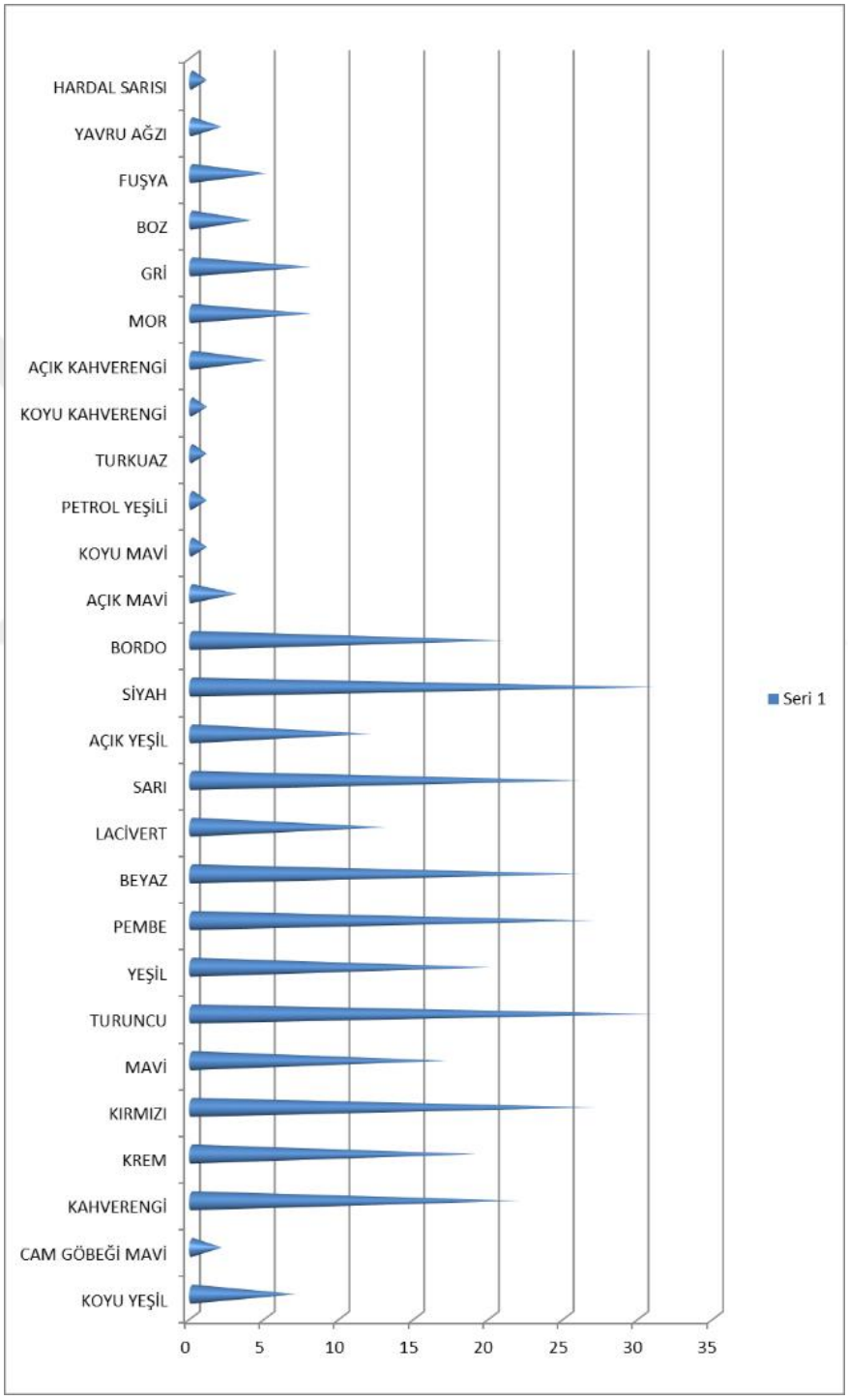
Tablo-4'te yöre dokumalarında kullanılan motifler gösterilmektedir. Grafikte görüldüğü gibi yörede en çok dörtgen motifi kullanılırken bu motifi altıgen, yar yâre küstü, eli belinde, pıtrak, çengel ve zik zak motifleri takip etmektedir. En az kullanılan motifler ise, çiçek, sekizgen, sekiz köşeli yıldız, kurt izi, sıçan dişi, kuş, çarkıfelek, arpacıklı, goraf, portakal çiçeği, eşkenar dörtgen, artı, kadın boşatan, tarak, sülük, daire, patates çiçeği, kırık ayak ve yıldız motifleridir.

İncelediğimiz örneklerde büyük yüzdelik paya sahip olan yaygı grubuyken en az yüzdelik dilimde pano dokumalara aittir (Tablo-5).

Tablo 5: Yörede Kullanılan Dokuma Türlerinin Grafik üzerinde Dağılımı

Gördüğümüz Tablo- 5'te yörede bulunan dokuma türleri incelenmiştir. Yörede dokuma türü olarak en çok yaygı türüne rastlanırken, yaygıdan sonra Yörükler için en önemli dokuma olan çuval dokuma bulunmuştur. En az dokuma türü olarak ise pano dokuma türüne rastlanılmıştır.

Tablo 6: Dokumalarda Kullanılan Renkler

Dokumaların geneline baktığımızda görülüyor ki dokumalarda en çok siyah ve turuncu renkler kullanılmıştır. Bu renkleri sarı, beyaz, pembe, kırmızı renkler takip etmektedir. En az kullanılan renkler ise; hardal sarısı, koyu kahverengi, turkuaz, petrol yeşili ve koyu mavidir.

Bu dokumaları yüzey şemalarına ve kullanılan motiflerin kompozisyon yapısına göre inceleyerek dokumaların farklı ve benzer özelliklerini genellediğimiz zaman aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tüm motif ve kompozisyonların noktaların bir araya getirilmesi ile oluşturulmaktadır. Tekrarlanan noktaların birleşmesiyle yatay, dikey ve çapraz çizgiler ortaya çıkmıştır. Tasarımda yer alan her bir desen belirli sayıda noktaların birleşmesinden oluşmaktadır. Desende kısa dikey, diyagonal ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır (Katalog no 1-23-11-21-22-12-16-34-9-10).

Desende dikey ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır. Kısa çizgilerden oluşturulmuş basık altıgen bölmeler yer almaktadır. Bölmeler içerisindeki motifin iç ve dış kısımları ikişer sıralı çizgiyle sınırlandırılmıştır. Motifin sağ ve sol kısmında çengellerin arası kısadan uzuna doğru paralel olarak içten dışa doğru genişlemektedir. Kompozisyonda farklı çizgi kalınlıkları ile çizgi çeşitleri kullanılmıştır. Ayrıca çizgi motiflerin dış konturlarını oluşturarak, desende belirginlik etkisini arttırmaktadır. Motifleri oluşturan çizgilerin, düzenlemelerde bazen yatay bazen de dikey şekilde kullanılmaları, görsel algıda farklı etkiler bırakmaktadır. Bu desende diyagonal çizgilerin kullanılması desendeki sürekliliğin devam ettiğini ve sonsuzluk hissiyatını sağlamaktadır (Katalog no 1).

Yatay, diyagonal ve dikey çizgiler bir arada kullanılarak desene hareketlilik kazandırılmıştır. Desenin başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan yatay çizgiler insanda durağanlık hissi uyandırırken iç zeminde kullanılan diyagonal çizgilerle birlikte desene hareket kazandırılarak dikkat iç zemine çekilmiştir (Katalog no 21).

Diğer dokuz adet desenlerde ise kısa dikey ve yatay çizgiler kompozisyonun dış çerçevesini oluşturmaktadır (Katalog no 1-23-11-22-12-16-34-9-10). Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş zikzak çizgiler yukarıdan aşağıya sıralanmıştır. Zikzak motiflerin iç ve dış kısımları ikişer sıralı çizgiyle diş (tırnak) ile hareketlendirilmiştir (Katalog no 21).

Zikzak çizgilerle oluşturulan motiflerin iç ve dış kısımları ikişer sıralı çizgiyle diş (tırnak) ile hareketlendirilmiştir. Zik zakların köşelerinden yukarı ve aşağıya doğru uzanan oklar desene farklı bir hareket kazandırmıştır (Katalog no 22).

Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş çizgiler arasında oluşan eşkenar dörtgen şekli yukarıdan aşağıya, yan yana ve diyagonal olarak sıralanmıştır. İç zeminin dikey doğrultuda sağ ve sol kenarları ikişer sıralı çizgiyle diş (tırnak) ile hareketlendirilmiştir (Katalog no 12).

Çizgiler ince ve kalın olarak farklı aralıklarda alt alta sıralanmıştır. Çizgilerin arasındaki mesafelerin azalması ve çoğaltılması ile desen hareketlendirilmiştir (katalog 16).

Kısa diyagonal çizgiler birbirine ters simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. İçerisinde kalan boşluklara kalan penç motifleri hafif köşeli olarak çizilmiştir. Sekizgenleri oluşturan çizgiler kısa yatay ve dikey çizgilerdir. Farklı çizgilerin bir arada kullanılması desene hareket kazandırmaktadır (Katalog no 9).

Farklı çizgilerin bir arada kullanılması desene hareket kazandırmaktadır. Geometrik formalarla oluşturulan konturların köşe ve kenarlarından çıkan kısa çizgiler ve desen gözde farklı bir hareket oluşturmaktadır. Bitkisel motifler kısa çizgiler kullanılarak geometrik bir forma dönüştürülmüştür (Katalog no 10).

Karşıt çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş geometrik biçimler yan yana ve üst üste farklı biçimlerde sıralanmıştır. Farklı biçimlerdeki motiflerin kenarları farklı çizgiler kullanılarak hareketlendirilmiştir. Desende kullanılan düz çizgiler üzerine yerleştirilen diyagonal kısa çizgilerle hareket kazanmıştır (Katalog no 23).

Çapraz çizgilerin birleşmesinden oluşturulmuş zikzak çizgiler birleşerek iç zeminlerdeki motifleri oluşturmaktadır. Düz çizgiler zik zak çizgilerin oluşturduğu motiflerle hareketlendirilmiştir. Bütün çizgilerin bir arada kullanılması desene ayrı bir hareket kazandırmıştır (Katalog no 34).

Dokuma yapım aşamasında kullanılan cicim tekniğinden dolayı diğer dokumalara oranla sert bir dokuya sahiptir. Dokumanın kenar kısımları düz (kilim) dokuma olup kullanılan motiflerin kenarları sarma konturlar ile oluşturularak kabartılmıştır Bölmelerin arasındaki iç zeminler ise zili dokuma ile boyutlandırılmıştır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel do-

kuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Katalog no 1-21).

Dokuma geneline bakıldığında düz bir dokuya sahiptir. Ancak yapım aşamasında sarma konturlu kilim tekniği kullanılmasından dolayı motiflerin dış hatlarında elimize hafif bir kabartı hissiyatı bırakmaktadır. Bu etki desende boyutsal bir doku oluştururken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi hafif bir geçişle verilmektedir (Katalog no 11).

Dokuma yapım aşamasında kullanılan cicim, sumak ve zili tekniklerinden ve kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir (Katalog no 23-34-9). Dokumaya elimizi sürttüğümüz zaman pütürlü bir yüzey hissiyatı uyandırmaktadır.

Dokuma yapım aşamasında kullanılan kilim tekniğinden ve kullanılan malzemenin (pamuk/yün) yumuşaklığından dolayı diğer dokumalara oranlara yumuşak bir dokuya sahiptir. Dokumanın tüm yüzeyi düz dokuma olduğu için yüzeyde herhangi bir kabartı bulunmamaktadır. Bu etki desende herhangi bir boyutsal bir görüntü oluşturmazken renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Bu etki desenin daha zengin ve hareketli görünmesine neden olmaktadır (Katalog no 12-16).

Dokuma yapım aşamasında kullanılan sumak ve cicim tekniğinden, kullanılan malzemenin (kıl) sertliğinden dolayı diğer dokumalara oranlara sert bir dokuya sahiptir. Dokuma iki katlıdır. Arka zemin de kıl malzemeden düz dokuma tekniği ile dokunmuştur. Bu da dokumaya ayrı bir boyut ve sertlik kazandırmıştır. Bu desende boyutsal bir doku bulunmamakla birlikte renklendirmelerdeki farklılıklar ise görsel dokuyu oluşturmaktadır. Desende yer alan yüzeysel etki, renklerin ve motiflerin farklılaştırılmasıyla dokusal özellik kazandırmaktadır. Doku etkisi desenin daha zengin ve

hareketli görünmesine neden olmaktadır. Tek düzeliği ortadan kaldıran doku etkisi sert ve belirgin bir geçişle verilmektedir (Katalog no 34).

Şekil-zemin ilişkisi bağlamında tasarımı oluşturan bölmeler arasındaki tüm biçimlerin boşluk ve doluluğu eşitlenerek yapıldığı görülmektedir. Ayrıca basit birimlerden daha karmaşık biçimlerin yapılandığı dikkat çekiyor. Bu özelliklere göre bu desen eşit olmayan farklı bölmelere ayrılarak her bölmede farklı biçimlerde tekrar eden geometrik motifler kullanılmıştır. Bu motifler arasındaki boşluk ve doluluklar eşit değildir. Bu da desenin düzgün bir biçime sahip olmadığını göstermektedir Desenin geneline bakıldığında bölmeler arasındaki ölçülerin eşit olmaması deseni hareketli bir biçime dönüştürmektedir (Katalog no 1-23-11-21-22-12-16-34-9-10).

Zemin rengi kahverengidir. Kahve zemine yerleşmiş olan desende kompozisyonu sınırlandıran dış çizgiler yeşil renkte görülmektedir. İki çizgi arasında yerleşmiş bölümde kırmızı ve beyaz renk kullanılmaktadır. Aynı renkler basık altıgen bölmelerin aralarında da görülmektedir. Yeşil zemin üzerine kullanılan kırmızı renk kontrast oluşturmaktadır. Kırmızı motif içerisinde kullanılan beyaz renk motife derinlik kazandırmaktadır. Pembe zemin üzerine kullanılan açık mavi renk kontrast oluşturmaktadır. Açık mavi motif içerisinde kullanılan kırmızı renk motife derinlik kazandırmaktadır. Diğer bir bölmede koyu mavi zemin üzerine kullanılan kırmızı renk kontrast oluşturmaktadır. Kırmızı motif içerisinde kullanılan sarı renk motifle derinlik kazandırılmaktadır. Tekrarlanan diğer bölmede ise pembe zemin üzerine kullanılan koyu mavi renk kontrast oluşturmaktadır. Koyu mavi motif içerisinde kullanılan kırmızı renk motife derinlik kazandırmaktadır. Yeşil zemin üzerine kullanılan beyaz renk kontrast oluşturmaktadır. Beyaz motif içerisinde kullanılan kırmızı renk motife derinlik kazandırmaktadır. Diğer bir bölmede koyu mavi zemin üzerine kullanılan kırmızı renk kontrast oluşturmaktadır. Kırmızı motif içerisinde kullanılan yeşil renk ise motifle derinlik kazandırılmaktadır. Tekrarlanan diğer bölmede ise kırmızı zemin üzerine kullanılan beyaz renk kontrast oluşturmaktadır. Beyaz motif içerisinde kullanılan koyu mavi renk motife derinlik kazandırmaktadır. Tekrarlanan diğer bölmede ise koyu mavi zemin üzerine kullanılan turuncu renk kontrast oluşturmaktadır. Turuncu motif içerisinde kullanılan açık mavi renk ise motife derinlik kazandırmaktadır.

Bu bağlamda desenin tamamına bakıldığında nötr renk olan kahverengi zemin üzerine sıcak ve soğuk renkler bir araya getirilerek kompozisyonun oluşturulduğu görülmektedir. Sıcak ve soğuk renkler desene zıtlık ve derinlik etkisini vermektedir (Katalog no 1).

Desende açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır. Soğuk renkler üzerinde sıcak renkler kullanılan desende turuncu, beyaz, kahverengi, yeşil, fuşya, lacivert, mor, açık sarı, siyah ve koyu sarı renkler kullanılmıştır. Ama renkler içerisinde turuncunun daha sık motiflerde kullanılması özellikle koyu zeminlerde kullanılan bölümlerde dikkati çekmektedir. Buda desenin genelinde leke etkisi vermektedir. Bu bağlamda desenin tamamına bakıldığında nötr renk olan beyaz zemin üzerine sıcak ve soğuk renkler bir araya getirilerek kompozisyonun oluşturulduğu görülmektedir. Sıcak ve soğuk renkler desene zıtlık ve derinlik etkisini vermektedir. Bu desenin etkili görünüşünün diğer bir nedeni de renk tonlarıdır. Açık renkler geride, koyu renkler önde gibi algılanarak, rengin verdiği hareketlilikle rölyef etkisi oluşarak, yüzeyde renk ile oluşturulan bir egemenlik sağlanmıştır.

Aynı motifler farklı renklerde kullanılarak tasarımda renklerle kontrast oluşturulmuş ve gözde farklı görsel efektler bırakılmıştır. Kahverengi motif içerisinde kullanılan yeşil ile turuncu eşsiz bir uyum içerisinde kullanılırken kahverengi içerisinde krem rengi ise zemine yakın bir renk olduğu için sadece motif hatları belirginleşmiştir. Sıcak bir renk olan turuncu içerisinde ise kullanılan sıcak renkler motifi zenginleştirirken içerisinde kullanılan soğuk renk ile kontrast oluşturarak renk zıtlığına neden olmaktadır.

Nötr renk olan kahverengi ile çerçevelenen bu motifler ise soğuk renkler olan yeşil ve lacivertin içerisine sıcak renkler yerleştirilerek kontrast oluşturularak tasarıma yerleştirilmiştir (Katalog no 23).

Sıcak ve soğuk renkler birlikte kullanılarak desene hareket kazandırılmıştır. Desenin tam orta merkezinde kullanılan yeşil renk tüm dikkatleri ortada toplamaktadır. Kenarlarda kullanılan turuncu, pembe ve turkuaz renkler ise bu renk dağılımını dengelemiştir. Bu bağlamda desenin tamamına bakıldığında sıcak renk olan kırmızı zemin üzerine sıcak ve soğuk renkler bir araya getirilerek kompozisyonun oluşturulduğu görülmektedir. Sıcak ve soğuk renkler desene zıtlık ve derinlik etkisini vermektedir (Katalog no 11).

Üzerinde durduğumuz Katalog no 21 de bulunan örnek aslında renkli zikzak çizgi şeritlerinden oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Bordo, turuncu, siyah, açık yeşil, koyu yeşil, fuşya lacivert, kırmızı renkler kullanılmıştır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-yeşil zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla desene tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır. Koyu renklerin üzerinde sıcak renklerin kullanılması kompozisyonda motifi ön planda hissiyatı vermektedir (Katalog no 21).

Katalog no 22 de bulunan örnek aslında renkli çizgi şeritlerinden oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Siyah zemin üzerine bordür kısmında; hardal sarısı, bordo, açık mavi, kırmızı, lacivert, yeşil, açık kahverengi, turuncu, krem renkler sıralanırken sedef kısmında kırmızı siyah renk desene hakim olmaktadır. İç zeminde ise aşağıdan yukarıya doğru; zikzakların arası bordo ve sütlü kahverengi olarak sıralanmaktadır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-yeşil, turuncu-mavi zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Katalog no 22).

Katalog no 12 de görülen örnekte düz zemin üzerine farklı renklerde motiflerin sıralanması ile oluşmaktadır. Rengin leke değeri bulunan bu örnekte, açık ve soğuk bir renk olan sütlü kahverengi üzerine sıcak soğuk renklerin oluşturduğu armoni desenin geneline baktığımız zaman leke gibi bulunmaktadır. Sütlü kahverengi zemin üzerine kırmızı, mor, yeşil, açık ve koyu mavi, turuncu, kahverengi renkteki motifler yata bir dizilimle diyagonal düzlemde sıralanmıştır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-açık mavi, turuncu- mor zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla desene tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Katalog no 12).

Renkli çizgi şeritlerinden oluşmakta olan bu desende rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Zemin rengi olan bordo renk üzerine yukarıdan aşağıya doğru kahverengi, turuncu, lacivert

pembe lacivert, turuncu renklerle oluşturulan birinci bant yerleştirilirken açık yeşil bant bordo üzerinde sıcak ve soğuk rengin zıtlığını gözler önüne sermektedir. Koyu yeşil, kırmızı, beyaz, kırmızı ve tekrar koyu yeşilden oluşturulan bant ise bordo üzerinde desene hareket kazandırmaktadır. Yeşil, pembe, beyaz pembe ve yeşilden oluşan bant ise bordo üzerinde sıcak renk üzerinde soğuk renklerin bir araya getirilerek oluşturduğu zıtlığı gözler önüne sermektedir. Turuncu ve lacivertten oluşan 5 şeritten oluşan bant ise sıcak renklerin uyumunu göstermekte ve deseni hareketlendirmektedir. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır (Katalog no 16).

Farklı geometrik motiflerin bir araya gelmesi ile oluşmakta olan bu desende rengin leke değeri bulunmayan bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel uygulanmıştır. Birinci ve üçüncü bölmede motiflerin kenarlarına siyah kontur uygulanarak motifler belirginleştirilmiştir. Yanlarda siyah çizgiler arasına kırmızı ve krem renginde küçük kareler sıralanmıştır. Dört tarafı dolanan bordür içerisine ise pençler bir bordo, turuncu birde turuncu ve sarı renk kullanılarak donatılmıştır. Dikkat çeken husus renkler arasında bu herhangi bir denge bulunmamaktadır. İç zeminde bulunan bereket motifleri ise bordo zemin üzerine 3 tane krem 1 tane gri renkte sıralanmaktadır. Birinci ve üçüncü bölmede gri bereket motifleri birbirine bakacak şekilde sıralamada yer almaktadır. Bereket motiflerinin ortalarında bulunan dörtgenler ise şekil ve boyut olarak aynı fakat renk olarak farklıdır. Gri bereket motifinin bir tanesinde sarı, turuncu, krem renkler kullanılmışken diğer gri bereket motifinin içerisinde ise turuncu, bordo ve turuncu renkler sıralanmaktadır. Krem renkli bereket motiflerinin içlerinde bulunan ise yine karşılıklı denk gelecek biçimde gri, bordo gri, turuncu, bordo ve turuncu renkler kullanılmıştır. Birinci ve üçünü bölmelerin üst ağız kısımlarında ise siyah zemin üzerine krem, bordo, sarı, mavi, gri, açık yeşil ve turuncu renkler kullanılarak geometrik motifler sıralanmıştır. Orta zeminde ise kahverengi zemin üzerine iki siyah çizgi arasında turuncu, gri, sarı, krem bordo, açık yeşil, pembe ve kahverengi iç içe geçmiş üçgenler yanlarda sıralanmaktadır. Orta zeminde ise kahverengi zemin üzerine alttan yukarıya doğru sarı, kahverengi, bordo, kahverengi, sarı renkte zik zaklarla bölümlere ayrılmıştır. Ayrılan bölmelere gri, krem, kahverengi, sarı bordo pıtrak motifleri yerleştirilmiştir (Katalog no 34).

Desen sıcak rengin üzerine soğuk ve sıcak renklerle oluşturulmuş motiflerin yerleştirilmesi ile oluşmaktadır. Kırmızı üzerinde kullanılan turuncu ve sarı renk leke değeri oluşturduğu bu örnekte, zıt renkler armonisi mükemmel bir şekilde uygulanmıştır. Sıcak renk olan kırmızı üzerine soğuk renkler olan açık mavi, siyah, krem ve sıcak renkler olan turuncu, pembe ve sarı ile oluşturulmuş motifler sıralanmıştır. Sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Katalog no 9).

Bu desen örnek sıcak ve soğuk renklerden oluşmaktadır. Koyu renk zemin üzerine açık ve koyu renkli motifler sıralanmıştır. Dikkat çeken husus bu sıralamada renk zıtlıklarının ve sıcak-soğuk dengesinin, mevcut renk kuramlarına birebir uyulmasıdır. Özellikle kırmızı-yeşil, turuncu-mavi zıtlığı renk kuramına uyumlu bir şekilde uygulanmıştır. Ayrıca açık-koyu ve sıcak-soğuk renk zıtlıklarıyla desene tasarıma hareketlilik kazandırılmıştır (Katalog no 10).

Desendeki görsel bütünlüğü sağlayan öğelerin (geometrik biçim, motif ve renk) belli bir düzen dâhilinde tekrarlanması kompozisyonda ritmi sağlamaktadır. Her bir yatay dikey ve diyagonal örüntü ritm etkisini arttırmaktadır. Benzer biçimlerin tekrarı her sıralamada farklı renklerle ele alınmaktadır. Bu bağlamda tek düzelik ve sıradanlık yok edilerek kompozisyonda yer alan hareket olgusu tüm elemanlarla sağlanmaktadır (Katalog no 1-11-21-22-12-16-9-10).

Desende farklı ölçülere sahip bölmeler içerisinde aynı ölçülerdeki motifler tekrar etmektedir. Geometrik motiflerin yan yana yerleştirilmesi ve her bölmede başka motiflerin tekrar etmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Ayrıca deseni oluşturan geometrik biçimlerin yön, renk ve aralıklarında görülen değişkenlik tek düzeliği ortadan kaldırmış ve desenin hareketli görünümüne yardımcı olmuştur. Bölmeler arasındaki eşitsizlik desende ritminde artmasına neden olmaktadır. Tasarımda genellikle tekrarlanan motifler birbiri ile bağlantılı olarak tasarıma yerleştirilmiştir. Aralarda kalan boşluklara bazen tekrar eden motiflerin yarım simetrikleri yerleştirilirken bazı boşluklara ise farklı boyutlarda farklı motifler yerleştirilmiştir (Katalog no 23).

Aynı ölçülere sahip olan geometrik motiflerin tekrar etmekte olduğu bu desende geometrik motiflerin yan yana, alt alta yerleştirilmesi ve zikzakların iç içe girmesi desende uygulanan tam tekrar ilkesinin getirdiği monotonluktan kısmen de olsa kurtararak desene hareketlilik katmaktadır. Biçim tekrarları desende tek düzelik sağlarken yan

yana sıralamada renk farklılıkları gözde farklı bir etki bırakmaktadır. Bu tasarımda ritim ilkesi, elemanların: -renklerin, şekillerin, formların, boşlukların ve dokuların görsel hareketlerinden oluşmaktadır. İncelediğimiz örnekte daha çok düzenli ritimden (regular) bahsede biliriz. Geometrik motifler aynı boşlukla yer değiştirerek tekrar ederken düzenli vurgular doğurmaktadır. Bu tekdüzeliği renk zıtlıkları ve açık koyu vurguları hareketlendirmektedir (Katalog no 34).

Deseni biçim olarak incelediğimiz zaman simetrik bir dengeye sahip olduğu görülmektedir. Ancak renk olarak incelendiğinde diyagonal sıralama ile yerleştirilen basık altıgen bölmeler üzerine ilk sırada sıcak renkler üzerine soğuk renkler uygulanmış olup diğer sırada ise soğuk renkler üzerine sıcak renkler uygulanarak bir denge oluşturulmaya çalışılmıştır (Katalog no 1).

Desende beyaz zemin üzerinde kullanılan pıtrak motiflerinin aralarındaki mesafeler ve ölçüleri eşit olmadığı için simetrik ve asimetrik denge bulunmamaktadır. Desende kullanılan bölmeler arasındaki motiflerin sıklıkları da eşit bir şekilde dağıtılmamıştır. Bazı bölmelerde çok sık ve iç içe geçmiş motifler yerleştirilirken diğer bölmelerde daha küçük ve sade motifler yerleştirilmiştir. Bu da tasarımda kontrast dengeye yol açmaktadır. Ama tasarımı renk olarak incelendiğimiz de sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır (Katalog no 23).

Deseni biçim olarak incelediğimiz dikey ve yatay olarak simetrik bir dengeye sahip olduğu görülmektedir. Renk olarak incelendiğinde de sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Katalog no 11-21-12).

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende iç zemindeki başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan motiflerin farklılığından dolayı asimetrik denge bulunmamakla birlikte simetrik denge bulunmaktadır. Tasarımı dikey olarak ikiye böldüğümüzde, sağ ve sol kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Yatay bölünmede ise kompozisyon renk dağılımından dolayı asimetrik algı yaratmaktadır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Katalog no 22).

Tasarımı da renkler sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende Simetrik kullanılmıştır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir (Katalog no 16).

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmış olup birinci ve üçüncü bölmelerdeki desenler tekrarlanarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Birinci ve üçüncü bölmede desende simetrik denge bulunmaktadır. Orta bölmede simetrik denge bulunmamaktadır. Farklı renklerde kullanılan pıtrak motifleri simetrik olduğu halde aralarda kullanılan zik zak motifler simetrik dengeyi bozmaktadır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Katalog no 34).

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende Simetrik denge kullanılmıştır. Tasarımı dikey olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Yatay bölünmede ise kompozisyondaki başlangıç ve bitiş kısımlarında bulunan göbek motifleri dengeyi bozmaktadır. Renk dağılımından dolayı simetrik algı yaratmaktadır bundan dolayıdır ki kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Katalog no 9).

Tasarımı renk olarak incelendiğinde sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Desende hem Simetrik hem de Asimetrik Denge bir arada kullanılmıştır. Tasarımı yatay olarak ikiye böldüğümüzde, alt ve üst kısımlar simetrik olarak dengelenmektedir. Dikey bölünmede ise kompozisyon renk dağılımından dolayı asimetrik algı yaratmaktadır. Her iki halde de kompozisyon ideal denge hissi doğurmaktadır (Katalog no 10).

Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi renklerle kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Basık altıgen bölmeler üç farklı yönde de kullanılarak desende zıtlık meydana getirilmiştir. Bu desende kompozisyon bütünlüğünü ve birlikteliğini farklılaştırmak amacıyla renklerde zıtlık oluşturulmuştur. Sıcak renk zemininde soğuk renkli motifler veya pastel renkli motifte canlı renkte zemin göze çarpar (Katalog no 1).

Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, ölçü, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler sıcak-soğuk zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Desende kullanılan düz, yatay ve diyagonal çizgiler hem sağa hem sola doğru yön zıtlığını da ortaya koymaktadır (Katalog no 23).

Bu desende kompozisyon bütünlüğünü ve birlikteliğini farklılaştırmak amacıyla renklerde zıtlık oluşturulmuştur. Sıcak renk zemininde soğuk renkli motifler veya pastel renkli motifte canlı renkte zemin göze çarpar (Katalog no 11).

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir. Tasarımda zıtlık ilkesi, karşıtlık duygusu yaratmanın yanında diğer taraftan esere, dinamizm ve canlılık da katmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir. Desenlerin hem sağa hem sola doğru zikzaklar oluşturması da yön zıtlığını ortaya koymaktadır (Katalog no 21-22-9-10)

Tasarımdaki en önemli özellik, renk zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda açık ve koyu kontrastı çok iyi dengelenmemiştir (Katalog no 12).

Katalog no 16 da bulunan desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda çok iyi dengelenmiş açık ve koyu kontrastı dikkat çekmektedir (Katalog no 16).

Tasarımda çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge bulunmaktadır. Zıtlıkla denge kurulması birçok yönden etkili olmaktadır. Bu desende kompozisyon bütünlüğü ve zıtlık ilkesi birkaç unsurla kuvvetlendirilmiştir. Tasarımda göze çarpan en önemli özellikler, renk, yön ve açık-koyu zıtlıklarıdır. Renkler hem sıcak-soğuk hem de mat ve parlak zıtlıkları üzerine kurulmuştur. Diğer yandan kompozisyonda dengelenmiş bir açık ve koyu kontrastı bulunmamaktadır. Birinci ve üçüncü bölmelerde iç zeminde yer alan bereket motifleri hem sağa hem sola doğru bakıyor olması da yön zıtlığını ortaya koymaktadır (Katalog no 34).

Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Katalog no 1-11-22-12-9-10).

Tasarımda uygunluk ilkesine göre motiflerin arasındaki ortak özellikler açısından değerlendirildiğinde motifler birbirleriyle bağlantılı ve uyumlu biçimde bir araya

getirilmiştir. Desende bölmeler arasına yerleştirilen pıtrak motiflerinin ve diğer bölmelerdeki motiflerin yan yana tekrar etmesi birliği oluşturmaktadır. Tasarımda yer alan ilkeler ve öğeler, birimlerin ayırıcı niteliklerinin doğru ve anlamlı bir şekilde yerleşmesini, algıda birlik oluşturulmasını sağlamaktadır (Katalog no 23).

Birliğin meydana gelebilmesi için önce denge lazımdır. Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Katalog no 21).

Dengenin simetrik ya da asimetrik oluşu birliğin oluşumuna destek verir. Bu tasarımda gördüğümüz birlik; kalın ince olarak tekrar eden çizgilerin ve bunların farklı birleşimleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Katalog no 16).

Bu tasarımda gördüğümüz birlik; geometrik birimler ve bunların tekrar etmeleri ile meydana gelen birlik türüdür. Tasarımı oluşturan bütün parçaların, birlik anlayışına uygun olarak düzenlenmesiyle uyum meydana çıkmıştır (Katalog no 34).

Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde basık altıgen bölmeler hem ölçü hem de renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır (Katalog no 1).

Etki olarak diğer birim ve kümelere etkin olan, üstünlük kuran egemen olur. Bu açıdan bakıldığında, tasarımda egemen unsur pıtrak motifleri ve turuncu renk görülmektedir. Kompozisyonda açık zeminde koyu motif veya koyu zeminde açık renkli motiflerle vurgu yapılmıştır. Soğuk renk üzerinde kullanılan turuncu rengin yoğun olarak kullanılması ve bu renk ile dokunması tasarlanan motifin daha sık ve büyük ebatta olması tüm dikkatleri bu kısımlarda toplayarak vurguyu çekmeyi başarmaktadır (Katalog no 23).

Tasarımda egemen unsur koçboynuzu motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda koçboynuzu motifi hem dokuma boyunca bir hat çizerken hem de altıgen göbek motiflerinin içerisine yerleştirilmiştir. Aynı motifin sadece uç kısımları ise kalın bordür kısımlarına daha büyük ebatlarda yerleştirilerek orada da vurgulanmak istenmektedir. Orta merkezde bulunan yeşil renkle ve yine göbekte kullanılan koçboynuzu motifiyle vurgu desenin merkezinde toplanmaktadır (Katalog no 11).

Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde zikzaklar hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonda sıcak soğuk renkler kullanılarak renkler ile motiflere vurgu yapılmıştır (Katalog no 21).

Katalog no 22 de egemen unsur zikzak motifleri görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde zikzaklar hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonun geneline bakıldığında soğuk renkler kompozisyona hakim olduğu görülmektedir (Katalog no 22).

Bu tasarımda egemen unsur eşkenar dörtgen şeklindeki motifler görülmektedir. Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde eşkenar dörtgen şeklindeki motifler hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonda açık zemin üzerinde kullanılan koyu renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Katalog no 12).

Tasarımda egemen unsur enine çizgiler olarak görülmektedir. Kompozisyonda koyu zeminde açık ve koyu renkte kullanılan çizgilerle vurgu yapılmıştır (Katalog no 16).

Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde bereket motifleri ölçü bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonda koyu zeminde açık motif veya açık zeminde koyu renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Katalog no 34).

Katalog no 9 da sekizgen göbek motifleri hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonda koyu zeminde açık ve koyu renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Katalog no 9).

Bu kompozisyonda kullanılan öğeler içerisinde büyük penç motifleri hem ölçü hem renk bakımından diğer öğelere üstünlük sağlamıştır. Kompozisyonda açık zeminde koyu motif veya koyu zeminde açık renkli motiflerle vurgu yapılmıştır (Katalog no 10).

9. SONUÇ

Geçmişte yaşayan insanlar genel ihtiyaçları karşılamak için çözümler üretmiş daha sonra buldukları araç gereçleri geliştirerek tasarım yapmayı öğrenmişlerdir. Her insanın farklı bir bakış açısı ve yaratıcılığı olduğu düşünülünce ortaya özgün tasarımlar çıkmıştır. Anadolu insanı, Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdıkları bilgi ve becerilerini Anadolu'da yaşayan eski uygarlıkların sanatı ile birleştirerek sentez bir sanat ortaya koymuştur. Dokuma sanatı da bu birikim basamaklarından bir tanesidir. Dokuma sanatı geçmişten günümüze kadar gerek malzeme gerekse dokuma tekniği olarak gelişerek gelmiştir. Dokuma sanatı, diğer sanatların yanında dünyada tanınmamıza sağlayan el sanatlarımızdan biri olmasına rağmen sanat alanında hak ettiği yeri bulamamıştır. Hat, minyatür, resim, mimarı gibi sanat dalları analiz edilirken tasarım öğe ve ilkeleri ile tasvirlenirken dokuma sanatının desen analizlerinde bu öğe ve ilkelerin kullanılmaması bu çalışma konusunu seçmememizde bize ışık tutmuştur. Bu çalışma sonucunda dokuma sanatında da tasarım öğe ve ilkelerinin dokuma deseninin çizim ve analiz kısımlarında uygulanabilir olduğu görülmüştür.

İncelemeler esnasında Mut-Silifke yörelerine ve çevrelerine ait dokuma desenlerinin birbirine benzerliğinin çok fazla olduğu görülmüştür Yörede çoğunluk olarak yaygı türü dokumaya rastlanılmıştır. Desenler genellikle geometrik motiflerle bezenmiştir. Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmıştır. Desenleri ve yüzey şemaları farklı olan dokumalar çalışmaya eklenmiştir.

Yörede dokuma olarak en çok yaygı türüne rastlanırken, yaygıdan sonra Yörükler için en önemli dokuma olan çuval dokuma bulunmuştur. En az dokuma türü olarak ise pano dokuma türüne rastlanılmıştır.

Yörede en çok dörtgen motifi kullanılırken bu motifi altıgen, yar yâre küstü, eli belinde, pıtrak, çengel ve zik zak motifleri takip etmektedir. En az kullanılan motifler ise, çiçek, sekizgen, sekiz köşeli yıldız, kurt izi, sıçan dişi, kuş, çarkıfelek, arpacıklı, goraf, portakal çiçeği, baklava dilimi, artı, kadın boşatan, tarak, sülük, daire, patates çiçeği, kırık ayak ve yıldız motifleridir.

Dokumalar incelendiğinde üç farklı malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar; kıl, yün ve pamuk malzemelerdir. Bazı dokumalarda iki malzemenin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bunlar kıl-yün, pamuk-yün ve sadece yün adı verilen malzemelerdir. Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmıştır.

Dokumaların geneline baktığımızda görülüyor ki dokumalarda en çok siyah ve turuncu renkler kullanılmıştır. Bu renkleri sarı, beyaz, pembe, kırmızı renkler takip etmektedir. En az kullanılan renkler ise; hardal sarısı, koyu kahverengi, turkuaz, petrol yeşili ve koyu mavidir. İncelenen örneklerde en çok kullanılan teknik zilidir. En az kullanılan teknik ise sumak dokuma tekniğidir.

Mersin-Mut ve Silifke dokumalarının geneline baktığımız zaman altıgen yüzey şeması görülmektedir. Altıgen yüzey şeması yaygı, heybe, köşe çapıdı ve çuvallarda çoğunlukla karşımıza çıkmış bulunmaktadır. Altıgen yüzey şemaları sabit olmakla birlikte altıgenler içerisinde kullanılan motifler ve bağlantı şekilleriyle dokumalar arasında farklılıklara rastlanılmıştır. Daha sonra göbekli yüzey şemalı yaygılar karşımıza çıkmıştır.

Sonuç olarak Mut ve Silifke yörelerine ait dokumalar motif ile kompozisyon olarak birbirlerine benzer, sıcak ve soğuk renklerin hakim olduğu genellikle geometrik motiflerin yoğunlukta kullanıldığı özgün örneklerdir.

Dokuma tasarım analizinde tasarım öğe ve ilkelerini dahil ederek dokumaya farklı bir bakış açısı getirilmelidir.

Geleneksel dokumanın geçim kaynağı haline gelmesi için Mut ve Silifke ilçelerine bağlı halk eğitim merkezlerinde dokuma kursları açılmalıdır.

Halk eğitim merkezlerinde ve müze bulunan mahallelerde dokumaların unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için yöreye ait dokumalar kataloglanmalıdır ve bu yöreler de motiflere verilen isimler yöresel ağız ile kayıt altına alınmalıdır.

Yerel yönetimlerde bu sanat ürünlerinin reklamlarını yaparak katkı sağlamalıdır.

Mersin Büyükşehir Belediyesince desteklenip Mut'a bağlı Hacıahmetli mahallesinde kurulan doğal boya tesisinin aktif hale getirilmesi sağlanmalıdır. Ve burada boyanan iplikler bölgede yapılan dokumalarda kullanmalıdır.

KAYNAKLAR

Acar, B. B. (1982), Kilim*, Cicim, Zili. Sumak Türk Düz Dokuma Yaygılar*. İstanbul: Eren Yayınları.

Adelson, E.H. ve Bergen, J.R. (1991), *The Plenoptic Function and the Elements of Early Vision Computational Models of Visual Processing* (Ed: M.S. Landy ve J.A. Movshon), Cambridge, MIT Press.

Ayhan, Nuray. (1995), *İzmir Ödemiş Müzesi'nde Bulunan Dokumaların Teknik, Renk ve Desen Açısından İncelenmesi.* (Basılmamış Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi), İzmir.

Altay, M.H. (1965), *Adım Adım Çukurova,* Adana.

Arslan, C. (2007), *Çizginin Sanatsal Tekstildeki Yeri* (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlik Tezi), İstanbul.

Atalayer, F. (1994), *Temel Sanat Öğeleri,* Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

Atalayer, F. (2004), "*Çağdaş Temel Sanat (Tasarım) Eğitimi ve Postmodernite-Geleneksellik",* Anadolu üniversitesi-Anadolu Sanat Dergisi. Sayı: 15, s. 76-94.

Aslanapa,O. (1998), "17. Yüzyıl'da Türk Halı Sanatının Gelişmesi", *17. yy Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyum Bildirileri,* Sanat Tarihi Derneği Yayınlan:4, İstanbul 1998, S.31-40

Aslanapa, O. (1987), *Türk Halı Sanatının Bin Yılı,* İstanbul, Eren Yayıncılık.

Aslanapa, O- Durul, Y. (1983), *Selçuklu Halıları*, İstanbul, Ak yayınları.

Alpaslan, Aker Sabiha. (1981), *Tasarım Meslekî Resim*, Yapa Yayınları.

Aslanapa, O. (1953), "*Türk Halılarında Hayvan Postu Motifleri*", 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuat Köprülü Armağanı, Mélanges Fuat Köprülü, İstanbul, s.31-36.

Aka, İ. (1993), "İpek Yolu Üzerinde İran", *Unesco İpek Yolları Deniz Araştırmaları Gezisi Konferansları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, s. 57-58.

Akar, A.-Keskiner, C. (1978), *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif,* İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası.

Akan, M. (2008), "Yörüklerde Taşımada Kullanılan Dokumalar", *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 10-15-09-2007*, C.1, s.21- 43, Ankara.

Aykaç, R. (2018), *Silifke Kalesinin Kazılar Sonucu Ortaya Çıkan Yerleşim Dokusu. (*Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya.

Barışta, H. Ö. (1998), *Türk El Sanatları*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Balcı, Y.-Say, N. (2005), *Temel Sanat Eğitimi* İstanbul, 2. Baskı.

Bayraktar, N.-Tamer, G. vd. (2012), *Görsel Eğitimde Yaratıcılık ve Temel Tasarım,* Ankara, Nobel Yayıncılık.

Berktay F.-Atasoy, E. (2007), "*Dinler Coğrafyasına Küresel Bir Bakış*", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Dergisi,* Sayı 18, Balıkesir, s.18-44.

Beşen, M. (2011), *Geleneksel Halı Dokumalarının Çağdaş Halıya Etkileri* (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Bilgin, H. -Demir, E. (2008), *Türkiye El Halıcılığı Sektör Araştırması*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası.

Civcir, E. (2015), *Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri,* Ankara, Akademisyen Kitabevi Yayınevi.

Çağlayan, S.-Korkmaz, M. vd. (2014), "Sanatta Görsel Algının Literatür Açısından Değerlendirilmesi" *Ankara: Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi,* Cilt:3, Sayı:1, Ankara, s. 160-173.

Çelik, A. (2011), *Tipografik Kompozisyonun Grafik Tasarımdaki Önemi (*Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Anasanat Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Çetinkaya, S. (2018), *Doğadaki Jeolojik Oluşumların Dokusal Özelliklerinin Seramik Form ve Yüzeylerde Yorumu (*Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu).

Çınar, K. (2005), *Temel Tasar,* Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Ders Notu, Konya, 2005.

Çiloğlu, H. (2011), "Yüzeysel Tasarım Olgusu ve Türk Halıları", *III. Uluslararası Türk El Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi/ Sanat Etkinlikleri,* Konya, S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi.

Demirtaş, A. (1995), *İçel İli İncelemeleri*, Ankara.

Denel, B. (1970), *Tasarım Üzerine Bir Deneme,* İstanbul, Yükselen Matbaacılık.

Denel, B. (1979), Method for Basic Design. Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi.

Deniz, B. (2000), *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını 215.

Deniz, B. (1998), *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim- Cicim-Zili),* Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Deniz, B. (2005), "Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları1*", Sanat Tarihi Dergisi* Sayı/14-1 Nisan, s. 79-103.

Deniz B.(2002), "Anadolu Selçuklu Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*", Türkler Ansiklopedisi,* Cilt:7, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 923-932

Deniz, B. (2010), "Anadolu-Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi", *Akdeniz Sanat Dergisi,* Sayı/3, s. 51-68.

Deliduman, G. C. (2006), *Temel Tasar Eğitimi*, İstanbul, Erhun Yayıncılık.

Durul, Y. (1987), *Türk Kilim Motifleri*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 62.

Divanlıoğlu, D. H. (1997), *Temel Tasar Tasar'ın Öğe ve İlkeleri,* İstanbul, Birsen Yayınevi.

Erberk, M. (2002), *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Elmas, H. (2000), *Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkileri*, Konya, Arı Yayınevi.

Ergür, A. (2002), *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Ersoy, A. (1990), "*Osmanlı Saray Kilimleri", İlgi Dergisi*, Sayı/61 s. 2-7, İstanbul.

Etikan, S.-Ölmez, N.F. (2013), *Muğla ve Yöresi Kirkitli Dokumalarının Sanatsal ve Bazı Teknolojik Özellikleri Üzerine Bir Belgelendirme ve Katalog Çalışması,* Muğla, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Basımevi.

Genç, M. -Okca Koyuncu A. (2017), "Yörüklerin Geçim Kaynağı ve Dokumalarında: Keçi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 52, Eylül 2017, s. 85-102.

Gezer, Ü., "Çağdaş Sanat ve Tasarım Eğitiminde Görsel Tasarım Ögeleri ve İlkeleri", *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı. 40 (2019 Eylül), s. 595-614.

Gürer, L. (1990), *Temel Tasarım*, İstanbul, İTÜ Rektörlüğü Yayınları.

Graves, M. (1951), *The Art of Color and Design,* New York, McGraw-Hill Publishing.

Gürcan, A. (1992), *Yün İplikçiliği,* İzmir, Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çoğaltma Yayın.

Gümüş, D.(2015), *Aksaray Düz Dokuma Yaygıları: Kilim - Cicim - Zili*. (Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara.

Gündüz, İ. (1993), *Karapınar El Dokumaları ve Kökboyacılık*, Konya, Karapınar Belediyesi Kültür Yayınları.

Gündoğdu, N. (2019), *Silifke'deki Türk Dönemi Mimari Eserleri (*Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayımlanmamış üksek Lisans Tezi), Karabük.

Güngör, İ. H.(2005), *Temel Tasar, Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin,* İstanbul, Esen Ofset Matbaası.

Gürcüm, H. B. (2005), *Tekstil Malzeme Bilgisi*, Ankara.

Gürtürk, S.(1987*), Silifke Tarihi,* Silifke.

Görgünay, N. (1977), "Halıcılığın Kökeni ve Türk Halıcılığının Tarihçesi*", Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,* Sayı,8, s.159-175.

Hidayetoğlu, H.M. (2007), *Konya Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*. (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya.

İnalcık, H. (2008), *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kaya, M. (1999), *Karamanoğulları Döneminde Silifke,* (Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayımlanmamış Lisans Tezi), Konya.

Keskiner, C. (2007), *Turkish Motifs*. İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.

Kırzıoğlu, N. (2001), *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasında Ortak Yanışlar (Motifler)*, Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kılıç, Y. (2009), "Eski Ön Asya Toplumları Arasında Yazı ve Dil Etkileşimi", *Pamuk Kale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı*.4, Denizli.

Kılıç, H. (2015), *16. 18. Yy. Osmanlı Minyatürlerinin Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Çağdaş Yorumları* (Selçuk Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Kılıçkan, H., (1999), *Resim Bilgisi*, Fil Yayınevi.

Köse, E.- Doğan, A. (2005), *Mut Claudiopolis,* Mersin, Mut Belediyesi Kültür Yayınları.

Mansell, A. M.(1943), *Silifke Kılavuzu*, İstanbul.

Odabaşı H. (1996), *Grafikte Temel Tasarım*, İstanbul, Cem Ofset.

Okca Koyuncu, A. (2016), "Geleneksel Dokumalarda Kadın*", Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı. 54, s. 1-14.

Ocakoğlu, M. (2010), *Kütahya 16. ve 17. Yüzyıl İznik Çinilerinin Grafik Tasarım İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi (Tabak süslemeleri üzerine bir inceleme)*. (Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

Okan, B. (2018), "Primitivizm ve Günümüz Sanatına Etkileri*"*, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt.8, Sayı.2, Ankara, s.96-109.

Onuk, T. -Akpınarlı, F. (1988), "Güneydoğu Anadolu Karakeçili Türkmen Kilimleri*", Türk Soylu Halkları Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri,* Ankara, 239- 248.

Onuk, T.-Akpınarlı, F.vd. (1998), *İçel El Sanatları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Onuk, T.-Akpınarlı, F.vd. (2004), *Silifke Folkloru,* Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ögel, B. (1978), *Türk Kültür Tarihine Giriş,* Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ölçer, N. (1988), *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler*, İstanbul, Eren yayıncılık.

Önder, M. (1991), "Anadolu'da Kilimlerde Konuşur", *Kültür ve Sanat Dergisi*, Yıl.3, Sayı. 11, s.43-44.

Öngen, A. G.(2011), *Görsel Tasarım Öğeleri Bağlamında Selçuklu Halıları (T.İ. E. M.'ndeki Örnekler Üzerine Bir Araştırma)*, (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

ÖZ, N. (2019), "Tülü Dokumaların Genel Özellikleri ve Bir Koleksiyon Örneği", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Sayı.7, Türkiye, s. 925-945.

Özdemir, H.- Büyükçakılcı, A. (2017), "Konya Koyunoğlu Müzesinde Bulunan Kilimlerin Gestalt Kuramı Açısından İncelenmesi*", VIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri*, Konya.

Öztuna, H. Y.(2007), *Görsel İletişimde Temel Tasarım*, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası.

Özsoy V. -Ayaydın A. (2016), *Görsel Tasarım Öge ve İlkeleri,* Ankara, Pegem Akademi.

Pelit, T. (1986), "Vakıflar Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi'nden 16–17 yy. Osmanlı Saray Sanatı Üslûbunda Desenli İki Kilim*", Antika*, Sayı.13, Ankara, s.6–9.

Çelik, Ş. (2013). "Silifke" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt no:37, İstanbul, s. 200-202.

Sofuoğlu, H. (2004), "Arındırma ve Yeniden Yapılandırma Yöntemi ve Gerekçesi Olarak Temel Sanat ve Tasarım*", Anadolu Sanat Dergisi*, Sayı.15, Eskişehir.

Soysaldı, A.(2009), *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Lauer, D.- Pentak, S. (1995), "Design Basics", *4th edition. Ft. Worth, TX: Harcourt Brace College Publishers,*Amerika.

Sözen M. -Tanyeli U. (1992), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi.

Sümer, F. (1984)*, "*Anadolu'da Türk Halıcılığına Dair En Eski Tarihî Kayıtlar*", Türk Dünyası Araştırmaları,* S.32-Türk Halıları Özel Sayısı, s. 44 -50.

Şener, A. (1982), *Düşünceler Tarihi,* Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Şen, E. (2018), "Tasarım İlke ve Öğelerinin Minyatürde Kullanımı", *İdil Dergisi*, Cilt.7, Sayı. 46, s. 775-781.

Şener, A. (2001), *Düşünceler Tarihi,* Ankara, Can Tekin Matbaacılık Bilim ve Sanat Yayınları.

Strabon (2000), *Geographika XIV.5* (Çev. Adnan Pekman), İstanbul.

Tekindağ, Ş. (1993), "Silifke*", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt. X, İstanbul, s. 644-646.

Tekindağ, Ş. (1949), "Alâeddin Keykubad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları*", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı/2. İstanbul, s.29-35.

Timur, S. (2016), *Grafik Tasarımda Üç Boyut Algısı (Üç Boyutlu Yöntem Uygulamaları), (*Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi), Isparta.

Tozun, Ö. H. (2011), "Türk Halı ve Düz Dokumalarında Form, Desen İlişkisi*" III. Uluslararası Türk El Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi/ Sanat Etkinlikleri*, Konya.

Tonus, E. -Kayabaşı, N. vd. (2011), "Mersin İli Gözne Beldesi'nde Çulfacılık Dokumacılığı*", III. Uluslararası Türk El Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi/ Sanat Etkinlikleri,* Konya.

Turani, A. (1979), *Dünya Sanat Tarihi*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Turani, A. (1980), *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Toplum Yayınevi.

Turani, A. (2010), *Dünya Sanat Tarihi,* Ankara, İş Bankası Kültür Yayınları.

Turan, İ. (2013), *Çağdaş Ürün Tasarımında Form Algısı ve Biçim Dilinin İrdelenmesi, (*Marmara Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Anasanat Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Türkmen, N. (2001), *Orta Asya Türkmen Halıları ile Tarihi Türk Halılarının Ortak Özellikleri,* Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H. (1969), *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara.

Uçar, A. (2009), *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*, İstanbul.

Uğur, G. (1988), *Türk Halılarında Doğal Renkler ve Boyalar,* Ankara, Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları.

Yalçın, A. (2004), *Geç Devir Osmanlı Silifke'si 1860-1904*, Silifke.

Yazıcıoğlu, Y. (1990), "El Sanatlarında Desen*", Milli Kültür Dergisi*, Sayı/3, Ankara, s. 63-75.

Yazar, A. (2005), *El Sanatları*, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Yaygın Çiftçi Eğitim Projesi Yayçep yayınları.

Yetkin, Ş. (1991), *Türk Halı Sanatı*, Ankara.

Yetkin, Ş. (1971), "İstanbul'da Hekimoğlu Ali Paşa Camiinden Hayvan Figürlü Bir Türk Kilimi", *Vakıflar Dergisi*, Sayı. IX, Ankara, s.327–331.

Yetkin, Ş. (1978). "Divriği Ulu Camii'nde Bulunan Osmanlı Saray Sanatı Üslûbundaki Kilimler*", Belleten,* Cilt. XLII, Sayı. 165–168, s. 53–63.

Yetkin, Ş. (1981), "*Osmanlı Saray Sanatı Üslûbundaki Kilimlerden İki Yeni Örnek", Vakıflar Dergisi*, Cilt. XIII, Ankara, s.375–386.

Yetkin, Ş. (1971), "Türk Kilim Sanatın da Yeni Bir Grup, Saray Kilimleri", *Belleten*, Cilt. XXXV, Sayı. 138, Ankara, s.217–227.

Yetkin, Ş. (1976), "Osmanlı Saray Halılarından Yeni Örnekler*", Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı. VII, İstanbul, s.143-165.

Yetkin, Ş. (1963), "Zwei Turkische Kelims*", Beiträge Zur Kunstgeschichte, Asiens (In Memoriam E. Diez*, İstanbul, s.182–192;

Yetkin, Ş. (1978), "Divriği Ulu Camii'nde Bulunan Osmanlı Saray Sanatı Üslûbundaki Kilimler*", Divriği Ulu Cami ve Darü'ş-şifası,* Ankara, s.428-443.

Yılmaz, K. (2012), *Türk Hat Sanatında Kompozisyon Kurgusu ve Geometrik Alt yapı.* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Eski Yazı Programı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Yükselyağan, Ş. (1978), *Türk El Dokumacılığı*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.

White, A. (2002), *The Elements Of Graphic Design : Space, Unity, Page Architecture, And Type*, New York, Allworth Press,

Wong, W. (1972), *Prıncıples Of Two Dimensional Desıgn*, New York USA, Von Nostrand Rinehart Inc.

Zelanski, P.-Fisher, M. P. (1995), *Design Principles and Problems*, Orlando USA, Harcourt Brace College Publishers.

YEREL SÖZLÜK

Mersin- Mut / Silifke Yöre İnsanlarının Dokumalarda Kullanılan Renk, Desen ve Motiflere Verdikleri İsimler

Alaboncuk : Dama

Alt ağaç : Alt Levent

Ayıcık : Bereket

Al : Bordo

Armut : Göz

Ateşli sarı, Kınalı sarı,
Nar çiçeği kırmızısı : Kırmızı

Ateş sarısı, Boz sarı : Turuncu

Akıtmalı : Zili-cicim

Ayak : İlk Sedef

Ayak, Keklik izi : Kazayağı

Cevizi Yeşil : Açık yeşil

Cındık : Küçük Beyaz Dama

Çubuk : İnce şerit

Çuval eniği : Un çuvalının küçüğüne verilen ad.

Çıkrık : Çark

Farda : Sarma Konturlu Kilim

Gök : Lacivert

Gelen varan : Varan gelen

Eğirtmeç : Kirman

Eli böğründe, tazı kuyruğu : Eli belinde

Kanca : Çapraz

Kadın Boşatan : Yar yâre küstü

Kolon : Çarpana

Koyun Göğü : Gri

Kıvrım : Çengel

Kirtin : Sumak

Kara Yeşil : Koyu Yeşil

Kartal başı, Kuşbaşı : Koç Boynuzu

Köşe Çapıdı : Oda içerisinde yaygının kapatamadığı veya kirişlerin köşelerine sermek için küçük ebatta dokunan yaygılara verilen ad.

Kelebek : Sekizgen Yıldız

Muska : Üçgen

Mor kulak : Paralel kenarlı dörtgen

Tahta : Enli Şerit

Tuzluk : En küçük çuval

Top : Göbek

Toka : Pon pon

Tuz Torbası : Yörede hayvanları otlatmaya giden çobanların eline vermek için dokunmuş ve kullanılmakta olan torbadır.

Su : İkinci sedef

Istar Tarağı : Kirkit

Üst ağaç : Üst Levent

Yarım pıtrak : Yarım motife verilen isim

KAYNAK KİŞİ KÜNYESİ

Adı Soyadı : Ayşe Perçemli
Doğum Yeri-Tarihi : Mersin/ Mut, Alaçam Mahallesi, 1965
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 54
Öğrenim Durumu : İlkokul
Mesleği : Ev hanımı
Adresi : Mersin/ Mut, Alaçam mahallesi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı : Cennet Bilgen
Doğum Yeri-Tarihi : Silifke Merkez
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 45
Öğrenim Durumu : Lise
Mesleği : Silifke Halk Eğitim Merkezinde Giyim Usta öğretici
Adresi : Mersin/ Silifke Merkez

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı : Kemal Efecan
Doğum Yeri-Tarihi : Mersin/Mut Hacı Ahmetli Mahallesi, 1942
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 75
Öğrenim Durumu : Üniversite
Mesleği : Doğal boya uzmanı
Adresi : Mersin/Mut

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı : Leyla Ünay
Doğum Yeri-Tarihi : Mersin/Silifke Keben Mahallesi, 1920
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 20
Öğrenim Durumu : Okuma yazma seferberliğinden öğrenmiş.
Mesleği : Ev hanımı
Adresi : Konya Huzurevi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı : Hanife Atalay
Doğum Yeri-Tarihi : Mersin/Mut merkez, 1949
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 63
Öğrenim Durumu : İlkokul
Mesleği : Terzi
Adresi : Mersin/ Silifke Keben mahallesi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı : Gülveren Genç
Doğum Yeri-Tarihi : Mersin/Silifke Çaltı Bozkır Yeni Çıktı Mahallesi, 1942
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 56
Öğrenim Durumu : Okuma yazma biliyor.
Mesleği : Ev hanımı
Adresi : Mersin/Silifke Sayaağzı Mahallesi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı : Emine Kaya
Doğum Yeri-Tarihi : Mersin/Silifke Keben Mahallesi, 1940
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı : 59
Öğrenim Durumu : Okuma yazma bilmiyor.
Mesleği : Ev hanımı
Adresi : Mersin/Silifke Şıhlar mahallesi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı	: Teslime Kaya
Doğum Yeri-Tarihi	: Mersin/ Silifke Yeni çıktı Mahallesi, 1963
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı	: 38
Öğrenim Durumu	: İlkokul
Mesleği	: Ev hanımı
Adresi	: Mersin/ Silifke Sayağazı mahallesi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı	: Sevcihan Kurt
Doğum Yeri-Tarihi	: Mersin/Silifke Yeni çıktı Mahallesi, 1965
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı	: 75
Öğrenim Durumu	: İlkokul
Mesleği	: Ev hanımı
Adresi	: Mersin/ Silifke Uzuncaburç mahallesi

❀ ❀ ❀

Adı Soyadı	: Hatice Çetin
Doğum Yeri-Tarihi	: Mersin/Mut Çömelek Mahallesi, 1930
Kaç Yıldır O Yörede Yaşadığı	: 75
Öğrenim Durumu	: Okuma yazma bilmiyor.
Mesleği	: Ev hanımı
Adresi	: Mersin/Mut Çömelek Mahallesi

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Derya KONUK

Adres : Elmaşehir Mahallesi Toki Evleri C/13 D:5 Karaman/Merkez

İş Adresi :

İş Tel :

GSM : 05079307281

E-posta : derya_atsatan@hotmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihi ve Yeri : 07/02/1983

Medeni Durum : Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans : **Gazi Üniversitesi Sanat Tasarım Fakültesi. Tekstil Dokuma Örgü 2012-2015.**

Lisans : **Süleyman Demirel Üniversitesi GSF. Geleneksel Türk El Sanatları. Halı Kilim ve Eski Kumaş Anasanat Dalı 2002-2006.**

Lise : **Isparta Gazi Lisesi 1996-2000**

İŞ DENEYİMLERİ